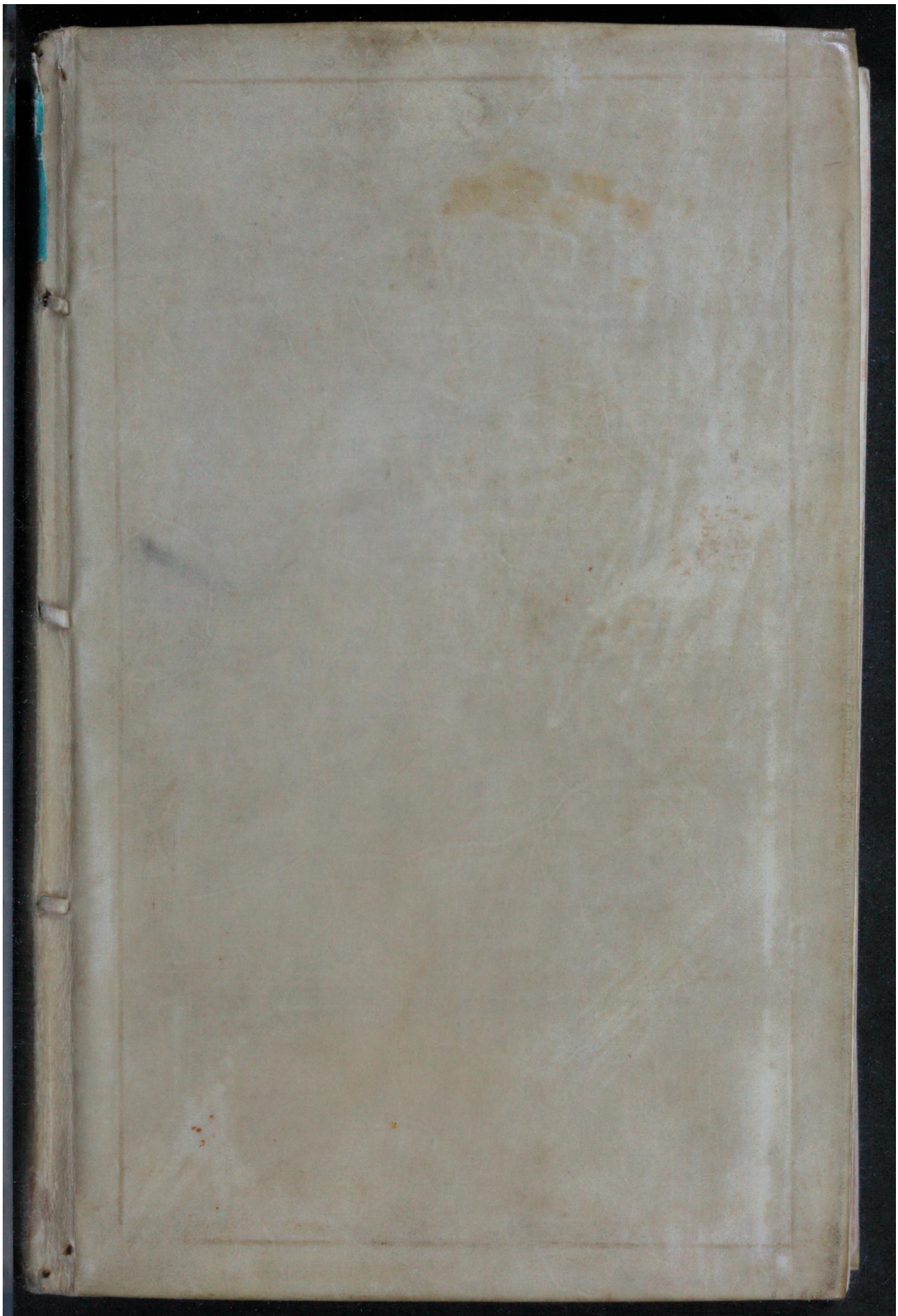

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

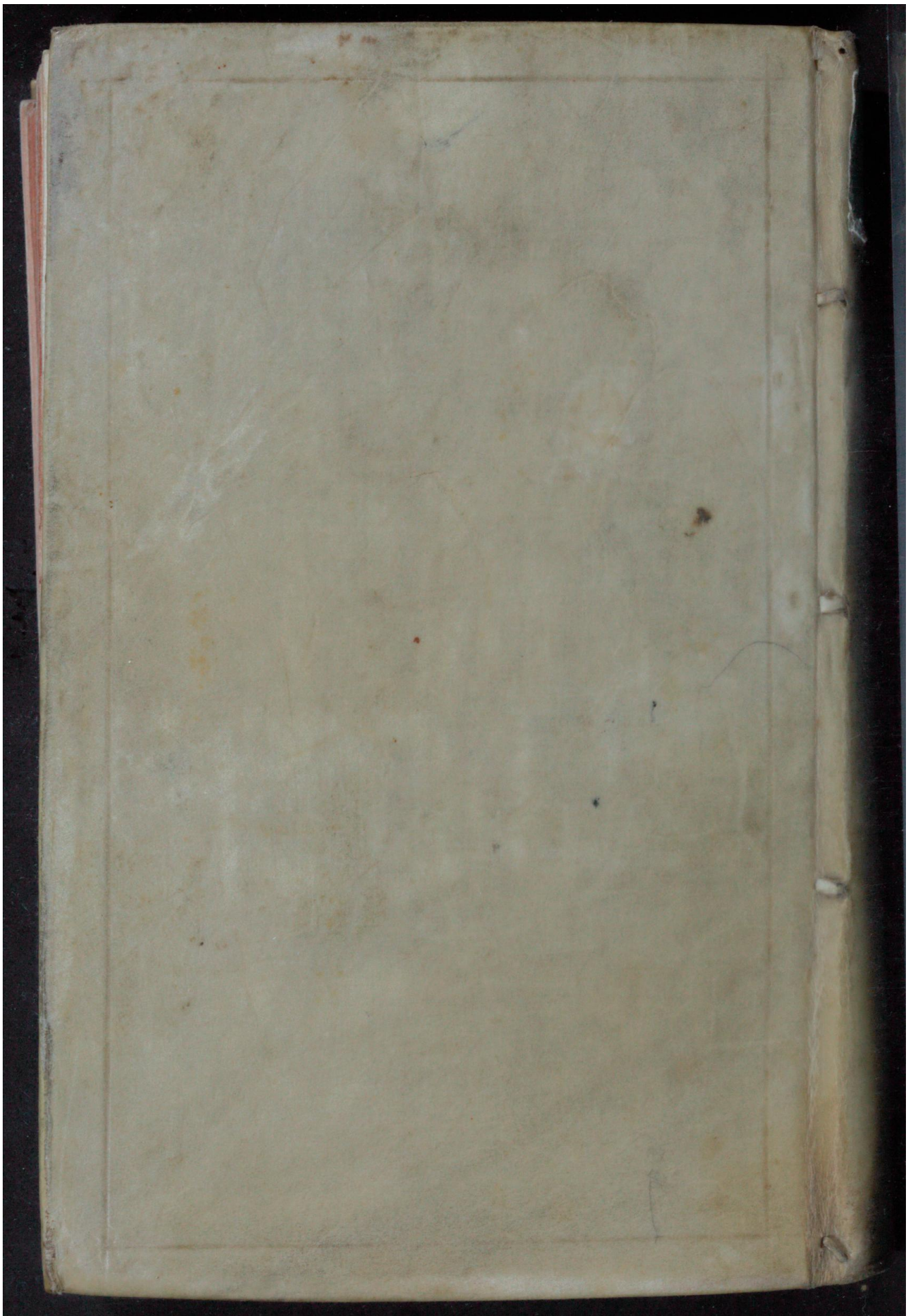

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

~~282~~ 150 C 36
CA-1085

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

1856

Later heeft de heer W. Eekhoff
van zijne aanteekeningen, hier in Mt. voorkomend,
gebruik gemaakt voor een opstel in
de Vrije Fries. Daarop gevolgd is eene
beschrijving van den heer Clemens in 1857 en
eene verdediging (Calder quaestiones) van den Hr.
Campbell in 1864.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

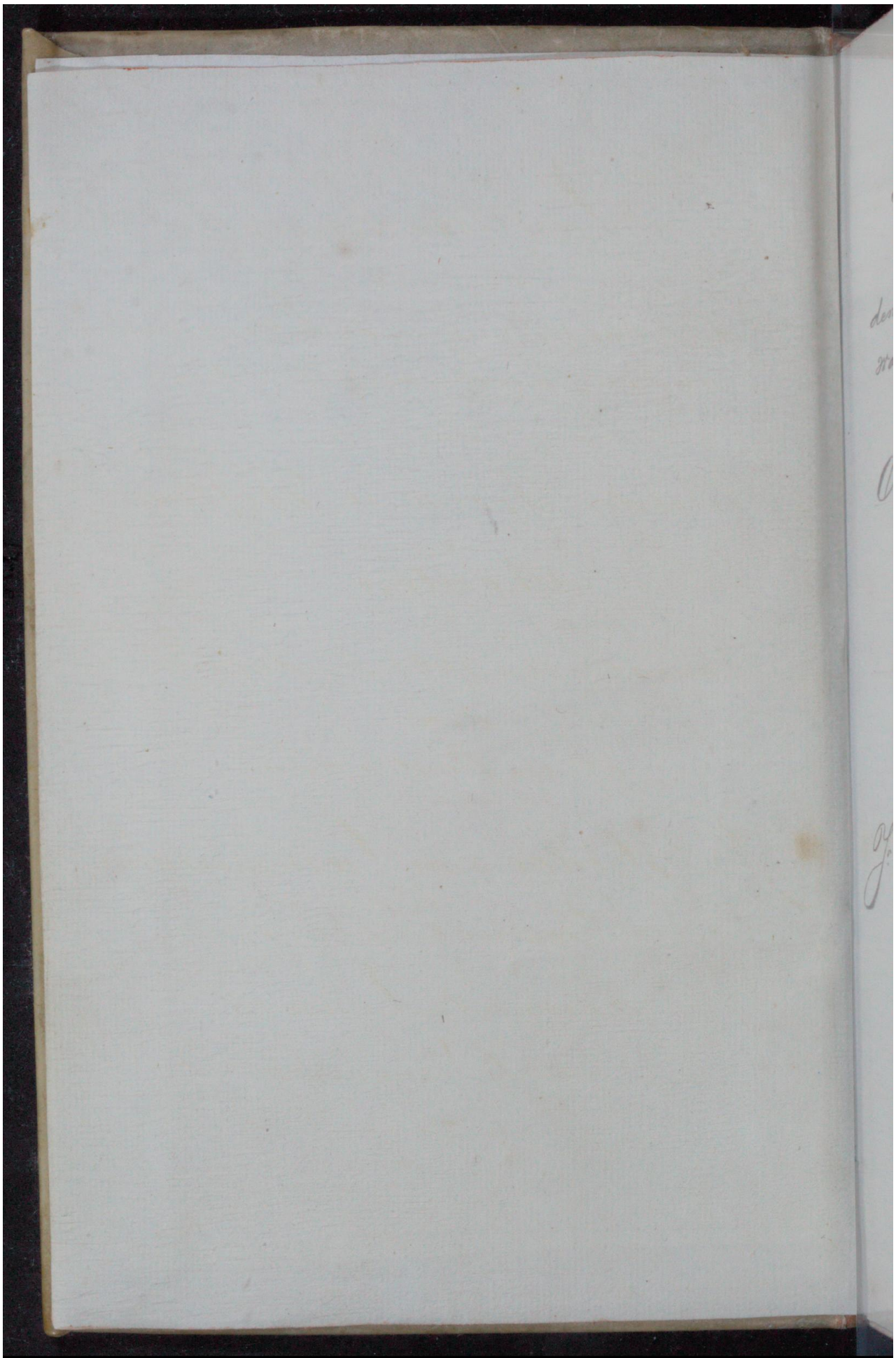

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Aanteekeningen
omtrent
den oorsprong en de letterkundige
waarde van den oudsten druk
der
Oude Friesche Wetten
en
Regten,
omstreeks 1480 vervaardigd
door
of op kosten van
Jr. Hidde van Camminga,
eerst Pastoor te Dokkum,
daarna te Anjum en
later te Leeuwarden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

A.

Dit exemplaar van den antieken druk der Oude Friesche Wetten is, volgens het schrift op de laatste bladzyde (overgeschreven door de hand van Dr. Nicolaas Tholen), vroeger, omstreeks 1570, in bezit geweest van Sybout van Aysma, door Te Water, II. 178, onder de verbonden Edelen en in het Stamboek van den Frieschen Adel in Lautta van Aysma, I 243, II 164, vermeld; dezelfde persoon, die een folio H.S. met Acten van Landsdagen enz. bijeenbragt, op welks band zijn naam en het jaartal 1570 voorkomt, hetwelk mij werd vereerd door Mr. U. H. Wielinga Huber te Kornjum en thans berust in het Stedelyk Archief van Leeuwarden. (+)

Dit ex. is later in bezit geweest van den Heer Jhr. J. M. van Beyma thoe Kingma, Grietman van Franekeradeel te Zweins, na wiens overlyden het publiek verkocht en het eigendom is geworden van het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde te Leeuwarden, hetwelk, bij wyze van ruiling, daarvan in 1855 afstand heeft gedaan ten behoeve der Koninklyke Bibliotheek te 's Gravenhage.

(+) Zie over hem ook Carolus, de rebus Casp. à Robles, 137; van der Aa, Biogr. Woordenb. I 462.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

B.

Dit werk, waarvan de druk om-
streeks 1460 of 70 gesteld wordt, is
beschreven of vermeld in de volgende
werken:

1°. In het HS. van Botto van Holdinga
over de Herkomst, Oudheid, en Gestalte
van Friesland, met de woorden, vermeld
op bl. 2, 7 en 20 in de Aantt. achter
dit ex.

2°. In de opdragt van den tweeden druk
der Friesche Rymlerye van Gysbert
Japiex, Leeuw. 1681, zynde bl. V der 3e.
uitgave van 1821, waarin ook, op bl.
118 van het 2e. deel eene Aant. daarop
van Epkema voorkomt. Zie bl. 1 der
Aantt. achter dit ex.

3°. Op bl. 68 der Voorreden van het 2e.
deel van het Vriesch Charterboek,
waarin insgelijks boven vermelde
woorden van Holdinga, mede volgens
de vertaling van Gabbema, en de be-
schryving van diens ex. voorkomt.

4°. Op bl. 175 van het elfde boek van
Ubbo Emmius, Rerum Frisicarum
Historia, Lugd. Bat. Elzev. 1616, waar-
by van Keizer Rudolf van Habsburg
zegt: „Adjecit etiam capita decem
„jure antiquo Frisio, quae cum reliquis
„in codice legum nostratium ante
„annos CXXX Colonia typis excuso,
„patrio sermone edita in manibus
„omnibus habentur."

N. B. Men

N.B. Men lette er evenmel op, dat Emmius dit niet schreef in 1616 (toen zijn werk kompleet in folio verscheen), maar in 1598, gelyk blykt uit de decas altera (Franeveræ 1598, met opdragt van 16 Jan. van dat Jaar), waarvan ik een kompleet en kostelijk ex. bezit, in klein 8°. Die 130 jaren van 1598 afgetrokken, zou 1468 geven en niet 1486, hetwelk by de tydsbepaling van de incunabelen nog al in aanmerking komt.

5°. Op bl. 79 der Aant. van Sibrandus Siccama op zyne uitgave van de Lex Frisionum, Fran. 1617 en bl. 20 der uitgave van Leipzig.

6°. In C. Schotanus, Geschiedenissen van Frieslandt, Fran. 1658, zeggende, „dat „deze oude Friesche Rechten voor 180 ja„ren te Ceulen zyn ghedruckt." Hy stelt alzoo hier den druk op 1478.

7°. In C. Schotanus, Beschryvinge van de Heerlykheidt van Frieslandt, 1664, die van dit Corpus der oude Friesche Rechten, gelyk hy het noemt, een herdruk gaf, van bl. 36-125. Hy zegt dáár, dat deze wetten voor 170 jaren te Keulen zyn gedrukt, zoodat hy dien druk nu stelt op het jaar 1494.

8°. In het Vorbericht van Matthias von Wicht's uitgave van das Ost-friesische Land-

Land-Recht, 1746 bl. 133-142, maar hij die nimmer een ex. zag, de getuigenis van Holdinga en Gabbema daarover vermeld. Evenmin haalt hij deze wetten, bl. 10, 33 enz. altyd aan met bygevoeging van: „Zuerst in Cöln „gedruckten Landrecht."

9°. In het voorberigt van Wierdsma's uitgave en vertaling der Oude Friesche Wetten, van 1782.

10°. In de Werken van den Ommelander Edelman Johan Rengers van ten Post, Gron. 1853. III. 2.

11°. Aan het slot van Sijfers, Naamlyst van Boeken in de Nederlanden gedrukt zonder jaargetallen, doch voor 1501, voorkomende achter Gockinga, Uitvinding der Boekdrukkunst, naar Meerman, Am St. 1764, bl. 66. Hij noemt dit boek „zoo ongemeen zaar, „dat maar twee exemplaren hiervan „bekent zyn", een van welke de Heer Meerman bezat.

12°. In den Catalogus der Bibliotheek van Meerman, 's Hage 1824, I 202, (verkeerdelyk onder de Octaven geplaatst), waarby is gevoegd, dat dit boek, gedrukt omstreeks het einde der 15e eeuw, zeer zaar is, en dat er slechts 5 ex. van bekend zyn.

13°.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

13° In het Tweede Verslag der Handelingen van het Friesch Genootschap, 1828-29, bl. 67, waar het ex. met eigenhandige aanteekeningen van Junius, te Oxford berustende, wordt vermeld, volgens opgave van Borring.

14° In Borring's Iets over de Friesche Letterkunde, vóór Zyne Brieven, vervaald door Mr. A. Telting, Leeuw. 1829, bl. 3, Noot.

15° In de Jager's Taalk. Magaz. II, in Ihr. Hettema's Lyst van Friesche werken, aangehaald in de MS. Aant. hierachter bl. 3.

16° In von Richthofen, Friesische Rechtsquellen, Berl. 1840: Handschriften-verzeichniss XXIV.

17° In Hettema, Oude Friesche Wetten, Leeuw. 1847, II 1° St. Voorrede VIII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

C.

Behalve dit ex. van den eersten druk der Oude Friesche Wetten worden nog de volgende ex. en bezitters daarvan vermeld.

1. Het ex., thans (1855) nog in het bezit van den Heer Baron G. F. thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg te Beetgum, die het geërfd heeft van zijnen Grootvader van denzelfden naam, den bekenden uitgever van het Friesch Charterboek, in welks tweede Voorrede, fol. 62, hij dit ex., afkomstig van den Geschiedschryver Gabbema, omschreven heeft.

2. Het ex. thans in het bezit der Erven Wierdsma te Leeuwarden, afkomstig van hunnen Grootvader, den algemeen vereerden Regts- en Taalkundigen Petrus Wierdsma, die het vermeld heeft in de Voorrede van zijne uitgave der oude Friesche Wetten, van 1782.

Beide ex. zijn beschreven door Hr. Mr. H. Wttenna in de Jaarb. v. Taalk. Magazijn, 1837, II 246, 248, en in de Voorrede bl. VIII, zijner Uitgave der Oude Friesche Wetten, 1847, II dl. 1. st.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

3°. De Hr. Wierdsma bezat nog een tweede ex., gelijk blykt uit den Catalogus Zyner Bibliotheek, in 1813 te Leeuwarden verkocht, waarin op bl. 38 onder N°. 12 voorkomt: „Hetzelfde Boek, (namelyk als N°. 11, boven vermeld) „met wit „pap. doorschooten, een' geschreven Titel „en Aanteekeningen beide door de hand „van S. Abb. Gabbema, p. b.-"

Dit ex. was in handen geraakt van den Heer J. F. M. Herbell, en werd vermeld op bl. 74 van den Catalogus Zyner Bibliotheek, in 1819 te Leeuwarden verkocht, onder N°. 5 in 4to.; waarvan de beschryving met het boven staande tweede ex. van Wierdsma geheel overeenkomt. Het is echter niet verkocht, maar door de familie Wierdsma, als haar eigendom, gereclameerd, volgens bericht van den Heer Telting (Borrens Brieven, T. 3); hoewel het thans niet by de verzameling Friesche Stukken der Erven Wierdsma, my speciaal bekend, voorkomt.

4°. Het ex. dat in het bezit was van Dr. Nicolaüs Tholen, den verdienstelyken medebewerker van het 1ste deel van het Friesch Charterboek. Na

Zyner

Zijner dood is dit ex. gekocht door den Raadsheer Jan de Kempenaer, na wiens overlyden het in 1791 is verkocht als N.o 711 van den Catalogus Zyner Bibliotheek, bl. 63: „Dat Landrecht „der Friesena enz. Zonder Jaar en „Drukker mooije vergulde band". Tegenwoordige bezitter onbekend.)

5.o en 6.o Het ex. dat de Pensionaris Meerman bezat, met geschreven Titel. Het komt voor als n.o 781 in 8.o (eigenlijk 4.to) van den Catalogus der Bibliotheca Meermanniana, I. 202, en is voor f 40.= gekocht door den Boekhandelaar Thorpe van Oxford. De Heer Campbell heeft daaromtrent medegedeeld: „Dit „ex. berust thans (1853) in de Bodleiaansche Bibliotheek te Oxford en „komt op den Catalogus dier boeken „tweemaal voor (ten zij daar twee exem„plaren aanwezig zijn); eens Vol. I, p. 40 „(met de aanwijzing vóór 1488) en eens „Vol. II, p. 95 (met de bijvoeging: goth. „letters in 4.to Zonder naam, doch mis„schien te Keulen, Circa 1472".

Eenmel vermeldt Jhr. Hettema, O. F. W. Voorrede ix drie ex. in dezer vroege:

„6. Het

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

" 6. Het ex. van den Heer Meerman,
" vermoedelyk thans in de Koninkl.
" lyke Bibliotheek, in den Haag (?).
" 7. Op de Bibliotheek te Oxford. Zie
" Meerman, Origines typographiques (?).
" Verslag van het Friesch Genoot-
" schap, bl. 66 (lees 67).
" 8. Aldaar, vroeger door F. Marschall
" bezeten."

Waarschijnlyk zyn N.o 7 en 8 hetzelfde ex. dewyl N.o 6 bepaald naar Oxford is gegaan.

7.o Het ex. van den Heer Keiser te Groningen, volgens bericht van von Richthofen, Fr. Rechtsquel. Vorr. XXIV.

8.o Het ex. op de Koninkl. Bibl. te Parijs, onder N.o 10503 3. „Recueil des lois, edits et ordonnances, données aux Frisons par le Roi Charles et l'Empereur Rudolphe." (volgens opgave van Mr. L. Ph. C. van den Bergh aan het Friesch Genootschap van 1 October 1842.)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

D.

Wie en Wat was Jr. Hidde Camminga?

Uit het vroedste der Friesche adellyke geslachten gesproten, was Hidde Camminga een zoon van Sydts en had tot broeders Ernst en Jaco. Terwyl de leden van zijn geslacht op het eiland Ameland en te Leeuwarden in en by welke stad ze zeven verschillende kasteelen bezaten, in het staat kündige grooten invloed uitoefenden of zich als krygslieden deden gelden, was het een groote zeldzaamheid en bewijs van zijnen ruststigen geest, dat hij den geestelyken stand omhelsde, en eerst Pastoor werd te Dokkum, en daarna te Anjum twee uren N.O. van daar.

Wij weten dit uit het bericht van Botte Holdinga van Anjum (volgens Suffridus Petrus, de script. Frisiae, 390, omstreeks 1582 overleden) en uit de geslachtlysten der Camminga's, in Ferwerda's Wapenboek, I 32 en Hettema en van Halmael, Stamboek

van

van den Frieschen Adel, I 73 en II 49.
Beide noemen hem enkel Pastoor te Anjum, en vermeldt het laatste eene MS. Aanteekening van den bekenden Oudheidkundige Jr. Eduard Marius van Burmania (aan wien Te Water Zyn Verbond der Edelen opdroeg), dat het deze Hidde Camminga was, die „de oude „Friesche Wetten heeft uitgegeven, en wel „op zyne eigene drukpers."

Wat tot dus verre niet bekend was, is, dat hy in 1483 en 84 ook Pastoor of Hoofdpriester der Kerk van Nyehove te Leeuwarden is geweest, gelyk stellig blykt uit twee oorspronkelyke Charters in het Stedelyk Archief bewaard en door hem bezegeld, en waarin hy wordt genoemd: „Heer Hidde Kamminga, „Personna toe Nyahow toe Liowerd."

Daar nu hieruit blykt, dat het woord Parochus, door Holdinga gebezigd, door Gabbema in den titel verkeerd is vertaald, door Parochyaen, gelyk ook bevestigd wordt door de Oudheden en Gestichten van Vriesland, I 262 en 288 en Prof. A. Ypey, in zyne Geschiedenis van het Patronaatregt, II, Aant. 80;-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Daar het mijn vermoedelijk is, dat Cammingha deze drukkerij zou hebben bezeten in het áfgelegen dorp Anjum;-

Daar de Zuiverheid van druk het meer waarschijnlijk maakt, dat het werk eerder in 1483 dan in of omstreeks 1470 (volgens Holdinga) is gedrukt;-

Daar er eene overlevering bestaat, door Gabbema vermeld, dat het werk gedrukt is in een klooster;-

Daar er geen klooster bestond te Anjum, maar wel in Leeuwarden, welke stad omstreeks 1480 bijzonder in bloei toenam;-

Daar tegenover de Kerk van Nijehove, waarin Cammingha Pastoor was, het aanzienlijke Dominikaner klooster der Predikheeren bestond, dat door het geslacht Cammingha was gesticht en waarop Heer Hidde dus eene naauwe betrekking had (Zie myne Geschiedk. Beschrijv. van Leeuwarden, I 38 en 300);-

En daar Jacob Visser, achter Zijne Naamlijst, bl. 64, oordeelt, dat uit het boek zelf blijkt, dat 't gedrukt is

in

„ in Friesland in een Klooster, Zoo
„ men uit de letteren gisschen mag,
„ omtrent 1480, althans luiden
„ tegenspraak vóór 1488:"-

Zoo meen ik de volgende gissing
met eenigen grond in overweging te mogen
geven:

„Dat deze oudste druk van de Oude
„Friesche Wetten en Regten omstreeks
„den Jare 1483 is vervaardigd te Leeuwar-
„den in het Dominikaaner-klooster der
„Predikheeren, door of op de eigene druk-
„kery van Jr. Hidde Camminga, Hoofd-
„priester der Kerk van Nijehove, naast
„dit Klooster gelegen."

Aangenaam zal het mij zijn, bewij-
zen te vernemen vóór of tegen deze
gissing, tot nasporing van de waarheid.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Nadere Bewijsgronden,
dat
Heer Hidde Camminghas druk
der
Oude Friesche Wetten en Regten
omstreeks 1480
te Leeuwarden is gedrukt.

1: Daar „Jsebrant der Steghe in die „Hoochstrate," die in 1573 en volgende jaren door het Hof van Friesland uit„ gevaardigde Plakkaten des Konings drukte, dat dus reeds de eerste bekende Boekdrukker te Leeuwarden was, zoo mag men met regt de bedenking verwachten, dat het niet zeer waarschijnlijk is, dat er alreeds bijna honderd jaren te voren eene drukkerij zou hebben bestaan.

Hiertegen kan aangevoerd worden, niet enkel, dat alle eerste drukkerijen heimelijk werden gehouden, als middel om handschriften te vermenigvuldigen, en dat Heer Hidde Camminghas druk-

drukkery eene particuliere lief-
hebberij en geen handwerk en han-
del in boeken is geweest; maar voor-
al, dat dit ledige tijdsverloop geen
twyfel kan veroorzaken, op grond
van het hiermede overeenstemmende
voorbeeld van Haarlem, de Stad van
waar de boekdrukkerij kennelijk is
uitgegaan, waar zy ruim 60 Jaren
lang na de uitvinding is beoefend ge-
worden, doch waar, van 1486 tot 1561,
voor Zoorerre uit alle nasporingen
blijkt, geene Boekdrukkerij heeft
bestaan.

Immers, nadat Coster in 1439 was
overleden, is Zyne drukkery voortge-
zet en Zelfs veel verbeterd door
Zynen Schoonzoon Thomas Pieters,
en wel meer vermaaks- dan gewins-
halve en altijd in het geheim. Toen
echter na de inneming van Mentz,
in 1462, de werklieden der dáár sedert
20 Jaren veel verbeterde kunst Zich
over Duitschland verspreidden, en er
op verschillende plaatsen Boekdruk-
kerijen (1470 te Parijs) opgericht werden,
welke fraaijer werk leverden dan de

Haarlemsche

Haarlemsche pers, „besloot Thomas
„Pieters zich van zyne drukkerij en
„boekhandel te ontdoen, en zyn druk-
„gereedschap met toebehooren te ver-
„koopen." (*)

Daar dit nu plaats had tusschen de
jaren 1470 en 78, „waarin eene menigte
„welgeoefende Hollandsche boekdruk-
„kers openlijk voor den dag traden, en
„schier gelyktydig in Utrecht, Delft,
„Deventer, Gouda, Zwol en Nijmegen
„voortbrengselen van hun eigen druk-
„kerijen, met eene van de Duitsche
„verschillende letter en drukwys, uit-
„gaven," - zoo trad eerst toen de tot dus-
verre geheim gehoudene kunst als
handwerk in het licht.

2°. Verder dan Zwol drong zij echter voor-
eerst niet tot het noorden des vader-
lands door, als bedrijf of handwerk;
maar toch schijnen dezelfde oorzaken
mede gewerkt te hebben, dat Heer
Hidde Cammingha te Leeuwarden
omstreeks 1480 eene kleine pers en
kast met letter voor zijn bijzonder
ge

(*) Zie Gockinga, Uitr. der Boekdrukk. naar Meerman 82; Koning, Verhand. 171; de Vries, Brief aan Schinkel, 5,6; de Vries, Bewijsgr. der Duitschers, 167; Scheltema, Mengelw. V. 3°. St 225.-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

gebruik uit Haarlem bekwam en daarmede drukte met behulp der monnikken van het Dominikaner klooster der Predikheeren.

Dit vermoeden is hoofdzakelijk gegrond op de stellig zekere bijzonderheid, dat dit klooster ná Broeder Theodericus Petri of Dirck Pieters (Chartb. I 702) in 1481 of 82 tot deszelfs Prior bekwam: „Broer Dirck Symonszoon van Haerlem en tot Supprior Johan Duker „van Leyden," welke beide voorkomen in een Testament van 1484, in het Stedelijk Archief (zie myne Geschiedk. Beschr. v. Leeuw. I 93, 94).

Vermits nu Koning en de Vries beide als een gevolg van „het oprechten der „Costersche drukkerij, welke omstreeks „1478 te niet ging," vermelden, dat zeer „scheidene Costersche werklieden, tot „voortzetting van hun bedrijf zich elders „hebben nedergezet, zoo als Nicolaas „Pietersz. van Haarlem te Padoua „in 1476 en te Piacenza in 1477, Henricus „van Haarlem in onderscheidene steden „in Italie van 1482 tot 1499, en Gerardus „van Haarlem te Florence in 1497," —

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Vermits beide genoemde schryvers uit-
drukkelijk vermelden, dat „de eerste
„drukkers ten oogmerk hadden de
„handschriften na te bootsen of na te
„maken, en hunne kunst vooral zoo
„lang geheim hielden uit vrees voor
„de geestelijken en kloosterlingen, toen
„zoo magtig, wier voorname bron van
„voordeel uit het vervaardigen en ver-
„koopen van handschriften door de
„drukkunst, noodwendig moest vervloeijen
„en opdroogen;" –

Vermits echter ná de openbaring van
het geheim en de vestiging van drukkers
in eenige voorname steden, verscheidene
kloosters, begeerig om het maken van
afschriften te vereenvoudigen, te be-
spoedigen en te vermenigvuldigen, zelve
eene pers en letter aanschaften, welke
men welligt te Haarlem kon koopen,
gelyk de matryzen van oude "Hol-
„landsche letters, die vervaardigd zijn
„tusschen 1470 en 1480, nog heden op de
„beroemde Enschedé'sche lettergieterij
„bewaard worden:" (+)

(+) Koning, Verh. 163, 368; de Vries, Bewysgr.
164, 171, 175, 191 enz.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Zoo is het hoogst waarschijnlijk, dat
Heer Hidde Camminga, door tus-
senkomst van genoemden Dirck
Symonszoon van Haarlem aanleiding
heeft gekregen tot aanschaffing van
eene pers en eene geringe hoeveelheid
letter, welligt voor slechts twee blad-
zijden, daar men eerst niet meer dan
dit getal te gelijk drukte. Heer
Hidde, die als edelman welligt ver-
mogend was, en als geestelyke weinige
behoeften had, zal daarvan de kosten
hebben gedragen; Prior Dirck zal
door zijne betrekking op Haarlem
de zaak bezorgd hebben, en de
kloosterlingen zullen den tijd, dien
zij vroeger aan het maken van af-
schriften besteedden, nu aangewend
hebben tot het zetten en drukken
van boeken, alsmede tot het schrij-
ven en kleuren van de hoofdletters,
waardoor hun werk voor het algemeen
het byna onherkenbaar voorkomen
van een handschrift verkreeg, gelijk
zulks uit dit ex. van hunnen, voor
dien tijd zeker keurigen, druk dui-
delijk blijkt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

3° Er is nog eene bijzonderheid, welke onze aandacht verdient. Zij is deze: dat diezelfde Broeder Dirck Symons Zoon van Haarlem een schrander, kloek en ondernemend man moet geweest zijn. Was het klooster, aan welks hoofd hij stond, een zeer bevolkt en aanzienlyk gesticht, waarin zelfs het stadsbestuur zyne regtdagen hield, gelijk het weinige jaren later ook de zetel werd van 's Lands staten, ja zelfs van den Hertog van Saksen, - het was bouwvallig van muurwerk, en altijd bleef het nog eene kapel of kerk ontberen, geëvenredigd aan des. zelfs grootte en aanzien. Onder zijn bestuur dan werd er een aanvang gemaakt met de herstelling van de kloostergebouwen en met den bouw van eene nieuwe kerk; eene kerk, zóó aanzienlyk van omvang, dat zij thans nog, nu zij reeds 275 jaren de Hoofdkerk der Hervormden in deze stad is geweest, ten blyk kan verstrekken, dat er in Nederland

welligt

welligt nooit grooter Klooster-kapel is gebouwd geworden.

Om tot deze grootsche onderneming gelden te bekomen, vroeg en verkreeg de Prior van het Stedelyk Bestuur, den 5 Juny 1487, eenen Brief van voorschryving, waarby alle geloovige Christenen uitgenoodigd werden, om den reeds aangevangen Kerkbouw door hunne milddadigheid te ondersteunen. Daar nu deze uitnoodiging geschiedde, niet alleen aan de ingezetenen van Friesland, maar ook aan „ den geene mede, „ die in ander landen woonende zyn," zoo was het noodzakelyk, dat er van dezen brief een aantal exemplaren moesten vervaardigd worden, waarmede de monniken dit gewest en andere naburige landen moesten doorreizen, om aalmoezen voor zulk eene belangrijke zaak op te zamelen. (+)

Om die reden vermoed ik, dat men daartoe ook gebruik gemaakt zal hebben van Heer Hidde Cammingha's Druk.

(+) Zie dezen brief gedrukt als bylage G, achter het 1e dl. Myner Geschiedk. Beschr. v. L. 375.

Drukkerij in het klooster, waardoor men in staat was, dien brief der Regering naar believen te vermenigvuldigen, om hare bedoeling en het voordeel des kloosters het meest te bevorderen. Het is mij althans zeer opmerkelijk voorgekomen, dat geen character van dien tijd zoo algemeen bekend is als deze brief, derwijl ik van onderscheidene kanten daarvan latere afschriften het bekomen. Misschien is er hier of daar, of in de Archieven van andere steden nog een oorspronkelijk afschrift of afdruk aanwezig, en zou het vinden daarvan kunnen verlichten in hoeverre het voorgestelde vermoeden, hoe waarschijnlijk ook, gegrond ware.

En wat zou het tot verklaring zijn van Heer Hidde Lamminga's drukkerij? Ook omdat er geene meerdere voortbrengsels of drukproeven van bekend zijn, is het vermoedelijk, dat zij geschonden of vernield is in dat zelfde jaar 1487, toen Leeuwarden door

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

door de Schieringer partij hevig aangevallen, ingenomen en roestelyk geplunderd werd, Zoodat de stad toen en nog verscheidene jaren later „ in groot verdriet en „ lijden verkeerde." Verdere Sporen van die drukkerij Zijn althans niet bekend..

Daar ik nooit aanleiding had de Geschiedenis der Boekdrukkunst in byzonderheden na te gaan, zoo geef ik de navolgende Aantekeningen (stukgewijze en zonder plan naar tydelijke invallen opgemaakt) gaarne over aan het beter oordeel van myne hooggeachte vrienden, de Heeren Holtrop en Campbell, Schinkel en de Vries, en verzoek ik minzaam, onderrigting te willen geven van hunne (hier achter te plaatsen) gronden tot bevestiging of wederlegging van het gestelde, uithoofde van het groot belang deser zaak voor de Geschiedenis der stad Leeuwarden, my boven alles dierbaar.

W. Eekhoff.

11/2/55.

Zie ook de voorzijde van het schutblad tegenover de achterzijde van het eerste Bandvlak.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

De hiernevens staande titel komt voor op bl. 69 der Voorreden van het 2e deel van het Friesch Charterboek, en is niet oorspronkelijk of afkomstig uit den tijd, waarin dit boek is gedrukt, maar eene uitvinding van den Geschiedschrijver S. A. Gabbema, die hem in dezer voege voor Zijn ep. had geschreven, zoo, dat de betwistbare inhoud en vreemde spelling meenig oudheidkundig gezag bezitten. Over het vertrouwen, dat Gabbema verdient, zie men Halbertsma, Hulde aan Gijsbert Japiks, Leeuw. 1827, II, 386.-

It Rjüechtlææk
fen alre frya freezena
Freeska Landrjüecht
ten aade tieden Beschrjæærn
so az dat Raad.
De Keizer Kaarl Magnüs to Room,
om it 800 jeer nei Christüs
der ney Rodolf de Keizer, om it 1273 jeer
drockt ien't Kleeaster
By Jr. Hidde fen Camminga
Parochijaan
Eerst to Dokkum, da to Aanjüm
Goeltjes om it 1460 jier, ien t eerst opkommen
fen de Droekkerijjen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Ter eeren Godes, sijnder lieuwe moeder
maria, alle der hemelsche heerschippen. alias heeren
ende aller frijs friesen frijdom
ende insonderlinge memorie
des frieschen Landtrechts, twelk ons
heeft gegeuen de koning Carel kei=
ser te Romen, doen de friesen de burg
tot Romen overstreden, want sij aller eerst aen waeren
ende de holtene halsbanden droegen. ende daerna des konings
. . . . . worden, welke rechten de koning Carel
den friesen bevall. en de Paus Leo dat sijt onthielden
als hun Christen naem. Om dese rechten te beter toe
vinden en tonthouden en tgene men niet onthoude kan
weder te soeken. Soo volgt hier nae een tafel ofte een
register, die u uit wijse sal hoe gij mooght vinde de
punten daer dit boek van roeren is. en wordt gedeijlt
in 17 delen. Dat eerste begint aldus, wat is recht
list en kunst. Dat andere deel van 7 keuren. Dat derde
is van . . . Dat vierde is van veerthien Landtrechten
dat vijfte is van . . . Dat seste is van ses . . .
. . Dat seuende is van t Sinodus recht int gemeyn. Dat
achste is van het Sinod. recht int besonder. Dat negende
is vande geldinge eens doodslags. Dat 10e is vande
willekeuren van vijf delen. Dat 11e is van berekende
boete. Dat twaelfte is het boek des Caisers Rudolphi.
Dat 13e is van Merke ~~recht~~ recht. Dat veertien is
vande . . Dat vijftiende is van Schaek=
rooff. Dat sestien is van wilkeuren van Opsbalboom.
Dat seuentiende is van seuen Zeelanden.
Hier beginnende Capittelen vandese deelen voorss.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Ther era godes, synre liauer moder Maria, alle des himelsche heerschipes. Ende alre fria fresena fridom Ende in een sonderlinge memorie des Freeska landriuchtis deer ws haeth ioun di. Koningh. Kaerl keyser to Roem dae dae fresen da burich to roē wrsteerden want hya alder aerst ayn weren ende da holtena witta droghen ende deer nei des koninghes heernaten worden huelka riuchtē di konīgh kaerl dae fresen bifael Ende di paeus leo dat hiaet hilden als hia dine cristena naema ¶ Om disse riuchten thi bet to fiden. ende to onthalden ende deerma naet ōthalda mey weer to sekane ¶ Soe folged hyr nei een taefla of een register deer ioe wt wisa schil huoe y mogen fynda dae punten deer dit boeck fan rorende is. Ende wirt deeld in xvii delen. ¶ Dat arste bighint aldus Haet is riucht list ende konst. dat oder deel fan da saun kerrē. dat tredde is fan da kesten. dat fiarde is fanda xxiiii landriuchta dat fyfte is fanda acht domen. dat sexte is fan da sex wēden. dat saunde is fan dat sind riucht int generael. dat achtende is fan dat sind riucht int speciael. dat niogēde is fan da ielden enis daedslachtis. dat tiende is fan dae wilkerren fan da fyf delen. dat alfte is fan dae bireckna da boeta. dat toelfte is dat boeck des keysers rodulphi dat trettiende is fan da merked riucht. dat fiarteende is fanda swerte swenghen. dat fyftiende is fanda schaeck raeff. dat sexteende is fanda wilkerē fan op stallis baem dat sauntiende is fanda saun zelanden.

Hyr bighiunet dae capitulen fan disse delen forscrioun

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK 's GRAVENHAGE.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Vaet is riucht list. J
Vua fād eñ set riucht iii
Vua bād dē arsta ferdbā
Vua scriou riucht arst iiii
Vua da wilkerren aerst
Voe site willibrord. set
da fresen bikedroe. v
Vuana caē riucht aerst.
Van da tien wird.
Vā dis grewa icomst vi
Vā fribeed der freesna.
Elck fresa aeg syn scluis
deda to witā beth danma
op hem brengha mey.
Fā grete des dikes ende
weys. litikiane
Fā belgane gued naet toe
Fā leēgued to bibaldē vii
Dat di fader sine dochte
naet ōwillens ne geu we.
Fā mondscipes lawa an
der wedua.
Fāt mōdscbet der famna
Fan der pine des mond
scbets deert lasta nelle
Fāt laen des mōdscbipes
des moers fant kynd
Vueer om dat kīd ne toer
dat laen naet iaen
Fāt laē des iōgera brods
dii ielders als bi sii breid
bala.
Fan tzierck wegū ende
fan biara brede. viii
Vā dio brede des weis
om dat tzierckbou.
Vē fresa tboer scbelta bā
tieldа.
Vē fresa tboer grewa bā
tieldа buta scelta urogige
Fā dike to bodane bi sin
te benedictus.
Van sile to baldene tiaē
de bi sinte benedictus.
Vā freesna vepē to baldē
Vā des grewa riucht
Vā scbelta ladinga ix
Eft sōna scbyn ne doer
ma an stride staen.
Dat da scbelta bodting
eer ond biginne.
Van needmond eñ bya
ra betteringba. x
Vā belgene eñ bof gue-
de toe delane xi
Vā tigeō eerue to delaē
Vā eerfscbip toe delane.
Vā forkapa lād da frion
den dat nier toe bisitten
Van graetbeid dis fork-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Wat is recht ... 1
Wie vandt eenen sette recht 2
Wie schreef recht eerst 4
Wie de Willekeuren eerst
Hoe St. Willebrord
de friesen bekeerde 5
Wanneer quamt recht eerst
Vande 10 gebode
Vandes Kraefs incomste 6
Vande vrijheyd der friesen
Elk fries
Van groote des dijcks ende
weghs
Van leengoed te behouden 7
dat de vader sijn dochter
niet onwillens
Van voormomberschap
der weduwen gedochteren
Van voormomberschap der jon:
Vant loon des voormomberschaps
Waerom dat
dat loon niet geven
Vant loon des jongers broeders
als hijsijn bruijd
haelt
Vande kerk wegen ende van hoore
breedte
Vande breedte des weghs omt
kerkhoff
Van dijken te houden bij St.
te Benedictus
Van sijlen te houden
Van friesche wapenen te houden
Van erffenisse te delen
Van Scoft land de vrienden
dat niaer te besitten
Van grootheyt des Scoftes
goeds

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Van gestolen goedt te soeken 19.

Vant recht der befruchte vrouwen waer af de man begraven is 15

Vant boedel recht dijne naeste bloed swanten int huis te wiesen

Dit is de boedel eed

Van schade en overlast

Van boedel te deijlen

Van die gene die onwillich is te deelen 21

Ostmen bij sonnenschijn niet daegde, te Edachvaerde

Van overherichheijt des hoffs

Vande twee koningen Carl en Radbod 22

Hier beginnende keuren die Magnus koos tot Romen 23

Van doode dingen uit te rechten

Hier beginnen de seventien keuren.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

pa guedis. xii
Hueerma ketelfāg duaē
Huma ōtīgia schil. schil
fan dae kampa.
Fan da stryd ende fan ay
der igghe. xiii
Fan dio stryd ede xiiii
Fā lādhera nier to vitaē
Fā riucht des fruchtbare
vrouwes deer di man by
grauen is. xv
Fan enis ouerlādis gue
des mannes daed.
Di fria fresa is niaer toe
witane off hy aefte tingh
halden habbe
Fā schada eñ wrhlest
Fā mene tingh riucht to
houwe.
Huma een man ferdloes
deth. xvi
Jefma bi sōna schiī naet
ladet.
Fā vrhericheit dis houes
Fā tīge ferst to da howe
Fā da lettera fersta.
Huma da tinghe al moge
for wysa. xvii
Fan dada tīnghe wt to
riuchtane.
Fan tinghe bīna oers epē
bere slaet.
Fan tiufftigha gued toe
sekan. xviii
Fā tiuftiga gued toe se
Fan bodel tingha. kane
toe dae huse.
Fan bodel to bitinghien
binna dae ieer xix
Fan boedel riucht dine
sibsta i dat huis to visane
Fā lawede bodel xx
Dit is di bodel eed
Fan fordele in dae cladē
onder aefta sidem eeffter
des oderis dade.
Fan bodel toe delane
Fan di dees onwillich is
toe delen. xxi
Di schelta schil biaede
bī self to rtuchta anderde
Fan sonderinga fordela
ende dis aesgha riuchtes
Fan da tueer koninghen
Kaerl eñ. Radbod. xxii
Hyr biginnet dae kerrē
deer. Magnus kaes toe
roem. xxiii
Hyr biginnet dae saun
teen kesta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Fan frede alle godes hu
sem. xxv
Hyr bighinnet da fyou
w̄ eñ xx lādriuchta. xxxii.
Als dio mod̄ her kīdes
eerfschip forkaped xxxiii
Hyr bighinnet dae acht
doemen. xli
Hyr bighinnet dae acht
wenden xliii
Hyr bigint dat sīdriuch
te int ghemeen. xlv
Hyr bighinnet dae sind
riuchta. xlvii
Hyr bigīnet da vilkerrē
dis lādis mitta v delē lxi
Hy bighinnet da bireck
nada bota. lxiiii
Hyr bighint keyser. ro
dulphus boeck lxxiii
Hyr bighinnet dae mer
ked riucht. lxxxiiii
Hyr bighinnet dae snar
ta suenghen.
Hyr bighinnet da scaeck
raeff. lxxxv
Hyr bigīnet da vilkerrē
fā op stall̄ bame. lxxxvi
Hyr bighinnet da saun
zelanden. lxxxviii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Van vrede alle Gods huij
sen 25
Hier beginnen de vier en
twintich Landrechten 32
Als de moeder haer kinderen
erfdeel vercoopt 33
Hier beginnen de acht
41
Hier beginnen de acht
43
Hier begint het Sinodaal recht.
int gemein 45
Hier begint dat Sinodaale
recht. 47
Hier beginnen de wille keuren
deses Lands met de 5 deelen 61
Hier beginnen de berekende
boeten 64
Hier begint des keijsers Ro=
dalphi boek 73
Hier begint dat merke
recht.
Hier beginnen de Zwarte
zvengen.
Hier begint de Schaeck
roof 85
Hier beginnen de wille keuren
van opstalboom 86
Hier beginnen de Seeuwen
Zeelanden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

at is recht zegel en konst? tgene recht
binnelijk en goed is. Wat beduidet dat binlijk
en goedt? Binlijk. dat beteikent rech=
telijke en eerlijke dingen. Alsoo
beduide tselue ons de Paus. Wat
beteijkent het woord goedt? ut noodtlijke
en eerlijke dingen alsoo spreeckt de
keijser. Hoe menigerleije recht isser? tweederley. en godlijk en
een menschlijk. Dat eerste is dij aengeboorn. Ende dat ander
salt du leere. dat een is natuirlijk en dat ander is.

Wat is godlijk recht die dat
goed prijst en het quaede na laet bij. Noch
meer beth segt mij wat Gods recht sij?

en dat onrecht
te weeren, de ontschuld te helpen en de gierichheijt
te Edrieuen. Wat is menschelijk recht? des konings
insetting en des gemene volx gebruik dat noodtlijk en eerlijk. Des ko=
nings insettinge noemt men beschreuen recht en als het recht
beschreuen is soo noemt men t een Ewa

Haet is riucht list ende konst. Riuchtes ende goedes. Haet meēt dat riuchtes eñ goedes? Riuchtes. dat meēt riuchtlikera ende eerlikera tinga. Alsoe bitiothet hit ws di paeus. Haet bitiothet wird goedes? Netlikera ende eerlikera tinga alsoe spreckt di keyser. Hoe manich riucht ister? twa. een godlic ende een menslic. Dat aerste is di oen bern. Eñ dat oeder scheltu lera. dat eē is natuerlic: ende dat oeder is taulic

Haet is godlic riucht: oenuerp godis gastis deer dat gued luuet ende dat eerge leth by mannes wytem. Ieta beth sey mi haet godes riucht se? Ewa. deer des mannes sin leert hym selff to biriuchten. ende dat oenriucht to wrfiuchten. dae onschield to helpane. ende da onmyl dicheed fordriwa Haet is mēschelic riucht? koninges setma ende lyoda pliga: deer netlic is ende eerlic. Koninges setma haetma scrioun riucht. ende alset riucht scrioun is. so haetmet eē ewa. wer da ewa mei nen wilker dae ewa brecka. Taulic pliga fā lāgher wēnicheed is alsoe gued so scrioun riucht. ieftse naet ne swiwet

Sprect di keyser ꝛc̄. Concordat i di humanum genus ff de iusti. ꝛ iu l i in fi cum lege sequenti Haet is mēsclic riucht ꝛc̄. Insti. de iu natu gen et ci in prin et § scriptum et § ex nō scripto. Itez lex est cōstitutio populi qua maiores natu aliq̄ cum plebe sanxerunt. Cōstitutio uel edictū est quod tantū rex uel impator cōstituit. Jus coēsiue constitutionez cessare facit necessitas. lxxxi. di. cū oībus ꝛ d̄ re iu. quod nō est licitū. Jus naturale quod ī lege moysaica uel in euangelio continetur ut iniusticiā nemī

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

inferre.d.i.c.i. Hweer om is dat riucht seth: datma
fruchta da wreeck: binda dē duriga fan da lust der son:
da: bischyrme dā onschield: eñ scheppe da wreecke.
Hweer vm is dat riucht set. Diuerse pene i cañ st statu
te. ad malitiā hoīnuz puersoꝝ repmēdā. ex. d of. iudi. or.
Ad repmendā. Nā per. ll. nēo bñfacere cogit. sed male:
facere phibetur. xxiii. q. v. ad fidem
Haet is der ewa riucht. Erlykera tinga reda. Treftly:
kera tingh bieda. Urbieda dat ōriucht. Hinzia moetly:
kera tīg. eñ aec behvilē oēmoetlikera tīgh truch fruchta
des era. Hor so dat riucht is natural iefta taulic: Eñ ay
der mit scrift: iefta mit ewa schelmet sceda. soe haetma
dat een setma eñ dat oer wēheed. Haet is ewa ꝛc
Lex siue ꝯstō vt pz ī me. s. all. Cōstō ē ius huānū qd du
plex ē aliud ī scriptis redactū: qd ꝓprie dicit constō: ali
ud solo usu vtētiū approbatū qd ꝓpe ꝯsuetudo dicit. i. d
ca. ius natale. Quis pt constituere: Rñ. pa. ī spūalib⁹ vt
decretales ꝛc. In seclarib⁹ Impator vñ et. ll. statuit. Ci
uitas. n. pōt. l. muīcipalē ꝯstituere. Cā cōsti. ll. est vt pce
pta iurꝫ seruēt. ut honeste viuer: alteꝝ nō ledere. ius suū
unicuiqꝫ tbuere. d. i. c. i. Instꝫ d iust. ꝛ iur. §. iii. Modus
īstituēdi. l. ē ut. l. tal sit ꝙ cōtineat ī se hoēstatez: qa lex de
bet esse honesta iusta: possibil scdm natāz ꝛ cōsuetudiēz
pate: tēpori: et loco cōueniēs: necessaria: utilis: et mani:
festa: ne aliqd propt obscuritatez cōtīgat. ut potest. col.
d. i. c. cōsuetudo ꝛ ff. d cōst. pn. l. in his rebus cū suis con
wrbieda dat onriucht. ff. de iust. ꝛ iu. l. iustitia. §. i. et
melius ff. de. legꝫ. l. legꝫ vtus Haet is wēheed: Een go
d'ic pliga deerma to riucht haut. Als di setma brect eñ
deer en ny sek up bliaept der naet fā scrioun is so moet

Waerom is het recht ingesett? om dat men
:binde de bose vande lust der son=
de: bescherme d onschuld: enz

Wat is des Wets recht? Eerlijke dinge raede. treffelijke
dingen gebiede. Verbiede dat onrecht

soo noemt men
dat eene Insettinge enz dat ander Gewoonte

Wat is Gewoontheijt? een Goed=
lijk gebruik twelk men tot recht hout. Als d Insettinge ontbreeckt enz
daer een nieuwe saek op springt daer niet van geschreven is soo moet
ontspruit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

=men dijn Gebruik voor Recht houde Van dese Gewoontheijd ofte
Gebruik hebben alleer de Coningen twijffelachtich scheijden geordeelt. De eer=
ste spreeckt aldus, dat het Recht sal alle tijdt dijn gebruik
aenneme, De ander seijt; oudt Gebruik van noodlijker Gewoonte
is een Christelijke meesterschap. De derde spreekt, aldaer
het recht redelijk is daer heeft het gebruik geen plaets, want het
recht dat een voornamelijk onrecht gebiedt, dat sal geen Gebruik
wijke. De 4e spreekt twijffelachtich ist Gebruik, noodlijk Gebruik
is Christelijke meesterschap, onredelijk gebruik wijckt dat recht
De 5e spreekt door Lands wijckt
altemet het Recht het Gebruik. De seste spreekt, dat
het recht is al recht, dat Gebruik is Christelijk twelk Eere
leert en oneere Gesteurt Dat recht is Godlijk recht
twelk de sonde Edelget met heijlige gebode Dat
is recht Wereltsch Recht twelk d Edelheijden gesettet hebben
met de Gemeenten te houden door Landsraed. De 7e
spreekt, dat recht is alle recht twelk met gemeine raed
ofte gebodt bij Wijse Luiden is gesettet tot dwang der sonden
welke bij moetwille en domheijd geschieden.
Dat recht ouerwint alle gewoonten
en keuren. Dit recht is alle recht, twelk tegens
Godts woordt niet strijdet en noodich is en eerlijk
Dat is fals recht twelk twoort Godts met getuigen aen vecht
dat met blind siende oogen
Wat is gewoonte ofte gebruik? Consuetudo.

ma dyn pliga to riucht halda Fan disse wenbeed ief
ta pliga habbet alleer konigben mislic,teeld Di aers
te spreckt aldus.dattz riucht schel al tyd dync pliga op
nyma Di ora sprect. Alld pliga fā netliker wenbeed
is een kerstēlic maesterscyp Di treoda sprect .alteer
dat riucht reoelic is teer wyekt oy plyga: wātthz riuct
teer en naemlic onriuct urbioet: dat schel nen pliga wy
ka Di fiarda sprect Mislic is pliga. Netlic pliga is
kerstēlic maesterscyp.onreoelic pliga.wyecht dat riuct
Di fyfte sprect. truch landis reed eñ teerua wyecht
onoertyoem dat riuct dan pliga Di sexta sprect.dat
Dat riucht is al riucht .dy pliga is kerstenlic. teer era
leert ende onera wrsteert Dat riucht is godlic riuct
teer da sonda vrdilighied mit beyliga boeoem Dat
is riucht wraudese riucht.teer da eedlingen set habbet
mitta elmeente tobalden truch landes reed Di saun
da sprecht.dat riucht is alle riucht teer mey mena reed
iefta bode wysera liodena is set to tuang dera sondan
teer by willa ende by dwmbeed op bliacpt . ty meeua
frede.ende to mena fere Dat riuckt wruint alle pligan
ende alle kerran Dit riucht is alle riucht.teer toe
ienst da wird nact ne fiucht . ende netlic is ende eerlick
Dat is falsc riuct.teer da wird mit tyogem oēfiuct
dat mei blynd syande aegen
Dat is wenbeed iefte pliga.Consuetudo . De hac
uiō ex.de consuetu.p to.z ff.de legz .l. diuturna cōsuetu
do z Inst.deiure natu.gen.et.ci .§.ex nō screripto.Etiā
Consuetudo dicit optma legū int'pres ex de consue.cap
cū dilect⁹. Sed ubi cōsuetudo repugnat iuri.nō dicit cō
suetudo sed q̄dā corruptela t' abusio ex.e.c.ul ō sy.c.tua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Nota scdz gof. q ꝯsuetudo iducit cũ exp̄sse popl'o placz aliq̄ obseruari i futuꝝ ꝓ ꝯsuetudie. vñ ñ eoip̄o q aliq̄ fit ius ꝯsuetudiariũ iducit ar. ff. d iti. actusqꝫ p. l. fi. Inducit n. vnus actꝰ ꝯsuetudiez. xxv. q. ii. ita nos. Als di setma breckt ꝛc̄ In his i q̄bꝰ nil certi statuit eccl'ia uel diuĩa scripta: mos popl'i di ꝛ istituta maiorꝫ ꝓ lege st' tenēda. xi. d. i his r̄bꝰ ꝛ ca. ꝯsuetudis. xii. d. ca. diut'ni. Itē t'a sũt necessaria ad hoc ut cõsuetudo ꝓ iure habeat. scilicz diurnitas tp̄is ꝛ sanioris uel maiorꝫ p̄tis autoritas: ac illius tamē eccie approbatio in qua aboleuit. xi. d. catholica et tunc alios non constringit Nen pligaa wyka ꝛc̄

Consuetudo hz. n. ꝓprietates tres imitat' eni le. interp̄tatur legez. ꝛ derogat legi. de hac materia vi. pañ. in c. clerici de iudi. ex̄. qñ uero ca. cedũt le. ꝛ ecõuerso vi. ple. pañ. i c. i. ex̄. de no. op. nũcia. Et vide in x. d. c. ii. q leges ip̄iales dñt ceder' canoĩbꝰ generalr̄. ecõuerso vo qñ canõ p̄cipit ut eccia soluat t'butũ xi. q. i. si t'butũ sed ip̄ator dat legē ut eccia libera sit a t'buto Dy saunda mey menareed ꝛc̄ Priuilegiũ paucoꝝ nõ facit legē ꝯmunē. xxv. q i. c. ideo § vl. Huae fand eñ seth dat riucht aller aerst.

Hwae fand ende sette riucht aller aerst. Foroneus in Kreka land. Mercurius in Egiptera land. Solon in Athenera land. Ligurius in Lacedemera land Disse ligurius nomet op bi enis afgoedis wirden bi appollonius fiindenisse. Ende dae krekē nomēt op fā moyses fiif boekē deer hya scryoun heden fanda ioedē. Dy konick heet Numa põpiliꝰ deer da riucht sette all' aerst toe roem: eñ di fand aeck aller aerst dae taele oender latynscha tõga vnꝰ duo ꝛc̄ hwāt da latynscha leydē eer stenē deer dyo tale mey biwared was: hwite stenē to liaef

Lycurgus

Wie vondt eerst sette de dat recht aller eerst
ie vandt eerst sette de recht aller eerst:
in Griekenland. Mercurius in Aegipten land. Solon
in Athenen=land. Ligurius in Lacedaemoner=Landt
dese Ligurius
ende de Grieken van Moÿ:
ses vijff boeken die sÿ geschreuen hadden van Joden. Die
koning was genaemt Numa Popilius dwelke het recht sette aller eerst
tot Romen; eerst die vandt ook aller eerst de tael aenden latijnsche
spraek unus duo etc. want de latijnsche
daer de taele met bewaerd was: Witte stenen tot lief=
lijke

=lijke saeken: en swarte stenen tot droewige saken. Die Eß
Numa was d eerste koning na Romulus dwelke eerst de
burcht tot Romen timmerde en den naem gaf. Daerom heeten
hij Numa want hij was die die de penning heeft
doen munten met keijserlijke gedaente. Daer na quamen daer
alsoo veel rechten als daer rijken waren. Want de koningen
setten tot recht tgeene hun alder best dochte

datse de werelt tot gemeene vrede
bedwongen. Doch en mochten t de Roomsche heeren hoe wijs
en hoe welich datsij waren de rechten niet make soo
stedich en soo vast, datse de koningen niet Swissele ofte
verandere durfden, eer dat de koningen Christenen worden en de
rechten na Godes

schepten

lika seckem: ende suarte stenen toe leedlika seckem. Di numa was di aersta koniugh efter romulo deer aerst da burich toe roem timmerade ende nacmde. deer om heet bi numa want by waes di forma deer dyn penningh mō tya heet mit keyserlika forma. Deer efter worden al: soe manich riucht so deer riken weren. Wwant da konī ghen settent to riucht deer bim alder best tuchte so wor den da riucht wandeled als dy koningh waes daed ont romeran dat byerongben' datse da wrald to mena frede bytuongen. Doch ne muchtēt da romera berē bo wys ende bo wieldich datse weren. sceppa dae riucht alsoe steed ende also fest. datse dae koningben naet wandelia dorsten. eer dat da koningden cristen worden. ende dae riucht ney goedes iefta schoepen Wwa fand ende set

De hoc habetur. vii. di. moyses. Cum enim leges propter discordias plebeorum a nobilibus fere per xxx annos in dissuetudinem abissent. Creati sūt .x. viri qui de grecis ciuitatibus leges collectas transtulerunt in la tinum ⁊ eas in tabulas eburneas scriptas detulerūt qui decem viri sequenti anno accepta potestate corrigēdi ⁊ int'pretandi leges. videntes multa deesse tabul'. duas ta: bulas addiderunt ⁊ appellate sūt leges xii tabulaꝝ ff. ō origine iurꝫ l ii per totū. Quis primo constitnit ius vii di moyses ⁊ c sequenti. Foronius in kreka land ⁊c̄

Immo romulus primo sed paucas. Et foronius pos tea multas vii di c ii super uerbo primo. Nota ius con suetudinis statim cepit post legē naturalez ex quo homi nes ceperūt simul habitare. ius uero cōstitutiois cepit a moyse q̄ primū omniuz diuias leges sacrꝫ lris explicauit uidelicz foroni⁹ grecꝫ ut i textu ꝓtinet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Hwa bande den aersta ferdban

Hwa bande dine aersta ferdbā oenda wrald. Do octauianꝰ di keyser: da romera herē al da wrald fan aesta to westa. fā noerda to suda. ende alle da eylanden bi beues nuda mit beersciclde bituongbē beden: ende octauianus dine lesta ferdbā fan pardland brochte. da by mit goldena waynen to roem in foer. en de by da waynē trowadē konigben spād mit goldeā keden: da beet by to bādes ianes porta sluta. dat was tred da stond fan saunbūdert cñ xxii. ierē soer dat roem bigō de to biclywen. dis bagaden dae van roem dat deer dis deys mitta konigde. mara kostelicheit cñ syrbeed coem danse eer aller bauena beden. da scopense da koningbe enen nyen nama: eer heet by octauianus. dae betense bi augustus: dis deys schyden twa wonder grate teyken to roem. bya saegben oenda bynel. fanda moern al ont midoey tria sonna schinen. deer om gbingb een reynbo: ga also lyacht als di logba. cñ garen se toe lesta: Aleck ontsprungb dis deys. to roem een burna fā olya wt een boerna buus. ende flaet wt in dine tiber. mit fulla strae: me. een etmal al omme dae dat folck toe stede coem. da spreeck di konigb mit bleste. Nu is al dyo wrald. truch romes drede wiges bilowid. cñ toe mena freda commē Nu wille ick dyne ferd mit duegbeden sterkia. ende fā trefelika tingben twa nye riucht setta. deer da durige were. cñ dine eerma biscbirma. bo dattet lād mit riuch: te stande. ende den freed nimmen oenfiuchte. Dit is dat aersta deer ick biede. dat alle dyo thade. deer byoda aē ellēde se. to byara ayn lād weder kere. fri fan alla mā nem. ende iow tins dae roemera beran. boegbia mit bya

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Oc=
tauianus de keyser de Roomsche heere al de wereldt
van oosten tot westen, van noorden tot suiden en alle
de eylanden bedwongen
hadden: en Octauianus
brachte doe hy met guldene wagenen tot Romen invoer, en
by de wagenen koningen spande met golden kete=
nen: doe geboodt hy dat was de derde
stant van seuenhondert en 22 jaren tsedert dat Romen begon
te beklieuen

doen gauense den koning
een nieuwe naem: alleer hieten hy Octauianus doen noemdense
hem Augustus: dees daegs geschieden twee wonder grote teykenen
tot Romen. sy sagen aen hemel vanmorgen al ontrent
middach drie sonnen schynen, daer ommeging een regenbo=
ge soo licht als de flamme en Esamelden ten laesten: Oock
ontsprong die daegs tot Romen een fontein van olye uit een
hoen huis en floeyt uit inde Tyber met volle stroom
24 uren alomme doe dat volk ter stede quam, doe
seyde de koning met ten laesten Nu is geheel de werelt door
Romens vrede Crijch beloofd en tot gemene vrede gecomen
nu wil ick dine ferd met deugden Esterke en van tref=
lyke dingen twee nieuwe rechten stelle dwelke de bose af=
weere en dine arme bescherme
en den vreede niemant aenvechte Dit is
dat eenste dat ick gebiede, dat alle de vrede die huiden
inwellende syn tot haer eygen land weder keren, vry van alle
dienstbaerheyt ende geue sins den Roomsche heeren, haer Eblyde
met haer

met hare vrienden ende wise haer eygen land en vee op haer eygen dat anders is datick

Want het was die selve dach doen Christus inde kiebbe lach dat was een schonen dach tot Romen Alsoo schoon was de nacht in Jeruselemmer land doe d'engel quam tot de herderen, en boodschapte vrede aen alle goedwillige volkeren

Gloria in excelsis Deo.

Wie schreeft recht aller eerst

ie schreef de rechten aller eerst: Pomponius de graef die begonse te beschrieven doe worde hij soo beyijdt dat het liet blieve. Iulius en Octavianus haddense begonnen doen worden sij metde dood belopen daer na doen de Christenheijdt ontstond doen wordende Rechten standich en goed doen God sijn volk de gaf Theodorius was genoemt die heer diese aller eerst beschreef

ra frionden.ende wise hiara ayn eerwe ende fee op hia
ra ayn Dat oer is dat ick banne wiuem ende mānem
frede an lyf.frede an gued dat mannick mitta sinem bi:
sitte.soe lāghe so hyt onfoerwrocht ne habbe.dat was
di aerste ferdban.deer disse wrald enich wan.fan oenbi
ghin.ont hyoda.so ne schyd hit na dat onder eeu man al
le dyo wrald coeme to mena ferdbāne.Hit timade aeck
wel dat di eerdscha koningh dine ferd bande.dae di hi:
melscha koningh was commen to mannem. Hwant hit
was di selua dey deer cristus inder cribba lay dat was
een scheen dey toe roem.Alsoe scheen was dyoe nacht
in iherusalemra land.dat di enghel coem toe dae herde:
rem.ende kette frede. Alla gueda willigha lyoedem
Gloria in excelsis deo.
Hwa scryou riucht aller aerst
Hua screef dae riucht aller aerst.pompoīus di
greuua.di bygonde se toe scryuuen dae woex
him soe graet nyd dat hyt leet bliuua. Juli
us ende octauianus hedense bigonnen dae worden hya
mitta gaelika daed byronnen.deer ney dae dyoe cristē:
heed oenstoed.dae worden dae riucht steed ende gued.
dae god syn folck dae nede ioe. Theodosius heet di
hera deerse aller aerst screef. Ende dae herde wel fol:
brochte.deer na wralda neen keyser mochte. Alle dae
deer bifarra hī weren fā M.eñ.c.ende xxxiii iera. soer
Numa eñ Romulus storen. deer da riucht mit romerē
aller aerst op houen. Deer efter ward een wys keyser
to roem. Justinianus was syn nama deer dae riucht all
aerst enigad.aldeer se en twa sprekē. Justīa° was C.
d̄.no.co.cō.in p̄n.⁊ p.totū ⁊ d̄.emē.iustiniani.co.in p̄n.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Ende kirtese aldeerst toe manichfald weren. deer om
sit hi ieta to roem melad op een goldena troen. een boec
aen synre hand. deer dae riucht oen standet op dat paet
laes meled deer meymet ieta schoya aldus. Dase iustia
num toe keyser settē dat was al dyoc wrald nette wāt
hi al onse riucht gette ende myt grata frewelbheed kir-
te Nwae dae wilkeren alder aerst sette

Nwae sette dae wilkeren aller aerst iustianus di
keyser. disse iustianus saegh oen manychfalda
landa mislika der wa dae ioc hi oerlef dat aller
landick truch syn sonderinga bihoef wilkerrē kerre. eñ
toe riucht bilde. ende dat sese naet toe iēst den la wa ne
sette. ner to ienst goedes bulde. dat selue fyntma in syne
boeke aldus. Lanoes deer wa deer eerlyck sint ende
myt meene frede prowet. dae bied ick to baldē alse dat
riudht. disse iustianus waes dy tria ende fiiftichsta key-
ser fan octauianus deer dae wrald mitta aersta ferdban
gette. Een tusent ende twa bundert ende lxxvii iera fan
numa deer dae riucht aerst sette. fiif bundert ende lxxvii
iera eefter cristus berthe. Dy was bundert ende xxxvii
iera eefter theodosius. deer dae riucht aerst sereef. Tua
bundert ende xxvii eer kaerl. deer da fresen den fridoem
ioe Manich man deer wys baet. weent. dat kaerl da
riucht habbe seth. Fresē baet hyse bihulpen datse riuch
tes pligia moetē. deer eer sōō era weren. onder alla mā-
na foetem Manich man deer wya baet ⁊ cetera

Qualiter frisones venerunt ad libertatem de isto
magno. Karulo et patre eius in translatione regni gre-
corum in germanos siue allemanos. Nota ex de electio
ne c venerabilem. ⁊ not in glo. super uerbo transtulit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

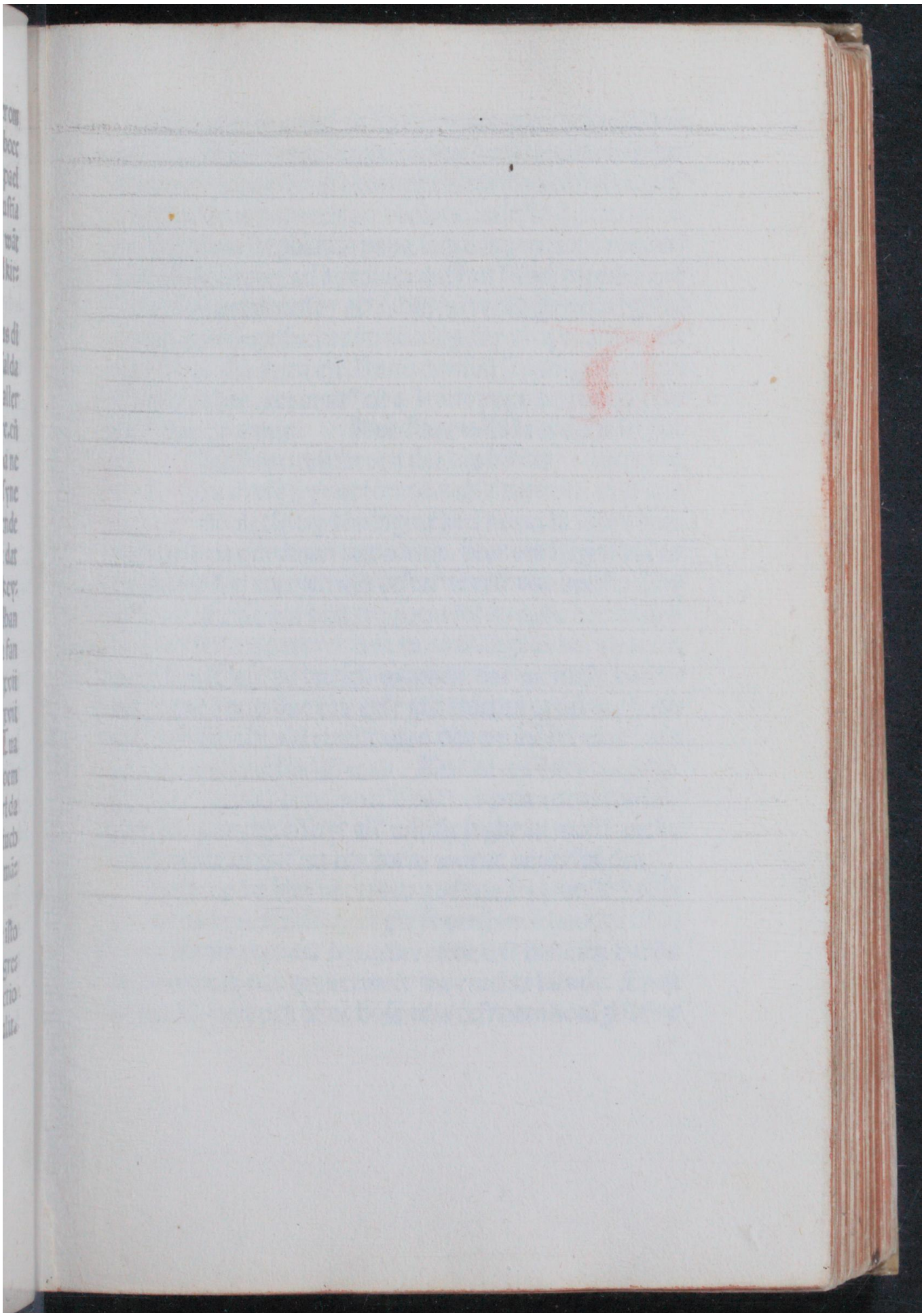

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Et legitur in cronicis .q cuz romana ecclesia oppme retur ab astulfo rege lombardoruz petiit auxilium a con stantino z leone simul eius imperatoribns cōstatinopol et cuz nollent patrocinari romane ecclesie.q̄ petebat eo ruz auxilium stephanus papa secundus nationē roman⁹ transtulit impiuz ad karolum qui fuit filius pippini qué zacharias predecessor ei⁹ substituerat.lodowico r̄gi frā corum.quē depositerat de quo legitur xv q vi alius. Et translatio illa facta est.Anno domini septengesio lxxvi Qui karolus .coronat⁹ est a leone papa tercio.elapsis post hoc xv annis Hoc sinte willibrord dae fresen

Ale sinte wiilbrord dat lād bikeer bikeerde.fresē by dat leerde.datse capeden myt gue de.datse dy koningh.kaerl noem in synre buc: de.boese da nordman ont coeme. deer om flegen bia to da berem fan roeme.deer eefter deerse dae beerferd by suoeren.Ende mit bim toe roem foren ende dae burich to stoerden.dae weren bya des koningbes bera nacten worden.Dase da burich wonnen.dae werense burch: beren toe roem dae camense mit riuchta ordel toe frido me.wāt bit eēn ald riucht was.dat dy mā fri was i alle lādē deer to roē burgh was . Dat en mā ōder da galga stoed.eñ coemet bī to moede dat bi op da roemscha bur gherschip tegbe.eñ byt all wirdic legbe.bi moste wessa ontbonden.al ont bit toe roem worde onderfonden

Aleck ioe by bim dat truch god dat.bya mostē balda iustianus bod.Ende betet eerse van bim schate.datse al biara landis tber wa bytochte ende byt bimmen babba letbe ende se dat ymmermeer toe riuchte bilode. Ende bi sine bā deer oen leide bose deer eeft neen konigh of ne

te. Fri was deer to roē. Instꝫ. ꝺ nup. in ꝑn. inst ꝺ libti
ī fi. ibi ī cītate roāna doām⁹. gl. i. libtate s̄. e. ti. §. libtioꝝ
ad id ꝺ sē ex. c. si iudex layc⁹ li. vi. i. si ī iudcio eēt snialit
iudicatū an eēt lib ul seru⁹ qa alit iudicabit lib scdm. le.
⁊ alit seru⁹. ⁊ inocēs dittit ⁊ r̄⁹ nocēs furto ꝯdēpnat⁹ vī
culat ⁊ suspēdit ff ꝺ pe. l. capitaliū § famosus ⁊. §. crassa
tores. et in eōstitutioē fridrici īpatorꝫ ꝺ pace tenēda c.
si duo hoīnes. §. si qs qnqꝫ solidos. i. aureos. Non caret
scrupulo societatꝫ occulte. qui maīfesto facinori ꝺsinit
obuiare lxxxiii d. c. error ex̄. ꝺ homi. c. sicut dign⁹ cū. su.
concor. Hwana caem riucht aller aerst.

NU haestu my seid hwa riucht aerst sette to ro
me. ende ic wil wita hwana dattet riucht aller
aerst coem. dat was viii hundert ieer ende aeck fiif ieer
meer eer. Romulus eñ Numa oēda wrald comen deer
da burich timeraden. ende riucht setten to roem. da god
moyses twa tafela io. derer tyen wird mey syn fingher
oen screef. Ende dae wirden spreeck hi aec also hluud.
dattet heerden aldae israhelscha lyoed. ende dae hwile
deer hise spreeck. dat weet ick dat di himel ontbreeck.
mit tonghere ende mit blixen. ende mit so freeslika bere
datter neen sonna schynd. oers dan dat fyoer. deer fan:
da himel rā. ende aeck heerdēse also hera hoerna hluud
Ende dat folc was eer truch da eewa teyn wt. da wor
dense so seer foerfeerd. fanda gryslika bere. datter nim
men libba dorste eer moyses uanda birgh caem aef end
tfolck traest ghaef. Di birgh deer moyses op stoed. di
barnde aen liahter gloed. dat dy logha oē dē himel rach
te alle da xl nachte. deer god mit moyse uppa bogade eñ
hē alle riuchte leerde. eñ wegade

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Uan da tiaen wird

DIt sint dae tyaē wird. Israhel dyn god is een weer god. him scheltu tienia. eñ syn era mit nene fraemde godē menzia. israhel dyn god scheltu neen byld makia. fā alle da creatura deer bida himel fliucht. iefta opder eerde swerft. ende īda wettere suēt want ick mine ontanck wreck. al tida fyarda. eñ myne tanck laēie al toeda tyenda. Israhel dyn godes naema scheltu naet forswerra. ner to nene ydelnisse op tyaē sōder need. Israhel dis sonnendeis fira scheltu naet foerietta. disse fyower boeden weren in eenre taefla. Ende disse sex hyr ney folgiet weren in een āder taefla. Israhel. era dyn fader ende dyn moder hoe du lāge libbe op der eerda. hoed di uan hoerdom. hoed di uā manslachta hoed di fan tyefta. hoed di fan falsch tiuch. hoed di uan onnetter biieringe alle der tingena deer dyu nesta aegh mit mara riucht dan du. bi disse x. wirdē schoep moyses goedes riucht ende menslick riucht ende syn fyf boeka Ende deer eefter alle da ꝓpheten ende. apostolen. eñ al hiara buecka. ende al haetso dyo wrald scriftes haet. eñ riuchtes. deer netlic ende eerlic is dat bighint ende eyndiget in disse tien wirdem

Kwa sette allet aerst godlyck riucht ende menslyck riucht: Deus god. da hi screef. ayder riucht an syner tafela da io hise moisi bede der om schil di p̄ster wessa een fogid ð wird to tiuge eñ to ede ¶ Uā dis grewa incōst

DIt is lādriucht ð freesna. di grewa deer an freslāde grewa wessa schel. dy schel wessa fulr̄ bertha borē eñ syn riucht ōforlorēhi schil to suder muda ī cōma eñ cōma to fraēker ī dat del mit wirð were

Dit Landregt word aangetogen in tya keran tyera Abbedena ende wirsta van Hundegonde laude op't jaar 1252

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

.Mit des koninghes iefta ende myt breue ende myt insigel. deer agen him da fresē to ontfaen ende to riucht to staen. Deer aegh him di aesga een ferd to delen. En de hi him self to bannen dat him nimmen aet onriuchtes dwe. soe aghen dae lyoed dyne ferd toe sterkiane deer aegh dy greuua aller manlikū syn leen toe geuuane. als hiit oen synre wer hede. sonder fya Ende siin riucht onforloren ꝛc̄ Item iudex non debet esse excoīcatus nec hereticus d̄ hereticis. per totum. nec proscriptus. i. ferdloes ꝛc̄ Mit des koninghes iefta Nota comitem esse iudicem delegatum. Et si dicis eum ordinariuz r̄q̄rit tn̄ r̄galē cōfirmatoēz. nec añ suā cōfirmacoēz pōt alios cōfirmare Deer aegh hī di aesga. Minor iudex dat pacem superiori. i. permittit euz vti sua iurisdictioē per partes frisie. visis litteris regalibus et sic inferior examinat et sic est suus superior Fia. i. pecunia quia pecunia dicitur a pecude i q iii totū in gl. ꝛ ibi distīc. gl. no.

Van friheed der freesna

Dit is riucht dat dy frya fresa oen nen heerferd thoer fora fara. dan mitta ebba wt ende mitta floed op. Truch dae need dat hy dyne owera biwarria schil alle daghen to ienst diin salta se. ende toe iēst dyn wylda wysingh mit vyf wepen. myt spada. ende mit furka. myt schield. ende myt swird. ende myt et keris oerd by eenre lyoedwirden. Jeftit hem keth wirt mit boeda. Jefta bakene. iefta sexasum onzuuara dattet hym naet keth were hor myt boda ner myt bakene

Heerferd thoer ꝛ cetera Causa huius p̄uilegii eciā recitatur infra inda fiifta ker. Et infra. inda tyaen da kest. Lyoedwirden ꝛcetera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

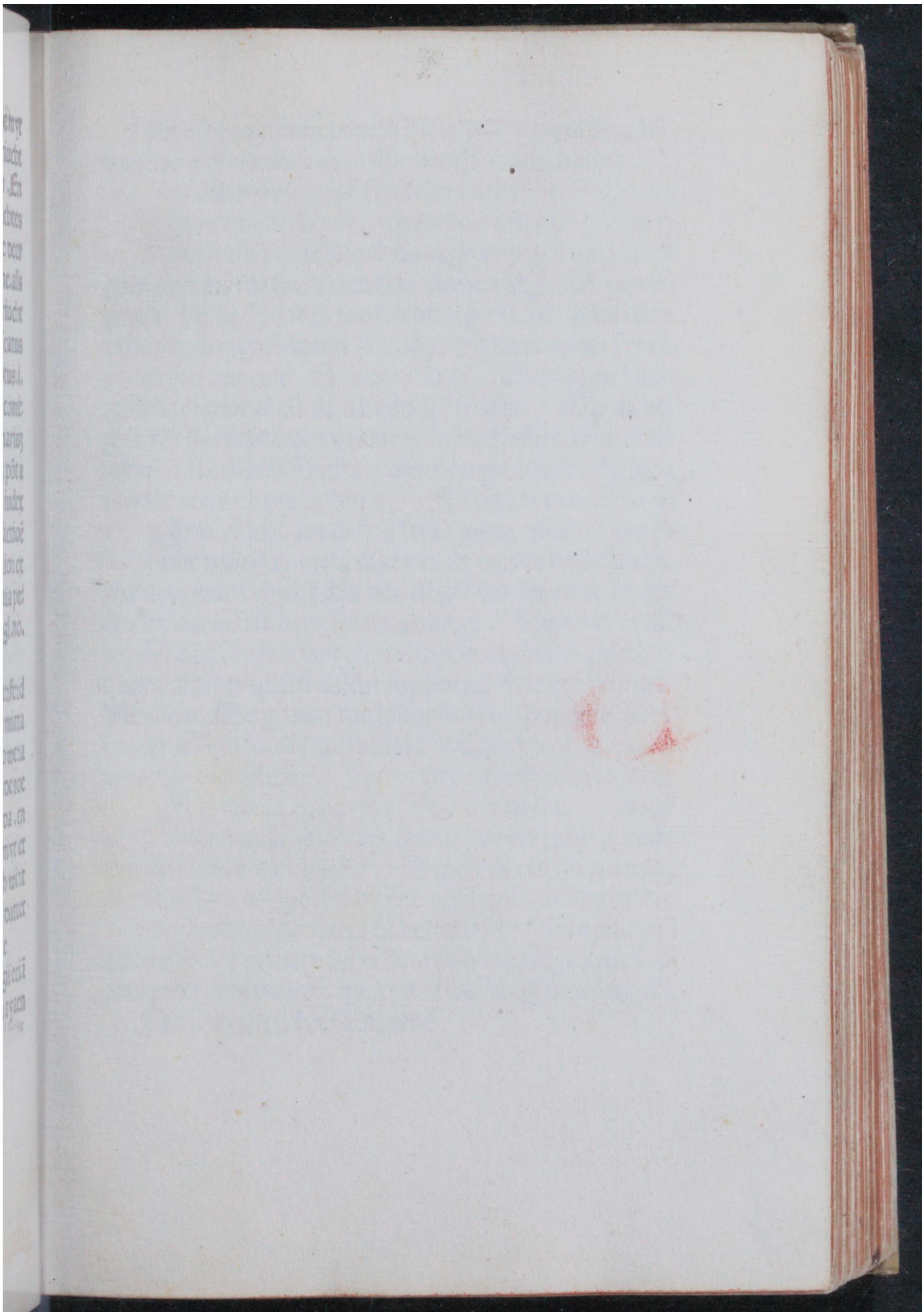

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

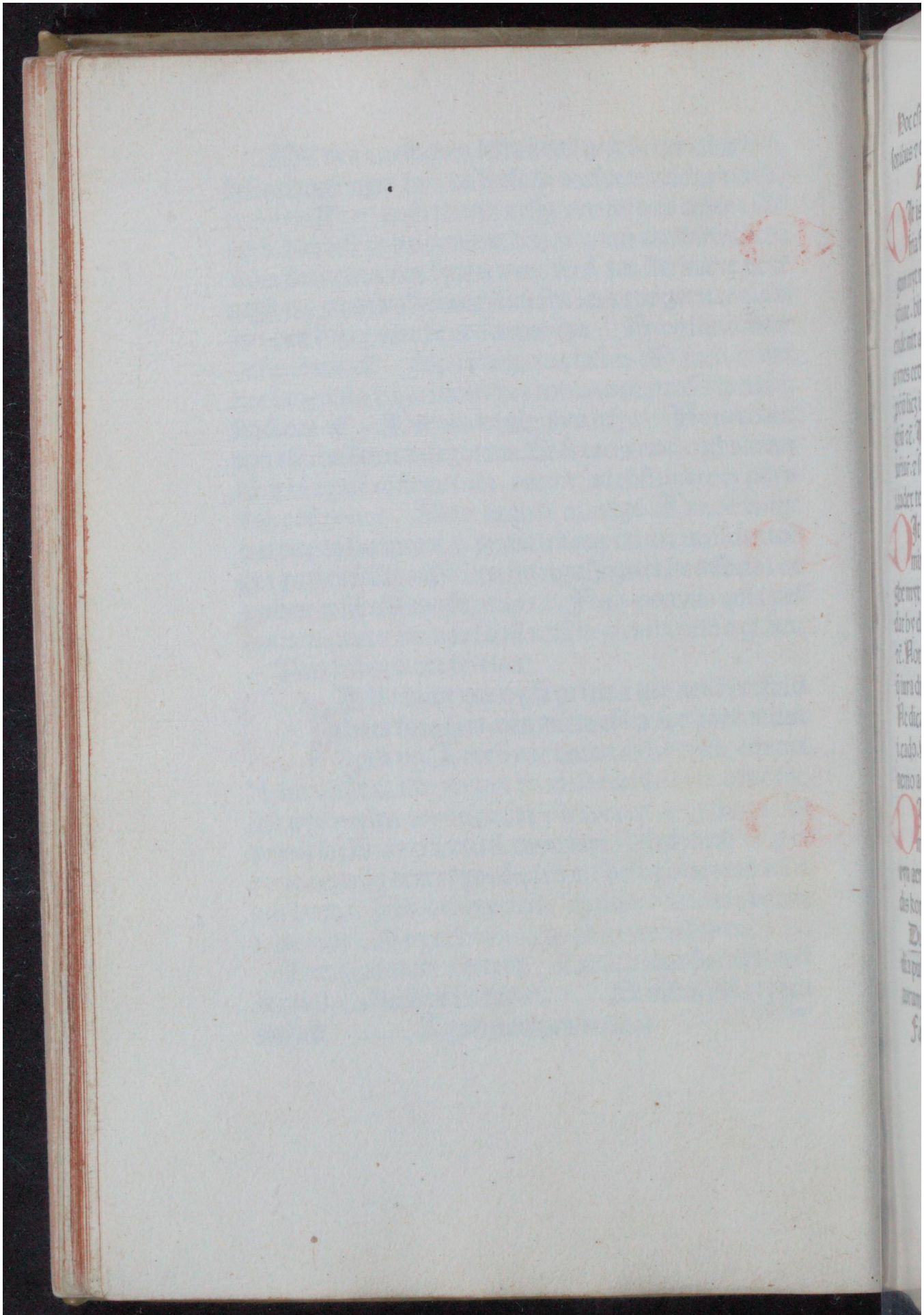

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Hoc est secundum penam limitatam ⁊ taxatam a frisonibus ⁊ est summa octo librarum seu talentatum.

Elck fresa aegh syn seluis deda toe wytan bet

DIt is riucht dat di denma op hem brēgha mey. fria fresa syn seluis deda aegh to wytā op dae helgum myt mara riucht dan him ymmen aegh toe wrtyoghane. hit ne se dat hi soe fiir bitinget se mit scelta bāne ende mit aesegha doeme dat dae nyoghen tyoegh synes aynes eed binyme Seluis deda ⁊c̄. Quia nemī factū ꝓp̄ū licz ignorar̄. C de rei vendi. l si quis Op da helghū ⁊c̄. Jurāt homīes ꝑ maiorē suū. ad hebreos vi. ex̄ de iur̄iur̄. ⁊ si cristus. Scelta. i. iudex ex ꝑte comitꝫ. Aesgha i. iudex terre ex ꝑte potestatꝫ Fan grete des dikes eñ

DIt is riucht dat di fria fresa wyta moet weys mit hwelker meta dikes ende weyes hy lida moeghe myt mara riucht dan him di grewa deer toe banne dat hy dat witse deer hy naet moege Hwelker meta ⁊c̄. Nota. Credendum est cuilibet in oneribus p̄dialib⁹ q̄ iura dicūtur quātū ualeat supportar̄ ff de cen l forma. Ne dicat. Me grauat ille labor sub cui⁹ pondere labor i. cado. Quia īpossibiliū nulla ē obligatō ꝺ r̄g. iur̄. li. vi. nemo ad impossibile. Fan helgene guede naet toe litic

DIt is riucht dat dy fria fresa dat wyta. kiane moet oenda hēmerick deer hy oē eerwed is. ende ayn aen synre wer haet. Hweer se dis santis ende dis koninges eerwe dat hy dat wise ende naet ne litikie

Dis santis idest episcopi uelecclesie. Ubi enim p̄dia publica ⁊ priuata simul sunt sita ⁊ contigua tūc p̄uatorum est demonstrar̄. quia circa illa magꝫ sunt solliciti

Fan leen gued toe bihaldene

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

It is riucht .hweerſoe dy frya freſa een onderha
ua lawiget wirdet .dat hy dat wīua ſcil .enen pen
nige al deer hyt mit kape wint hy tueen pēnigen . Ieft
him dy foget deer um ſanna wil . dat hy oen onwonna
land ſitta .ſo is hy nyer mit ſyne ſaun orkenē to iechtaē
dine foget . Ende da allerlyc ſcellet ſidza mit ſonderlin
ga eoe .ieft hi dis brect .di foget due deer mede ſyne wil
la Onder baua .i .bona feudalia Foget .i .,pcurato:
regis vł dnī feudi

Dat di faeder ſyne doeher naet ōwillēs ne ge we
It is riucht dat di faō aech ſyn doeht nen man to
iaen wr bern willa .um dat hyo naet waldes aech .oers
dan her ledena . Ende ieft hyſe iout wr her willa .ende
her onda oēwilla miſſcy . ſo aech hyt to betane dyē ferd
als ieft hyſe mit ſynre baud wrſlayn bede Ar berne
willa De potētia prīs ⁊ mat's in filia Itē mat'moia dīt
eſſe libera eī de ſponſa .⁊ matrimo .capi .requiſiuit ⁊ ca .
cum locum .quia inuite nuptie difficiles exitus ſolent ha
bere dicto ca .requiſiuit .et vid glo in ca .pmo de ſpon
inpube .et doc .ibidem

Fan mondſcypes lawa ander wedua

It is riucht Datter nīmen aech dyne mondſcet oē
der wedue .dan her ſoē .ſo fyr als hi ierich ſe . Ief
ta dy ſelua deer dā da aeftingha aech .lywet ny dy ſoē .
Soe aegh hy dan des monnadeys . fyower pennīghen
min dan twa merck

Fant mondſchet der famna .

Eer famna riucht is .dy ien deerſa aeftighet tueer
ſchillingden des monnadeys

Fan der pyne des monſchets deert laſta nelle

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

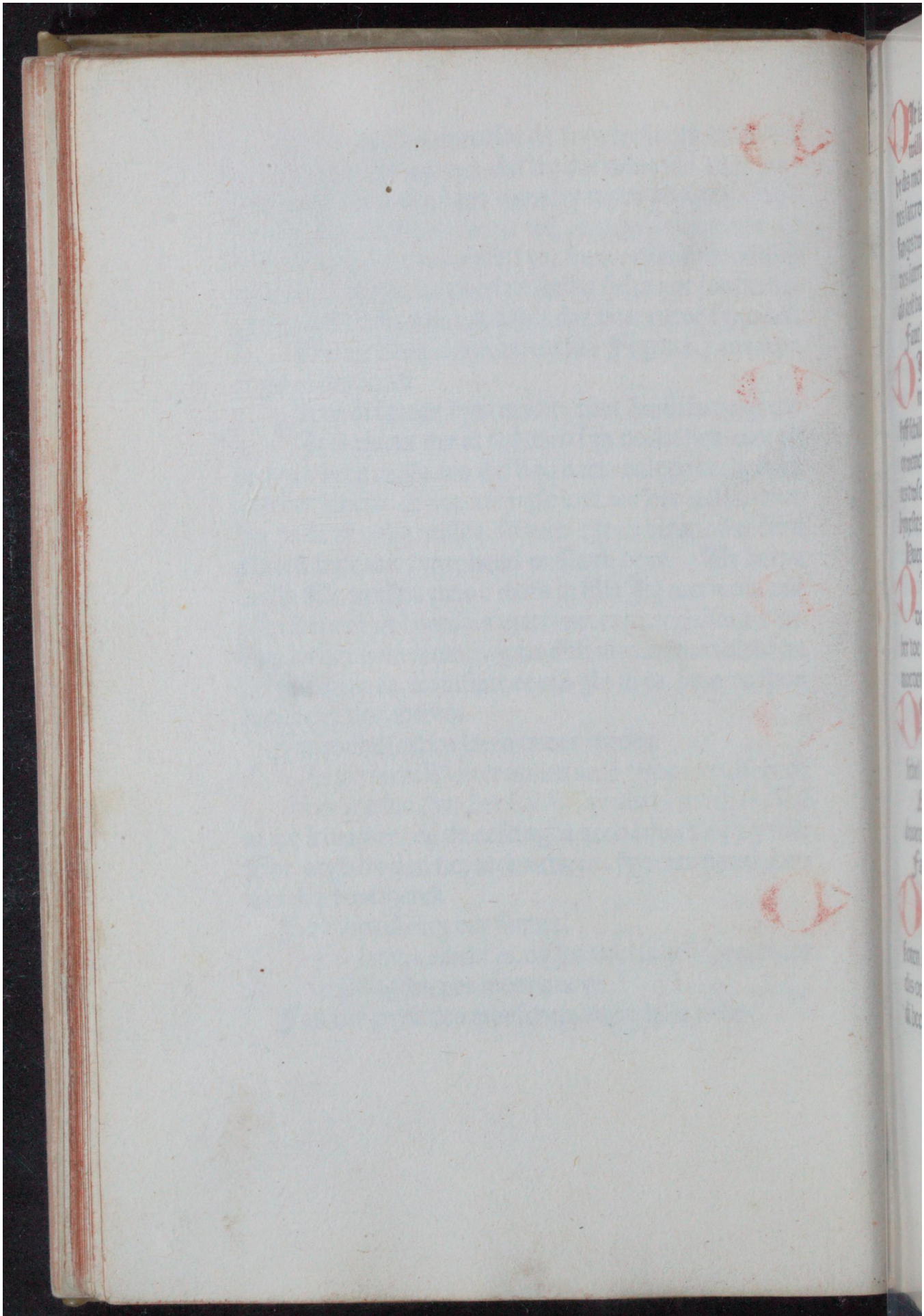

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

OJt is rincht. ieft hy dyne mondschet naet lasta en wille Endechi dat wyf toe aefta onfucht. foe schel hy dis monnadeis. ende aec foerd alda fyf dagbē al ont des saterdys. ban tielda . Ende alle da dagben des half fanges twyrasum onsuerre. iefta dyne mondschet laesta des saterdeys tvifald Jefta oen stride staen. Jefta tzed da kest half boedel iaen binia dae balkem

Faut laen des mōdschypes des mocis vant kyud

OJt is riucht. luters laen dat dy soen aegh synre moeder toleff iera. aller ieerkis. toe laen toe iaē fyff schillingben. als hy synre bzeid halled. so fyr dat hi onwemed see fan warlasbeed. fan fyf seckum. Fansvy nes twsch. Fan bonna eetsle. Fan bwndes bythe. Fan bynxstes boeff. ende fan reederis boerne.

Hueer um dat kynd ne thoer dat laen naet iaen

OJt is riucht. Jeft hi weemd se. ende hit syn moe der naet bycanna wil . so aech byt mit syn eoe oen ber toe winnen . Ende deer me y byhalda dat laē synre moeder hy syn bzeid halla.

OFant laen des iongbera bzoders dyn ieldera als Jt is riucht. als di iōgbera bzoð een wyf halle. so schel syn wyf. syn ieldera bzoeder iaen fyff schilligben

Ende dat deer um dat hy dat bed reme syn iōgbera bzoeder ende syne wiue. Dat is takeris iefta

Fan tzierkuegbū ende fā biara bzede

OJt is riuct. dat toð baedstoe scellz gbaen fyower waegbē da schillet allerlyc wessa friower molles foten bzeed. vm da fiowð balua sida . bit ne stāde aen ste dis ouere. ief dat disse fiowð cē. an die beernei coē. so mei di beerwei wessa bede bwei cñ kercuei. al bi cēre meta .

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Van dioe brede des weyes om dat tzerckhou

DIt is riucht dat om dat tzerckhou: buta des wi-
deles werp: scel een wey ghaen deer xxi molles
foeta breed se ende diin aecgh di schelta mit ban toe hal
dene: deer aghen ferd oen alle dae ien deer dat goedes
huus seket: of him deer ymmē oē bischadighz: soe schel
hyt tvybeet beta Nen fresa thoer schelta ban tielda.

DIt is riucht dat di fria fresa ne thoer dis grewa bā
tyelda tuisscha sumeris nacht eñ lettera ewa nacht
deer en tuisscha ne thoer hi neē bā tyelda: ner bod: oers
dan tree dagen comt hi ōbiclaghet fā dana: soe ne thoer
hi nen koniges ban tyelda eer dat ieer om comt

Nen fresa thoer greuuaban tielda buta scelta wroe-

DIt is riucht dat di fria fresa ne thoer bi gingha
des greuua ban an stride toe ienst him staē: hit ne
se: datt him syn schelta wrtioga. Uā dike to hodane bi

DIt is riucht dat di fresaschel sinte benedictus
dine ouir deer hi bi bāne wareth to ienst dyne sal
ta see: toe sīte benedictus missa wrocht habba: iefta mit
tuaem schillingen aldus wrnacht beta: to ienst dine scel
ta. alsoe lāgh als hit oē wā wirke is: ont sumeris nacht
eñ eefter sumeris nacht. Jef dat grūd ieth dat saute wet
ter in leth eñ lyoedem schaede deth oen hyara noth. Al
dus wrnacht ont lettera euen nacht mit tuaem pondem
beta Uā sile to haldene tyaēde bi sinte benedictus

DIt is riucht dat di fria fresa dyne syl deer hi bi bā
ne wareth toe sinte benedictus missa schel tyaēde
eñ temande habba. iefta mit tuaem schillingen aldus wr
nacht to iens diin scelta beta

DIt is riucht ieff di scelta deer wr diin siil dae ban

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

lath.to wã wirke ſchowat dyn ſyl mit des koninges or
kenẽ ende mitta aeſgba . ief da lyoed biſecka willet.ſoe
is di ſchelta nyer .mitta tiuge.da lyoede to iechtane.ſo
da lyoed to onſwarene

OJt is riucht dat to der ſylroda byda ſyle dat dat
meen wirck ſchel weſſa wr tria ende ſeſtich fota
Van freeſna wepen to halden.

OJt is riuct..aldeer di fria freſa.xxx.põd wird eer
wis bact oen ſynre wer dat bi boers ende wepen
balda ſchil toder landwer.ief him dis breckt.ſo ſchil bi
to ienſt dine frana mit twam põdem beta. Wa ſo bact
xx.ponda wird eer wis oen ſynre wer. Di ſchel babba
truch ſlayn wepen iefta mit twam pondẽ beta. Wa ſo
bact xii.ponda wird eer wis di ſchil babba .ſpeer ende
ſchield toeder land wer iefta mit twam pondez beta.di
deer bact leſſa.di ſchel babba koeker ende bogba toder
landwer.iefta mit twam pondem beta.

Van des grewa riucht

OJt is riucht di grewa deer byr da ban lath.dat bi
des fyarda ieris bodtingh balda moet alſo fyr ſo
bi wil. Dat is riuchte als biſe balda wil datma ſe ke
da ſchil ith aller kerkane liick.di preſter eft criſtes mer
ne eer ieris dey .datſe di grewa balda wil .eft ſumeris
nacht.eer lettera ewen nacht.Ende als di grewa.bod-
tingh balda wil.dat bi ſchil da ban op ia.ſaun wikẽ da
ſchelten eermaſe balde.ende neen doem to delen.bibal-
ua om need ſecken.bit ne ſe datter een bera oen dit lãd
eeenme iefta datma een wyf an nede nym .iefta datma
een man in ſine huſe ſlee.ſo moet bi deer rida ende ban
leda. Van ſchelta ladingha.

bi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

DIt is riucht dat da schelten keda schellet aller lyck binna sine banne des monnendeys toe aller doerna lyck sex wiken eerma se halde. Eñ aldus keda. Bodtingh kede ick ioe wr sex wikem. aen dis selua dei. dis monendeys to haldene. eñ dis tysdeys dis wernsdeys. dis tonerdeys. dis fredis. dis saterdeys Ende dis monendeys. Alle dagen aegen hyase toe bannen bides koninges banne. ende also to haldene ende to lastan. Soe hwasoe naet ne seeckt. di schel toe ienst dyn schelta mit twam pondem beta Bodtingh kede ick. Citatio est fundamētuz ordinis iudiciarii de constꝫ. c. ecclesie sancte marie. Nota citatus ad duo teneť. scz ut ad iudicem ueniat ⁊ ad diem sibi prefixaz accedat. ⁊ si non potest ad diem sibi assignatā uenire nil'omin⁹ teneť postea se iudici pñtare quia cū mādatur alicui ut alii ad certum diem rem certā exsoluat. nō ideo erit a mādato solut⁹. si soluere nequiuerit die assignata ymmo ad solutōez elapso etꝫ die solutiōi p̄fixo teneť. Ex̄ de dol. ⁊ ꝯtu. c. cū dilect⁹. Citat⁹ ad cāz a suo iudice lz ĩt'ea ĩcipiat eē alt'i⁹ iurisdictioīs ꝓpť hoc tñ nō potest ꝺclinar̄ iudiciū p̄oris iudicis quo ad illaz causā siue sit ordinari⁹ siue delegat⁹ ex̄ de fo. ꝯpe. c. ꝓposuisti quia ꝟ ĩceptū est iudiciū ibi dz hrē finē ff. de iurꝫ. oīm iu. l. cū q̄dez. Eft' sōna schyn ne

DIt is riucht dat da scheltē. doerma an stride staē des monēdeys deer kōma. eñ dis tysdeys. eñ dis koninges ban op ia da grewa aldeer hyaet ontfinghen.

DIt is riucht dat di grewa dine tysdei eñ dē wernsdey eñ den tōghersdey da tre dagē also riuchta schil da lyodē. alsma oen dae bannenda bodtingh deed. deerma deer naet to eynd riuchta mocht. so hetet da tre daghen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

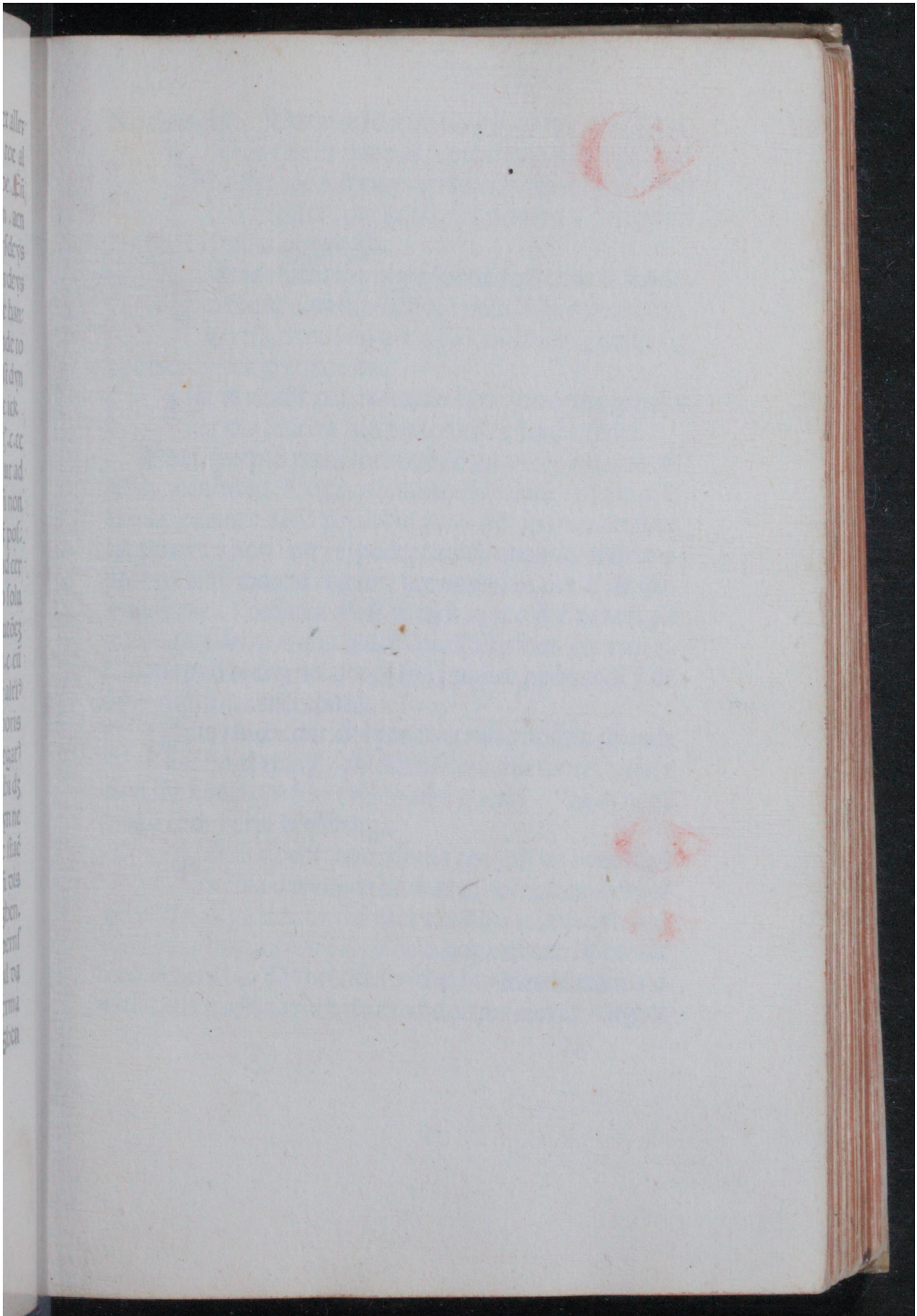

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

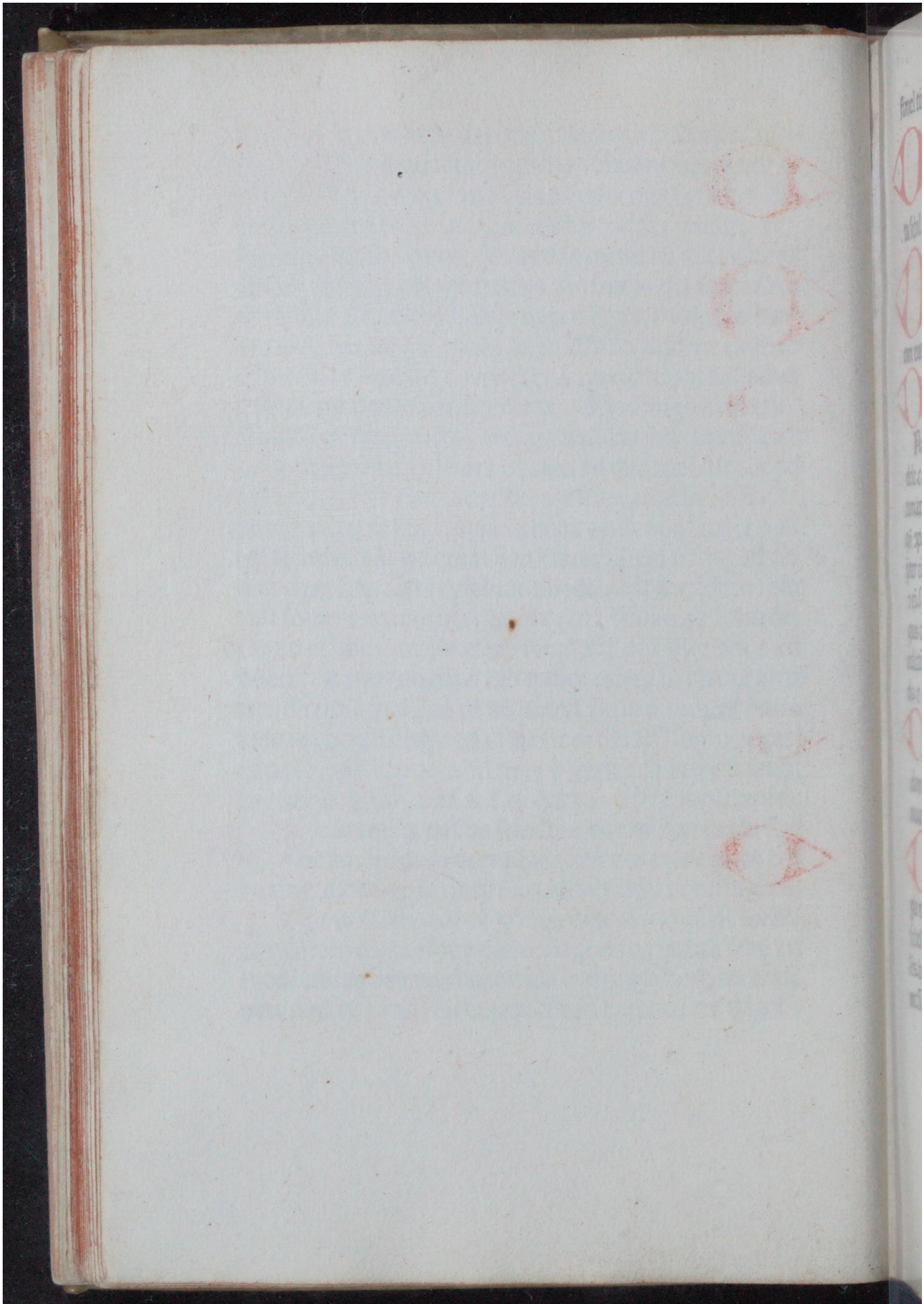

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

fimel tingh. Dat dae schelta bodtingh eer ond bigin

Dit is riucht dat dae scheltē deer bodtīgh ne haldet toe middey eer ūden bānes bigonnē habba schillet. om dat stryd deerma aldeer greta schil bi sonna op gongh.

Dit is riucht als dyoe sonne sighende is. ende dyoe kw da klewēdene deth so ne thoer di fria fresa efterdam dis deys. an stride with staen om dat hy eer gret ne was.

Dit is riucht dat di fria fresa ne thoer dis grewaner dis schelta ban tyelda efter sonna sedel.

Nota exceptō ꝑemptoria est actionis exclusio de of. dele. c. consuluit. Nota tribus modis dicitur aliquis cōtumax. primo quādo ꝑēptorie citat⁹ nō ꝯparuit. secūdo qñ ꝯparet ⁊ non wlt respōdere. tertō quando ꝯparet ⁊ ꝑter cōsensū iudicis recedit. hec omnia vi. in c. ii. de do. ⁊ cō. sz ple. ī l. ꝯtūacia. ff. de re iudi. in glo Itē nota si aliquis citari debet ⁊ non inueniatur sufficit ut citationis edictū apud eccīaz uel domū suā publice ꝓponat. Ex̄ de do. ⁊ contu. c. uenerabilis.

Dit is riucht dat da lyoed deer dae bodtingh ende dae fimel thingh halden habbet dae thoeren efterdam dis koninges ban tyelda. in dat ieer. Uan need mund ende herre betteringa.

Dit is riucht hweersoma een wif an nede nīptendma dat claget da frana soe schelma her folgia mitta aesga tida fordel deer hio bīna is. Eñ di frana schel heer fregia. hose deer kōme. hor willens so on willēs. hockera hio dā spreckt. so schel hio īdes frana wald wessa tria nachta. truch da need. deerma aldeer claghet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Dis tredda deys. aeghse di frana oen dē werf to bri
ghen. ende tweer steuen to setteu her willa to barien bi
da ena steue stande her meghen. ende bida ora her man
Jef hyo ti da man geet. so brucke se dis mānes mit wil
la om dat hyo her ledena wald aegh. Jef hyo to da me:
gen geet. so schil hise twede ielda: Ende brād eñ breeck
tielda ende tachtich pond herē eñ lyodē iaen. Eñ dera
allerlyck. deer aldeer in bitinged wirdet brād eñ breck
tielda. eñ mit hiara haedlesene beta. so huā soma dis iel:
kirs bitiget. dat. hideer mede an folliste were. so schil hi
mit twam pondem beta iefta sexasū ontsuara. Nota
de raptu mlierꝫ. qui ꝯmittit cū puella uiolēt rapit. xxxvi
q. i. c. de raptoribus §. ex hac. et tūc demū ꝯmittit cū ipse
raptor non despōsauerat ꝑmo puellaꝫ xxxvi. q. i. lex illa
ꝛ q. ii. de puel. si quis v̄ginē. ex̄. c. cū cāꝫ. ideꝫ si viduaꝫ uel
scīmonialē xxxvi. q: ii. raptores c. si quis uiduā Secū
dum canones excomunicatur ut xxxv. q. ii. Si quis uirgi
nem secundū leges dcapitatnr. Eciam raptorē ad eccīaꝫ
fugientem secundum legem non defendit ut in. Autꝫ coll
iii. de mandatis ꝑncipū §. neqꝫ. n. hdmicidas. Nec etiam
potest esse matrimouiū raptorꝫ ꝛ rapte. eciam si illa cōsē
tiat. C. de rapto. virginū l. i. §. i. Et ī veteri lege qui spō:
sam uel uxorem alterius vi oppresserit lapidabāt xxxiiii
q. iii. non satis. Hoc uerum est de iure ueteri hodie secus
est si prior discensus transeat in cōsensū. Ex̄ de rapto. c.
fi. Sed qui uirginez solutā opp̄sserit soluebat patri quin
quaginta dragmas argenti. eam vxorem habebat e. q. ii.
deniqꝫ. uel pater eā eadeꝫ pecunia dotatā alii in matmo:
niū dabat e. q. ii. tria. Sed q̄ deflorauit eaꝫ uolūtariā nō
tenet ducer nec maritare h̄ notat io. ī sūma confesso. li. ii

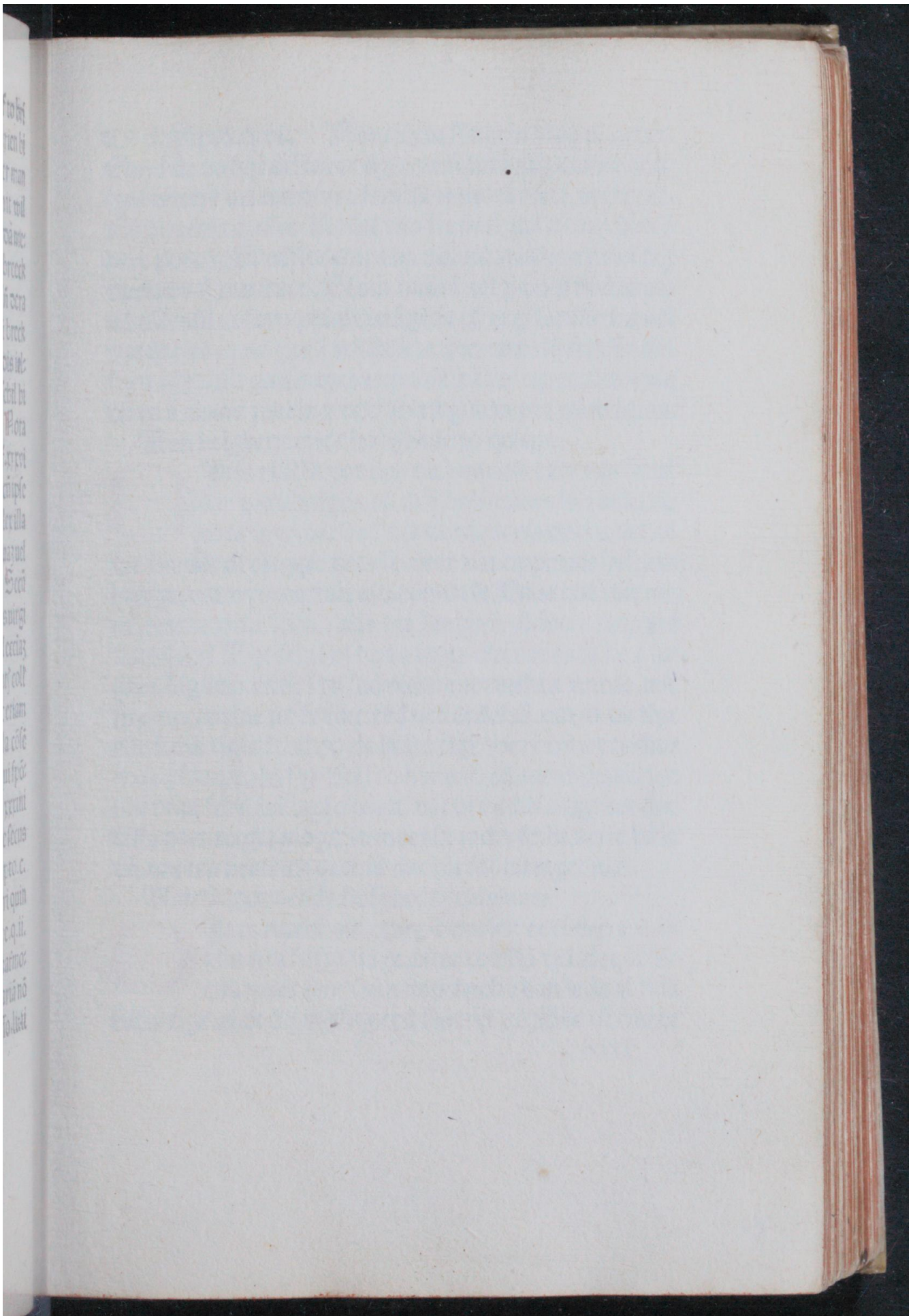

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ti. v̄ de rapto. q. vi. Nota io. in sūma in loco allegato
Quid de eo qui deflorat v̄ginem solutā nūquid tenetur
eam ducere uel maritare secudū ꝙ uidet̄ dicer̄ decretal.
Ex̄ de adult. c. vlti. Respōdeo secūdū guil. h̄ sup̄ v̄bo ꝯ
here potest. Si deflorat ipsam uoluntariā non tenet̄ eaꝫ
ducere uel maritare. Si aūt inuitā uel ꝑ dolū inductam
ad cōsensū in foro pnīali iniūgēda est ei ꝙ satisfaciat uel
ꝯponat cū ea ad penā aut p̄dicte decretal. nō tenēt̄ nisi ī
foro cāꝝ. Et glosatores exponāt eā de raptor̄ qui sedu
cit eā a domo patris ⁊ detrahit v̄ginem per uiolentiam

Van helghene ende hof guede to delane:

DIt is riucht dat oen da himrick deer dis santꝫ
ēde dis konīges. eñ des huismānes lād oēlenth
ende leyt. dat hyt dis fiarda ieris dela moet. al
soe fyr dat di clagere deer se. deer dat oppe dae helgem
bringe. dat dyo ieertale om cōmen se Ende hiit mit ma
ra riucht dela schil. dan hit langera aldus oen deeld
staen schil. Soe schil hi to da tinge efter toelfta dey tin
ghes biginna. ende syn lād meta mit riuchta wirde. mit
sine tiuchmāne ief se sine eed nellet ōtfaē. dat hi da tīge
alle fiow̄ tīgia schil. to da fiifta tīge soe is hy nyer dine
eed to suarāe. eñ syn deel to nimane. eñ toe wīnane. soe
hiit bilia schil iof hit so comt. dat hi da fiif tinge eer dae
festa naet tingia moge. so moet hi inder festa. aefte bā le
da. om een hemrick deel. al ont hit fol bitinget is.

Van helgena ende hofguede to delane.

DIt is riucht om eenre hemrick deel deerma bi
gint itta fiifta tinge. efter tolefta dei. dat di sch
elta moet ōme saun nacht aefte ban leda al tida
fiifta tīge. al ōt dy mēsing eed swerrē is. Soe ist riucht

biii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

dat di aesgha aegh toe delane: dat hya schillet itta haud
bi ghinna. bi cuē nacht bi sinte benedictus buppa der cle
sie: schellet hya alle deeld habba: truch dat dyo kw oen
den field schil oat aegh di schelta. toe bānē dat set alsoe
laste. Hoe ist riucht oat di schelta. dat fregia schil. ber
hya so deen habbe als him di aesga deeld. iesse also naet
deen habbe. Ho aegh bi aller husekem tweer schelligen
wr to delen: Ho aegh di schelta: dae biwysda bota. toe
monien: fyouwer tingh om saun nachta. ende oat fiifte
thigh to hiara fordele. eñ deer to tigiane da bā. Hoe ist
riucht iefma da acht schillingē naet wt achtia moet oat
di aesgha. schel twa pond dae grewa toe dela ende dae
schelta y schellingen. Hoe ist riucht oat hi da boete it al
ler manlikū mit sonderinga eed winna schil.

Oft is riucht iof di bemrick oen deeld is ont sume
ris nacht so is dera allerlyck. deer des weygeret
da grewa twa pond schieldich. Uā tinge om eer we

Oft is riucht ief dae lyoed enich on. toe delane.
willich se. dat hi dela nelle. so schil di schelta dis
on williga deel waria. ēde mitta williga an field fara eñ
da bemrick deer mede dela. Uan eerfeip toe delane

Oft is riucht. aldeer di fria frefa op een eer we
tingbia wil dat hi an bannena tingh cōma schil
mit sine tinghmanne. ende schil greta mit aefte
greet wird. ende bitigia him des dat hi een eer we an syn
re wer habbe. onriucht deer hi mit riuchta rema schil so
aegh him di ora to anderien ende fregia him hweer dat
eer we lidse. Hoe aegh him di aesga toe delen dat hi dat
eer we wise mit steue ende mit tiuge. dat tiuch schil wes
dis selua deys wr saun nachten op dat eer we.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

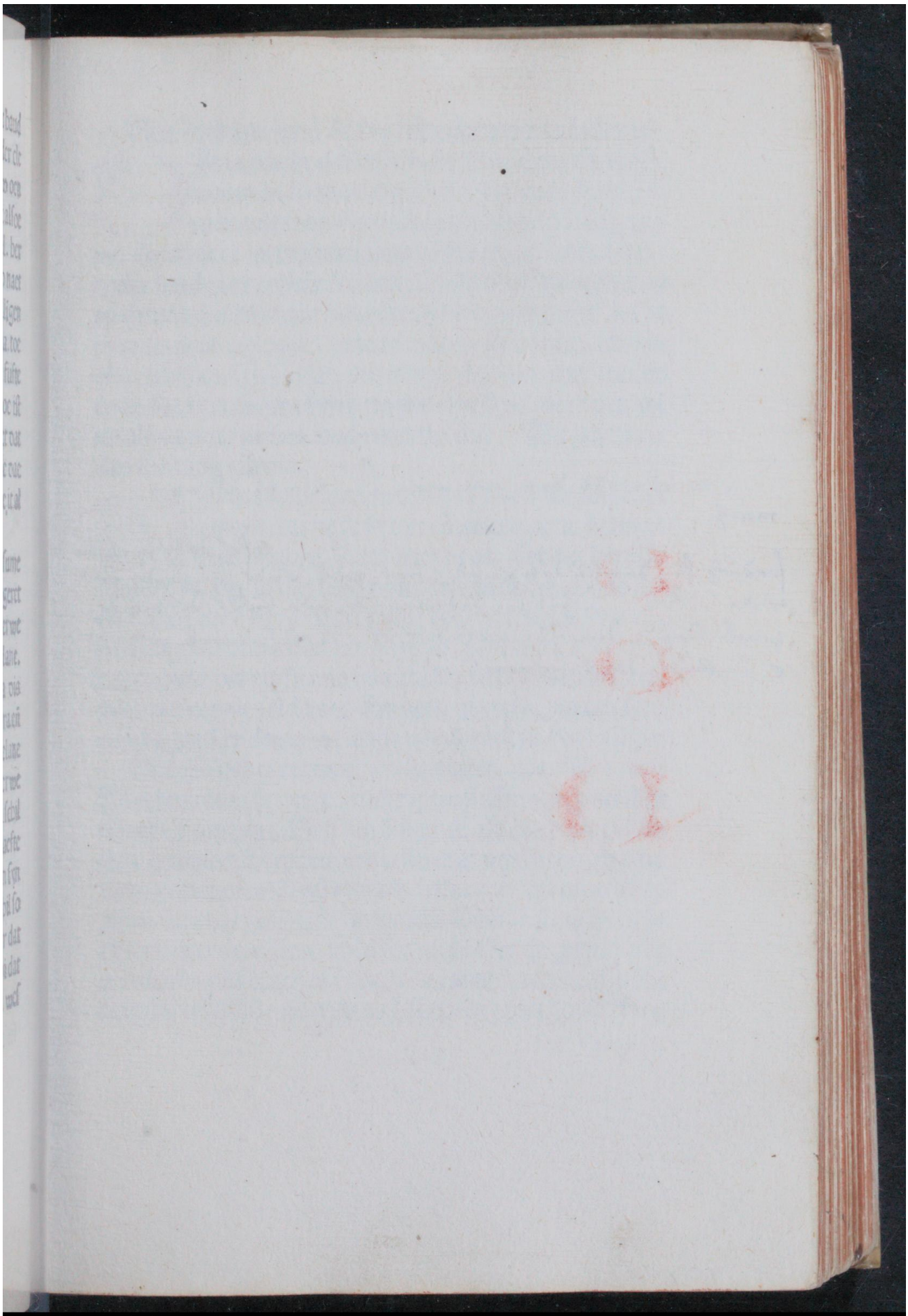

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Dit is recht dat geen man sijn Erff Scopen
mach
Ofte dat hij alsoo
sondich sij, dat hij dat Land ruime wil ende sijn sonden bee=
teren. Soo hijt sijn erfgenamen aen biede, den vierde
penn lichter dan het weerdich is. Oft het ook jemant
c buiten der erfgenamen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Uan forkapa land da fryōden dat nyer to bisitten

Dit is riucht dat hi him dis selua deys bi midda moern bi sonna op gongh. mit twam scheltem ende mit saun synre buren ende mitta aesga eñ mit dis andera bura saun mitta aefta tinge ladia schil. toder land wer to sine fordele. Ende di aesga aegh him to delane dat hi inden field fare ief hyt wara wil. iof hi naet comma wil toder landwer. so is dat riucht. datma efta tinghia schil. dat een tingh dat oer dat tredde ende dat fyarde. itta fyfta tinghe dine ferd. deer oen wī na alsma mit riuchta land riuchte schil Uā graetheit des forkapa guedis.

Dit is riucht. dat neen man syn eerwe foercapi a moet. hit ne se syn eerfnama moede. Him ne dere hōgher. Jefta heer need. Jef dat hy also sondich se. dat hi dat land rema wil ende syn sonda bet tria. Soe aech hyt syn erf nama toe bieden. dae fyaerda penningh lichtera dan hit wird se. Jef hit aeck ymmen capet. buta dis eerfnama mode. Als di odera man sterft deer dat eerwe seld haet. So aech di eerfnama een ferd oenda gued. ende eerwe. ende di odera nene fya felligha

Hoc ius habet textum pro se leuitici. xxv. Ubi dicit Si attenuatus fuerit uendiderit possessionem potest re dimere ꝓpinquus. Sed lex ꝯdicit. C. de. ꝯhen. emp. l. du dum ꝓximis cōsortibus concessū erat ut exneos ab emp tione remouerint. ꝑmū tenet in frisia ⁊ utētiū morib⁹ ap ꝓbat. iiii. di. leges dicūt sic secūdū Cinū sr. C. ꝙ q̄libꝫ ꝑt ēptorē q̄rere ⁊ uēdere. Sed lex nō ꝓhibet q̄n ꝓximiores ⁊ viciores pñt ēptores expeller ⁊ r̄dimer. ad hoc. ff. d ꝯhē emp. l. q̄ offi. ff. d mīo. xxv. an l. si ēptōeꝫ ꝓ uiciorib⁹ facit

ff. de lega. ii. l. si emp. Et in cōstitutiōe fredrici impato-
ris de feudis ꝑ quos fiat iuestura post ꝑncipiū ⁊ ibi ī gl.
Ende di odera nene fia follinga. i. pecuniā uel soluti
onē. Quia pecuīa a pecude i. q. iii. totuz ꝙ. Itē ꝺ rꝫiurꝫ.
ea q̄ cōtra ius fiunt li. vi. C. de legi. l. non dubium. C. de
pactꝫ. l. pacta que cōtra leges. Hweerma ketel fange

Dit is riucht. Di deer to dae dwaen schil.
striid tīgia wil datmet lessa bi greta ne mei. toe
dae ketelfangh dan fyower eynsa. ēde fioertiē
sta trimone penningh ief syn kempa. oenda ordel bifalt.
soe schel hi dat twibeet beta. ende dae grewa twa pond
dis raef ferda. ende twa pond dis stryd ferda.

Dit is riucht. Alsma to lessa stryd tinghia wil. dat
di oen tingere neen kempa winna thoer mē di hal
dere schillen winna ende deer schellet se bede oē iechta

Dat is riucht dat di aesgha deer dat stryd mede
bitinget is. dela schil. dat dat ordel: oenda ker
ke walle schil wessa todes haud stoed. deer dy
deeckma to geed. hit ne se. mit dis haud presters oerlef
dattet. se itter capella. deer di schelta da bā wrlath deer
dat stryd mede bitinghet is. Huma ontingia schel fā

Dit is riucht dat di ketel oen dae. da kampa
kerck walle hīgia schil buta dis widelis werp
onda walle. ende di prester op da hofwal staē
eñ dat ordel wya. with ane schillingh pēninga. soe aegh
di kempa. buta hof wal toe staen. ende al stede in to faen
Als di stryd eed swerren is. so aegh di schelta. eñ di aes
ga. eñ di p̄ster. eñ fyow̄ dis konīges orkenē. hya saū dis
tredda deis. da hand to schoyē. binna dae kerka dae tre
mitta p̄ster. ende di ena mitta schelta. eñ mitta aesga. iof

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

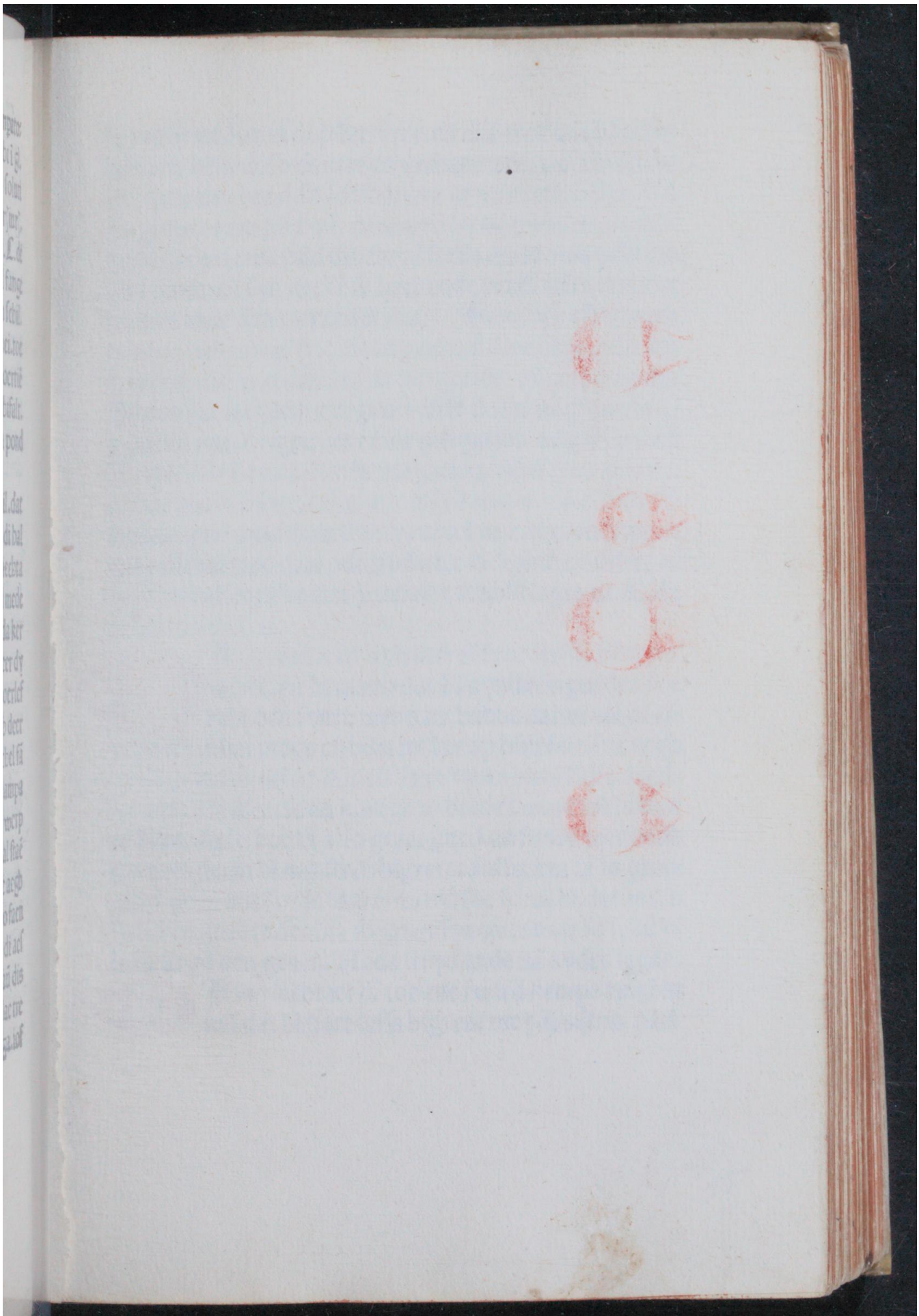

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

se aet sanet. soe is di p̄ster nyer. eñ dae tree mit him dae hand to helane. so dae tre to wrbaernene. wirt hi schouuet to heelre hand. so schil di ora dē meeneed festia. Eñ da grewa twa pōd iaē. eñ wirth hy baernd soe schil hi ia da grewa twa pōd dis stryd ferda. ende twa pōd dis raef ferda: eñ syn deckē ia heer ende heed. iefta mit sine fia lesti ende den meneed festia: Nota hec est rō quare aque buliētis uł frigide sit ꝓhibitū. s. ne sors cadit sup īnocētez ii. q. v. cōsuluisti de purgatiōe wlgari ꝑ totum Item nota wlgaris purgatio dicit̄ q̄ sibi wlg⁹ īuenit. s. ꝑ duellū aquā ⁊ ignez ut ex̄. de purgatiōe wlgari ꝑ totū Triplex ē rō quare hmōi purgatio ꝓhibet̄ ṗma quia facta fuit īuidia fabricāte ut in c. mēnā. ii. q. v. ⁊ c. cōsuluisti secūda quia deus in ea tēptari uidet̄ ut. e. ti. c. vltꝫ: tertia quia pł̄imū innocens ꝯdēpnat̄ ut: e. ti. significātib⁹: et officiū etiā atletaꝝ hodier̄ probat̄: ⁊ secūdū leges ut. C. de gladiatis: li. l. xi.

Dit is riucht ief di fria fresa toe stride bitinget wirth. eñ hi queth dat hi aynlikes guedes soe fula oen synre wer naet habbe dat hi wepē eñ wrichtē wīna moge eñ beta iof hit op him falt. soe aegh hit di aesga to delen. dat dit saun synre burē sidsa schillet bida ede. deerse da konīge to hulde sworē: eñ hi hyara seluis siele. hor hi also graet gued. an synre wer hede dis deis dama hī mit strid̄ bigrette. sidset hia hī so graet gued. da hi mit stride bigret ward soe schel hi dat mara striid oē ghaē sidset hia so graet syn guet naet so schil hi lessa stryd oen ghaen. Uāda stryd ende uā ayder igghe.

Dit is riucht ief hi toe ene swird kempa tinghia wil dat hi naet lessa bigreta mey. dan tria pōd

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ende acht eynsa. Dat is di strydwirdiga schat soe schil
oi fria fresa. oa odera to tingia. een thingh ende dat oder
dat tredde. ende dat fiaerde. an bannena tinghe ende toe
da fiarda tinge schilma dat stryd weddia So ist riucht
dat hi een burga babba schil. Ende oi burga schil alsoe
graet gued habba dat hi dine strydwerdigha schat lasta
mey. Also schil hi oender buurschip staē. al ont oi stryd
eed swerren is.

DAt is riucht dat hi to dae fyfta tingh dat hi di
ne stryd eed swara schil. Ende dine weder ee
de bera. Soe ist riucht dat hy syn hand op
da belligha lidsa schil. Ende oi aesga schil hem dine eed
stowia. dat hem god alsoe help ēde dae belligha. Soe
aegh oi aesgha oyn oentingere toe monien dat hi op lid
se ief hi riucht habbe. So schil hi op lidsa ende di aesga
schil him dine eed stowia dat him god also help ende da
belliga. So schil hi swigia. Ende oi ora swara nu schil
ma him stowia. Soe hi dine eed riucht swerre. ende on
meens nu schil hi swigia ende oi ora swara Ende di aes
gha schil him dine eed stowia dat hi him na bira wede oē
bae ner oen stree aen gued ner oen eeth fya. Nu schil hi
swigia ende di ora swara. dat hi him bira wet habbe oē
ba ende oen stree. ende oen gueda eether fya Nu schil hi
swigia eñ di ora swara dat hi him so gued naet bira wet
bab. so tria pōd eñ acht eynsa. nu schil hi swigia ende di
ora swara dat hi him so gued bira wet bab. so tria pond
eñ acht eynsa bit were bettera iof bit scholde. nu schil hi
swigia ende di ora swara. So y ney iuue ōnette fulliste
sonder riuchte frana wald. Nu schil hi swigia. ende di
ora swara. So iemit riuchta dat raef to ieens him naet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

beta thoer. nu schil hi swigia eñ di ora suara so y nu mit riuchte to iens mi beta schillet. Uan dyoe striid ede.

NU di stryd eed swerren is. Nu ist riucht dat hi habba schil een burga. ief hi di naet burghia wil. deer him eer burged haet. soe schil hi him burgia xxi nachta. Di burga schel alsoe ryck wessa. dat hi dine strydwirdiga schat. al lasta moge deer ōder gret wird al deer lat was soe schil hi dae buurschip hoda al ont da etkerē biwixled sint ief hi dine kempa naet winna mey. soe aegh hyt op da helligē toe brīgē dattet him need of naem. so aegh hi efta xxi. nachta ief him des efta breckt. dat hi dine kēpa winna ne mey. so aegh hi eft xxi nachta als da lxiii nachta om cōmen sint. so schilma dat stryd bifiuchta binna dae bā deer hit bīna biswerren is. so aegh di schelta dine ker hweer hi dat tīgh keda leth. Nu agē hya da kēpē deer to brīgē. deer dat stryd ledat eñ di aesga aegh hī dīe kāpstal towisē. Di kāpstal schil wessa lxiii. molles fota breed all' weikes. deer agē da kēpē bīna to wessē eñ da greet wderen. eñ di schelta eñ di aesga. hwaso deer ielkirs in geet di is dae grewa schiel dich twa pōd. eft' dā deer di schelta bānis bigint. so aegh hī di aesga to delē. datse bīna dae trim degē dat stryd bifiuchta schillet mit sex wepē. nu schillet dae swird euen lāg wessa. di schelta eñ di aesga schillet da vepē schoia iō dis eñ morns soe schillet dae vepē oēda kāpstal bidia al ðse da kēpē brīgz hia schillz aið twa swd habbe ieft een brect dat hi tida odera fe ief hi moge. Dioe leste hetene deer da kempen dis tredda deys fiuchtet. dyo haet dyo luck hetene. dā schelma naet fiuchta ors dā om een need mōd eñ om een moerdbrād. eñ om een nomels moerd.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

OIt is riucht hweerso di fria fresa op een oder ne een stryd tinghia wil. dat hi cõma schil. een thingh. ende dat oer. ende dat tredde. ende binna da trim tighē schil sine stedē alle naemna ief hi se habba wil itta fiaerda tinghe: aegh hya nene ferd iefta dat strid biwedia. iefta dat fyfte schil ith sine fordele wessa om dat tighlase.

OAt is riucht alsma dyn fria fresa toe striō tigia wil eñ di oera da wta babba wil dat hi bina tri degem cõma schil ief hi dae wta babbe wil ief ma him deer mitta striid bigret: so schil hi sprecka ende sidsa: hi ne thoer hi dis schelta ban: hor iecht wird: ner seck wird dwaen: ner neen tinger ontfaē om dat hi deer buis ner hof haet

OAt is riucht dat hi sine schelta naemne schil deer hi to tiucht ende sine nesta buren: Hoe aegh him syn aesga deer to delane: dat hyt op dae belgum wita moet Hweer syn buis eñ syn hof se: hit ne se dat him di schelta mitta tiuge in balia wil: iof di schelta: him bilyout: so aech hyt op da belgem to swaren ende di aesga aegh him dyn eed toe stowien: hweer syn buis eñ syn hof se Nu schil hi sine bura tweer babba deer hine burgie eñ datse al soe ryck se: dat hya dine strydwirdiga schet al lasta moghe: ief him di schelta hana leth: dat hi aldeer ā: derda schil. Uan land bera nyer toe witane.

OIt is riucht ief di landsata queth dat hi dat lād toe a beer ontfensen habbe. Dat di bera nyer is toe witane op da belligbem: hoe langhe dae forwerda se. soe di landsata: Uan riucht des fiucht bare vrouwes deer di man bigrauen is.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Dit is riucht. Alder een man of lyuich wirbt ende ber dat wyf al wrmeth. dat byo wr dat gref. quaen fchil. dat byoe een berthe oen ber habbe. deer by oen ber bytylet habbe. eñ byofe alle bi weent. Nu fchel di eerfnama ber dat gued eñ dyn fitma bifella. to ber riuchta deytingh fo is di riuchte deytigh tyen monaden. nu fchil byoe binna dat ieer. ende bin na dae dey dae berthe byrecknia nu fchilma ber dat gued bifetta oenda band. mitta fchelta. eñ mitta aefga. eñ mit des koninges orkenē. eñ mitta aefta tinge. Ende brickt byo dyo berthe nact fo fchel byo dat gued alfo gued op anderda. fo byoet ontfengh. nu aghē byer twa wyftoe biwarien uan aydera konne een. dat byo nact eerges ne dwe. Aleck fchelletfe waria tween maen fan aydere kē ne een. datma ber nact onriuchtes dwe. nu fchellet bya fyf dat gued nettigia ont dyo bertte bireckened is. dat dyo berthe libben oen dyo wrald coem. Jef bya om da berthe fanet. Jef dat wyf quetb deer uandes eerfnama ballem warade. dat dat kind naet libbende oēda wrald coem. Nu bya da berthe iechtet dat byo deer were. nu fint dae twa nier. op da belgbem oen to bringbane. dat dyo berthe libben oenda wr. ld coem. Doe aecgh dyoe frowe een ferdban oendae guede. dat ber nimmen nact rawie iefte act onriuchtes dwe. De poſtumo. Dit is riucht. Nota in ſex menſibus ꝛ uno die poteſt q̄s naſci ꝛ ad decimū menſem finitū. In auctꝫ. de reſti. et de ea que parit in uñdecimo menſe §. viuū ſiquidē coſt. iiii.

Dat gued an feta bifella. ff. de uent. in poſſ. mitten. l. i. §. ſed ꝛ ſi qnis uentrē Tien monadē langh Per decez mēſes ꝛ dues dies p̄t mkier portaī filiū i uētre ſuo ꝛ nō

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

plus. Ut notat accursius in dicto. §. viuum siquidem su
per uerbo perfecte alleg. ff. de suis ⁊ le. here. l. intestata
§. fi. ⁊ ibi uide. ab ānūciatioē dnica. ut uterus uirginalis
fieret tēplū diuītatꝫ. habitauit cristus cc. ⁊. lxxvi. diebus
⁊ natus fuit ex ea altissimꝰ. psalmista. hō natus. Lib-
bende oenda wrald coem. Nota etiā si nlla3 uocē emise
rit uł in manibꝰ obstetricꝫ decesserit ut ī dicta l. iii. C. de
postu. here. in fi. secꝰ si mł'ier pepit abortiuū. Instꝫ. ꝺ ex
here. li. §. i. ff. de ꝟ. signi. l. qui. mortui. Uā enis ouir-
landis guedes mānes daed.

DIt is riucht iefter een ouirlādich mā sterft. so
aech di frana dat gued to ontfaē ieer eñ dey to
haldene iof deer enich. synre efter comt fā syn
eeruen. binna ieer eñ bīna dei. dae eerfnamē toe iaen. ief
deer nimen comt di frana nym een deel. ende di ora deel
to godes tyenst. De r̄bus pegrioꝝ vide. C. ꝯmūia ꝺ suc
ces. auctꝫ. oēs pegrini et aduene libere hospitent̄ ubi uo-
luerint ⁊c̄ ut patz in textu. Ende di ora deel toe goe-
des tyenst. Item libere apud eos qui uolunt sponte sus
cipere liberam habeant testandi facultatez dummodo le
gittime testentur. C. de i n o i. testa. l. si quando ⁊ nota
de sacro sanctis ⁊. l. i. Di fria fresa is nyaer toe witā
ne of hi aefte tingh halden habbe.

DAt is riucht ief di fria fresa trya aefte thingh
habbe socht binna dae ieer. Soe mey di frana
naet nyer komma. soe hyt op dae helghū wy-
ta moet hor hi dae socht habbe. soe hi da naet socht hab
be.

IEf di schelta bitighet een man dat hy syn tingh
naet socht habbe als hy mit riuchta schulde. soe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

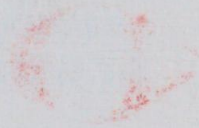

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

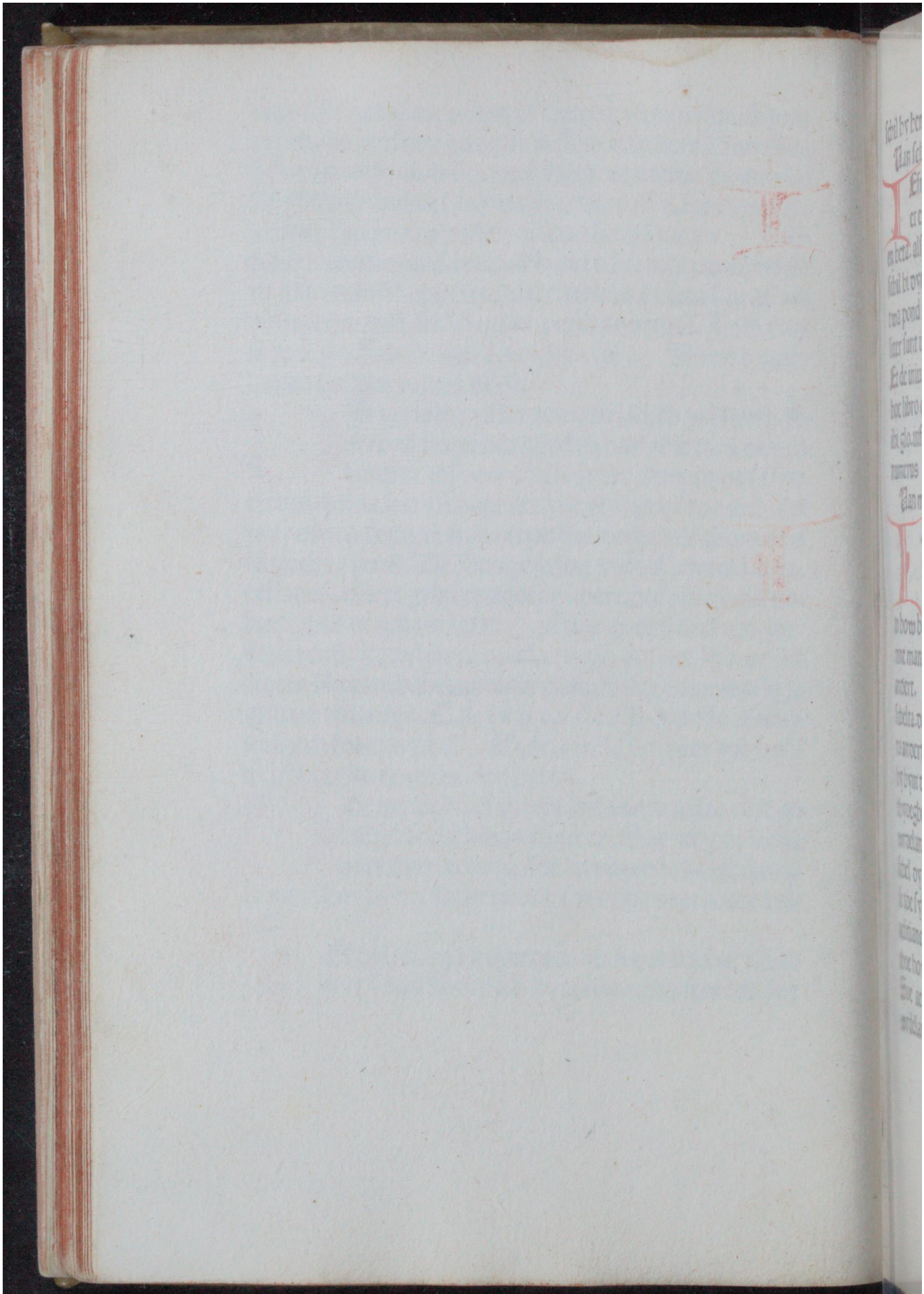

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ſchil by hem twiraſum onſwara op da helgbum.

Van ſchaede ende wrbleſt.

IEfma eē mā deth wr eer.eñ ouir ſcheer ouer me et eñ ouir delta. ſo ſchilmet mit twam ſchilling en beta. alſo langh ſo hit nact of lat is.wirt hit of lat ſo ſchil hi dyn ſchada foerfulla twyſchet: Ende da grewa twa pond to ferda. Schillingh. De bis ſolidis qua: liter ſunt intelligendi uide eẍ de maledic.c.ſtatuim⁹ i fi. Et de iniurȝ.c.olim ſup uerbo uſualis moēte . Jtē infra hoc libro de iurȝ.ſinodal' . in titu.de pena adulterātis ꝛ ibi glo.inferius.etiam ad hoc. ff.de.lega.i.ſi ſeruus.§.ſi numerus

Van mene thingh riuchte toe howe.

IEfma een man tida how op claget ſo ſchil di grewa da ſchelta bieda.dat hine to how hod: ie.ſo ſchel di ſchelta da bānere bieda.dat hyne to how bodie.ſo ſchel di ſchelta da bānere byeda dat hi dine man toe howe bodie tweer dagben aen ſyne bura andert. Jef by dan nact komma wil.ſoe aegh hum di ſchelta.dis tredda deys ſelff toe bodyen oen ſynre bu: ra andert. Jef by dan ieta nact komma wil.ſoe aegh by hym dis fyaerda deys.thi dae bouwe wrberich toe thyoegben. Soe aegh hym dy aeſgha twae pond to wrdelane.om dae wrberichniſſe thi dae how. Soe ſchel dy grewa dae ſchelta: ende di aeſgha byeda: dat ſe toe ſyne forderle faere: Ende deer twa pond wt toe achtiane:oen ſynre bura andert: Jeff hya moeten:ende thoe how thoe bringhaene: Jef bith ymmen werth Soe aegh hym di: Aeſgha aller liick: twae pond thoe wrdelane deer bit werdē. Huma een mā ferdloes deth

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Nyogen werua aeghma him to bodien. ende tria di
schelta wrherich to tioghen. mit saun des koninges or
kenen. eerma him mit riuchta to brand eñ to breck. de-
la moge ief hi des alles wrherich wirt. soe aechma him
to sekane. mit here eñ mit brād. ende als hi barnd is soe
aeg di grewa of hi deer is diē aesga to bānē dat hi riuct
dele. ief di grewa deer naet is. soe aegh di schelta dine
aesga to bannen. dat hi riucht dele so aegh di aesga him
ferdloes to lidsen eñ syn gued so aegh di aesga to delen
dat di schelta dat eerwa bifaen schil to heerna eñ to lyo
dena hand. al ont hi tinghet heerna hulde eñ lyoda. mit
so deenre boete als hi wrherd haet. hit ne se dat hi het tī
gia moge ief hi naet tinget binna ieer ende bīna dei heer
rē ende lyoda hulde so aegen heran eñ da lyoed. mitta
eerwe to dwaen deer hiara wille se. Ferdloes. De
hoc uide in libro. rodulphi impatorꝫ ibi. dit sint da fiou
uer slettelen. Dit is di odera. Et nota ꝙ condēpnato in
actione ꝑsonali. s. sup debitꝫ pecuniariis debēt ꝑmo capi
mobilia bona ꝑ iudicem et tradi actori secūdū debiti q̄ti
tatē. quibus deficiētibus fiet executio īīmobilib⁹. tercio
ꝑuenitur adnomina. s. suoꝝ debitoꝝ ⁊ ad iura reddituuꝫ
⁊ ad ea q̄ sibi debēt. ff. de re iud. l. adīopiā. §. ꝑ. ⁊. §. ī uēdi
cōe ex̄ ut li. ñ cōtestꝫ. c. quoniā frequent̄ §. fi.

Iefma bi sonna schyn naet ladet.

AL deer di fria fria fresa truch claghe toe how
bodet wirt. eñ hi to andert comt. eñ greet wd
wrnīpt. ende hi dat wert also langh. als dyoe
sonne schynt so thoer hi toda dey efter sonna sedel hor
anderda ner ban tielda. soe schelma him nyes bodia als
ief hy eer naet bodet were. Exceptio dilatorie de hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

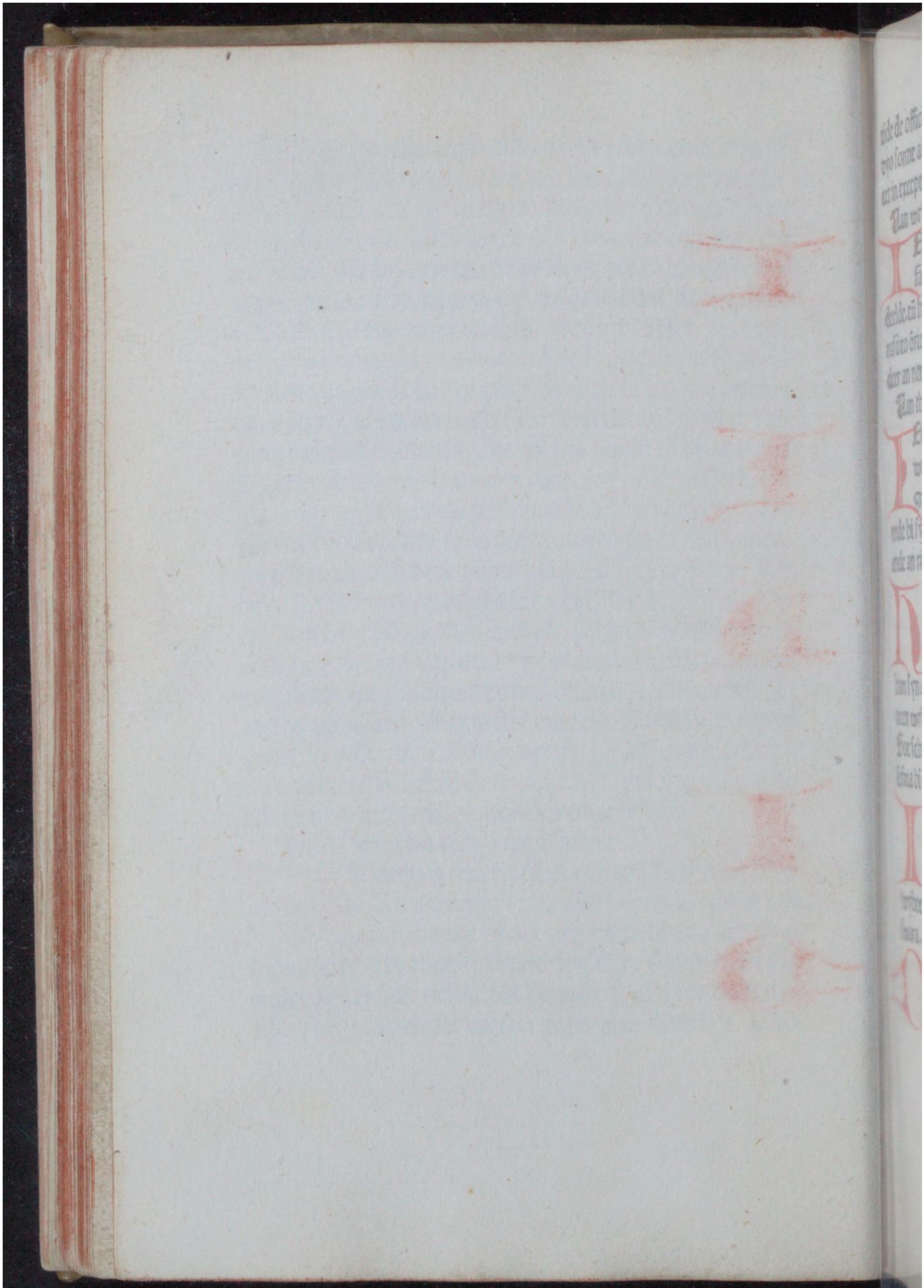

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

uide de offici. deleg̃. c. cõsuluit. Ende spreckt hy dat dyo sonne al onder da eerda is. Excipiendo sed si tacet in exceptionib⁹ ualet, pcessus contra ipsum factus.

Van wrberichcyt des bowes.

IEf di grewa een mã bitighet dat hi wrberich fãda bow ging. eñ dat hĩ di aesga twa põd wr deelde. eñ hy hĩ nenis weddis bitiged. so is hi nyer twy rasũ to õriuchtane dã enich ban to ontfaẽ so ne thoer hy deer an nene riucht staen. om dat hy deer onbodet coem

Van thinge ferst toe da bouwe

IEfma cẽ mã to bow bodet eñ hi deer greetwird wrnimpt. ende nacht ferst iaret. so aegh him di grewa nacht ferst toe iaen. sonder aesga doem ende hi syn andert to iaen. dat hy dys moerns comme ende an riuchte stande. Van da lettera fersta.

Weersoma een man to bow bodeht. eñ hi deer greetne wrnimpt eñ hi to hand to riuchte wil staen ende di grewa dan fersta wil. ende haet him syn andert toe ioun. soe ne thoer hy neen iowa ner neen wrheergens beta. want hi deer an riuchte staẽ wil Soe schil hy deer mit riuchta dana gaen. sonder schada Iefma hi fora op sprecka wil. so schilma hĩ nyes bodia.

IEfma da bannere inda boedschip duustsleken iefta bloedresena deth. Iefta dera enich. deer hy mit boetschipe wt ladeth. soe is syn boete twybeet. ende dae grewa twae pond iefta sexasum ont swara. Duma da tinge alle moge for wisa.

OIt is riucht. Aldeer een stryd mit schelta ban ende mit aesga doem seend is. ende di onspre kerin een oderis schelta ban beth anden odera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ſpreckt. Ende bi bim to ſtride ladet. So ſchil bi quaen
bine mogbe bim naet to ſtride laya. om dat byt bim eer
to ſochte bi des ſchelta ban deer eer diſſem waes. eñ bi
dis aeſgba doē eñ āda bura e beer Dat bi mit. xii. cdē ke
ſtigade eñ di aeſgba dat deytīgb deelde. Eñ ick dae alle
to dae bewyſda deytīgb taech alſoe aeft eñ alſoe riucht
dat ick nu mit riuchta. naet thoer toe ieens di toe ſtride
ſtaen. Jeftu des biſecka wilt ſo weddia ick di alſo deen
tinch als di aeſga deelt. So deelt bim di aeſga dat aefte
tinch of bi libben is. ſo ſchil bit ſidſa di ſchelta. deer wr
bim da ban lath. ende di aeſga deer da eden ſtowad Jſt
dat bia libbe ief bia naet ne libbet ſo ſchillet ſaun dis ko
ninges orkenen. deer binna da bā ſettē ſē aller lyck ſwa
ra een ſonderinga eed. dat byact mit agenen ſagē eñ mit
aren beerden. dat di aeſga da eden ſtowade ende bim da
laden alle taegb. bi des ſchelta bā. ende bi des aeſga doē
Ende ſoe ſchillet ſaun ſwara fādis koninges orkenē eñ
foerfulla des aeſga doem. Ende ſwara dat biaet mit ae
genē ſagen. ende mit aren beerden dat di aeſga. da eden
alle ſtowad. ſo ſchillet bya ſaun ſidſa. een a fara. eñ ſex
folgia dat bya deer mey weren. dat byt bim eer to ſoeb
te bi des ſchelta ban. ende bides aeſga doē. ende dat by
bim tolef eden weddade ende da alle taegb. alſo fyr ſoe
biſe bera wolde ende nu mit mara riuebt ſtaen ſchil. ſoe
dan biſe ſlita ſchil. Han dada tinge wt to riuchtane

Jt is riuebt datma mit des dada tiuch naet fora
ne waria mey. bibalua om fiouwer dedē. Dyoe
ene om een ſtryd. boer bit biſeend fi ſoe bifuchten. Dat
oer om eē eer we boer aē bit bitiget ſe ſo naet. Dat tred
de om een bodel deel bor bit bī eer to ſocht were. Dat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

fyaerde om een bof ferd. Uan tinge binna enis oers epenbere slaet.

OJt is riucht Jof oeer ymmen in oderis epena slaet sprecka wil oen syn eerwe. so schil hi bē to cōma mit twira tele ende mit aesga dome. ief hi oeer in oer wil. so schil by him kestigia mit. xii. eden iefta toe een swird kempa dat schilma bitingia. mit aefta ban Ende mit aesga oeytingh. Uan tiuftiga gued toe ne

AL oeerma cē man syn gued of stelt ende kan. mitta frana comt to sines bures huis. ende oeer i seka wil so schil hi oerlef bidde eñ dat gued naēna der hi seka wil. ief bit soe deē gued se. datmet moege oēder band biluka iefta onder dae schaet bibiella. soe schil di frana in gaē. eñ saun dis koniges orkenē mit bē. Al gri- pēde eermē eñ ongert ende ōbroket. ende berfoet dat hi neen gued in draga moge. deer bya mede schadigie da ō schieldiga māne ief bia dat tiuftigade gued deer i fyndet Js bit wollē claed. eñ onfarwed. so moet byt to sine oē wōke tiaē. ief bit linen is. so moet byt to sine eckēr tyaen deer dat flax oē woex deerma dat claed of makede Soe schillet swara tweer synr burē dat hi also deen lād heed deer dat flax oē woex iefta da schoep hede. deerma dae wolle of schoer. ief bit wrocht gold is. so moet byt to si ne in wōke tyaē. ief bit onwrocht is. so schil byt toe sine warēde tyaē iefta toda tolneda merked iefta toda field

IEfma een gued binna enis. farende manne. mannes buse in synre camer bifaert. Ende oeer eē reeck hol i is. eñ bit soe deen guedse datma bit deer i werpa moge so is hi nyer sexasū op da belligē to witen eñ schaedlos dat gued wer to iaē dā hi tief aegh to wessē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Jef hit binna sine huse biduluen se iefta datma hit fynt binna sine tredda slette. soe schil hi schieldich wessa iefta een schiedigra wīna ief hy aeck neen schieldigra wīt so schil hy dat gued. eenschet. ende dat oder weder iae Ende da frana deer dat gued binna sine banne nīmen is dat weder ield iaen wr al sine hindē deer ierich sint ende hi binna sine dorem haet. so is dat weder ield. iiii. eīsa ende fyoerteensta trimene penningh. Twischet.

Res furtiue in duplū sūt restituēde insti. de. oblig. q̄ ex maleficio nascūt. §. pena ⁊ loquitnr de furto nō maīfesto Quia actio furti maīfesti est q̄drupli ut in. §. predicto. Quar̄ puīt manifestū mag̃ q̄ occultū cū clam facta magis sūt punienda. ff. de āminist. tuto. l. nō estimo sed ymmo mag̃ delinquit q̄ palā q̄ qui clā ammouet ut. Insti. de vi bono. rapto. in p̄nci. unde magis puīt. ff. de offi. p̄t. l. diuus cōcordat. xiiii. q. v. penale. Et hec que dicta sūt ad pene p̄secutionē p̄tinent. Insti. de oblig. q̄ ex maleficio nascūt. §. vlti. Quia qui furat̄ tenet̄ in q̄druplū cū ipsa re secūdū accursiū ibi fur ꝺ iur̄ autēticoꝝ ꝓ furto nō suspēdit̄ nec occidit̄ nec membꝝ ei abscidit̄ sed alit̄ castigat̄ in auct̄. ut nl̄li iudic̃. §. furto. sed ātiquo iur̄. ff. furca suspēdit̄. ff. de pe. l. capitaliū. §. faōsos. §. crassatores. Sed secūdū cōstitutiōez fredrici īpator̃. si q̄s q̄nq̄ solidos ualēs uel āpli⁹ furatus fuerit laq̄o suspēdat̄. si min⁹ scopis ⁊ forpice excoriet̄ ⁊ tōdat̄ ut ī lege fredrici de pace tenēda ul̄ tuēda ī. c. si duo hoīes. §. si q̄nq̄ solidos. sed secundū leges furtū maīfestū ē q̄druplicit̄ r̄stituēdū ut est. Instꝫ ut s̄. Itē si ꝓpterea nō fac̃ furtū q̄a timēs ne uidearis. i. ne iudicer̃ īt⁹ ī corde fecisti r̄⁹ furti tēr̃ q̄uis iñ nil tulisti tēr̃ quo ad deū nō quo ad hoīez cū rē ñ tractaueris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

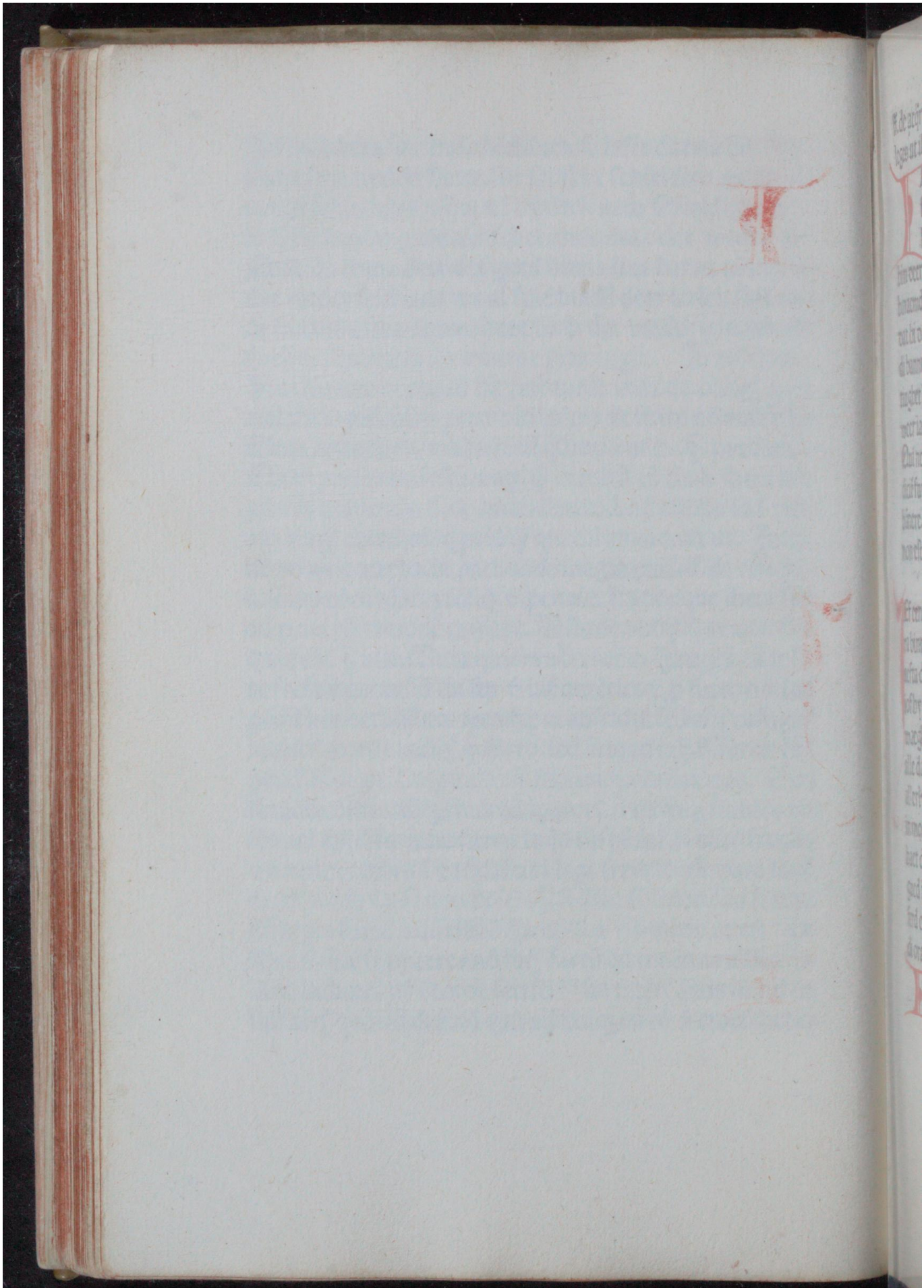

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ff. de acq̃ren. possess. quia solo aio furtū nō ꝓmittit scōm leges ut ibi dicit. Van tiuftiga gueden to sekane.

IEf di frana mitta lyoden een tiuftigada guede folget. eñ bi to enis mānes huus comt. soe aech byt to bariane haet bi deer in seka wil. Jefma bim deer wert mit wigbe ende mit wepen. ende by dat binaemde gued deer naet in seka moet. ief bi bisecka wil dat bi da seeckniffe na ne werde. So schil dat bitiugbe di bannere. ende saun synre gaeliocd. Als bit di bannerē tiugbet haet. soe schilbi dat gued iefta alsoe graet gued weer iaen. ende da grewa twa pōd. Pena recusātis Qui negat īquisitionē ri furtiue ex pſūptione iurꝫ reus dicit furti Ex de pſūp. c. nullus. So schil dat bitiuge da bānere. Nota unus solus licet deputatus sit ad officiuꝫ non est testis sufficiēs. Ex de ꝓba. c. quoniā contra ffam

Van bodel tinga to da huse.

IEf een man in een bodel-tingia wil. ende deer een sibbe ra binna is. So schil by da fiower thingb alle tingia bi aefta deytingben to da fyfta tingbe so aegb bi dae iferd iof by moet. Jof by naet moet. soe aegb di schelta dine waegb in to breckē eñ bim deer in toe brīgē ief bi moet alle da deer bī waretb mit wych ende mit wepē. dera is allerlyck. da grewa schieldich twa pond. eñ ief by deer in moet so schil bi alle bifara flette tinga. ende ief di ora baet da twa. so baet by deer mey bibaldē si bodel eñ si gued ief bim deer twa breet. soe aegb di oētingere. een ferd oenda gued. dat bim nīmen act onriuchtes dwe. eñ di ora dat gued rema. Uā bodel toe bitingien binna

IEf ymmē oen oderis bodel tingia wil. dae ieer eñ bi sit ieer eñ dei ōbitīget. so ne thoer di ora bī

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

to nenis riuchtz ſtaē om dat hi ieer eñ dey werloes was
¶ Nota annalem p̄ſcriptionē. heres habet annuz ad de liberandū an uelit adire hereditatem uel repudiare. ℒ. de iurz deliber. l. cū ātiquioribꝰ ⁊ hoc eſt uerum cum nō petit ꝺliberatōnē. Si uero petit ⁊ hoc ſi ab ipatoř habz annū. Si uero a iudice hz nouē mēſes ut. ℒ. e. l. fi. §. ſed quia ⁊. ff. e. l. i. §. ultz. ¶ So ne doer. Inanis eſt actio q̄ a infra annū non egit ergo neglexit ipſū quia infra tēpꝰ ſtatutum a iure nō egit ⁊ iura nō ſubueniūt dormiētibz ſed uigilantibus. ⁊ quia tanto tpe dormiuit nō eſt actio ſua audienda nec ſibi p iudicē eccīaſticū uł temporalem ſubueniendi. Ui bodel riucht dine ſibſta in dat huis
Nweerſo een bodel la weged is eñ di to wiſane ſibſta mit tinge toda huis comt. ſoe aegh di aeſ ga. dine alre ſibſta in to delē to da forma tinge Als hi in cōmen is. ſo aegh hi een ferd oēda gued. an fa ra flette al ōt hit bitīget is. buckera hiara di aeftera eer wa ſe eñ buckera fā hiarē deer dat biradeth dat hi aefte ra eer wa ſe. ſo aegh hi dine ferd oēda gued. ¶ So aegh di aeſga. i. Judex terre ex pte poteſtatz ⁊ iudex ꝺpetens bñs mex ⁊ mixtū ipiū utz. iudex ordinariꝰ loci ubi rs be reditarie ſt ꝺſtitute mittit ī poſſeſſiōez. ℒ. ꝺ ō berdi. agi oz. l. i. ⁊ notať. ℒ. de edic. diu. adri. l. iii. §. ſancimꝰ ſr ꝺbo cōpetēti iudici ¶ Den alre ſibſta. Uerū ē ab iteſtato uc nienti ſecꝰ in berde ſcripto q̄ ꝑmo mittēdꝰ ē in poſſeſſio nē oiz rex teſtatorz q̄ fuerūt ipiꝰ tpe mortz teſtatorz ut ī dicta. l. iii. ℒ. de edic. dlui. adri. toll. li. vi. ℒ. ¶ Buecke ra biara di aeftera. Jd ē miſſus ī poſſeſſiōez uel ātea uel detinēs uel ꝺdicēs. ¶ Ende bueckera fā biarē. Jd ē poti ora iura ex ltis, pbatiōibꝰ oñderit ut dicta. l. ul. §. ſin aūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Hweersoma een bodel lawiget neuē eñ niftē. Eñ hia euen kne sint als hia toda fordel cōmet. soe agē hia ī to farāe eñ des boedels to moniāe mit aefta orkēschip fā dam deer kamer eñ kayē derwarade So aech hī di aesga to delane. datse agē to weddien. el kerlyck orem riucht bodeldeel Als hia dat riuchte boe deldeel biweddet habbet. soe schelles foerd draga gold eñ weed iof hit deer is. ku eñ ey ende hiara quick fia eñ inka eñ anderke. So agē hia indē field to farane. eñ dat eerwe to delē. dat fyrste aller aerst. eñ dat neste all' lest dat schillet hia bīna saun nachtē deen habba al to da hu se. hit ne se dattet hī need of nime. deer schil hia di schel ta to bāna. dat hiaet alsoe dwe. dat schil wessa dis win ters als des sūmers. dat ne mei wrfaē. fira ner festa mer deer schilma tīgia om saun nacht om een bodel deel. ief dis buirblicāde guedis aet forlorē is. deer hi eer aynlike oē siner wer hede. da hi alier nest oē sonda liue was. oē schepena weed iefta oen wrochta golde. iefta oē fyow fotada schettū. soe schil hi deer kamer ende kayē wara de. dat winna. iefta foer ful deel nima. hit ne se dattet hī an needraef of nimmen se. Ende iefma deer enich schiel da aeschet. willet hia iechta. so schil di swara. deer dat gued aeschet. dat hi dat oen dat meenbodel io. dam deer da kamer ende kayen biwarade. soe schil di ora swara dat hit dat ontfingh Ende in dat meenbodel biwarade Nu mei fordera neen schielda iechta. deer kamer ende kayen warade. dan hy mit ku eñ ey ielda mei. eñ binnia da balken mit bodel. ief hi fordera iecht. so sint da erfna men nyer dine ker to habbē hor hia onswer dā hia ielde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Ueddia schil riucht bodedeel. Primo mobilia de in̄ īmobilia sūt diuidēda ut. C. quo. bono. ꝑ totū. Instit. d̄ int'dic. §. adipiscēdū. ff. quo. bono. l. i. Dat fyrsta aller aerst. Nota ꝙ in iudicio sunt ignoti ꝓus expediēdi. Aen schepna weed. Nota ꝙ bona her̄ditaria tꝑe mort. derelicta integralit' sunt r̄pn̄tanda. Iefta foer fol deel nima li. vi. C. de rer̄ ām̄oto. ꝑ totū. C. de iur. deliberan. l. santi. §. simili mō. Dit is di boedel eed.

DIt is di riuchta boedel eed deer di ieen swara schil deer kamer ende kayen warade. so aegh hy op to nymen mit siner winster hād. sine wi stera hara. ende deer op toe lidsen tween fingerē. mit si ne fora hand ende swara dan. ēde di aesga schil him dīe eed stowia aldus. Dat hyo nabbe oenda meēbodel hel lēner hīdereth. oē ha ner oen coern oen field ner oē terp oen wepen ner oen weed. oen gold ner oen steente. oen seluir ner oen slayn pēningen oen heer ner oen heed. bī nia der eerda ner buppa der eerda. also gued so fiower pēningen also bruke y liues ende ledena ende alle der ha uena deer y nu habbee. nde foerd winne ende also mote ioe tigia quick ende bern. ende bodel. ende al iuwe haua dat ioe god alsoe helpe ende syn helligha als y dine eed riucht swerre ende onmeens hit ne se dat y io bet biten sa moghe binna ieer ende bīna dey. ende riuchta den eed Ende betterie den eed to ienst dyn deer hyoen wr brit sen haet. Uā fordele in da cladem under aefte sidem efter des oderis dade.

DIt is riucht hueckera hyara sidena deer linge ra lywet so aegh hi tria da besta claen. oen toe habben. alsma dyn andera toe der molde bifalt

it is de rechte boel-eed, die welke die genige sweere
sal die Camer en sleutelen bewaerdt

. . en daer op te leggen twee vingeren met sijne
. . hand en sweere dan: en de rechter sal hem den
eed aldus
aen hooij noch aen Coorn, aen veld noch aen terp
aen aen gond noch aen steente, aen
silver noch aen geslagen penn bij
neden der aerden noch bouen der aerde
ende alle d haven
die gij nu hebt en voorts winnet, en alsoo moet
u gedije quekinge en kinderen en boedel en al uwe haeven
dat u God alsoo helpe en sijne heyligen als gij uwe eed
recht sweert en ten sij dat gij u beter be-
dencke moogt binnen jaer en binnen dach en rechte den eedt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

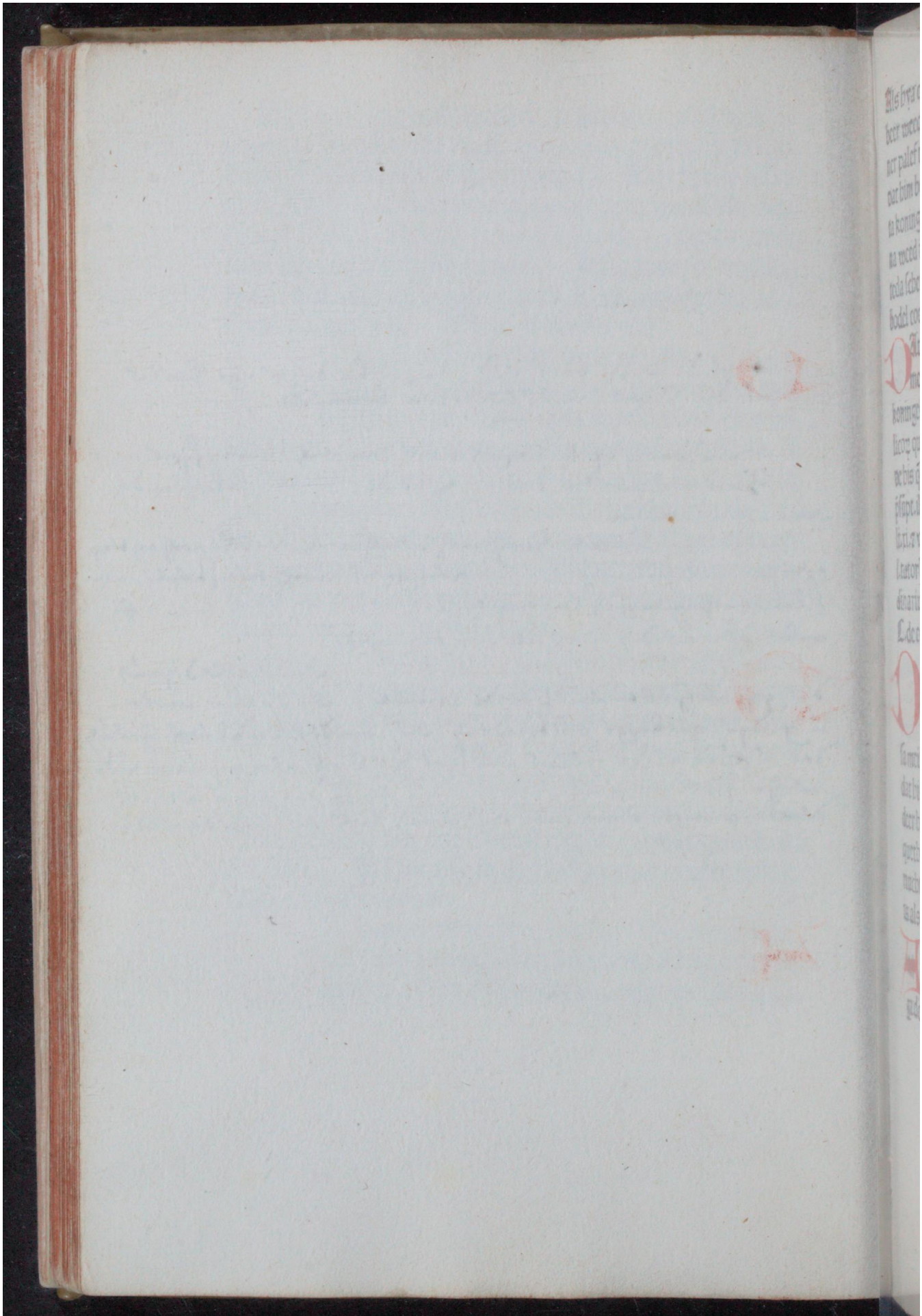

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Als hya dat bodel delet. so schil hi da nima to ienst dat
beer weed ende deer ne schil oē wessa goud noch selue
ner palef treda ner weed ner worma. ief hyara een quet
dat him bodel deel la weged se. so schilmet wt reda mit-
ta koninges orkenē alset deer in kōmen is. oen schoppe
na weed iefta oen wrochta gold. Iefta oen fyower foe
reda schet dat hyt binna ieer ende bina dey in dat meen
bodel coem. Van bodel to delane.

Dat is riucht hweer soma een boedel dela schil dat
met also dela schil alsmet samanade. Dit tes
koninges orkenen. Id est tabellionū siue notariorū pub
licorū qui iurāt suū officiū fidelit exercere, p utraque pte
de bis q̄ audiēt ꝛ uidebūt Ex. de p̄script. c. ad audien. de
p̄sūpt. illud ī auctꝫ. de tabel. coll. iiii. L. de tabella. l. iii-
li. xi. ꝛ vi. gl. sr̄ vbo publicarū. p̄sonarū. L. de āmīstrꝫ. tut.
l. tutorꝫ uel curatꝫ. ꝛ sufficit unꝰ tabellariꝰ uel iudex or-
dinarius ut ibi in gl. Et. L. ubi de hērditate agi oz. l. i. ꝛ
L. de edic. di. adri. l. iii. §. sātiꝰ sr̄ vbo ꝑpetēti iudici.

Dat is riucht tida meenbodel. Ief di man quetb
dat hi si eer we seld habbe cñ ī dat meēbodel bro-
cht so schilmet hī forfulla ief hit mitt wōe hi wi
sa mei oēda buirschip oer hit seld is ief dyo frouwe q̄th
dat hio dat her seld habbe mei hioet awa āda buirschip
deer hioet haet so schilmet her forfulla. Ief dat bern dat
queth dat hit syn seld habbe. so agen dae bern dat selue
riucht ief hia da helpe habbe oēō buirscip deer hit field
is als deer to heert. Uā di deer ōwillich is to delen.

Al deer een bodel bitīget is eñ hiara een on willich
is syn deel to nimen. soe aegh di frana di on willi
ga deel to nimen oen torp ende oen fielda. ont hit toda

huis cõme. ſo aegh hy toda huis dine deel to nimen. Ẽn de to warien wr al. ¶ Di ſchelta ſchil biade him ſelf to riuchta anderde.

¶ At is riucht hweerſoe di ſchelta een tingh halt ſo ſchil hy riuchtes bieda aller mãlikũ. ief him ymmẽ aet bitiget. lada ende bota. ief him ymmen aet op to ſpreckẽ haet. ſoe ſchil di huuſkeerl dae bãnere bieda dat hy dine ſchelta aeſchie. ſo ſchil di bannere quaẽ her ſchelta ick aeſchie io. ende banne io deer toe mit mines hera banne. dat y diſſe manne riucht andert iou we. Jef hy naet wil ſo aech him nimen to iaen. lada ner bota ner nimmen ſyn lada tielda.

¶ Jt is riucht. An hwelka ban ſoe di aeſga comt eñ hi ymmẽ aet op him to ſprecken haet. ſoe ſchil hy anda ſelue banne. aller manlikũ iaen lada ende bota. ief hy moet neen doem dela.

¶ Mã ſõderinga fordela ende dis aeſga riuchtes.

¶ Jt is riucht. An hwelka bãne. ſo di aeſga een mã aeſchet dat hi him aldeer ſchil ia lada ende boeta bit ne ſe dat hyt bi willa ferſta wil.

¶ As di grewa in dat lãd comt eñ bi wrherige hioed ſeka ſchil. ſo ſchil di ſyn fana fera. deer dyn mena ferd dis landis feert ende biwareth.

¶ Jdeken heet di forma aeſga deer dyn aerſta doem deelde in freeſcha merknm.

¶ Hwaſo een hors to dada ſlacht ſo is ſyn liues riucht datmet ielda ſchil mit trim eynſẽ eñ mit twã ſchil lingẽ dyn ferd beta. bit ne ſe dat di ora quaen wil. deer dat hors aegh. dat hi deer mara ſchada oẽ ſchyn is ende hi deer õme keſtigia wil. ¶ Dis birſtes bote dis liues boe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

is ons recht: Den welke [illegible], soo de [illegible] eyman
eyschet dat hy hem aldaer sal
ten sy dat hy 't by wille
Is die [illegible] in 't Land comt eer hy moedwillige luiden
soeke sal,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

oen de koning Caerl en de koning Radbold
van denemerken in dat Land quamen doen b
elk sijn oord en sijn eind in Franekera=gae met
een heerscheydinge. en een ijgelijk seijde dat Landt
waer tsijne. Doe wilden wijse luident . . en de heeren wilden't
bevechte, doe weesmen de Esoeninge soo lange datment op de
twee koningen gaf

doen brochmen de heren toe
samen doe stodense 24 uren al omme, doen liet de koning ~~Radbaulde~~ Caerl
sijn hand-schoen vallen, die reichte hem de koning Radbauld
Doen sprack de koning Caerl, ha ha, dat Land is mijne en
lacheide.
Waerom
sprack Radbod. doe sprack Caerl gij sijt mijn knecht man geworden. Doe sprack Radbod
Doe voer de koning Radbod uit den Lande en
de koning Caerl wilde pleyte want daer
leedig land soo veel niet was, daer hij op pleyte mochte
doe sondt hij inde seuen en bevall het haer dat
sij hem wonnen een vrije daer hij op pleyte mochte
Doen coften sij met schat en met schellingen Deldema

te hael eynse. Dis oxa bote dis liues twae eynsa. Der
ku bote dis liues tritich pēningē. Dis ferīges bote dis
liues acht penningē eñ twa eynsa. Ende. ii. schillinghen
Dā da tweer konīgen. Kaerl. eñ. Radbod. di ferd
Al di konīgh kaerl. ende di koningh radbod
fā deenmerkū in dat land comē da bisette el
lick syn oerd eñ syn eynd ī fraēkera gae mit
een heerschielde. eñ elkerlyck seide dat lād
were syn. da woldēt wise liocd sena. eñ da herē woldēt
b. fiuchta da wysdma da soē alsoe langh datmet op dae
tweer konīgen gaf. huckera biarē deer orē an stille stalle
wrstoed. dat byt wōnen heed. da brochtma da heren to
gara da stodē se een etmel al ōme da leet di konīgh karl
syn hādschoech ōtfalla. da rachtē hi di konīgh radboed
Da spreeck di koningh kaerl. ha ha dat land is myn eñ
blackade. Aldeer om hact syn oerd bachēse. Dweer om
spreeck radboed. da spreeck kaerl y sint myn man wor
den. Dae spreeck. rabboed owach deer hact syn oerd
wachense. Da foeer di koningh radboed wta lande. eñ
di konīgh kaerl wolde tingia. da ne mostere. hwāt deer
lediges landis so fula nact was. deer hi op tingia moch
te da seyntere ī da saun selanden ende hetet biarem. dat
hya him won een frie stoe. deer hy op tinghia mochte
Dae caepeden hya mit schat. ende mit schillinge delde-
ma nes. deer tingadere op ende layde da da fresen to fa
ra him. eñ heet dat hya riucht ker. als hya halde woldē
da baden hia ferstz to hiara foerspreka. da io hy hiarem
oerlef. dis ora deis heet hi datse to fara dat riucht coem
da comense. eñ kerren foerspreken. xii. fāda saū seelāden
dae heet hy datse riucht kerrē. Dae byiaradē se ferstis

Dis tredda deis het hise cõmen. da tagen se needschyn.
Dis fyaerde deys also dis fyfta also. Dit sint da twae
ferst. ende da tria needschyn deer di fria fresa mit riucht
ta habba mey. Dis sexta deis heet hi datse riucht ker
ren. da sprekense hya ne konden. da spreeck di koningh
Nu lidse ick io toe fara tree kerren hor iemna lya wera
se. datma iemna deye. dan y alle ayn wde. ioff datma ie
na een schip iow also fest ende also sterck deer een ebba
ende een floed mey wrstaen. Ende dat sonder rema cñ
roer. ende sonder tow. da kerren hya dat schip. ende fo
len wt mitta ebba also fyr datse neen aland syaen moch
ten. dae was hyarem leed toe moed. dae spreeck di ena
deer fan wydeken slachte was. dis forma aesga ick hab
heerd dat ws hera god. da hi op eertrike was tolef ion
gheren hede. Ende hi self di tretteensta were. ende coẽ
to hyarem. hi bisiettena dorem ende traeste se. ende leer
de se. Noe bidda wy naet dat hi ws een tretteensta sein
de. deer ws riucht lere. ende toe lande wise. dae folense
alle op hyara kne. ende beden inlike. dase da bedinge he
den deen da sagense een tretteensta. oender stioerne sit
ten. Ende een ara op synre aexla deer hi mey toe lande
stioerde to ienst straem ende wynd. Dase toe lande coe
men da worp hy mitter ara op dat land ende worp een
tura op. da ontsprongh deer een burna. Aldeer om haet
dat to arenthoue ende to eest wey comense to land. En-
de seten om dae burna. Ende haetso him di tretteensta
leerde dat nomen se toe riucht. doch ne wistet nimmen
haet di tretteensta were deer to hyarem commen was

All soe lyck was hy hyarem elkerlyck. dae hy hyae
rem dat riucht wysd hede. Dae weren deer mer toclef

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Aldeer om ſchillet aldeer ver inda lād weſſa tretteē aeſ
gē Ende hyara domen ſchillet hya dela to axenboue eñ
to ecſwey. Ende hweerſo hia en twa ſprecket. ſo agen
da faun da ſex in to halien. Aldus iſt lādriucht aller fre
ſena. Hyr bigbinnet dae kerren deer. Magnus kaes
thoe roem.

Wlly barkya ēde letet ioc ſidſa. Fanda aer
ſta kerren deer da freſen kerden da hya toe
roem den fridoem bierongben. Ende da dat
fryd op heue ward. twiſſcha romera beren ende dē ko
ningh. Kaerl om des pacus leo aegben deer romera be-
ren blyndet beden. Da brochtma da nakena freſen alla
fara boſe aerſt foerſlayn worden. da binettent da freſē
mitta liue eñ efter bifuchtē hyaet mitta bāden mālike da
hya romera burich wōnē. An dera tredda tyd dis deys
dada romera berā wr hiara moes werē da brochte mag
nꝰ deer difreeſna fana dreger was ſyn fana opda alr ba
giſta thoer deer waes binna roem boe leed dat koningh
kaerl was. eer werēſe alle nakē freſē. da beetſe di konig
alle berē. da baedma da berē gold eñ goedwob. da baed
ma da beren aller likū ſyn breda ſchield mitta rada gol
de to biſlaē. da baedma da beerē allerlikū. to ſettē i een
ſōderiga rike eñ datma deer of ooch tyenade alſma een
wieldigha koningbe ſchulde. Alle dae ieften deer di ko
ningh baed dae wrſpreck. Magnus. ende kaes een oer
bael bettera. Ende alle freſen oen. Magnus ker iechtē
Ende kaes dat alle freſen fry beren weer di berna
ende di oenberna alſoe langh. ſoe di wynd fanda
wolkenen wayd. Ende dyoe wrauld ſtoede. Ende will
let weſſa mit kerre dis koningbes baga bera natben.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Dae baedma da heren gold. Simile respōsuz fuit romanoꝝ dicentiñ. Nō auꝝ habere. sed auꝝ habentib⁹ gloriosū est. Qui enī auro pecuīaqꝫ capitur uelud abiectus inte vilissimos ɔputat̄. Nota ꝓ ciuitatensibus ꝙ nullus ciuis ꝓ debitis cōciuis sui debeat molestari est ca⁹. ll. C. ut nullus ex uicariis ꝓ alienis uicarioꝝ debitis teneat̄. l i. li. xi. C. ne uxor ꝓ marito autꝫ. Et oīo q̄ aliuz ꝓ alio secūdū formā pignoratōis exigit totū idipsū q̄cq̄d sicut ī q̄druplū reddit uim passo necnō ⁊ ab actione pro qua tali a p̄sumit cadet. Hec autēti. est sūpta de corpe. ut nō fiant pignoratōes. §. i. coll. v. Dit is di oera ker.

AL deer eefter kaes. Magnus den lettera ker eñ alle fresen oen sine ker iechten. datma da fresen da holtena witta. fāda hals spāde. ende se ymmermeer. wolden wessa fry heren di berna ende di onberna. also langh so di wynd fāda wolkenen wayd. eñ dioe wrald stoede. ende willet wessa mitta ker. dis koninghes haga hera nathen. Dit is di tredda ker.

DAe kaes. Magnus dine tredda ker. Ende alle fresē oē sine ker iechtē. datse neen konīgh schiel da haghera ne gulden dan riuchten huuslaga da schelta het ne se dattet dūme lioed oen da bānem hiarem wrbrede. ende hyase dā ōtgulde. Datse neen konīghschiel da. Impator exemit h̄ frisones a t̄butis speciali r̄missione habes ar. d̄ cen. c. cū uenerabil̄ d̄ decīs. c. tua. xvi. q. i. decīe sunt t̄buta. ii. q. iii. §. potest quo ad mediū dant ecꝫ aliquos denarios in signū subiectionis. Ex̄. de censi. oīs anima ⁊ facit ꝙ dicit̄ in lege ɔpim⁹. C. de p̄scripti. xxx ul̄ .xl. ānoꝝ. et ꝙ reges ualeant dare p̄uilegia lib̄tatis ꝓbat̄ de p̄scriptꝫ auditꝫ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Dae fyaerde ker.

DAe kaes. Magnus. dine fyaerde ker. ende alle fresen oen sine ker iechten. Ende kaes een bet tera. Dan alle da iefta deer di koningh baed. datse neen himelschielda haghera guld. dan riuchten deeckma dae p̄ster. deere da haud stoed bisunch. hit ne se dattet dūme lioed oenda bānem hyara wrberde. Ende hyase dā ont gulde. Dit is di fyfta ker.

DEer efter kaes. Magnus dine fifte ker. Eñ alle fresen oen syn ker iechten. Datse neen heerferd fordera folgia wolden enich hera dan aester toda wise re. ende wester toe da flee wt mitta ebba. ende op mitta floed. om datse dine owirra wariet deis ende nachtis to ienst dyn noerdkonīck. ende to ienst dyn wylda wising mitta fyf wepen mit swird ende schield mit spada ende furka ende mit etkeris oerd. Dit is di sexsta ker.

DA kaes. Magnus dine sexsta ker. Ende alle fre sen oen sine ker iechten. Datse hyra ayn riucht halda wolden. binna hyaera Ayn saun seelanden bides paws ende dis koninghes ieften. bi riuchta banne ende bi aesgha dome. Ende bi papena ordel. als hyae heden tween leken to folgerum. Ayn saun selanden. Nota frisones non sunt citādi ex̄ eoꝝ terras. Rō q̄a ad bella publica auc̄te gerenda citari nō p̄nt ex̄ suos fies ergo mł to min⁹ ꝓ utilitate p̄uata ꝯcor. in auc̄. ut ōnes obedi. iudi cib⁹. §. iii. coll. iiii. Eñ biriuchta papena ordel. Nota sacerdotes ⁊ clerici uocādi sť ad arduas cās laicoꝝ ⁊ eo: rū ꝯsilio tc̄tari dn̄t ⁊ expediri deuť. xvii. c. ⁊ ex̄ q̄ filii sť lti c. ꝑ uērabilē ad fi. v̄ dicit̄ si difficile ⁊ ābiguū apud te iudi ciū ꝑspexerꝫ īť sāguīez ⁊ sāguīez. cāz ⁊ cāz leprā ⁊ leprā ⁊

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Iudicium int̃ portas tuas uideris uariari surge ⁊ ascen
de ad locuz quẽ elegerit dominus deus tuus ueniẽsq; ad
sacerdotes leuitici generꝭ ⁊ ad iudicẽ qui fuit illo tempe
querẽsq; ab eis qui iudicabũt tibi iudicii veritatẽ ⁊ faci:
es quecũq; dixeriint tibi ⁊c̃. ut ibi Dit is di saũda ker

Dae kaes. Magnus dine saunda ker. ende alle
fresen oen sine ker iechtẽ dat him di paeus leo
ende di. Koningh kaerl. een breef wolden iaen
ende een insighel deer hya mostẽ oen scriwa. Saun ker
ren. Saunteen kesta Fyower ende. xx. landriuchta. En
de. xxxvi. sindriuchta. Dat oerlef io him di paeus leo
Ende di koningh. Kaerl mitta monde. ende eft̃ wedda:
dent hya mitta handẽ een heylich biscop seet eñ screeft
mitta handen. ende. Magnus spreckt mitta monde. wt̃
taefla deer god self hede ioun moysi op da birghe to sy
nai. Dae dat breef reed was. hoe froe dat manich fresa
was da ginghen se alle gaer. toe fara diin paeus eñ dyn
koningh staen. Dit breef ioe him di paeus hoe hage hyt
hyarem bifeel. hi hetet dat dae fresen. dat also herde hil
de als hya dine cristena nama habba wolde. ende datse
da suderna riucht ende hera. herich were. wãt hya alle
in dat noetdsche koninghryck heerden ende alle heydẽ
weren.

Aller aerst dae him dat bref inda hand coem da
hoef op. Magnus een leysa. ende sangh. Cristꝰ
onse nade kyrioleys. Da reemdẽ se des konĩgh
kaerlis ende al romera land. Aeck bond. Magnus oen
syn stef dis koninges heerteken hoed alle da folke trou
were. dat alle fresen weren fry heren di berna eñ dioen
berna. Also langh soe di wynd fanda wolkenen wayd

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

is ander is alle Godts huisen. alle Godts luy=
=den en dat pond sal
wese bij seuen penningen, agripsera penningen, dat sijn Ceu=
lensche penningen. Want Colen was genoemt bij oude tijden
Agrippina ouer alde werelt na de koning dwelke de Burch
stichtede. Hij was genoemt Agrippa ter rechter name: Doe was de
munte alte verre en de penning alte swaer, doen kom
de luiden nadere munte en een lichter penning

ende dyo wrald stode. Dat breef brochte. Magnus bī na fresca merkū. Dat lestma. in almenū in sīte michels doem. deer to der tyd was ramed mit holt eñ reyl. deer was toder tyd binna freesland ielkirs naet manich

eer lestma wta breue. vii. kerren. xvii. kesta. xxiiii. lād riucht. Ende. xxxvi. sindriucht. Alle fresen to lof eñ toe

Dyr biginnet da saunteen kesta erem

D 24 Jt is dyo forme kest dat aller mānick syn seluis walde also langhe als hyt naet foer wrocht habbe Nullus reb⁹ suis sit spo liandus nisi legittīe corā iudice conuictus. Fas est uni: cuiqz disponere de rebus suis q̄lit'cūqz sibi placet. ff. Si quis apn. man. fue. l. ii. C. de dona. Si q̄s argen. C. man da. iure mādata. C. de actio. 2 obliga. l. sicut. Quilibz ē arbiter 2 moderator in re ppria. ff. si quis apnte māū fu erit. l. ii. xiii. q. ii. c. placuit. Sed aliud de sepult. c. de bis in si. Also langh. De boc. ff. 2. C. de bois dāp. p totū C. de bere. l. manithcos. in auc. de nupt;. §. ingratitudo

Uan frede alle goedes huesem.

D 25 Jo oder kest is alle godes husem. alle godes lio dem. ferd bi. lxxii. pondem. Ende dat pond schil wessa bi saun penningen agripsera pēningen dat sint co lensche penningen. want colen beet bi alda tiden. agrip pina efter alle da wrald neyda koninge deer da burich stifte. hy heet agrippa to riuchta nama: Dae was dyoe monthe alto fyr. ende oi penningh alto sweer. da kerrē da lyoed een nyara mōtha. ende een lichtera penningh. leyden da lyoed. Toe ienst dae twa eñ sauntich ponda waest bare bilowad: lxxii. schillingen reynades slachta iefta kanga slachta. Ende tria pond da frana dat is. xxi

di

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

pond. hyr is also manich schillingh des koniuges ban.
¶ Alle godes husem. Hoc ius uidet extractū C. de his q̄ fugiūt ad ecclesiam per totuz. Ex̄ de emui. eccl. Int̄ alia de for conpet. ꝯquestus. xviii. q. iiii. cōstituiꝰ. ¶ Alle godes mannē. Exceptis publicis latronibꝰ ⁊ populatoribꝰ agrorū. quos nō defendit eccā. sed licite extrahūtur. In auc̄. de manda. prin. ꝙ si delinq̄ns coll. iii. Ex̄ de emuni. eccīaꝝ. c. inter alia. Nota q̄ uiolat emuītatē eccīasticam duplici ratione punit̄. Primo est excoīcatꝰ illo facto si bona rapiēdo uel furādo subtrahit eccīe. xvii. q. iii. c. nullus. Secūda pena relinquit̄ arbitrio iudicis ⁊ dabit̄ ꝑsone uel loco ubi deliquit uł cui emuītas est lesa. ex̄. de sen excoī. c. ꝑrochianis. Nota bona eccīaꝝ ⁊ locoꝝ r̄ligiosorū ⁊ ꝑsone eaꝝ eadē gaudent p̄uilegio ꝯcordat. infra penultimū ius sinodale ⁊. xvi. q. i. Si mulier. ex̄. de pigno. c. ex litterꝭ. in glo. penul. Et de censi q̄q̄ in vi. ⁊ xii. q. ii. c. eccīa. Et de p̄uilegꝭ. c. licet li. vi. Nota ubicumqꝫ certa q̄titas pecunie ponit̄ in lege. ut est solidoꝝ denarioꝝ sēꝑ intelligendū est de moneta usuali currēte ꝑ terrā. ff. de ꝯ̄ben. empti. l. impatorꝭ. Ex̄ de censi. ex ꝑte. ⁊ de maledicꝭ. c. statuimus ⁊ de iniurꝭet. c. olim sr̄ v̄bo usualis q̄a. l. debet esse loco ⁊ tempori ⁊ patrie ꝯueniens. vii. d. c. erit ut pꝫ eciā supra quid sit lex in prī.

Dio tredde kest is. dat aller mānick oenda sinen bisitte ōbirawet. hit ne se dat met hem of wīne mit tale ende mit reden. ende mit riuchta tinge. so dwere als him di aesga deelt ti riuchta doem. ende ti

Dlyoda landriucht iefta ney nedem

Di aesga aegh nen doem. hit ne se dat him da lioed kerren habbe. ende hy to fara dyn keyser to roem swer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

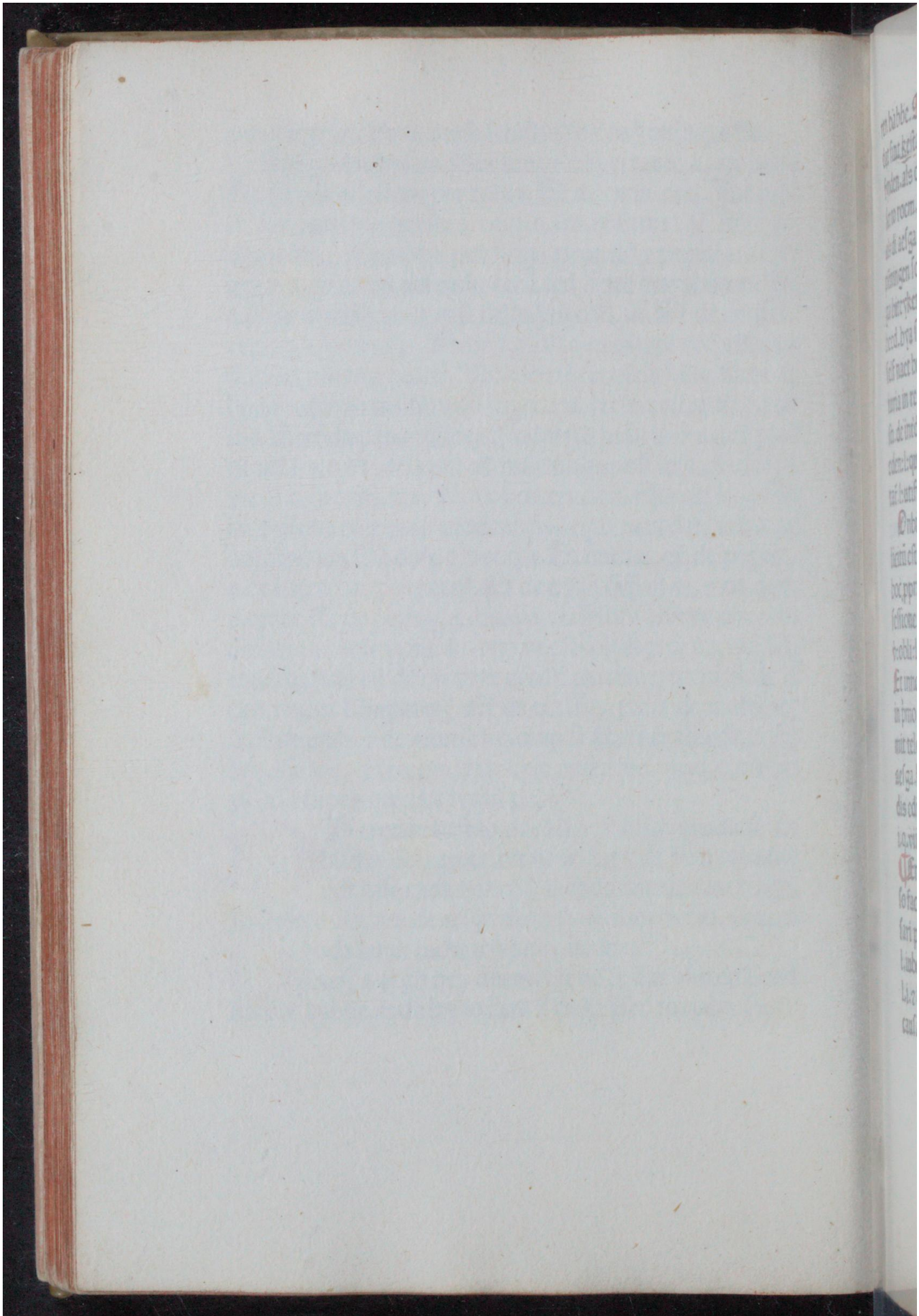

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ren habbe. Go aegh hi dan to witē. alle riuchtlika tingh
dat sint kesta. ende landriuchta. Go aegh hy to delen da
fynden. als da fryonden om dat hi swer to fara dyn key
ser to roem. alle wesem like. ende sine tredkninge. Ende
als di aesga aec nympt ōriuchte mede. ende wrlowade
pēningen so ne aegh hi neen doē to delane. om dat di aes
ga bitcykenet di prester. want hya sint agen der cristen
beed. hya schillet helpa dam. ende dyn wei. wisa. deer hi
self naet helpa ne mey. ¶ Item quod nemī faciēda est i-
iuria in re ppria uel possessiōe sua hoc ius scriptū ē. In
sti. de intdicz. §. rtinende cū. §. omos aut possedēdi. L. ō
eden: l: qui accusare: L: de rei uindicati. l: fi: ff: si usuf. pe
taī. l: utifrui: L: de peti: heredita: l: cogi: L: de pbati: l: ii
Onbira wed: Eī de resti: spo: c: olim: Unde quilibet
licitū est mouere bellū p defensione sui z rey suarū: nec
hoc pprie dicit bellū. Sed defensio: Eciā si eiciaī de pos
sessione sua. licet ei in continenti pugnare ut ibi z: ff: de
v: obli: l: otiu9: L: vñ vi: l: i: ff. de u: z vi: ar. l: i: §. qō igit
Et innocz: de resti: spolia cū olim: Simile ius iueniri pt
in pmo iure ciuili qō dicit lādriuchte. ¶ Watmet him
mit tele. L. be pbati. l. possessiois. ¶ Ende deer aegh nē
aesga. Hoc sūptū est. L. de iudi. l. rē nō nouam ¶ Deer
dis edis wille. Nota q psumit p iudice ratōe iuramenti
i. q. vii. c: sācim9 de psūp. c. ad audiencia circa medium.
¶ Ende als di aesga nympt onriuchte: Snia uenalis ip-
so facto est nulla. L. qñ puoca ne vēales. Et iudex accu
sari potest pena legis iulie repetenda. L. ad. leg. iu. rpet
l. iubemus. z munera pcepta in qdruplū rstituat. L. e. ti.
l. i. z litē facit suā. ff. de iudi. l. si filius fa. et qui corrūpit
causā amittit. L. de pen. iudi. l. i. z. ii. Sed nouo iur qdru

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Jo fyaerde keſt is: Dat by tyen merka ſchiet-
dich ſe eñ dera merka bi fyouw ellick wedē. eñ
dera weda ellick bi. xii. pēningen deer oen ode
ris wald in ſyn wara faert ōbitīgades tīgbes. buta des
aeſga ledene. ende lyoda orlef.

Jo fiifte keſt is. Datma tredkines lawa ende
alderis lawa mit ded eden bibalde. ſōder ſtriid
Jo ſexta keſt is mit tolef manna edem.
Datma caepland. ende godes buſes land. deer to da bel
ligem ioun is. iefta boked is. iefta caped. balda moet mit
ſaun manna wyt eden. Eñ deer ne ſchil neen weſſa mee
nedich. ner manſlachtich. ner mit boerdome biwollit ner
oen neen ſonda. dat by. Karina ſchieldich ſe. Ende dae
ſchillet alle kona biara pater noſter. ende credo in deum
ende da ſcrifta. Datſe papē eñ wiſe leken. deer naet
oen ſanne. Jefta caped. De hoc in. l. iubē. C. de ſac.
ſanc. eccſ. Aeſſa menedich. Eẍ de teſti. c. teſtimoniuz
quia enormibus crimib⁹. beretici teſtificari non poſſunt
Nota q̄tuor moīs corrupiť iudiciū. ſ. amore. timore
odio ꝛ munere. xi. q. iii. quatuor de ſinā. ꝛ re iudi. cū eter
ni li. vi. Karina ſchieldich. De karena vide eẍ de ſpō
ſa. duoz. c. accepiſti.

Jo ſaunde keſt is Dat alle freſen oen fria ſtoe
le biſitte. alſo fyr. ſo ſe fri boren ſe ende fri ſpre
ke babbe dat io bim koningb kaerl. om dat bya
criſten worden. ende benſich ende berich da ſuderne ko
ningb ende klip ſchielda foertege. ende buuſlaga golde
bi aeſga dome. ende bi lyoda lādriucht ende caped deer
me y edeldoem. eñ biara fria bals want alle freſen indat
noerd konīgbryck eer beerdē. oenda grīma berna.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

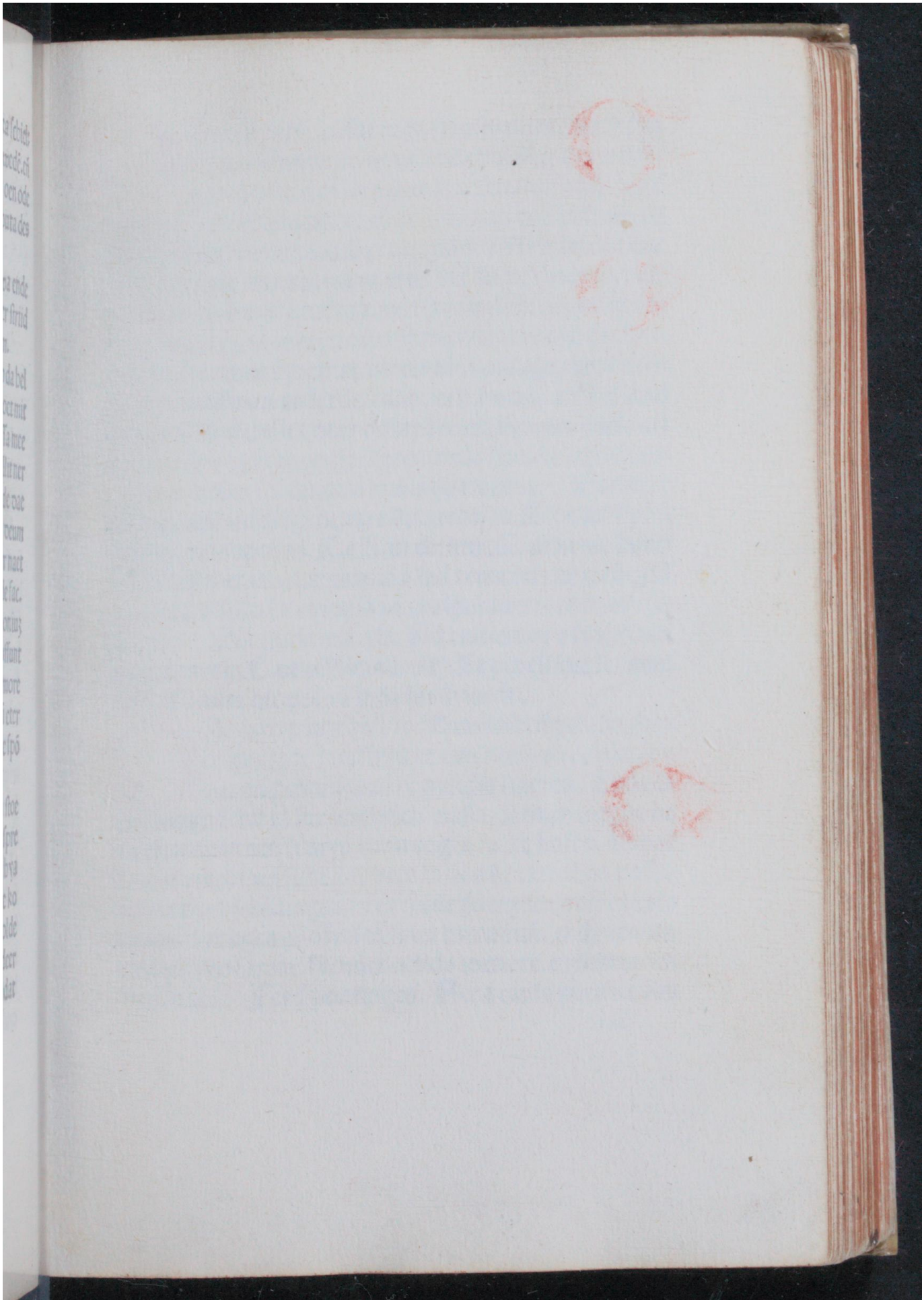

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Jo viii. keſt is dat neen buuſman toe ienſt ſyn bera to ſwide ne wīne. ende baet ſoe dis were. oerma fandes koninges hellem wrſeyde. and enich mā. of bit bim mit riuchte wrcoem dat bi ſines bā dis ſchieldich were. dat byt ontgulde ief byt biſeke. dat bi bē ſikerade mit. xii. mana wiit edē. ſo ne thoer di buiſ keerl to ienſt dyn koningh neen kamp leda. want di ko= ningh ryck is. ende baet aller kempana. a noegh bi dam. dat alle kempen fyuchtet. binna dis koninges banne. ſo ſchil di buuſman anderda. ende aerſt ſwara. iof bit land riucht is. ſo ſchillet oeer eefter ſwara fyower edele mā ende oeer ney fyower fri beren. ende fiower leeckſlach ta maen aldus ſchilma da koningh riuchta. Buiſman Hoc poteſt intelligi de iure ēphiteotico. L. de iur̄ ēphi. l. ii. uel monopoliis. L. c. li. ut dicitur. L. ut nemo puat⁹ l. ii. Quilibet tenetur dominū ſuū reuereri nec ipſū exaſ perare conſilio ſalomonis ne exaſperaueris animum po tentis. Sikarade mit. xii. Mā ruſticitati ꝛ ſiplicitati pcendum eſt. L. de teſtibus. l. vltꝫ. Et poteſt hec lex anul lari ad multa hic poſita inda landriucdt.

Jo nyogende keſt is. Watma ferd penningben ielde. ende buuſlaga bi oes koningbes ban. by twam penningben reynaldis ſlachta. Ende di penningh ſchil al ſoe wichtich weſſa. datmen mogbe be ra clinnen in een lewyn wr nyogen fecke buſes. Wwae ſo dat riucht wrſitte. ſoe bete bi oes keyſers ban da fra na. mit. xxi. ſchillingen. oeer mede to capien omde riuch ta tins. ſoe agen alle freſen ſaun ſtreta ruū. ende rennen oe ſuder to farane. fyower oenda wettere. ende tria oen da lande: Ferd peuningen. Nota cauſa pacifice ābu

d iii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Ferd pennigbē. Nota cā pacifice ābulatōis ī ſtratis maris ⁊ t'reīs q̄libꝫ tenetur ſo'uere regi nūmū ⁊ nō alius niſi ſeruauerit pacem ut. xxiii. q. viii: tributum.

Jo aerſte ſtrete oenda wettere. is dio elue. dio oð is dio weſere. dio tredde dioe eemſe: dioe ſtaerde Jo forme ſtrete oenda lande. op to. is dat ryn bamerſten ende wt to iewere. dio oder wt to irme garda foerda eñ wt to eemda: dio tredde op to coforda ende wt to ſtarem. Jwaſoe ws dera ſaun'ſtreta enich bi naert. ſo breckt hy deer oen tien lyoed merck. eñ dis fra na aller bagiſta ban dat is. xxi. ſchillīgen. Jof dae freſen bira caeplioed deraſaun ſtreta. enich bira wed wt eñ bit cōme fādes koniges ballē ſo aegbmet to nimē. of da buiſ laga ende lioda fia eñ deer of biara ſchada to follane. eñ deer to iēs to wariane. Jo iens da ſaun pēnigē da ſaun ruma ſtreta. dat is di tegbeda. deer alle freſē tiēda betet Fiower da himel konigb: eñ tria dae eerd konigb. diſſe pēningē aegb di fria freſa to laſten op dine alter. to der capella deer bi beert. mit wiitſcip ſines preſters deer bi mit boke. ende mit ſtoele bibot iefta toder baud ſto deer dio capelle wt maked is. dae tree penningbē aegb di fria freſa. ſine ſchelta to laſten deer wr bim da ban lath. Jo aegbſe di ſchelta da grewa deer oen freeſlāde is to laſta ne. ſo aegbſe di grewa to laſtane inda palēſe to roē. foer dine fria freſa. deerſe fan cōmen ſint ieffe deer eefter im men oen ſpreckt foer da fiower pennigen. dat di tegade deerma baet tienda naet alſo laſt ne ſe. Als bi mit riuch ta ſchulde. ſoe is bi nier oenda wiit edem to witane dat bim di preſter iecbta wille. Jeffe aeck immen oē ſprect om dae tree penningen. deerma buuſlaga bact. dat bi ſo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

naet laſt ne ſe als hi mit riuchte ſcholde wil hē di. ſchel
ta iechta deer wr him da ban lath ſo is hi fri ende ief hy
dis iechta nelle ſoe is di fria freſa nier. oenda wiithum
dat hi diin buuſlaga oenda riuchte alſo laſt habbe als hi
to riuchte ſchulde ti ſchotte ende ti ſchielde: ende hi toe
dere ieertael naet fora laſta ne thoer. ¶ Di grewa deer
oen freeſland koniges ban leda ſchil. di ſchil weſſa ede-
ler bertha boren dat hi dine palemze riucht fynda moge
ende dine fria freſa ontbalda moge ende dat hi des koni
ges andert naet tielda thoer. ſtock ner ſtupa hēdene ner
beftene ner heerbeinden men dat hine alſo frilike toe ſi
ne lande ſeinde. Kompt hit fandis biſcops hallem. ſoe
aeghmet toe nimane fan dae thins ende tienda ende bia-
ra ſchaeda deer mei toe beten. Ende hwae ſoe dat deth
ſoe breckt hi deer oen den alra hagiſta ban ſines frana.
Ende tien lioed merka ban dis frana is een ende twein-
tich ſchillinghen:

De tiende keſt is: Dat freſen thorē neen heer
ferd fora fara: dan aeſter toe dae weſere ende
weſter toe dae flee: Suudwirth naet fora ſoe
hya een ionde weer mogen comma oen den owirra om
dat ſe hyara land bihalde: toe ienſt weeter ende to ienſt
dyn heydenna bera: Dae baed di: koningh: Kaerl dat
hya fore aeſter to hiddes eckere: ende weſter to da ſing
falle: Da bihildent dae lyoed wyth dine koningh kaerl
datſe ſyn fader pipwyu fora weldighet ne hadde; Dat
hya nu ne fareth: ner fara thoeren: neen heerferd: ner ſy
nes bannes pligbia: Dan aeſter toe dae weſere ende
weſter thoe dat flee. truch dat ſchellet: Alle dae freſen
weſſa fry:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Doc alfte kest is. ferd alle widem ende wesem ende alle warlasem. palmey ende roem farē ēr riuchta kerckfestrem. ende alle beyliga sind boden ende oen waexna kynden bi .x. lioed merkū. ende dā twyfalda bota deer wi swerren habbet wych ende wepen. truch ferd ende truch need ende .xxi. schillingen dae frana. Isti ōnes sunt de iudicio ecclesie quo ad tuicōez ⁊ defendendi p sacerdotē .xi. q: i. aliud. Nota iniurie ⁊ rapine uidue orphanis ⁊ miserabilib⁹ psone illate p iudicē ecclesiasticū pñt tueri ⁊ defendi. ex̄ de fo. conpe. ex tenor̄ lxxxvi. d. c. iii. psal. Oculi eius in paupem respiciūt ⁊ alibi. Orphano tu eris adiutor: in alys causis tñ principaliter spectāt ad foy sectare de hoc optīe in gl. p b. in dicto. c. ex tenore ⁊ innoc. de offi. delegati. c. significāti. De emēda istay psonay dicit ut ex̄ de iiur. ⁊ dāp. c. olim. Unde vi. si quādo. ii. q. i. in primis de bis qui ui met⁹. c. fi. Queritur an uidue spectāt ad foy eccie: sup hoc poīt hēricus boic istā distīctionē. an ad ptectiōez ⁊ defensionez tunc dicendū est q spectat ad foy ecciasticū ⁊ sic itelligitur. c. ad mīstratores. xxiii. q. v. regū. aut ad distīctiōez ⁊ defensionē. ⁊ tunc aut q̄ritur de iiuria seu uiolentia eis illata tūc eccia pt ognoscere ut i. c. si qs de potētib⁹. xxiiii. q. iii. Aut aliis iniuriis ⁊ hoc duplicit. aut possessoria ⁊ tūc eccia pt ognoscer̄. ita notat inoce. ⁊ bosti. de fo. conp. in. c. ex tenore. Aut petitoria ⁊ tunc ognitio pncipaliter spectat ad iudiciū seculare ita itelligit petrus sāpsona ⁊ ita pt intelligi. c. regū. xxiii. q. v. ⁊ in c. significātib⁹ de of deleg̃ in glo. Et ob defectū iudic̃ secular̃ bene deuolitur ad eccias. Palmey romey. Sapientes, occidētes. mutilātes. istas. romipetas sunt excoīcati ⁊ p papā absol.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

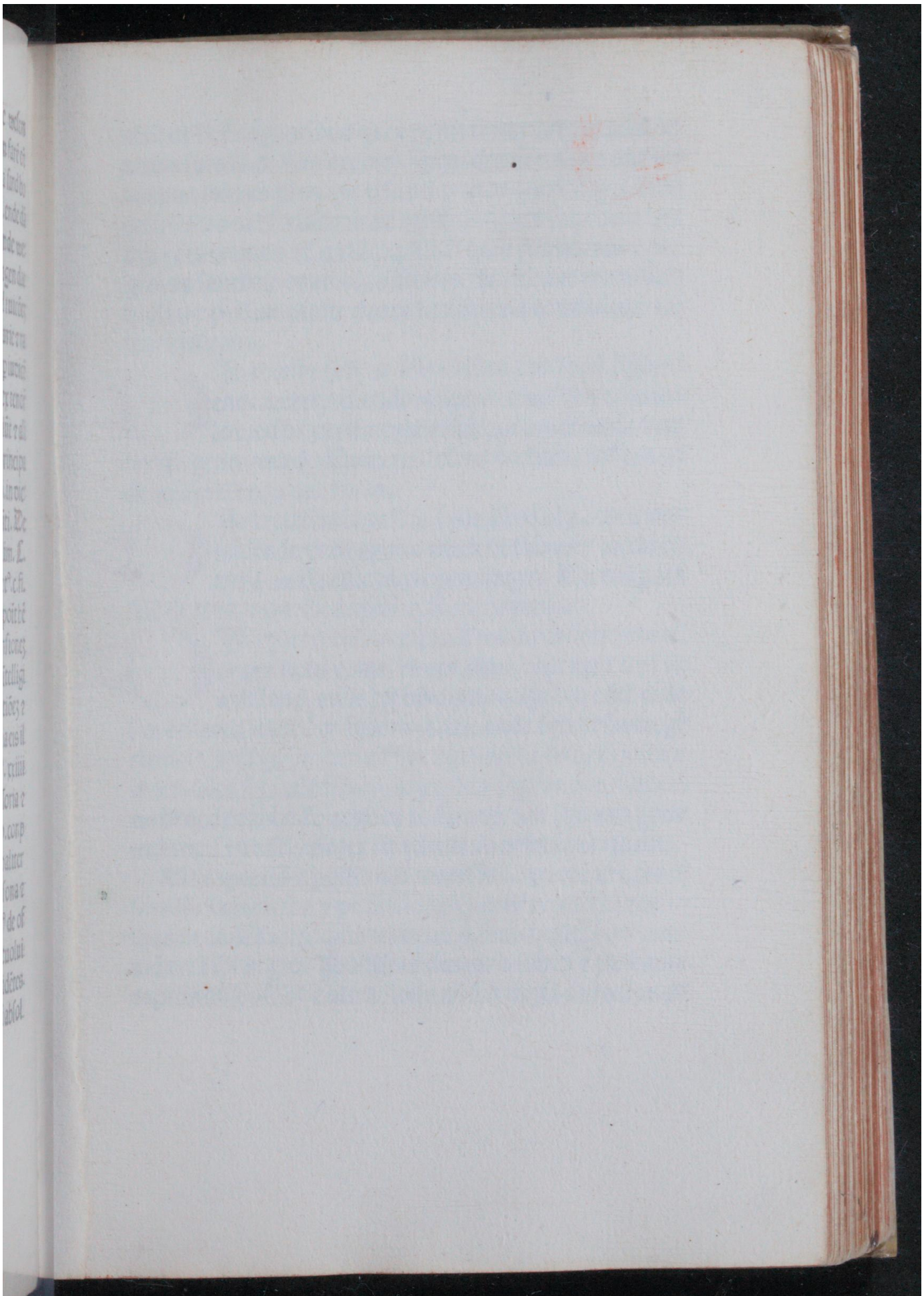

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

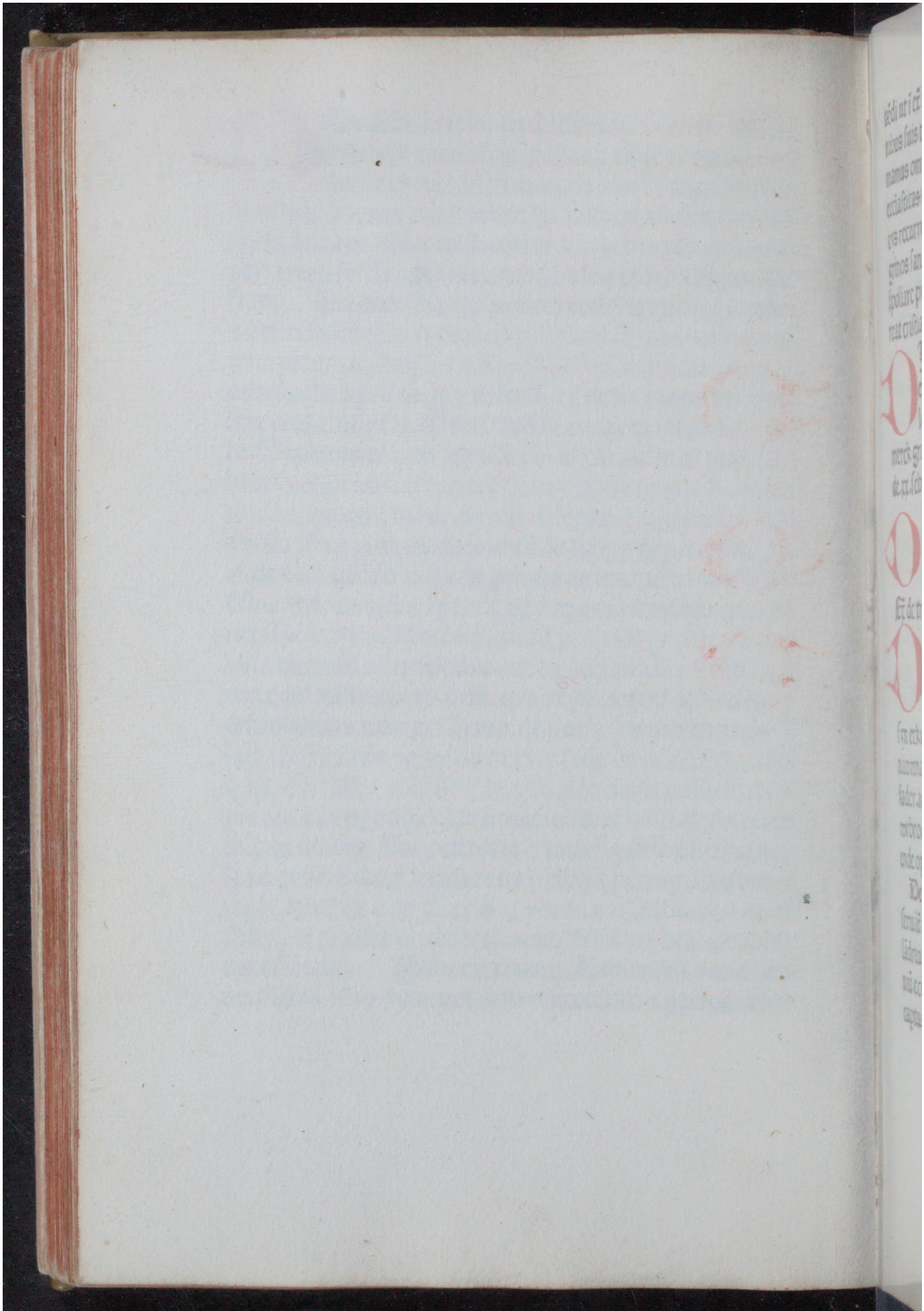

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

uēdi ut ī ex̄ uagantibus quez ponit frater otto in additio
nibus suis ti. de suīa excoīcꝫ. Item excoīcamus ⁊ anathe
mamus omnes illos qui ꝑ se uel ꝑ alios quoscūqꝫ ꝑsonas
ecciasticas uel seculares ad eandem sedem suꝑ suis nego
cys recurrentes ⁊c̄. xxiiii. q. iiii. si quis romipetas ⁊ per̄
grinos sanctoꝝ oratoria uisitātes capere aut rebus suis
spoliare presumpserit donec satisfecerit comunione ca-
reat cristiana.

Dio tolefte kest is. Kerckferd. huisferd. tīgferd
ende. heerferd. ende aldeerma sueslika trouwa
lowed bi. xxxii. reylmerkū dat is achteēda hael
merck grate merck. Ende. xxi. lesena da frana iof een en
de. xx. schillinga dae frana.

Dio tretteensta kest is. lyoedferd bi. x. lioed mer
kū. ende dera merka ellick bi fyower wedū eñ
dera weda ellic bi xii penningen. De coī pace
Ex̄ de treu. ⁊ pace. c. ii. xiiii. q. iii. romipetas.

Dio fyoerteensta kest is. Hwaso of heerneed eñ
of oer need comt. eñ een haua haet fynt hy syn
ayn land. ende hy bikanna moge syn edel ende
syn eckeren. ende syn faders staten. ende syn nesta megē
naemna. iof syn broder ief syn baelmond. iefta syn stiep
fader. iefta syn athem. i. zwager deer syn land wrseth ief
wrbrocdt habbe. so aegh hi to farane. oen syn ayn gode
ende op syn edel. wtoer stryd mit aller fresena riucht.

De captiuis ⁊ postlimio reuersis ⁊c̄ ꝑ iotū ubi eis re
seruāt̄ oīa iura sua ⁊ possessioēs r̄stitnūt̄ vi. infra ī tercio
lādriucdt. Et insti. quibꝰ mo ius. §. si ab hoste. v. pꝰ limi-
niū eciā ibi in glo. Postlīniū dicitur a limen ⁊ post quia
captus ab hostibꝰ ⁊ ultra limīa nostri impii deductus pꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Infra limia sicut in domib⁹ finem quendā faciūt. ita eci-
am impii limen veteres esse uoluerūt. dicit ergo p⁹limiū
q̄a p⁹ eod̄ limē r̄uertebāt q̄a amiss⁹ erat hec azo. C. e. ti in
sū. ē at p⁹liniū ius aīsse rei r̄cipiēde ab ex̄neo ⁊ ī statū p̄sti
nū r̄stituēde īter nos ⁊ liberos ppl'os regesq; morib⁹ ꝯsti
tutuz. ff. e: l. p⁹liminiū. ꝓsit autem ius postlimīi in omni
bus q̄ michi ante captiuitatē cōpetebāt uel mea erāt siue
sint res mee iura mea amissa p̄scripcioē uel usucapioē ⁊
si amissa sunt subueīt michi ꝑ restitutionē ⁊ in ītegꝝ da
ta in rem recissoria. ff. ex quib⁹ causis ma: l. i. C. de capti
⁊ postli. reuersis. l. ab hostibz non solū ꝓdest ius p⁹limi-
nii r̄uersis ecꝫ ⁊ r̄dēptis precio quia redemptio nō mutat
ius postliminy. ff. e. l. si captiuus. §. fi: Azo. Oen syn
ayn gued. Nisi obstat usucapio. i. de mobilibus bonis uł
p̄scriptio. C. de usuca. trāsformā. l. una. C: de p̄scrip. ꝫ: ⁊
uel. xx. annoꝝ. l. fi. C. de p̄scriptꝫ. xxx: uel. xl: ānoꝝ. l: pe.

Dio: xv. kest is. Hwaso weduen iefta mageden
iefta oderis mānes wyf an nede nympt. of hyt
iecht ief datma him mit camp schielde wrwint
So schil hy mit: xii. merkū syn haudlesena ielda. Ende
oder. xii. merck dis weder ieldis dat sint. xxiiii. mercka
ende deer of aegh hy to ieldane. xxi. schillingen da frana
iof hyt self naet habbe deer hyt mey ielda moge. soe agē
syn fryonden toe scepena. bi aesga dome ende bi lyoda
landriucdt: Ueduen iefta mageden. Nota ad sabinia
nū. xi: deflorator ỳginū īfelicissīe mortaliū tu spelūcaz il
lam in qua filius dei natus est ⁊ ueritas de terra orta est
⁊ terra que dedit fructum suū destupro cōdicturus īgre
deris: nō timens ne de p̄sepiinfās uagit ne puerpa virgo
videat ne mr̄ domini ꝯtempleť. Angeli clamāt: pastores

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

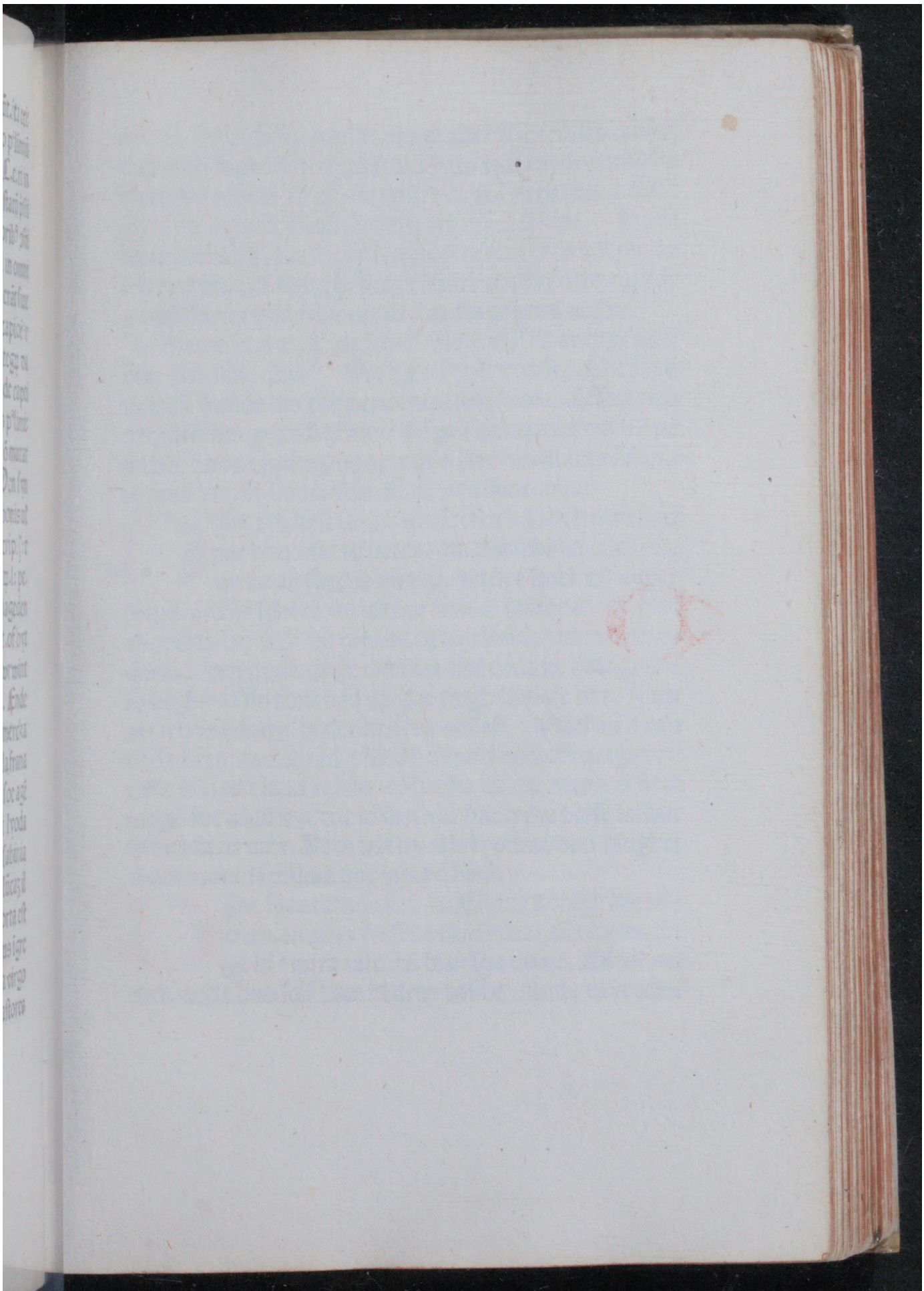

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

currāt. stella desup rutilat. magi adorāt. herodes terret. iherosolī t̄bant. Et tu cubiculū v̄gīs v̄ginem decepturus irrepis ⁊ uiolas ⁊c̄. C: de epis: ⁊ cleri. l. raptores. l. i. C. de rapt: v̄gi. xxxvi. q. i. de raptori. ex̄. c. cū cām. Haud lesena ielda. Quia secūdū legez deutro. xxii. C. de rapto l: i. ⁊. xxvii. q. ii. ōnez: §. Itez ī leuitico mori debz raptor ⁊ opp̄ssor: et vitā r̄dimere p̄t. l. ciclis argenti ut ibi:

Hyara ferd ar. C. de sepul. vio. l. vltz: ff. de iurisdicti ōīm gentiū. si quis. So agen syn fryonden. Cōtrariū uez est secūdū ius cōe pena enim tenz suos malefactores nec ulterius ꝓgrediat̄ met⁹ q̄ r̄paiť delictū ibi enim ē pena ubi ē noxa ꝓpinquos ac notos siue familiares submouemus a noxa: hec omnia. C. de pe. l. sancimus:

DIo. xvi. kest is dat alle fresen aghen hyara ferd mit hiara fia to beten. om dat schillet alle frese wessa an saxena merkū. wtoer stock eñ wtoer stupa. wtoer scherā. eñ wtoer filā. eñ wtoer ander pinē eñ. wirth hy aeck wrwōnen eñ wrdeeld. ende w̄ter wr doemd: oen lioda tinge om twa ded deda ney aesga doē so aeghma siin fora hād op dae tingh stapale of to slaen nei schelta doem. bi des keisers oerlef: Haeť aeck hau deda deen: nachtbrād iefta od̄ moerd deda. bi aesga doē ende bi lioda land riucht iof hia fia nabbe deer mei beta moge. soe aegh hyt toe ielden mit sine ayna halse ief hiit ōriuchta ne mey: Aeck ielt hy alle lyodem deer hinghet want moerd schilma mit moerd beta:

DIoe saunteende kest is. Eñ dis konīgh kaerlis ieften. eñ aller fresena riucht: dat alle fresen tingie bi twira tale. eñ bi aesga dome. Eñ all̄ manick wyte him self haet hi deen habbe. oenda wyt eden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Nit ne se dat hi een wed deen habbe. aen een worpena were. iefta an herena tinghe. Iefta anda banda fynde soe ne meyma dera deda nene wyt eed byeda. By twira taele. Iudex secūdū allegata ꝑciū dz iudicar̄. ⁊ nō secūdū ꝯsciaz quia secūdū hoc eēt iudex ⁊ testis utz locis suis. wyte him self. Quia nemini licet facta ꝓpria ignorar̄. ar. C. d̄ rei uend. l. si quis. Tres ꝑsone dñt esse in iudicio. s. actor reus ⁊. iudex. Ex̄ d̄ v̄bo. sig: c. forus: iiii. q. iiii. c. i. qñq; q̄rta ꝑsona. s. testꝫ. Uued deen. Hoc est notoriū iurꝫ. Ex̄ d̄ coha. clerico ⁊ mlieris. c. uestra. Quatuor moīs ꝯuīcit̄ aliquis: s. ꝑ euidentiā facti. secūdo ꝑ testes d̄ testibus ꝑ totū. tercio ꝑ instrumenta de fide instrumentoꝝ per totū. quarto ꝑ cōfessionē in iudicio fcāz. Ex̄ de resti. spoli. cū ad sede. ⁊ d̄ cohabi. c. fi. si. quīto p̄t addi. s. uiolenta p̄sūptio. xxxii. q. i. dixit dñs

Dit sint da. xvii. keste. deer wi fresen mit wse fia fā koningh kaerl kapadē. eñ wy mit riuchta bruka schillet also langh als lādē lidse: eñ lioed se to ienst herē eñ huus mā iof wyt habba motē. deer eeft̄ baed di konīgh kaerl. dat wy alle aefte tīgh eñ alle riuchte tīgh hilde also lāgh so wi lywade: ende mā eft̄ mā lywade: also lyaef so ws godes genade wer̄ ende syn hulde. ende wi bihalda willet lād ende lioed. ende hwaso ws dis riuchtes birawet so wt̄ hi birawet dis himelrikes eñ alr̄ nedēa: ende hwaso dat riucht halt so wt̄ hī epened dat himelryck ēde alle dio nede. wāt een dei is bettera oē himelrick. dā op eerd ric. m iera dat spreeck di. appl̄ ws herēs ī een ferse of d̄er enich mā were deer hede. m. hauda: eñ al da hauda een stelē tōga. eñ da tōga al sprekē. m. iera so ne mochtē hia naet fol sprecka da blydschip deer god sine houden iaen wil

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Ende fanda pinen deer in dae helle sint. meyma naet fol
tella. Ende ouir gold ende ouir seluir ende ouir yten eñ
ouir drincken so is deer inder wrald naet so swetis soe
dat godes ryck. Ende dat haet neen eynd. aeck ne schil
let nimermeer eynd habba.

Pacem ⁊ ueritatem ⁊ iusticiã diligite ait dñs om
nipotens. Ue illis qui iustificãt ĩpiũ ꝓ mmuneri
bus ⁊ iusticiã iustꝫ auferũt. ad quos dicit ꝓpheta
ꝑdes omnes qui loquuntur mendaciũ.

Dit is scryoun dat wi alsoe deen landriucht hal-
de als god self baed. hy baed dat wy hilde. alle
aefte tingh ende alle riuchta tingh. deer efter badent. al
le eerdsche koningen iulius ende octauianus. also heten
da eerdscha konĩgen deer aerst weren to roem. Eñ aeck
deer efter hyarem weren badent. God ioe moysi twae
tafela deer oen screuen weren sindriucht ende lãdriucht
deer hy selua screef. ende alle da riucht deer dae israhel
scha lyoed heden. da hya inda westenia weren wãt god
al sine lyoed fan egipta land latte. also lath hy alle dae
ieen to himele deer dat riucht folgiet: Ende hwa soe se
breckt. so faert hi toder helle. soe bisluut him god inder
helle. als hy bislaet da egiptera in dat rade mer. da se si
ne holdem schadia wolden. alsoe slut him god inder hel
le. deer dat riucht breckt want hit god self screef. ende
badet sine lyoed allen to halden. als hit hilden da konin
gen. Aaron ende samuel. danid ende salomon. ende alle
da koningen deer eer cristus berthe weren: ende eft' cris
tus berthe cristen worden. Di forma koningh was pip
wyn ende syn soen di minra kaerl. hi was mĩra eñ was
doch bettera hi leet scriwa trouwa eñ wird dat sint kes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ta ende landriucht. Aeck hildent dae koningen deer eeft
cristus berthe weren. ende cristen werē: Di aersta was
Julius ende octauianus. Titus ende vespasian⁹ Augus
tus nero domicianus maximianus alexander decius ger
manus traianus adrianus tiberius gaius claudi⁹ diocle
sianus anthoniuus aurelius cōstātinus iulianus theodo
sius archadius honorius galecianus ualerianus marcia
nus numerianus theodericus conradus fredericus. disse
konīgē iowē alle lyodē. kesta. Eñ lādriucht eñ alla lādē
syn sōderīga riucht. Hyr biginet da xxiiii lādriuchta

32

Dit is dat aerste lādriucht. aller fresena deer
hī di konīgh kaerl io. dat all' manick oēda si
nē bisitte: oē hauē eñ oē werē. eñ alles deer
hi bitiled haet hit ne se datmet hī mit riucht
tele ende mit rede. ende mit riuchta tingade of wīne ief
dat hy tria lyoed tingh wrsete. deer him fādes konīges
hallem bedense to halden. ende to herā. ende nel hi deer
redia ner riuchtes deytinges bieda so moet hi habba da
oenferd fan dam deer hy oenspreckt. hit ne se dat hy bie
de fan fyower needschyn een deer di fria fresa mit riuch
ta aegh. ¶ Dat aller mānick an da sinen sitte. Cōmodū
autez possessionis nemī ē auferendū. xii: q. v. nullus. C.
de rei uindica. l. fi. ff. de rei uindica. l. is qui destinauerit
Institu. de interdic. §. retinende iuncto: §: cōmodum aūt
possess: C: de edendo: l: qui accusare: C: de petici: heredi
: l: cogi: C: de ꝓbat: l: ii: ff. si usufruc. peta. l: uti frui lex: ii
C: de ꝓbat: dicit: Possessiones q̄s adte pertinere dicas
more iudiciorū ꝓsequetur nec enim possessori iucumbit
ꝓbandi necessitas eas ad se ꝑtinere cum te cessante in ꝓ
batione dominiū: i: possessio apud eū remaneat: C: de iu

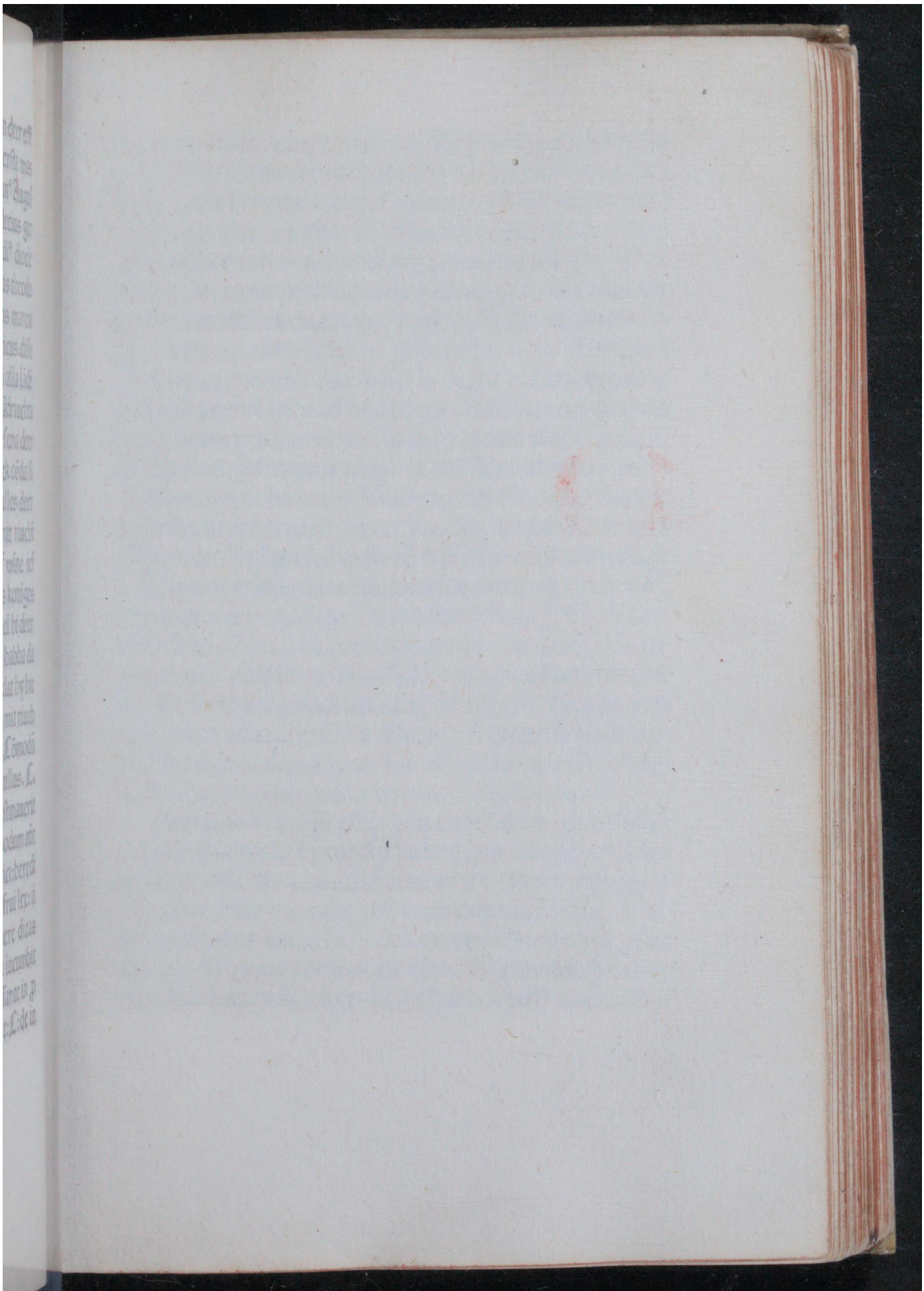

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

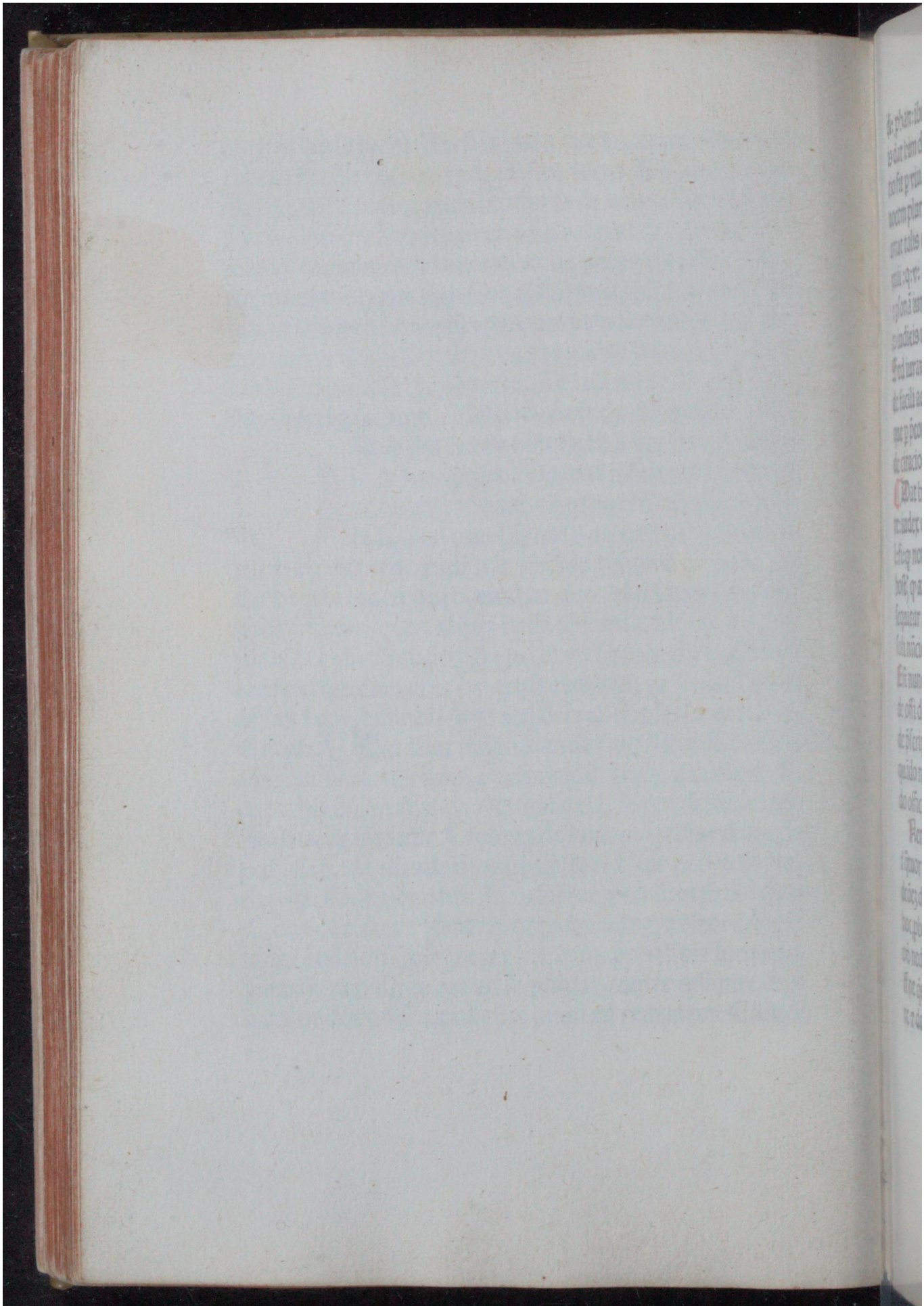

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

di: ꝓban: ibi de actore ⁊ reo: ¶ Dyoe forme needshyn
is dat him di bannere neen tingh keth haet: Nota ꝙ cita
tio fit ꝑ viuā uocem qñqꝫ: et quādoqꝫ ꝑ litteras per viuā
uocem pluribus modis: Nā qñqꝫ iudex ꝓprio ore citat ⁊
artat talis citatio citatū: Qñqꝫ ꝑ notariū uel tabellionē
xxiii: q: v: circumcelliones quandoqꝫ ꝑ nūciū publicum
⁊ ꝑsonā iuratā: et quādoqꝫ ꝑ partem fit citatio de manda
to iudicis uel ubi hoc habet cōsuetndo: ⁊ uenire tenetur
Sed iurare poterit non fuisse se citatū nec credere debꝫ
de facili aduersario uel īimico qui facile mentit̄: quando
que ꝑ p̄conez ciuitatis hec sanius ⁊ lacius uide ī spe titu.
de citacioē: §: sequitur uider̄ qualit̄ sit citatio facienda
¶ Dat him di bannere: Nunquid isti officiali: s: banne:
re: iudex debet credere super hoc dicit accur: C: de accu
l: fi: ꝙ non Sꝫ īnocē: ꝯ ꝙ sic ex̄ ꝺ p̄scrip: c: ad audieciā sꝫ
hostꝫ ꝙ aribtrio iudicis r̄liq̄t̄ sed specu: tit: de citatione §
sequitur uidere qualiter citatio fiat ꝟsicu. ¶ Sꝫ nūquit
soli nūcio officiali uł executori credit̄ uide ibi ¶ Bāner̄
Est nunciꝰ publicꝰ iuratus fidelit̄ exequi officiñ suuꝫ: ex̄
de offi delega: c. prudentiā. i. rꝫ de appella cū ꝑati argu
de p̄script ad audienciā ⁊ talis uocat̄ diuersis noībꝰ ali:
quādo nūcius aliquādo missus aliquādo notariꝰ aliquan
do officiał aliqñ executor allega. vi. i spe. ti quo. s̄

Nen tīgh keth Id est ꝙ ñ sit citatꝰ. ex̄. ꝺ ma. ⁊ obe cī
t̄ q̄tuor q̄ a citacio ē exordiū iudicy quo ad ꝑpetuādā iur̄
dcōez de offi. ꝺle. c. gratū §. nos at̄ ⁊ c licꝫ ibi uti cepit ꝟ
hoc ꝓbat̄ ꝑ īno vīc tanc goff ꝺ ꝓb. c quoniā ꝯ flāꝫ Dio
oꝺ nedschiī is dat hī sū fiāde dine vei wstorde. hoc ꝓbat̄
ff ne q̄s eū q̄ ī ius uocat̄ ui exi ī p̄n ⁊ l sꝫ eximēdi. § exime
re ⁊ de his excu sū excep dicit̄ ex̄ ut li ñ ꝯtest c. accedēs ii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ff.de arbi.si cũ dies.§.si arbit' ĩ v̄ ꝙ peto.ff.de iudicꝫ.l.si locus ⁊.l.longius ꝯcordat. ¶ Dat tredde needschyn is dattet him wynd of onweer of noem. Hec ꝓbantur.ff.si quis cauc.in iudicio sistendi cã.l.ii.§:si quis ĩ iudicõ sesisti ꝓmiserit ⁊ ualitudĩez uel tẽpestate uel vi flumĩs ꝓhibitus sistere nõ posset exceptiõe adiuuãt̄ ⁊ vide spe titu.de citatiõe post ꝑncipiũ. ¶ Dat fyaerde needschyn is dat hy fan syochte also syeck were.dat hy naet toe tinge cõma moghe efter dam dwe hy als him syn aesga to landriuchte dele. ¶ Infirmus ꝑsonaliter citatus uenire non cogitur. Sed tenetur mittere excusatorẽ de dol.⁊ contu cũ dilecti.§.exspectãtib⁹ nec uenire tenet̄ obcess⁹ nec cui mors ĩnuebat. Uel q̄ graui necessitate uel ꝑsecutione uel naufragio urgebatur.de cõsec.di.iiii.hy.v.q:iii. Si episcopus egrotans de ꝓcura. querelam. ¶ Al soe syeck. Nec heres defuncti infra nouem dies luctus euocabitur ad iudicium. In auc̄.ut cum de appellatõe ꝯgnos.§.memĩm⁹ coll.viii.C.de sepul.vio.auc̄ sed neque.

¶ Deemt him aeck di aesgha ter hand dattet him need of nimen habbe. Need brand. Need daedel.iefta dadet wima.iefta datter syn iet dytsa schulde.deer ne aegh hi foer to fellane penningh ner penninges wirden. Hit ne were dat di aesga dat mit riucht oers bitella muchte.

¶ Als dyo moeder her kindes eerfschip forkaped

Dat oder landriucht is hweerso dyo moder her kyndes eerwe foerkapet.iefta foerwixled.mit her fryonda reed.eer dat kind ierich is. als hit ierich se likie.him di kaep.so halde hitten. ende liker hĩ naet.so fare hit oen syn ayn eerwe.sonder stryd. eñ sonder schulde. So hwaso dat kynd bifiucht iefta birawe

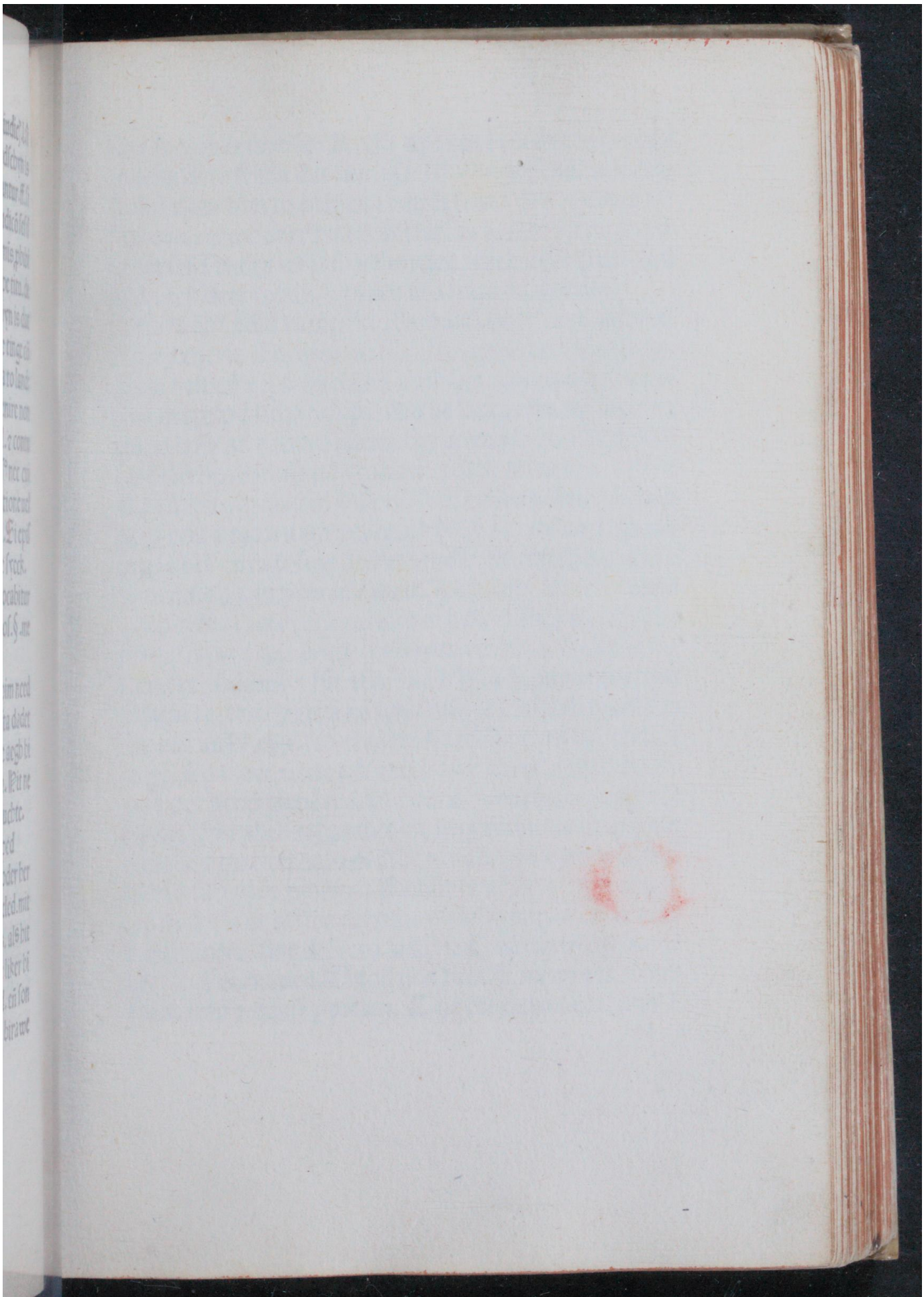

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

op ſyn ayn eerwe ſo: breckt hy tyen lyoedmerck: ende to iens dine frana dat ſint. xxi: ſchillingen ende alle dae lyoed agen him to helpen ende di frana dat hy cõme op ſyn ayn eerwe deer hy eer biriuchta aechte bit ne ſe dat hioct ſeld habbe ief ſetb ief wixled truch dera tria haud neda een deer hiodis kyndes des liues mede hulp:

La⁹ ī q̃b⁹ p̃diũ ruſticũ uł ſburbanũ mior⁹. xxv. ãnis diſ trahi poterit. Lo. quando decreto opus non eſt vt. l. predium ruſticũ uel ſoburbanũ a minore. xxv. annis alieoaꝛ ſine decreto p̃ſidis niſi parẽtis uoluntas ſeu teſtator⁹ ex cuius boīs ad minorẽ p̃uenit ſup alienãdo eo aliq̃ mãdaſ ſet ꝺprehendatur nulla ratione poteſt ibi uide. For kaped iefta foruixled Hoc nõ ſolũ mrĩbus ẽ interdictum uerũ eciã z tutoribus z curatorib⁹. ff. de reb⁹ eoꝝ qui ſub tutela uel cura ſt̃ ſine decreto iudic⁹ nõ alienãdis uel ſ̃b ponendis. l. i. in prin. ubi dicit. Impator⁹ ſeueri oratiõe p̃hibiti ſunt tutoris z curatoris p̃dia ruſtica uł ſuburba na diſtrabere que oratio in ſenatu recitat a thedp̃hilo z clemẽte ꝯſulibus z ſũt v̀ba eius b⁹moī. §. p̃terea, pſcripti it̃dicũt tutorib⁹ z cura ne p̃dia ruſtica ł ſuburbana diſtra hãt niſi uidelicꝫ id fieret parentis teſtamento uel codicil lo z c̃. Ad idem. C. de p̃di. mino. ſine decre. non alie. i. nõ ſolũ per uenditionẽ ruſtica p̃dia uł ſuburbana pupilli uł adoleſcẽtis alienari p̃hibent̃ ſz neq̃ trãſactõe neq̃ p mu tatione z multomagis ꝺoãtõe nec alio quoquõ ex ea trãſ ferri a ſuo ꝺnio poſſunt. Poſſũt tamẽ tutores z curato res mobilia ut ueſtes detritas z aialia ſupuacua uendeꝛ z ꝺiſtrabere. ſine decreto iudicis. C. qñ decre. opus nõ ẽ l. ſi. Foerkaped. Quod non licet. C. de predi. mino. l. non ſolũ z quaſi p totum. C. de bis qui ue. eta. impe. l.

ei

iii.C.si aduersus transac.l.ii:C.de rescin uendi.l.ii.ff:e l.pupillor.no.q mr̃ pt̃ esse tutrix pupillor q̃ diu sc̃o ñ nupserit C.ō legz.tu.l.i.z ī autz ibi sigz.z.C.qñ mkte.tu offi.ī autz.ibi poīta ¶ Do facre bi an.C.ō p̃di mi.l.ob es .z.l.sc.z.l.si miōr.xxv.an.ff.ō re co.q.sb.tu.l.i.§.p̃te rea ¶ Gonō schulde C.ō p̃di mi.l.ñ.solū Biraweo dic ut ex̃.ō r̃sti.spo.oli z C.vñ vi p.to ¶ Dat bi up syn ayn eerwe cōme C. de omod.dicit.l. Si quis a pupillo sine tutoris auc̃te'rē emerit ex vno latere tz ptract9 quia qui emit obligatur.sed ex alio latere nō :quia pupill9 nō obligatur si est lesus. ¶ Dit ne se dat bioet seld habbe. Nota q educatio pupillor ad mrēz spectat si secūdo nō nupserit:C.ubi pupil educa:l:i.z ff:e.l.i. Ex̃ de quest: infide:c.ex litteris. ¶ Dim dis liwes mede bulp Nota q īmobilia sine iuramento minoris p ipsū uendi z distra bi ñ possunt q̃ntūcumq; careat tutor quia p̃ctus est irrit9 z nullus ipo iure nisi fiat ob es alienū.i.pecuniā debitaz z tunc causa cognita z int'pellacione decreti: C.p̃di :mi l:ob es et:l.sequēti z:ff.de reb9 cor q̃ sub tute:l.i.§.i:z. l.magis puto:§:non passim z se Item ppt' alias causas spāles possunt alienari predia minorz puta ppt' dotē.C de āmīst:tute.l.lex.§:i.ff:de iur doc.l.ticia. Itē ob necessitatē famis C:de prībz qui filios distra l.ii. Alia enīz bo mīs ē cuilibet rei preferēda.C:de sac.san.ecc.l.sācimus in fi ut ob defectiōez pupilli C.de āmīst. tu.l:fi.§ oēz aūt dubitacōez z in q̃b9dā aliis casib9.nota. C.q̃n de op9 nō est per totū de bis vi.dec.pstitut9 de ẽpti.ī inte.sr̃ vbo de bita solēpnitas io an.ibidē ī nouella spe.ti:de.ēp.z uēdi §.nunc dicēdū in pri z ii calūpna ¶ Dyo forme need is bweerso een kyndiongh is finsē ende fitered.noerd wr

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

hef iefta wr birgh. Soe moet dio moder her kindes eer we ſetta ende ſella ende her kynd leſa: ende oes liues bi helpa: Dioe oder need is: Jef da iere diore wirdat. ende di beta honger wr dat land faert. ẽde dat kynd hõ ger ſtera wil. ſo moet dio moder her kindes eerwe ſetta ende ſella ende capia her bern kv ende ey eñ coern deer ma da kinde oes liues mede helpe. Nam cã uictus licet parentibꝫ filios diſtrabere ut dicit: C: de pribus qui fili os diſtra. l. ii. ꝛ dicta l. ſancimꝰ in fi. multoma bona.

Dyo tredde need is. Als dat kind is al ſtoc nakẽ ief ta buus laes Ende dã di tiueſtera neuil eñ calda winter oen comt. ſo faert aller manick oen ſyn hof. ende oẽ ſyn huis ende an waranne gaten. Ende da wiilda dier ſeket diin bolla baem. ende der birgha hii. aldeer hit ſiin liuf oen bihalda mey. ſo weinet ende ſcryt dat onieriga kid ende wyſt dan ſyn nakena lyae: ende ſiin huuſlaes. ẽde ſyn fader deer bim reda ſchuld. to ienſt dyn honger. eñ wit neuil cald. dat bi ſo diepe ende dimme mitta fio wer neylen is onder eke ende õõ da eerda biſlotẽ eñ bitacht ſo moet dio moder her kides eerwe ſetta eñ ſella om dat bio da bihield babbe. eñ biwaer alſo lãg ſo bit õierich is dat bit oẽ forſte ner oẽ hõger naet forfare. Eñ ſyn fa õ deer: An pꝛ uel mꝛ debeãt pueros aleꝛ. C. diuoꝛ. facto apud q̃ꝫ. l. una ꝛ ĩ auẽ ibi poſita C: õ alẽ. li. per totũ. ff: e l: ſi qs. C: v. pupil. edu. l. i

Alt tredde landriucht is Jef di noerdman enen mã nimpt ende bi wta lãde feerd wt ſo hwaſo ſyn eerwe capet. da hwilẽ. eñ als bi weer comt int lãd ſo fee bi weer oẽ ſyn ayn eerve buta lioda ſchield eñ frana bã fry ſcil weſſa dat bi ſiũ aeſga dome eñ õbritſẽ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

So hwaso him deer oen meert: so aegh hyt dae lyoden to wrfollen mit tyen lioedmerkū: ende tria pond da frana: dat is: xxi: schilligen dis koninhes ban: De mate huius iu: ff. de capti: ⁊ p⁹linio r̄uersis: l: postliū per totū ⁊: C: e: ti: per totū per restitu in integꝝ data in rem r̄cissoria: ff: ex q̄bz caīs ma. l. i. C. d̄ p⁹li. r̄uersis l. ab hosttibz

Dat fiaerde land riucht is. Al deer fader ende moder hyara dochter iaet oen flette hiara ayn eerwe ende hyoet laet wta liuedgarda. mit cape ende mit wixle. oen een oderne liuedgarda ende her broder dat kera wil. so moet hioet halda mit. xii manna deed eden ief hyt dan aeck naet leta wil da oenspreeck so aegh hyt dan to fellane wed ende scholīga bi sextich merkem. De materia huius iu. ff. d̄ iur. dot. l. iurꝫ succursis dicit̄ ꝙ iure succurrendū est prī ut si filia eius moriat̄ in solaciū eius dos q̄ ei dederat sibi restituat̄ ne dotem simul cum filia amittat. Jowt hiara dochter aen flette. Dos ꝓfecticia est sb̄na q̄dam filie a prē in dotem tradita. ff. de iur̄ doti. l. profecticia i. Rñ ⁊. §. si quīs prī ⁊. §. sed ⁊ si curator idem ⁊ si filiussa dederit sorori sue est dos ꝓfecticia e. l. §. si filiussa ⁊ hec dos ꝑmutari potest si hoc utile sit mlieri. ff. e. ti. l. ita ꝯstante mrīmoniuz ff. de pact. dotal. l: si mlier dotꝫ in fi. ⁊ l. cum maritus.

Dat fyfte landriucht is. Toe hwā soma land aeschet sa anderie di aldere mit riucht̄ taele ende queth. Dit land deer du my of aeschest buppa riucht eñ toe tinge om ladeste dat caped ic fan ene roem farende ende feerde ayn wr birge. bede fel ende flaesch eñ dat fia aldeer mei eñ nerda mitta fia bede seel eñ lyf so aegh hi eefter to farane ende binna fiiftiga wikē toe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

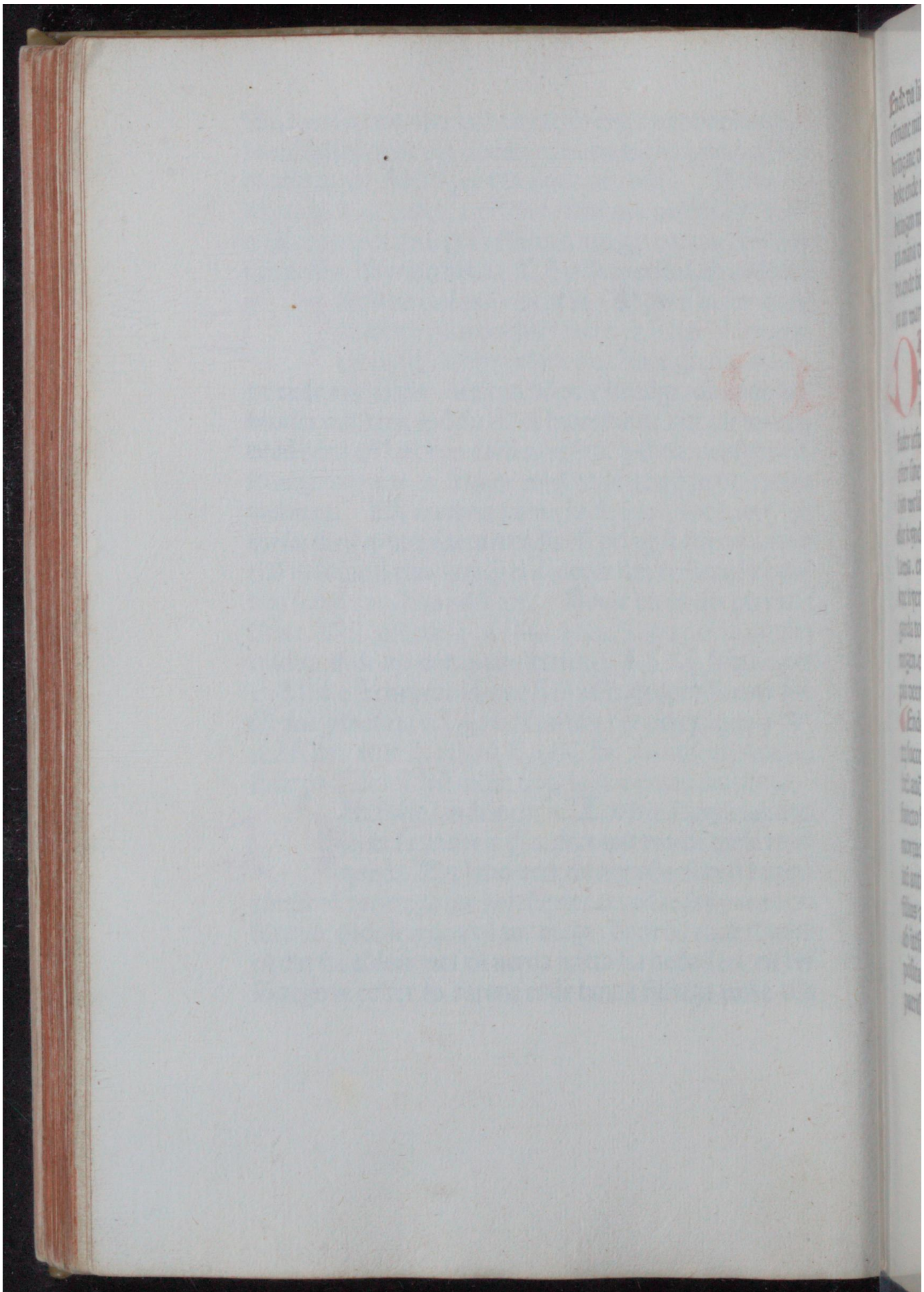

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Ende da lioed hem deytingh toe iowane eñ hy weerto cõmane mit twaẽ roem farem. ende aec da lioed werf to bringane dat hi habbe godes bod forfold. ende hi se mit boke ende mit stola. toder eerda bifellen dat aegh hy to bitiugen mit twã roemfarẽ ende hi self tredda. iefta mit xii. mãna deed edem aldeer mey se hy siker bi lioeda bode. ende bi frana ban buta stryd. ende hy nẽ thoer lingera an warende sitta.

Dat sexta landriucht is. Jefter tweer brorẽ. sint ende di ora een wif halet to howe ende to huis mit hoern ende mit drechte. soe weddat hi syn fader iefta syn moder iefta syn foermõd. riucht suesdeel efter sine deghem ief syn kynd iefta sines kyndes kynd him wrlibbe. ende dis kindes aldera naet liwet. soe wil dat kynd dela sines aldfaders lawa. ẽde syn aldmoders lawa. ende syn fedria nel naet ende spreckt dat hy een kne nyer se. so aegh dat kynd hine to winnẽ inden lioed garda toluasũ mit acht fader megen ende mit fiow mod megen. ende ief him friõden breckt. soe moet hi lioed capia deer mit him swerre ief him syn fedria dera wil.

¶ Ende syn fedria nel naet. Et male filii p̃mortuoꝝ fratꝝ succedũt simul cuꝫ p̃ꝛuis suis in stirpes. C. de legitti. heꝛ. auc̃ cessante ⁊ in auc̃ de heꝛ q̃ ab intesta. §. sui aũt defuncto fratres fuerĩt ⁊ alterius fratris aut sororis premortuoꝝ fily uocabũt̃. ¶ Dat hy een knee nyer se. De iuꝛ antiquo insti. de heredi. que ab intest. deferũt̃. §. cum filius ⁊ §. ⁊ q̃ꝫadmodũ. de iuꝛ nouo auꝛꝝ. ĩ auc̃ de succeſſ ab ĩtest uel de heꝛ. q̃ ab intest. ĩ prin. ru. ex quo eltcit̃ auc̃ posita: C. de suis ⁊ legit. libe. in q̃ sic habet̃ in successiõe patrissamilas mortui seu filifamilias liberi eius si sit oĩ

b⁹ al ys lat⁹ succedūt. Primi q̄dē grad⁹ eq̄lit̄ nepotes ⁊ ulteriores ī st̄pes. idest in eā partē q̄ ꝑtes eoq̄ habituri erāt si viuerint. unde si q̄s ex vno filio unicū nepotē suscepit. ⁊ ex alio filio x. tātū ꝑcipiet vn⁹ nedos ex uno filio q̄tū illi decē l̄ eoꝝ ꝑntes C. de suis ⁊ leg. li. l. ii ⁊ meli⁹. C de le her̄ auc̄ cessāte. Sblata dr̄a sex⁹ i. siue sit ꝟ siue mulier ⁊ patrie ptātis. i. siue sit mancipatus siue nō ⁊ sic sē per primo succedūt descendentes sed deficientibꝫ descēdentib⁹ tunc uocant̄ ascendentes. ut in auc̄ defūcto. posita sr̄. l. fi. C. ad t̄culianum sūpta de §. cōseq̄ns autem est in auc̄ de her̄ ab intest. venien. Defūcto filio sine liberis parentes si soli sūt succedūt salua gradus prerogatiua si pari gradu st̄ pariter uocāt̄ p̄nis quidē m̄nis dimidia delata. licet dispar sit eoꝝ numer⁹. sed ⁊ si cū parentibus frēs sorores utꝝq̄ ꝯiuncti defūcto super sint uocāt̄ cum ascēdētib⁹ in gradu ꝓximis ut uiriles fiāt porcoēs Exclusa ꝓrsus oī dr̄a sexus ⁊ patri ptātis. sexus. i. ita bene succedit femina sicut ⁊ masculus. ⁊ prīe potestatis: i. quia non refert utꝝ sit suus uel emancipat⁹. ubi nulla secūdaꝝ nupciaꝝ sit mensio. hic wlt dicere q̄ pater ⁊ mat̄ succedunt filiis siue ꝯhunt secundas nupcias siue nō: viso enī q̄liter linea descendens ⁊ ascendens admittitur: uideam⁹ de collaterali: Et sciēdū est q̄ ꝑmo uocāt̄ sr̄ in auc̄ ꝺ her̄ ab intest: §: r̄liquū ⁊ seq̄n: ⁊ ut fr̄m filii in ꝑmo coll̄ ix. Ex quib⁹ elicit̄ auc̄ poīta ꝺ legit: her̄: C: in hec uerba Cessante successioē linee descendentis ⁊ ea q̄ sola sit ascendentis uocāt̄ ꝑmo sr̄ fr̄isq̄ ꝑmortui filii iu stirpem:

Dat viide lādriucht is: datma emes lawa aldefaders lawa eñ aldmoders lawa: edeles lawa eñ tredknia laewa halde sōꝺ stryd mit xii: manna

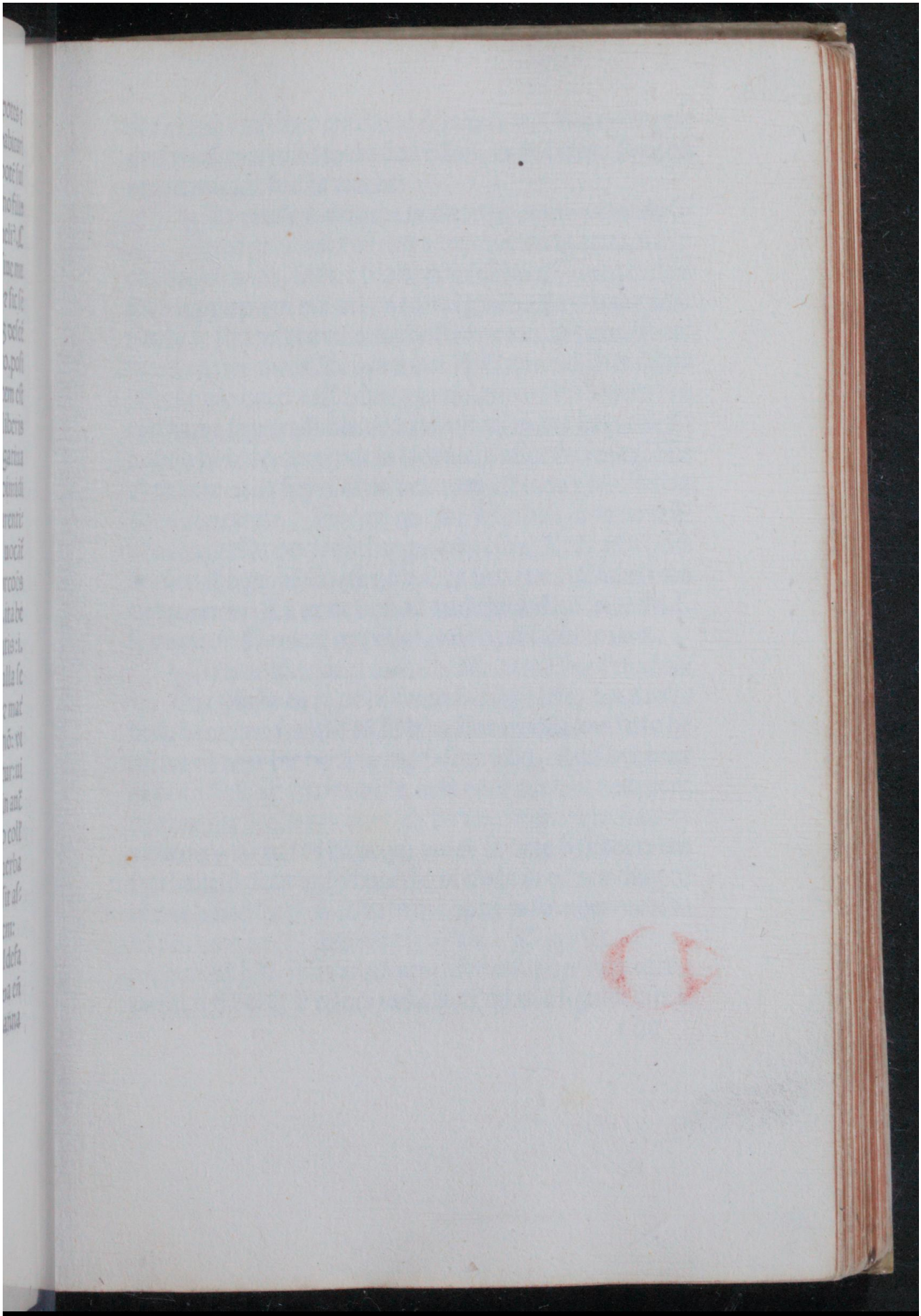

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

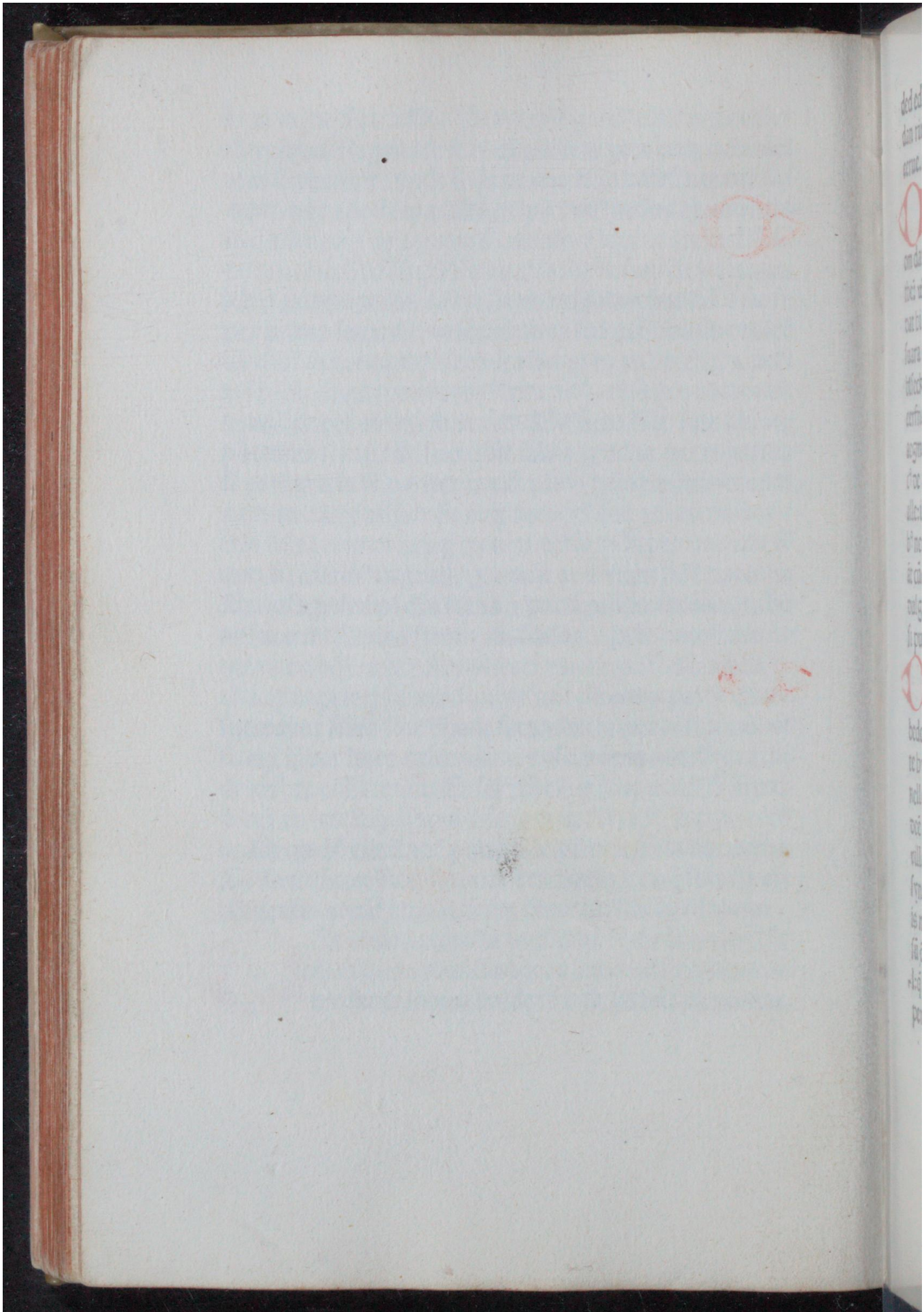

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ded edem: ief deer enich mā ōsprect: mit ōriuchter tale dan riuchtma mit twam ded edem. ende bisitte synayn eerue. mit all' fresēa riucht:

Dat viiide lādriucht is dat ellic eerue mei leda siī tredknia mit tvā ded edem: toe dade eñ to dulge om dat hi is mei fā sine blode cōmē. Hueersoma een ban theř wpt op een mā deer nen dulg ne haet: endma queth dat hi se slaī mit bamē iefta huīsē so moet hi toluasū on: suara eñ nen meer ōbrīgh daia: Ieft' een dulgh is ēdma biseckt dis daed dell' ēdma dis dulgis iecht: sō moet syn eerfnama syn tredknia oē leda mit xii māna wyt edē so aegma hī to ieldene: dat is lādriucht aller fresena. ¶ Se c⁹ de iure ɔī ut supra satis ðclaratū est inda xvste kest in alle: ibi poītis: Endma queth: Nec hoc idoneis testi b⁹ nec aptissīs documētꝫ ap,pbari possit: C: de,pba l: sci āt cūcti ff ð pe: absen. ex̄ de hoī: ex litteris: Endma dis dulgis iecht: Ex̄ ar de hoī: ad audientiā ff. ad le: acqui. l. si putator. C. quoꝝ appellati nō r̄cipit' l. obseruare.

Dat ixde lādriucht is soe hwso di mā sine friōd ble da siucht eñ se oē hī fiuchtē dulgh iefta daed iefta bede buta sine schield eñ hi bīna sine tredda kne se so be te hyt di deer hit deen is truch sine villa. eñ ief hyt beta nelle so swř hit di ora oēda wyt eden dat hyt naet haet deē om nee seeck ner om alde nyd ner om nener slachta villa oers dā dat hi hē helpa volde so bete hyt deert om syn schield deen is. so hueerso di dada is eū nen dulg oē is mit bamē slagē is. iefta di mā huīsē is so moet hi tolua sū ōswra. eñ nen meer oēbrīgh daia. Dicit lex ad le: ac l: q̄ occidit §. fi. si seru⁹ nō mortifeř wlnerat⁹ negligētia periit ñ ð hoī sꝫ ð wlneř iudicat'. ex̄ ð hoī c significasti. ii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Nota quilibet tenetur defendere uicinū ſuum maxīe amicum ſuū ⁊ ei auxiliū preſtare alias ſibi eſt perceps culpe. xxiii. q. iii. fortitudo ⁊ c. non inferenda. vbi dicit ā broſius qui a ſocio ſuo non repellit iniuriaz cū poſſit tā ille in uicio eſt q̄ qui fecit uide latius. ex̄ de ſenten: excō: c. quāte preſūptionis ⁊ io. ibidez in nouella de homici in c. ſicut dignum: §: illi autez ⁊ in decret: innoc: iiii: de ſen excom: dilecto li vi ⁊ io in ſumma confeſſ: ti: de homici: q: xxxiii: Utꝝ quilibz tenetur primū liberare a morte ⁊ ray. de homi. §. in ſumma ar. ff. q̄ me cā. l. iſti §. vlt. C. ad leg. iulia. de vi. pub. l. quoniā dic ut ibi ⁊ de hac materia notat inno. de ſen. excō. ſi uero §. ult. in glo inferentem.

Dat xvste landriucbt is. bweerſoma een daed bā te werpt op enis mānes ſchalck. ſoe moet di be ra ōtſuara mit ene wyt ede iefta di ſchalck ſchil een beet yrſer draga. fanda fonte tida bagba alter ief di eerfnama dat riucbt naet bera wil iefta oen ſyaen ſo aeg ma bem to belpen mit ſindriucbt mit ketelfāgb iefta mit wyder corbita. dat is ſindriucbt deerma mei belpa ſchil da eerma mey dā rika da onedela als da edela. iefta mit ene kempa op ti balyane. Jefta kneppa werpt. Non tenetur dominus de familia ſua niſi mandauerit uel ratū babuerit ar. ex̄ de reſtit: ſpo. c. cū ad ſedez aplicā. ff. ō vi ⁊ vi arma. l. i. §. deieciſſe aut is videtur qui mandauit uel iuſſit ⁊. §. ſed ⁊ ſi eum quis alius deiecerit ratū babuerit Noxa eſt corpus q̄ nocet ſicut ſeruus Noxia eſt ipſum maleficiū ut furtū dāpnū rapīa iiuria. ⁊ q̄ domin⁹ ñ ſit i culpa oz q̄ pbibeat vbo ⁊ facto ⁊ faciat ōnez r̄ſiſtētiā quā

Dōt utz in tex. ⁊ gl. ⁊ per doc. in al. c. cū ad ſedez ⁊. ff

Dat alfte landriucbt is bweer. ſi fa. fur fe dicat l. i

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

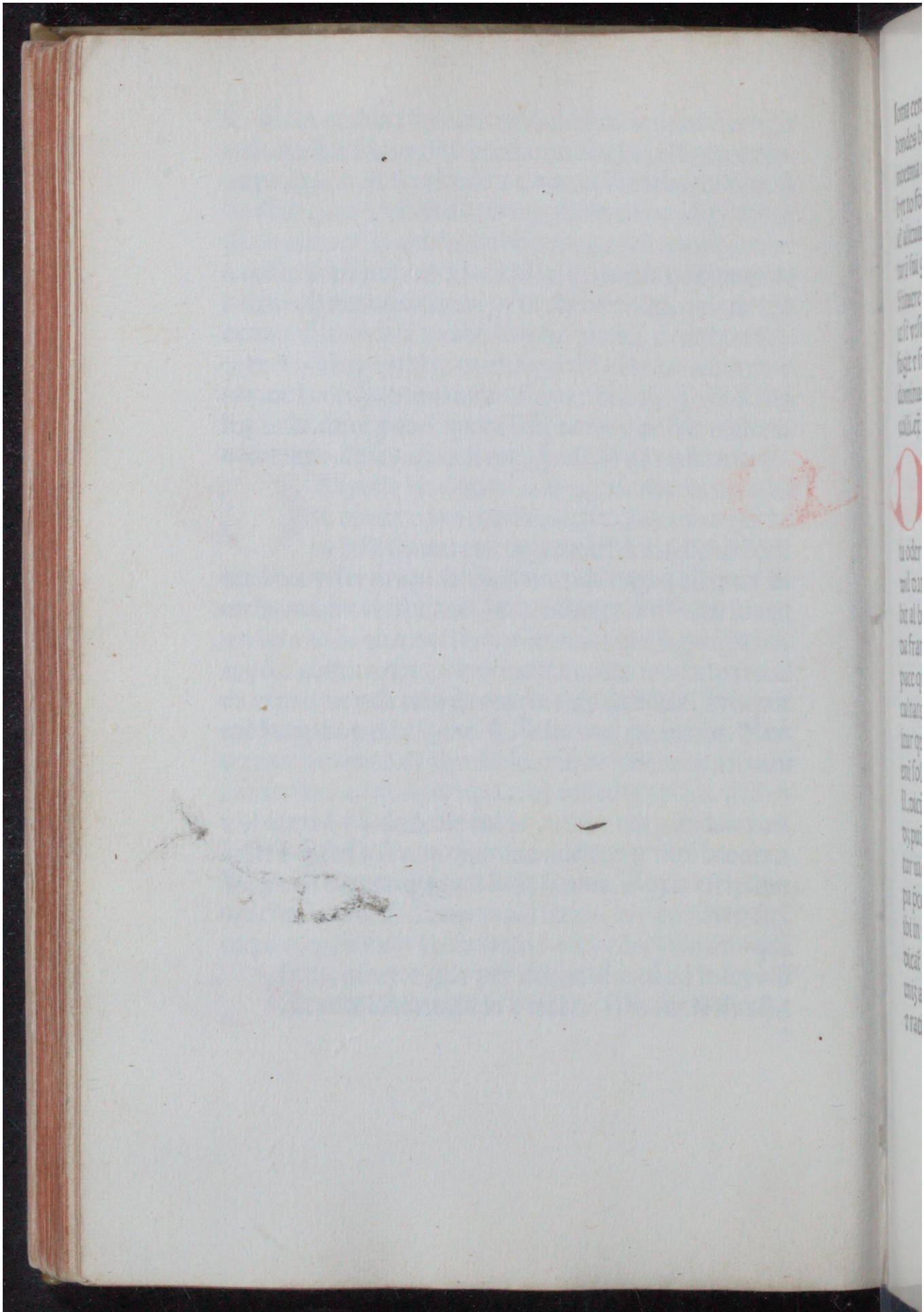

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ſoma een daed del wȳpt op een man fa nȧderis boern fan bondes bȳt fan bona eetſele ende fan ſwines tuſſche ſoe moetma dis toluaſū ōzwara onda wȳt edē fora ne aegb bȳt to fōrāderien. ¶ Man rederis boern. Quādo autez aľ alicuius dampnū dat ſi motū ſit ad dandū dāpnū ꝫ natūrā ſui generis teneť domin⁹ uľ daz ꝙ nocuit ꝓ noxa uľ ȧſtituere dampnū. Sed non eſt intelligedū de indomitis ut ſť vȧſi leones pantheres z alia: quia ſi urſus a domo fugit z ſic nocet nō poteſt dominus ꝓueniri quia deſinit dominus eſſe dū euaſit. inſti. z ff. ſi q̄dru pau. per to. z p̄t colli. eȳ de iiur. z damp. c. ſi bos.

¶ Alt toelfte landriucht is baetſo tuſch deth iefta boef iefta bona eetſel iefta onieriga kȳnd iefta mannes wȳf iefta wrbeck deth mitter band iefta oder onwitenda deda ief bȳt onda belligem bringba wil dattet bem were onuilla ende onwald. ſoe ſchilma bit al beta mit baluer bota. ende neen ferd da lioden ner da frana ¶ Onieriga kȳnd. Intellige de puero doli capace quia pupillo z furioſo ſ̄ueniť in maleficiis quia facultatez deliberandi non habent quō ergo reus conſtituitur qui neſcit quit facit. eȳ de delict. pue. c. ii. dicit ſepe eni ſolz in pueris ſ̄linqui in vltū ꝙ in aliis ꝓuecte etatis ll. dicūt ſeueri⁹ corrigēdū quia pať ꝓ delicto pueri ſui ñ dz puīri pena pecuniaria in ſpe. ti. de ſen: execu. §. ſequitur uidere v. quit ſi filiuſſa. ¶ Wrbeck deth. Leui culpa p̄cedēte aľ. nō teneť. C. ad le. cor. de ſicca. l. iiii. dic ut ibi in gl. ¶ Daet ſo bit deth. Inſti. ſi quadru. pau. feciſſ dicať §: pauperies eſt dāpnū datū ſine iiuria faciētis nec eniz aīal iniuria feciſſe dici quod ſenſu careat. i. itellectū z rationem non habet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Dat xiiiste lād riucht is. hvaso wida bifiucht ief
ta birawet. so bete hi her mit tvifalder bota eñ
da liodē dine ferd bi x lyoedmerkū eñ tria pōd
da frana dat is xxi schillingen des koniges bā. eñ alle da
gelix also lāg so hi mitta ōriuchta rawe sit. soe ielde hy
da frana xvi schilligen om dat dio vedue is des koniges
mondele. ¶ Dat xxiiistelandrincht. Hec iiuria ex q̄lita:
te ꝑsone est ꝑ iudicez existimāda ex̄ de iiur. ⁊ damp. da. c
olim ꝙ metus ca. c. fi. insti. de iinr. ⁊ §. atrox ⁊ p̄t dici ma
ior iiuria. Nota si q̄s rez ꝓpriā violēt̄ iuadit amittit ꝓp
etatez. si uero alienā puiet̄ inestimatōe illi⁹ rei ⁊ amittit
ius quod in ea re habuit si q̄s ī tāta C. uñ vi. Onriucht
birawed. Spoliat⁹ añ oīa dz ꝛstitui cū frnctib⁹ ꝑceptis c
i. de ꝛsti. spo. ⁊ ibi in glo. nec tenet̄ rñdeꝛ añ ꝛstitutōez ex̄
Dat xiiiiste lādriucht. de or. ꝯgni. c. cū dilectus
is. so huaso āderem faert to hou. eñ to huis mit
een opriuchta fana ane lioda wd eñ buta frana
bā. enis dōliachtes. deis so haetsoma. deer inoer hoff eñ
huis deth dat is tuybeet eñ alle datma deer wr deth of
deer needv dat sel vessa al een ferd eñ een beet. des agen
hi da lioed eñ di frana to helpaē ō dat hī di haudlase to
cōmē vas. Hwso di mā fiucht to oderꝫ mānes huis eñ di
ora hine bīna wt so haetsoma dā wt fiucht dat schil wes
sa sōd boet eñ sōder ferd eñ haetsoma infiucht dat is al
tuibeet: Dat xiiiiste landriucht. Eñ to huis. Nota q̄
domū alteri⁹ ītrauit ꝑ vī tēt̄ sibi actiōe iiuriaꝝ l. lex cor.
ff. de iiurꝫ. ⁊ l. is q̄ domū. ff. e. ⁊ instꝫ. de iiurꝫ. §. sed ⁊ lex
cor. Tuibeet. De istis iiu. ⁊ alys nota ca. s̄ ꝓxio c. al
cū suis ꝯcor. q̄a loc⁹ tp̄c ⁊ ꝑsōa r̄ddūt iiuriaz atrocē. inst.
de iiuri §. atrox ff. de iniur. l. pretor §. atrox ⁊ l. ult.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

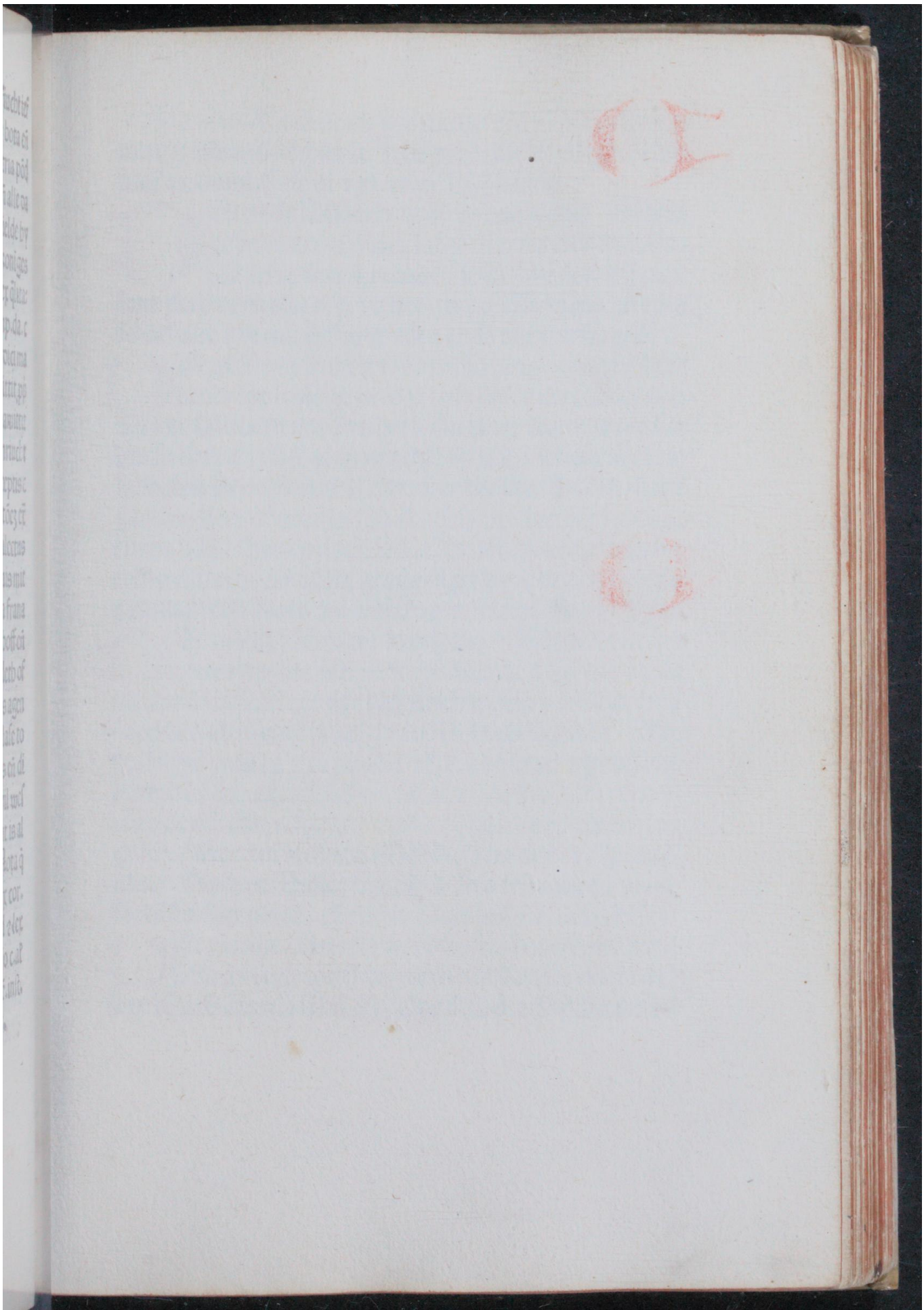

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

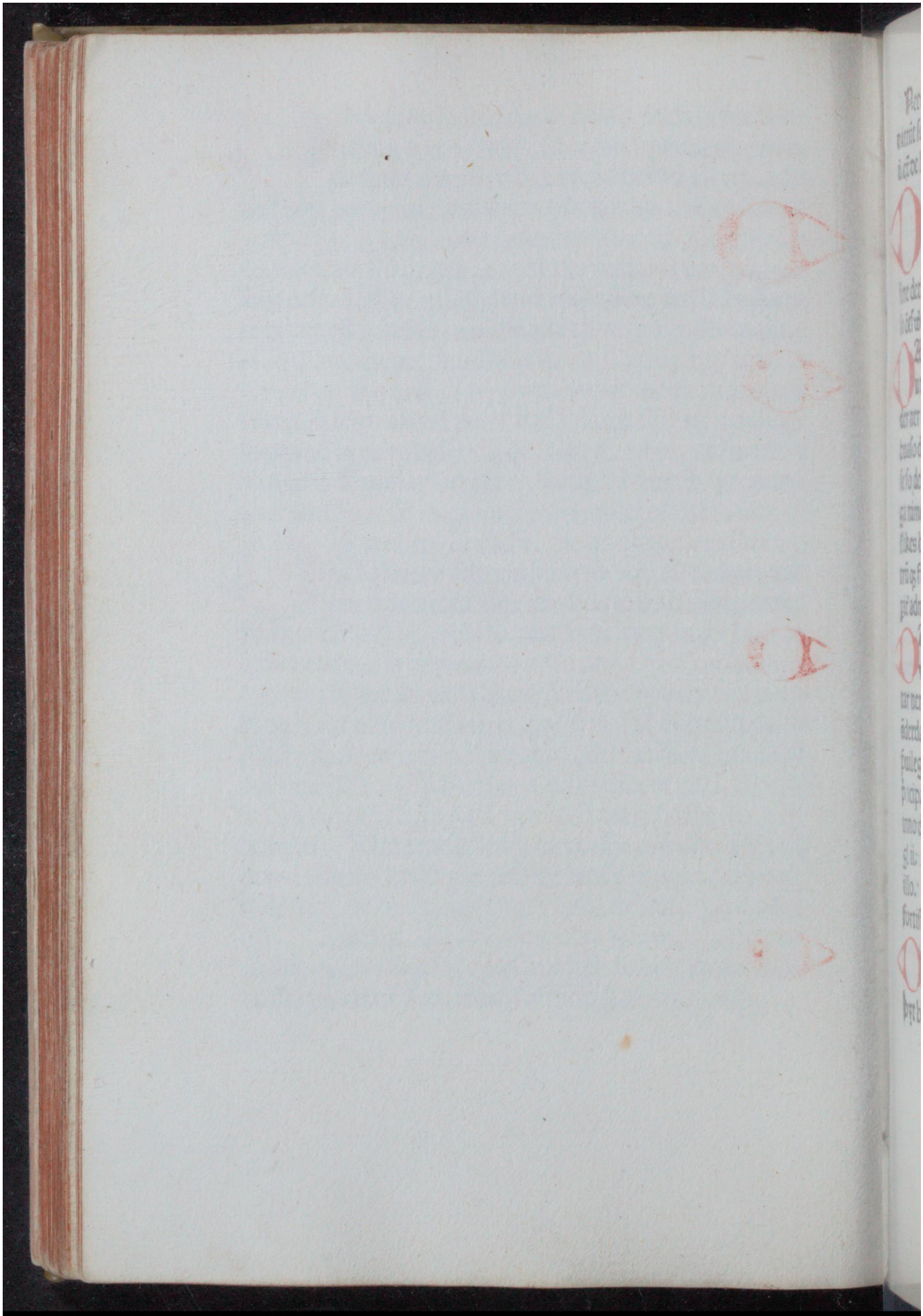

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Need wͥ. Nota oēs leges oīa qꝫ iura uī ui r̄pellere ꝓ mittūt saluo moderamīe inculpate tutele .c. significasti ii. ex̄ de homi. ff. de ui ⁊ ui. ar. ar. l. i. §. uim ui

Dat xvde lādriucht is. Hwͥsoma uapel tuyheet depene det eñ swͥte suīgē of een mā ōschieldich biīt iefta ōriucht rawet iefta sonēdeis bloedre sene deth dera elkerlyc to bote is xv eīsa vilma bisecka so ōtswͥre hyt mit fyf wyt eden ende mit een fia eed.

Dat xviste ladriucht is so hwͥso lawa lawiget vͥdet utoer sex hādē eñ deer is nen fader ner moder broder ner sust̄ bern ner b̄ns bern dat hetet ōueen lawa soe huaso deer dā sibst to is di nime da lawa ief dat aeck ne se so dele da oͤ froidē al like deer hia lyc sib se eñ di aesga nime deer of deer hi fāͤ deelscip aeg een pēnīgh fā al l̄likes hād. Huaso deer sibst. C de le her̄. auc̄ pꝰ frēs fratrū qꝫ filios uocāt̄ q̄cūqꝫ gradu st̄ ꝓxīores ut ꝑes ī gradu ꝑit̄ admittāt̄ s̄blata drā mascl̄oꝝ ⁊ feīaꝝ solo nāz ꝯgtio

Dat xviiste lādriucht is dat dio. spectat ī talibus vedue ner her kīd ne thorē āderda ō lād ner om letar ner ō meēteel eer dat kīd ierich is āders schillet hya āderda ō alle seckē bi aesga doē eñ lioda lādrieht De p̄uilegys viduaꝝ ⁊ orphaōꝝ ⁊c̄. Cā viduaꝝ ⁊ pupilloꝝ p̄ncipalit̄ spectāt ad iudiciū scl̄ar̄. ex̄ de fo cōpe ex tenor̄ inno de off dele c. significātibꝰ ⁊ hē boic ī c ex tēoꝛ e ti ui gl ii. Ner om meēteel. Meliꝰ ui. īfra de hoī cōpo in li illo. Anders schillet hia. Ar. a ꝯrio sēsu quod ē in iur̄ fortissimū ut notat̄. ex̄ de his q̄ fiūt a p̄la. c. cum apl̄ica.

Dat xviiiste lādriucht is hvͥso di mā oderē oen hand iefta ā hielde iout syn gued so is dat alle riucht dat hyt hī veͤ āderda schil dis selua deis deer hyt habba vil

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Hit ne se dattz hē tria need of nime. need raef. iefta need brand. iefta nacht tiefta. ende datse buu rkuud. ende gae kuud dat hem se gued rawed. iefta baernd iefta stellē so ne thoer hyt him naet anderda. hwant nimmen anderis gued fora waria mei dan syn ayn gued. so haet so di mā oderem iout op trowa ende wd. ende riuchta fia mond waxtet of minret. bede al euen. ief hit alsoe comt datma syn huis in breke. ende syn gued nime. eñ dat aldeer me de wstolen wt. ieftma dine tief mit riuchte biradie. soe iowe hyt weder ende frome dae manne ield ende di oera helft nime di grewa. ¶ Nota. ex: de dposi. c. i. licuit aūt dponēti ꝓ uolūtate sua depositū suū r̄uocaꝛ bñcūqꝫ qꝫ d iur̄ nl̄i ē. d. i⁹ naꝛala ⁊ ff: e. l. i. §. est apud ⁊ §. pe. Itē cōmodate uel deposite rei ꝛstitutio et res deterior facta reddita no uidetur ff. e. l. iiii. §. iiii: ⁊ ex de depoīto c. bona fides. Anderda dis selua deis. Ne sit in mora al's tenetur de fortuito ff. e. l. si in aliam §. fi. ¶ Need raef. nacht brand. Fugatur iusticia si uiolencia inferatur: ff. locati l. si res merces. §. uis maior nisi sint. in dolo. culpa. uel mora. uel minor restituendus fuerit. uel pactum interuenerit. vel se obtulerit. seu precium interuenerit. host. ⁊ azo in snmma.

Dat nyoghenteensta land rincht is. Ieftma een man bithyghet. dat hy een famna aen nede nymen haet. Ieff hyse iecht soe ielde hyse twede Ief hy bisecke. soe ontswerre hyse achtasum aen dae wyth edem. ¶ Item nota de raptu uirginum. de materia huius iuris. ¶ Eciam uide supra de iure pretorio. ¶ Dit is riucht hweersom a een wyf an nede nimpt ⁊ Et eciam uide de materia eadem inda fyfteenda kest ⁊

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

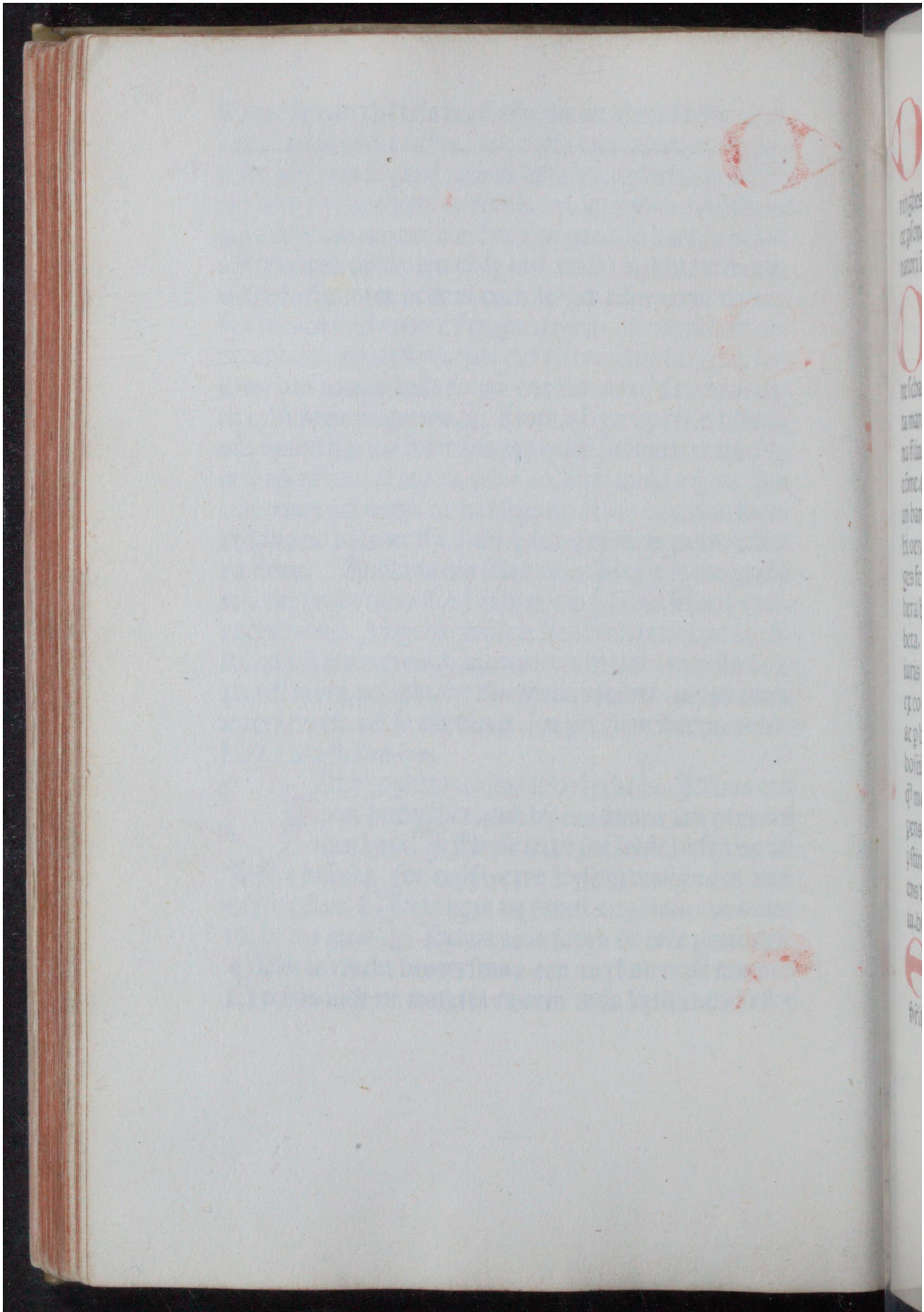

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

DAt.xxste.landriucht is.hweer so di man fiucht oen heerferd so bete hi di man twybeeth om di ne lioedferd. ende t'a pond dae frana om dis koninghes bā. Twybeet. De hoc.īsti.de iniur.§.atrox ex ꝑsona dicit̄ enim iniuria atrox ut si magistratui aut senatori īiuria fcā fuerit.ff.de iniurꝫ.l.de iniuria

DAt.xxiste landrircdt is. Jef di noerdman nymt een man ōtankes. ende hine sines ōtankes wta land feert.ende hi oen een torp faert eñ huecke ne schade det.dat hi een torp baernt iefta wyf nedet.iefta man slacht.ende haet so hi eueles deth.ende als hi dana fliucht iefta dat hy leesd wirth. als hi weer ī dat lād cōme.endma him dat toe sidse anda lyoda warue. ende an bannena tinge so queth hi dattet also se.deer ne haet hi oen britsen.hor schelta ban.ner aesga doem ner konīges ferd.ner lyoeda wirde. hwant hy deda als him syn hera baed da hi syn schalck was. so schil hit syn hera al beta. Syn ayn schalckwaes. Seruitus est cōstitutio iuris gentiū q̄ quis alieno iure ꝯ naturā subicit̄.serui aūt ex eo appellati sūt ꝙ imꝑatores captiuos uēdere iubent ac ꝑ hoc seruar̄ nō occider̄ solēt q̄ ⁊ mācipia dcā st̄ q̄a ab hostib⁹ maū capiūt̄ īstit. d̄ iu.ꝑso.§.seruit⁹ ⁊.§.serui.īsti q̄⁹ moīs ius pa.po.sol. §. ꝙ si ab hostibus captus fuerit ꝑens q̄uis seru⁹ hostiū fiat ⁊ tl̄es si r̄uersi fuerīt oīa iura ꝑstina r̄cipiūt. Als him syn hera. Dñs ul̄ pater ꝑcipiens tenet̄ obediens excusat̄.ff: d̄ ac.⁊ obli.l.seru⁹.ff. d̄ re iu.his dāpnū dat qui iubꝫ dare ei nll̄a culpa ē cui ⁊c̄

ELkes wiues weetma dat is acht pōd acht eīsa eñ acht penīge. Enis edel̄ wiues weetme is c.pōd.ff d̄ r̄ligi.⁊ sūp.fu.l.at si quis.§.hec actio v̄ dicit̄ ꝙ sūptus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

defúctoꝝ prāntur ſecūdū dignitatez defūcti ſic a fili ue ticia datur mulieri. ſecūdū cius dignitatē ⁊ ſecundū viri facultatez ſi nō nupſerit infra ānū luctus. quia uxor ſena toris amittit nomen dignitatis ſi ſcdō nubat viro mino ris dignitatis ⁊ iferioris. ℒ: de digni. l: mulieres: ℒ: de nup: l: cū te eꝛ de fo. cōpe. c. ex parte. b. in fi. glo. vlti. de ſepul: is qui li. vi. ibi archi. eſt ar. ff. de ẽli. ⁊ ſūpti. fu. l. ac ſi quis. §. hec actio v. equū autē accipiť ex dignitate eius qui funeratus eſt ⁊ ſequitur ſtatim ꝑ modo facultatum ſumptum fieri oportere.

Dat xriiſte lādriucht is to hwā ſoma lād aeſchet ſoe andera di aldera eñ ſpreckt dit land deer du mi aef aeſchest onriucht ende to tinge om ladeſt dat lau vede mi myn aldera myn aldfaꝺ ēde miin aldmoder ief icſe nomia ſchil ic namē ſe wel deelt mi aeck di di aeſga to ene wiit eed dat dve ic fora ne thoer ic anderda.

Dat xriiiſte lādriucht is aldeer een wif ſe onfuch ten ende hio mit eenre berthe ſe ende hio ne hab oulgh ner daed ner daedlika deda ner daedlika bloedre ſen ner bloedri ināēda deda ende hio ſo fiir wreueled ſe in oer da bīnena burch dat dio berthe daed ſe ief hi ſe iech te ſo aegh biſe toe ielden mit ield eñ mit wrield dat ield als viſe lioed lowiad. ēde dat wrield hi xii. merkum ēde ber liucs bote mit faun ieldū iefta viii pond viii eynſa: eñ viii pēuigen ief hi aeck biſecka vil ſoe ſikerie hi hem mit xii wyt edē iefta hi gōgh niogē ſcherē ief hi diſſe or del nēthera dwaē wil ſo hi wiſſic hi hī enis berſchiſes kē pa dat ſchilma bīna trim etmelū bifiuchta iefta een ſoen dwaē als viſe lioed quaed. deer godlic ende nadelic ende eerlick ſe ende riuchtelick. Fan trowa ende fan wurde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ward himelriick ſtift ende af wde wardet aeck forfold
Alſo waerd dat aefte oen eerdrike:

Alt xxiiiiſte lādriucht is bueerſoma een mā biti
get dat hi nachtes babbe farē mit barnenda brā
de ende mit gliāder coele toe enis ſikeris man=
nes huſe: ende him al ſyn gued of baernt deer hy haeth
to hou ēde to huis oen werz iefta oen wre. deer hi dine
lichame ſchulde of feda ende dae ſiel of reeda. ief hi oes
iechtā ſe ſoe cōme hi itta fiow hernū mit tien merka we
da ende domie dae lioden ende itta herdſteed mit ſynre
haudleſen: ende ielde dae manne ſyn gued twifald ield
als hit ſyn buren mit him oen briga willed ief hyt biſect
ſoe ſchil hy to aller herna likera ſyn lādriucht ōtfaen cñ
ſtrida mit ena herſchinſa kempa. Ende dat fyfte om dt
ne herdſteed: wirt hy mitta riucht wr wonuen, ſo aegh
hy ſyn haud toe leſen mit tolef merkum. ende oder toe=
lef merck om dine herdſteed ende da man ſyn gued toe
ieldane twifalda ielda. ende mit wr ielde. deer wr toe
ieldane tria merck dae liodem om dine liued ferd Tria
merck dae helligben op dine frana alter om dine banne=
na ferd: Tria merck da ſchelta ende dae aeſgha om hia
ra han ende hyara ſtwe unſlitande ſe: Jef di oera deer
di moerd nacht brand deen is aeck mit wytemende mit
wirden biradet wt oenda liued warue dat hy een arra
moerd deda eefter der ora deen babbe dat hi dat vreke
ende dat moerd deen babbe om een andere deda ſo ſche
de dat di aeſga bi ſine wyſdome ende dae lyode nei hia
ra riucht ſoe iſſet aller herna aeck een merck dyoe herd
ſteed dyo fyfte aldus aeghma dae lioden biar a ferd toe
Hyr bigbinnet da acht doemen: beten

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

DJ aerſta doem is. Hweerſo een ioncfrou een aefte bigaen ſchil ſoe ſchil hyoe tolef ieer ald weſſa. Soe mei hyoe en foermõd tzieſa. ende ief dat ymmẽ wrſprecka wil Soe agbet di aeſga to riucht to wiſẽ dat hyo dat aefte moge bigaen. Nota ſponſus ⁊ ſponſa fieri poſſunt qui ſunt ſeptẽ ãnoꝝ. ſed ꝑ ⁊ uxor fieri nõ poſſt niſi ſunt. xiiii. annoꝝ. Soe ſcil hyo. xii. ieer ald weſſa Etas ad mrimoniũ ꝯbendã in feia ſecũdũ. ll. ⁊ ca. eſt. xii ãnoꝝ. ff. de ritu nup. l. minorẽ notaꝫ de deſpon. in pub. c i. in glo. ii. ⁊ c: ꝯtinebaꝫ. ſed in maſculo. xiiii. c. ti. ⁊ c.

DJ ora doem is. dattet kynd aegh ſynre moder lutters laen toe iaen xii. ieer al om me. aller iera lyck fyf ſchillingben alſoe fyr. ſoe hyoet bibot habbe oen weemd fã acht ſecken deer hyone fã ocht toe hodene. fan fyore ende fan wallende wettere. fã ſade. fã ſlate. fan borſes houe. ende fan hona etzele. fan ſwynes tuſch. fan ſchettes boerne. ende fan hondis bite: ende fã ſcherpa wepen. Alls hy ſine breyd halet. bit ne ſe dat hi zwara wil. Dera acht ſekena een deer hyone naet fan hot habbe. ſoe mey hy bibalda da ſextich ſchillingen bit ne ſe dat hi ſwara wil. als hi ſaun ieer ald is dat hy ſyn gued moge bigaen ende biſtaen ende bireda. ende di aeſga aegh him dine eed to ſtowiane. ende hi iouwe dã ſynre moder. xxxv ſchillingen. ende hi weſſe dan mond ſynre moder. Soe mei hio mitta lutteris laẽ capia ende ſella ende oen iefra iowa. ſonder des mondes oerlef. eñ iel kirs haet hyo nates wald. oers dan her ayn ledena.

DJ tredda doem is. Dat di landſata aegh toe witane mit een ede. bwanceer hi da beer wrgulden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

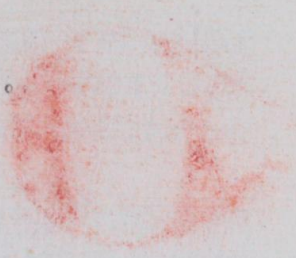

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

habbe da forma twa ieer: Dat tredde ieer is di lādhera nier to witane ho lange hiara eentale se als hi him dera heer iecht. Soe aegh hi dine ker hor hine wrdriwe dan hine sitta leeth.

DI fiarde doē is Dat alle lawa agē foerd to gaē als hia deden fan adam ende abraham ende fan ysaac ende al hiara iongheren al ont dine lioed lika dey utz: Insti. de here. ab intest. §. ī: in auc̄ ī e. ti ī p̄n

DI fyfta doem is. dat dae weseken nyme hara aldfaders eñ aldmoders lawa mit mara riucht dan se aghen wrbeck toe ghaen iefta een dae syda.

DI sexta doem is datter nīmen aegh sines stiepfaders ner sines stiepmoders lawa deer ō aegh di halfbroder mit eenre hand to ti faen ende di folbroder mit twam handem toe thi faen toe syn folbroders lawa. C. ɔīa de success. l. affinitatis iur̄ nulla successio permittit̄ ⁊ l: victo: Aegh di halfbroder. Dicit azo in ti C. coīa de success. Sciendū est igit̄ ꝙ si quis decesserit siq̄dem sint ibi aliqui descēdentiū illi omnibus p̄latis. s. ut si ex uno filio aliquis esset in decimo gradu cōstitut⁹ super sit tamen cuz filio defuncti admittāt̄ ⁊ erit successio in stirpes in auc̄ de her̄ q̄ ab intes defe §. si quis igit̄ ⁊ §. si autē. Si uero nullum descēdetiuz r̄linquat uocātur primo ascendentes ⁊ primo pater ⁊ mater cuz quibus ⁊ frēs defūcti uocantur qui ex vtroqꝫ ꝑnte coniuncti erant illi. Item uocant̄ consimilit̄ fratruz filii. si uero pr̄ ⁊ mr̄ nō suꝑsint sz auus ⁊ auia pr̄ni ⁊ mr̄ni dicimus ꝙ cū eis admittāt̄ p̄dicti frēs ⁊ cōsimilit̄ fr̄m filii. Si aūt sunt frēs ex utroqꝫ ꝑnte cōiūcti tātū ⁊ nō supersint cōiūcti ex

fi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

utroqꝫ nõ succedũt cum ascendentibꝫ ĩmo repellũt ꝓpter eos. Si uero ascendentes nõ supsunt uocantur ꝑmo fratres utni cõiuncti ⁊ cõsimiliter frm fily. Eis autẽ deficiẽtibus optinet regula prioris. prior erit in successiõe sublata oĩm drña sexus patrie potestatis ⁊ ꝯgnatiõis in auc̃ de here: que ab intest. in ꝑn. ⁊ nt frat fily. §. reliquũ. C. d̃ he. legi. auc̃. cessante ⁊ auc̃. post fratres fratrũꝫ filios sic est de iure. Sed frisones aliter seruãt de cõsuetudĩe ymmo uerius ex corruptela quia fratris filius ex utroqꝫ ꝑnte non uocatur cũ filio ad dereditatẽ aui ⁊ auie. Sed solus filius cum filia tãq̃ ꝓximior in gradu. hoc repete s̃ ĩ sexto ⁊ septimo landriucht.

DI saunda doem. isdat dioe folsuster nyme her broders lawa ende her half brod̃ nyme se half truch dat hiara odera ieldera him al fraẽd was

Contrariũ est uerũ de iure auc̃tcoꝝ de here. ab intest. §. reliquũ ⁊ se. C. de legit. here. auc̃ cessante.

DI achtenda doem is. hweerso di man geec fan syn aefta wiue to enis anderis mãnes wiue. eñ hi deer een berthe oen tiled. bi des fiandes spõste. Ende dio berthe dan waxt eñ wrslain wt. dae ielda eñ da lawa. aeg dio frowe. deer dio b̃the bi des fiandes spõste õdrein vard als of hioet mit herre ledẽ võnẽ heed eñ dio nene fia follinge deerda berthe tod̃ vrald droech aldus ist riucht alder vrald ende ewa der fresena.

Ef een man haet õaefte bern teyn. ende hi dã iout gued mĩra iefta mara. so motẽ da bern lawigia op hiara bern al to da tredda. alsoe motẽ hia lavigia op hiara folbrod̃ eñ op syn folsustera ist dat hia fã ene liue bern se. so hya dã des biliowet. so moet dat flotieftige gued weer in al

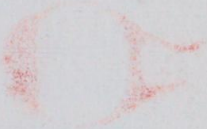

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

deer hit is wt cōmen. Den aefte bern teyn. Nota li
beri aūt naturales tātū. ⁊ nō ltmī. de quibꝫ hic loq̄tur ab
ītestato succedūt patri in duabꝰ ūcys cū mr̄e eoꝝ. uirilit̄
hoc dico uxore ⁊ ꝓle legittīa nō suꝑstite in auc̄ q̄bꝰ mois
naturales efficiūt̄ sui. §. discretis ⁊ ibi ui. plenius. ⁊ in bo
nis mr̄nis succedūt in totū. insti. ad sena consul. orfici. §
nouissīe. Spe. ti. de success. ab intest. v. uunc de naturali
um. aꝫ in sūma de nat̄a li. No q̄tuor sūt genera filiorū. s.
legittimi ⁊ nat̄ales ut nati de legittīo mr̄imouio ut xxxii
q. iiii. liberti. aly legittimi ⁊ non nat̄ales sꝫ ciuiles ut ad-
optiui ut ex̄ de ꝯgna. lega per totū. instit. de adopti. aly
naturales ⁊ non legittimi ut nati ex cōcubina q̄ in uxore
p̄t haberi ff. de ꝯcubi. l. i. ⁊. ii: De his loquit̄ hic. Aly sūt
nec legittimi nec naturales ut spury māseres ⁊ nochi hi
in nullo succedūt nec ex testamēto pr̄no aliq̄ ꝯsquūt̄. C.
de īcest. nupc. auc̄ ex con plexu. C. de natu. libe. auc̄ licet
De mat istoꝝ ⁊ eoꝝ successioībꝰ ⁊ alimētis a ꝑntibꝰ pre
stādis ⁊ eꝯv. ui. in auc̄ Quibꝰ moīs nat̄ales efficiūt̄ §. dis
cretis ⁊ hostꝫ in sū. ti. de success. ab in testat. ⁊ ti. qui fily
sūt legittī. instit. ad sena con. orfi. §. nouissime. Sciendū
ecꝫ illos liberos q̄ wlgo q̄siti st̄ ad mr̄is hēr̄ditatē hoc se
natus cōsulto admitti. wlgo q̄siti st̄ q̄ nō hn̄t. certū prēꝫ
ul̄ cuiꝰ pater wlgꝰ ē. inst. d̄ nup. §. si aduersꝰ ml̄tomagis
nat̄alis admittit̄. C. ad se. cō. orfi l. pen. vel wlgo q̄siti st̄
q̄ certū prēꝫ sꝫ illicituꝫ puta. q̄ ex coitu nati st̄ q̄ lege dāp
nāt̄. s. īcesti. adulterii: nephary. ⁊ tl̄es nō succedūt in auc̄
q̄ꝰ mo nat̄a. effi. sui §. fi ⁊ si wlgo q̄siti st̄ ꝓcreati ex ꝯcubi
na ul̄ ex coitu nō dāpnato succedūt ī totū ⁊ pr̄i duabꝰ un
cys n̄ exstātibꝰ lttīmis ut ī §. discretꝫ ⁊ sicut succedūt na
turales liberi ꝑntibus quādo ⁊ in quātū ita ⁊ ī tātū succe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

debent parentes liberis naturalib⁹ eꝯrio ⁊ prānt̄ alimē
ta ut dcō §. discretis ⁊ C. de natura. liber. l. ulti. ⁊ in auc̄
ibi posita licet ⁊ sicut naturales succcedunt matri sic ⁊
ꝓximioribꝫ linee mr̄ne ⁊ eꝯ sic intelligit̄ ff. unde cognati
l. hac parte ⁊ l. si spurius ⁊ minister ⁊ dcō §. nouissime ⁊
ibi bona glo. Spury autē manseres ⁊ nochi nec prī suc-
cedunt quia iura agnacōis non habent ut notat hosti. in
sūma. ti. de consang. ⁊ affi. post ꝑn: nec alicui ex linea pat̄
na si quid tl̄i r̄linq̄t̄ r̄stituendū est soboli ltīme aut frī so-
rori aut patri uel matri. Si ꝑdicti nō exstant aut exstant
dissimulant uel tacuerīt. i: duos menses īuadit fiscus res
tales ⁊ torquet amasiā ut ueritatē dicat de r̄bus sibi uel
alys relictis in dicto auc̄. licꝫ §. fi. C de natura: libe. l. i.
heres inscit⁹ si talibꝫ legatū tacitum cōferat q̄rtā suam
amittit. C ad le. falci. l. eciā ff. de usu cū quidē §. in tacito

Hyr bighinnet da acht wenden:

Dle fresen tīghaden toe ieens dyne. koningh
kaerl hor se mosten alle secken mitta wyth
edem fan wisa: da noem hy em: sex weer off
deer alle fresem froem ende fere was

Dat aerste is hweersoma bi liachta dei ende bi schi
nende sonna tweer heer fanen op riucht eñ tween
heer kedden mit oen ledena to gara laet: haetsoma deer
fiucht oen dulgen iefta oen daden dat dis al iechta se.

Dat oder is: ieftma ane mūthere bifucht mit fade
ende mit schrede. ende mit falscher muntha an si
ne schrene iefta an sine schate an sine bigherdele
an sine budele so ne meima dera deda nene vyt eed bieda
ff. ad le. corne: de falsis l. quicūqꝫ nūmos aureos partem
raserint partem tinxerint uel finxerint ⁊ si quidem liberi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

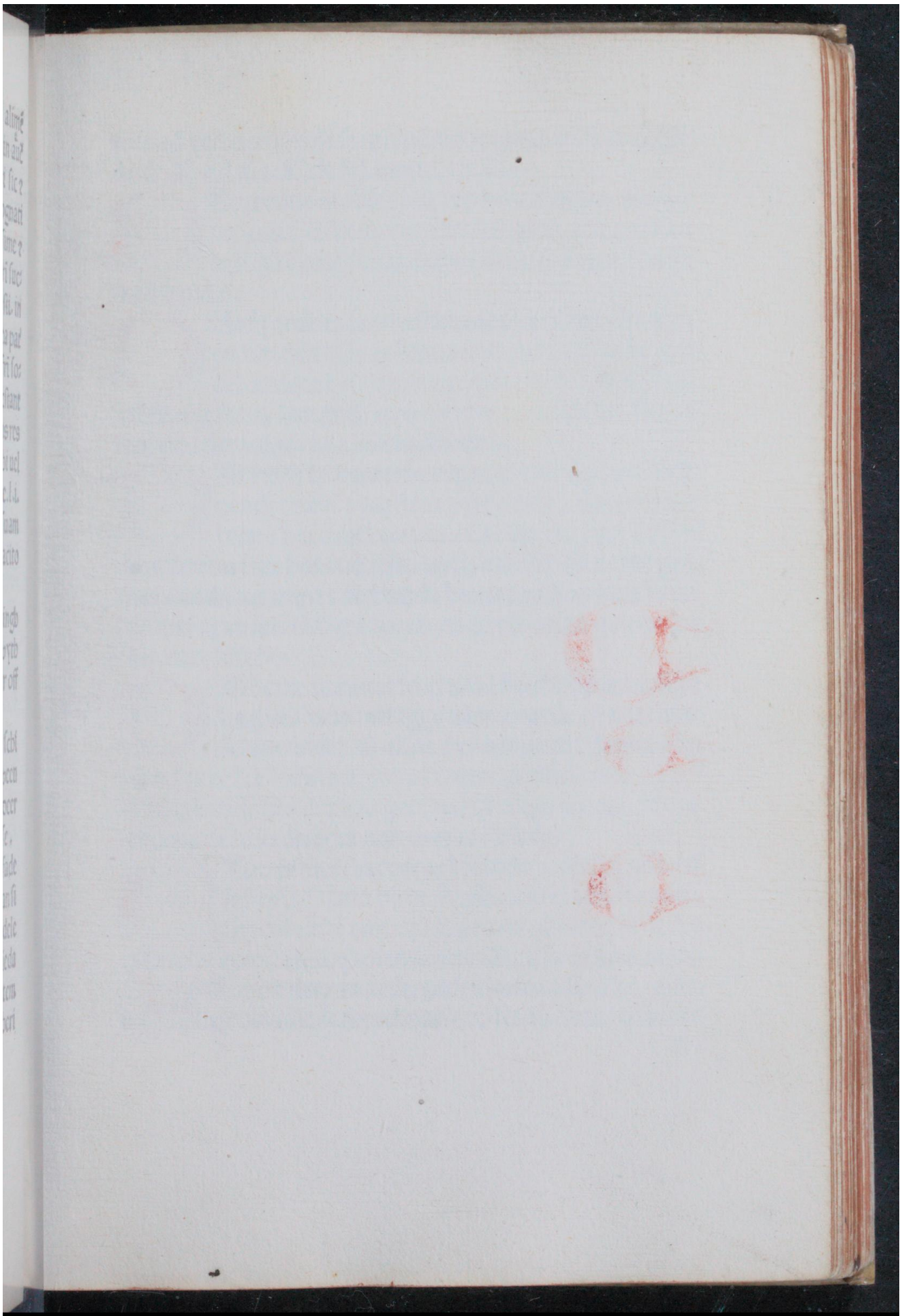

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ſint ad beſtias dari. ſi ſerui ſup̃mo ſupplitio affici debẽt
le. ſe. L. e. l. i. 7. L. de fal. mon. l. i. 7. ii.

OAt tredde is. iſter een wed deen an een worpe
na waer. iefta an bannena tingba. iefta an dae
belliga ſinde ſo ne meima dera deda nene wyt
eed byeda.

OAt fyarde is bweerſoma een wyf an nede nipt
endma bia bifynt binna doram ende binna dro
pel. endma bya deer wt wint mit lioda tuangb
ende mit frana ban ende byo wopen ropende is. ſoe ne
meyma dera deda nen wyt eed byeda.

OAt fyfta is. bweerſo een man oderis gued ſtelt
oender neyl tyueſtera nacht binna dorem ende
binna drompel endma oen bim dat fynt oẽ ſyn
banden: an ſine boeſme. iefta an ſine becke. ſo ne meyma
dera deda nene wyt eed bieda bwant di bondena tyaef
ne mei nene ſchieldigra baria. ende dis iechtiga ne mey
ma naet biſecka

OAt texte is. bueerſo een mã fiucht op een oderẽ
liachtes deis mit igge eñ mit oerde eñ mit ſines
ſeluis hãden eñ alſoe fyr oenfiucht datma bim
een ſynre ſex ledena binimpt dattet gerſfallich wirt. ief
ſyn lyf. ende bi fan dana geet mit blodiga wepen. ſoe ne
meima dera keda aeck nen wyt eed bieda.

QUam p̃ſidere dz decan9 i ſiodo accerſitz adſe aſ
ſeſſorib9. ꝑmo dicat ãtipb. vei ſcẽ ſp̃s. v. emitte
ſpz cor de9 q̃ cor. diñ q̃rat a circũſtãtib9 ſi ſit tpc
ſiodalia exercendi. q9 ꝓſentientib9. ſic ichoat uoce teuto
Ale da deer to diſſe godes buſe to ſind he. nica
re daladic ic foerd. datſe to ſinde cũme: iefma ſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

oenſpreckt datſe ſindetic ãderde. Ferd ban ick mi ſelin ende mine mannen. ende alle mannem to da ſinde eñ fan da ſinde fanda buſe ende toe da buſe dat enich man ode ren wald iefta onriucht dwe dat wrbiede ick bi da ban ne. Ferd ban ic diſſe godes buſe. ende alle godes buſen oen .alſo dena guede als redelick in dine wethem beert ende riuchtelic in commen ſe. dat him nimmen deer oen dwe wald. iefta onriucht dat wrbiede ick bi dae banne ſind ſlitane wrbiede ick. wnbleſt wrbiede ick. alle deer we ſoen wrbanne ick efter dam dat hit toe clagbe cõmẽ is. Da fogeden to diſſe haudſto. ende to da capellẽ deer byr wt maked ſint. dae ladie ick foerd. ende monia ſe bi dae eede deer ſe ſworen . dama ſe thoe foegheden kaes Joff dit godes huis. eñ diſſe capellẽ deer al byr wt ma ked ſint. Al ſoe tacht ende timmerad ſe oen howe. ende oen hoff werum. oen yrſen. ende oen eke . ende oen tec ke . oen doerem ende oen drompelem. oen boeckum en de oen byldem. oen tzyelken ende oen corporalen . oen gharem. ande oen alter leckenen: ende alle ſecken . deer dae beren dae preſteren. thi dae goedes tyenſt byhoeff ſint dat iẽna ſe õhanplichtich ſe. Alle dae ienne deer to der haud ſtoe iefta toe dae capellũ deer aldeer wt tacht ende timerad ſe eniges ieldis ſchieldich ſe ina wax ſchot ina buter ſchot ina deeckma ina mira ſchot iefta iua ma ra ſchieldũ. deer monie ick alle lioden to datſe diſſe goe des buſem biara ſchielda eer der clage bitellie. alſo fyr ſo ſe onhanplichtib willet bliwa. Deinde puocet ſca bios cũ uenerit dicat eis Jck monie io bi da ede deer y. ſworen dama io tida riuchta kaes ende bi iuw ſeluis ſe le dat y da wd ſidſe ende da leyne lete ende wrogie we

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

haet y witen deer wrogelick is . se hit oen britsen syra
And an betta manslachten hoerdom iefta wrhoer will-
ga iefta tawerie .hwaso byiouna lioden iefta wida lyo
den rawet .iefta onfuchten habbe.dat y se ws foerd bri
ge.bi disse selua moninga.so monie ic al iuwe lioden by
da ede deerse da himel koningh toe hulde sworen ende
bi hiara seluis sele.so haetso hia bet witē dā iēna datset
iēna brīge.eñ iēna ws foerd bringe.alle falsche clage eñ
alle ōriuchte wrogīge da wbiede ic bida bāne eñ spreck
deer bihoef se.eñ wi willet iern riuchta als wi best con
Item mādam⁹ pacē nobis ⁊ socius nostris. nē eñ mogē
siue faūlis nobiscū sinodū sacꝝ uisitātib⁹ in exitu ⁊ redi
tu ⁊ in omnibus requisitis sub pena xx.mercaꝝ.

Item omnibus ⁊ sigulis sacꝝ sinodū uisitantib⁹ simili
ter pacem sub pena x.mercaꝝ aureaꝝ.

Itē ꝙ nullus ꝓponat actōez ciuilē sb pēa quīz solidoꝝ
It' ꝙ nlls ꝯmittat īsilētiū l' tumultū sub pēa quīz talenti
It' ꝙ nlls uiduas pupillos ⁊ orphanos uexet aut moles
tet ī ꝑsoīs aut ī reb⁹ in iudicio sclari sb pēa quīz mercaꝝ

Item manda⁹ omnib⁹ ⁊ singlis ꝑsonis ⁊ curatis quibz
cūqz nob sbditis unicuiqz eoꝝ insolidū ut ꝓuideant eccle
siis suis de legittimis ⁊ iuratis aduocatis infra quīdenā
in mediate seq̄ztz sub pena quinqz mercaꝝ.

Itē mādam⁹ curatz ⁊ aduocatz omnib⁹ ⁊ singlis ut ꝓui
deāt eccīs suis in tectz ⁊ edificiis ceteris ⁊ ornamētis in
calicib⁹ ⁊ corꝑalibz ⁊ pall' altarz ī missalib⁹ ⁊ cereis ⁊ ce
teris q̄ spectāt ad ornatū diuini officii ⁊ clausuris eccle-
siaꝝ in debita custodia sacmētaꝝ sb pena quīqz solid' añ
omniū sanctoꝝ. Itē māda⁹ curatis ⁊ aduocatis ut faciāt
nob debitā denunciatōem in p⁹ sinodalibz nisi de licentia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

nostra amplior eis fuerit facta ꝓrogatio sub pēa quinq̄ mercaꝝ unicuiq̄ eoꝝ ī solidū. Itez mandaꝰ oībus ⁊ sīgulis debitoribus eccīaꝝ p̄sbiteroꝝ ⁊ ceteroꝝ quoꝝcumq̄ ut soluāt eis ante festū oīm sanctoꝝ sub pena solidoꝝ nisi ꝓlixores inter se habuerīt dies ⁊ cōuentōes. Itez mandamꝰ oībus ⁊ singulis curatis ⁊ aduocatis ut soluāt nob̄ cathedraticū secundū modum consuetum īpꝰ sinodalibꝰ sub pēa medy talenti. Item mandaꝰ oībus ⁊ sīgulis ubiq̄ ꝑ totum sinodum cōstitutꝫ ut reficiant uias publicas ad eccīas. fossas eccīaꝝ. Et tillen ⁊ setten teutu. añ pꝰ sīodalia sub pena solidoꝝ.

Hyr bighint dat syndriucht int ghemeen.

Dit is syndriucht. als di biscop sine synd keda vil. eñ hi sine boda an dit lād sent. so schilma sine sind sex vikē eer keda eermane halde. soe schilr̄ self cōma ief hi mei ief hi naet mei. so schil in cōma syn choer biscop mit breue eñ mit īsigel eñ mit een guldena fingh̄liin Ende sidsa dat syn hera also sieck se: iefta sud̄ wr birgh dat hi toda setta sind naet cōma mochte. so sel syn choer biscop sīdia all̄ aerst op dyn wrherigha deer di decken wrherich brocht haet tria ieer. ende nioghen sinden. di decken schil vessa fri eñ freesch eñ fulr̄ b̄the borē eñ syn vyed ende syn riucht onforlorē ende enis leka soen. fol aeg syn sind di haud p̄ster to kedē. ende da lioed to sekane alle huismāne. ēde als di biscop tree dagē sindet haet so schil hi setta ene deckē ende hē syn ban bifella bi trim schillingen. so schilma dis deckēs sind. xx. nachta eer keda eermen halde. Nu agen da lioed. eedsuaren to setten da schillet vessa fry ende freesch ende fulre berthe boren

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Ende alſo bioechdedich dat hi dis biſcops bā beta mey
ief bit oen him falt ende ſyn lādrucht ōforlorē. Eed
ſuara. Eſt teſtis uel nuncius iudicis ⁊ comitatis iuratus
⁊ ꝑſona publica cui credit̄ ratiōe iuramēti. ex̄ de ꝓſcrip.
ad audientiā in citacionibꝫ ⁊ ōnūciatōibꝫ illoꝝ criminū
q̄ ſūt notoria C. de accu l. ea q̄ iiii. q. iiii. §. aliquādo ff ad
ſe con turpil. l. ab accuſatōe § nūciatores ⁊ uocat̄ aliquā
do officialis deputatus ad crimina denūcianda iudicib⁹
ut in c. cirtūtelliones xiii. q. v. Hodie iſtoꝝ ſunt ⁊ alii vi
delicet ⁊ ꝓſbiter ⁊ aduocati teſtes ſiodales q̄ deferūt cri
mia epīs ſiue decanis xxxv. q. v. eps ex̄ de teſt. cogen c. ꝑ
terca. ſpe. ti. de accu. §. i. hic ſcias. Doe agen da lioed
ende di ꝓſter to tziesē ende oē dine ſind to brīgen nu aeg
bim di decken to fara dine ſind dine eed to ſtowien. als
hi dā dine eed ſwerren baet. ſo aegb hī di deckē een ferd
bā to duaen hi des biſcops bāne dat hī nimmē dwe vald
iefta ōriucht iefta aet eueles ſprecke iefta dwe. om wro
ginga hine ſchil des biſcops bā beta ende tuibeet da eed
ſuara ſoe ſchillet da lioed dine ferd ſterkia. bit ne ſe dat
hyt habbe forwrocht mit ſine bandem iefta mit ſine mō
de. ſo aegb di buſman ſine ſeluis deda to witen ende fyf
ſynre buren to folgien. baet hi da eedſuara deen habbe
als hi naet blicandis ne baet. ſoe ſchil di eedſwara bida
laden laya ende hi dae boten als een oer teeckmā. ſoe ne
ſchil di eedſuera naet wrogia hine habbet achtet mit ſy
ne preſter ende mit ſine buren.

Naet ſo di deckē vrogbet buta da eedſuara. iefta di
ꝓſter. iefta āð lichte lioed. ſo ne thoerma da vden
neen ādert io wa bodð to iecht virdner to feck vdner to
nene weervd cōma. aldus iſt ſindriucht aller freſena.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Ef oi eedſwara enichne man wrogbet om ſibbe ende bi dat ſibbe naet birecknia mei ſo is bi banſcbieldich.

Ef bi enichne man wrogbet om ſonendeis fira ſo is oi fria freſa nier to witane tolnaſū oenda belligem dā bi aegb enich bā to betē. iefta enich bnſcbeed to ontfaen ief bi ōſcbieldich is. ſinte maria al ſo. ſinte michael. ende alle godes belligen alſo. apoſtolo rū fira. ende ſinte laurentius fira ſexaſū.

Eſma een mā wrogbet om een onbinaemd moerd oer bi oen babbe oēda wiue eñ bi oes biſecka wil ſo moet bi tolnaſum onriuchta ief bi ſchieldich is.

Ef oi eedſwara wrogbet om een reeſraef. ief bi biſecka wil. ſoe is by nyer tolnaſum to onriuchten dan bi thore enich bagbera ordel oen gaen.

Ef oi preſter ende oi eedſwara wrogiet enich man om een alter raef ief bi dis biſecka wil truch ſine onſchield ſoe aegb bi dis tolnaſum onriuchta.

Ef oi preſter ene lecckman bitigbet mit ſine fria foeged dat bi bim bira wed babbe. leſſa iefta mara. al ſo als byt biwirda wil ief biſe iecbt. ſo ſchil byt ſaun beet beta ief ta ſexaſum onriuchta. Jef oi leka da preſter een fax fägb oetb ſo ſchil byt ſaun beet beta iefta tolnaſū ōriuchta.

Ef oi leka dae preſter bitigbet een re quader deda. Soe aegb bi bim mit ſine fria fogbed mit ene eed toe ſikerien ieſtaeen beetb beta.

Ief oi oecken enich man aeſchet dat by ſyn ſind naet al ſoe ſocbt babbe als bi mit riuchta ſchul de. ſoe ſchil by ſexaſum onriubta. iefta ſyn bā betba. Jeff bim oy oecken bytbigbet dat by bem dis forma, deys wrberich were ſoe ſchil by bem ſexaſū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

onriuchta iefta ſyn ban beta. Dis ora dels al ſoe. Jeff bi bim dis bitiget dat bi bim dis tredda dels wrberich ſe. ſoe is di decken nyer mit papen ende mit fiower leec mannen bine toe bitiugben dan by dae lada ſe to bieden Soe bwaſo tree dagben berich anda ſinde ſtinſen baet ſo ne thoer by dis fiarda dels. bor bod ner bā tyelda

Jef di decke een wyf aeſcbet. ende ber des bitiget dat bio een man to wrboer babbe ōder ber aefte manne ief bio dis biſecka wil. ſo wil ber dio paepboed ende wiſe leka lioed finda een baud ordel ſo ſteet ber aefte man ende queth. bioe ſeſe onſchieldich ſo is byſe nyer mit ene eed to ſikeriane dan byo dat ordel oē to gane: ief biſe naet ſikaria nelle. ſo ſchil bio ſelf oen da ordel ſikeria. ende iefſe god ſikered. ſo aegſe ber aefta man weer to nimen. Jef bioſe aeck wrbaernt ſoe aegb bi dine ker bor biſe bangie. ſoe biſe baudie. ſo byſe drinſe. ſo biſe baerne. ſoe moet biſe fiarda keſt. iefta toe bim nima ief bit bim di wiſa preſter reth

Jef dy decken enich mā aeſcbet. eñ by deer naet to ādert is: ēde bi ſine boda aldeer ſcint. eñ dat needſcb yn aldeer biut. eñ queth dat bi ſo mogē de ne ſe dat by deer comma moge. iefta dat bi wr een on wad wett' were eer di ſind ket ward. ende bi dat oppe da belligem wil bringa. ſo ne thoer bi fora wrfaen dan toda neſta ſind deer bi aldeer balda ſchil.

Jef binna da trim ierim da decken ymmen wrberich wt ſoe ſchil by dyn man dis fiarda ieris da biſcop bringba Ende di decken ne ſel neen man toe ban duaen. ſoe ſel dy biſcop dis fyarda ieris aller aerſt ſindia op dyn wr berigba man. Deer di decken wrberich is alle dae

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

tree dagen ief hi him eer naet bikanna wil. soe schil him di biscop eftef him laya. toe trim tzierkū al deer hi dine sind halt. ende ief hise wrherich wirt: so schil him di biscop efter him laya to da stoel toe vtrecht deer schil hine tree dagen laya. ief hi deer naet cōma ne wil. so aegh hine dis fiarda deis mit riuchte toe han to duaen. ende ief hi oenda banne sterft. soe ne aegh him neen prester to hi sellānc. ner neen liacht wr to barnene. neen pater noster wr to syongane op neen hof to lidsane. Syn gued deer hi haet dat schil oen hof wara alle gader.

IEff een man een bern thilet an een wiue. Ende hyse naet iechta nelle. als hit boren is. soe schil hyoe her wed iaen op dyn deer hyoe op seyt eer hit enich prester aegh toe depen. Ieff een wyff staet an dae synde. ende queth dat hy des bernes fader se: iof hy dan queth. dat hy se nae toe wyue wan. Soe is hy nier oppe dae xii. scheran to onriuchten dan hioet op hi se toe brīgen. ief hi hi wrbaernt soe aegh hyt bern toe ontfaen ende dine mena eed to festiane ende dae han toe betane.

IEf een wyf her aefte man aeschet anda banda synde. Soe aegh him di decken mit layngben toe andert to bringane. iof hi mei. iof biseka vil soe is hyoe nyer mitta aefta tingh: iof hyoct hat be hine toe winnen. dan hise dera aeftenga toe ontgbaen: ief hy dis riuchtes al wrherich wirth. soe aegh hyo dine ferd oen dae guede.

OEra scheerna ferst is. xlii. nachta. Ende dan di man toe synre baudsto toe commane mit syne fyore. Ende mit syne yrsane mit syne socken

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

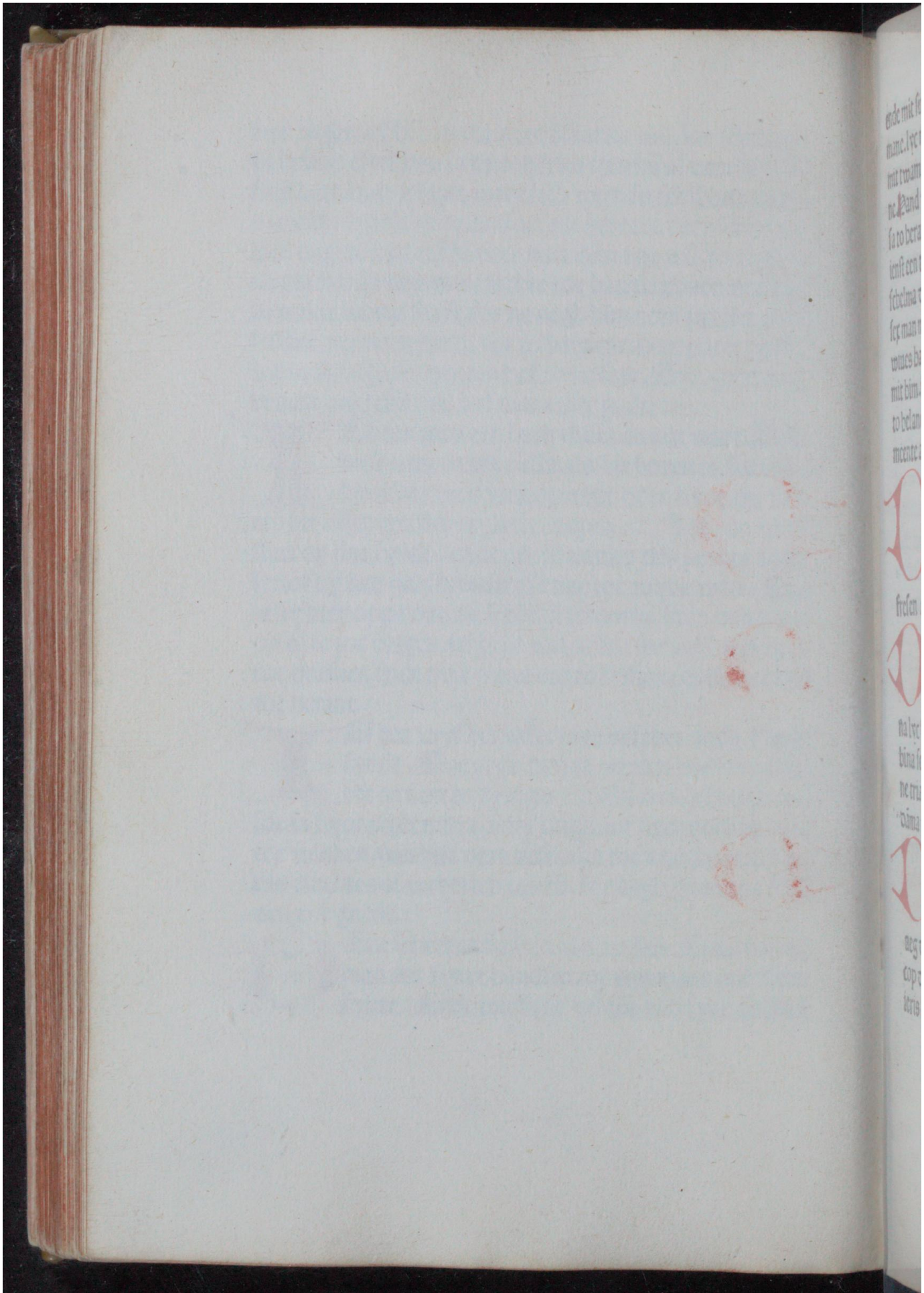

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ende mit ſine waxe. ſyn ambucht to berane wytat to ny
mane. lyc miſſa toe capiane ordel wyenga toe winnane
mit twam ſchillengen. ende da ſchere inda tzierka to ga
ne. Band yrſen aldus wrnacht to oragene. ſine lyc miſ-
ſa to berane. Corpus dñi to nimane: ordel wyenga toe
ienſt een to winnane mit een ſchillingh penningha. Au
ſchelma dis tredda deis da band ſchoya di preſter ende
ſex man mei hm fiower fandis halum. eñ tween fandes
wiues halum fandes deckés halū di pſter eñ tween man
mit him. ief hia aet ſanct ſoe ſint nier dae fiower da hād
to helane dan da tree to wrbarnene bit ne ſe dat al dioe
meente anders hlya wil .. Hyr biginnet da ſyndriuchta

DAt ſynd riucht gaf ws di pacus leo to roem
Ende heet dat wyt hilde alſo feſt als wi di
ne criſtena nama halda volde. ende wi da ſu
derna riucht herich wolde weſſa hwant wi
freſen alle noerd heerden ende heiden weren.

DAt is riucht hweerſo een viiede ſtoe is ende di
preſter een wyeden alter baet ende deer lyc fel
linga ende kynd kerſtinga ſint ſo aegh aller ma
na lyc ſyn deeckma toc iowane tida godes huſe deer hy
hina ſetten is: Deer aegh aller preſterna lyc toe ſyndia
ne tria ieer al ōt dis biſcops ieer cōmet mit mara riucht
dāma dis deckens ban hera thoer. iefta dis pueſtes

DJs fiarda ieris aegh di biſcop to ſidiane. ief hy
comt eñ ſine ſind ſchillet alle huiſmā ſeka ief im
mē da pſter wrherich is hina da trim ierem. ſo
aeg di biſcop all aerſt deer wr toe ſindiane. eñ ief di biſ
cop dis fiarda ieris naet ne cōt: ſo ſel di pſter dis fiarda
ieris ſidia als hi dede da tria oer ieer eer di biſcop coem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Dat is riuct dat da capla papen da biscop tient a schillet mitta baud prester. al bi dio deer bya deer gued to ledet. so schillet bia dē tienst duaē of da deeckma deer bya nimer. ende di deer neen deeck onfucht di ne thoer neen tyenstdwaen.

De schilma riuchta aller aerst. dat deer to clage comt. Alls deer is wrwordē di lyck wey ēn di tzierckwey dat bi naet is fiow molles foten breed dat da fiow mogē dine fyfta to kerka drega dine dada toeder molda bistedigia. dine heidena cristē dwaē dat selma riuchta al nei dae riuchte iof ney grata godes nedē deer ne sit allegaō nene lada weder scrioun Deer schillet vessa reed fiower uegen toda godes buse to dae quika ende toda dada. bit ne se dat bit stande bi een beer wey. so mei di heer wei wessa ende di tzierck wei ende di lyck wey al een wey. Jefta by stande an ene stedis o were datma moghe comma mitta shipes boerde toe da wyda bowe. Aldus ist synediucht alre fresena.

Als deer een stryd is op heuen . een ontyd an paescha moern . an pynxstera moern . ende an cristes moern inder tzierka . ende dat belligbe corpus domini britsen is. di tzylick stirt is . dat fōt britsen. da belligha biriind . e nde di prester toe dae bloedis wt ryn slayn is. soe is deer britsen. munitas ende. saeri legium. Doe is dy eughel irc . soe schelma om dae open bera sonda dae bermschoed ontfaen . ende dae ban beta mitta alra hagista ban mit twa ende sauntigha ponda a gripsera penningben. Doch soe schellet da fresen nede na nieta. deer undeken di forma aesga deelde ende efter him . herdrick bisereef bi des paeus benghnese dat deer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

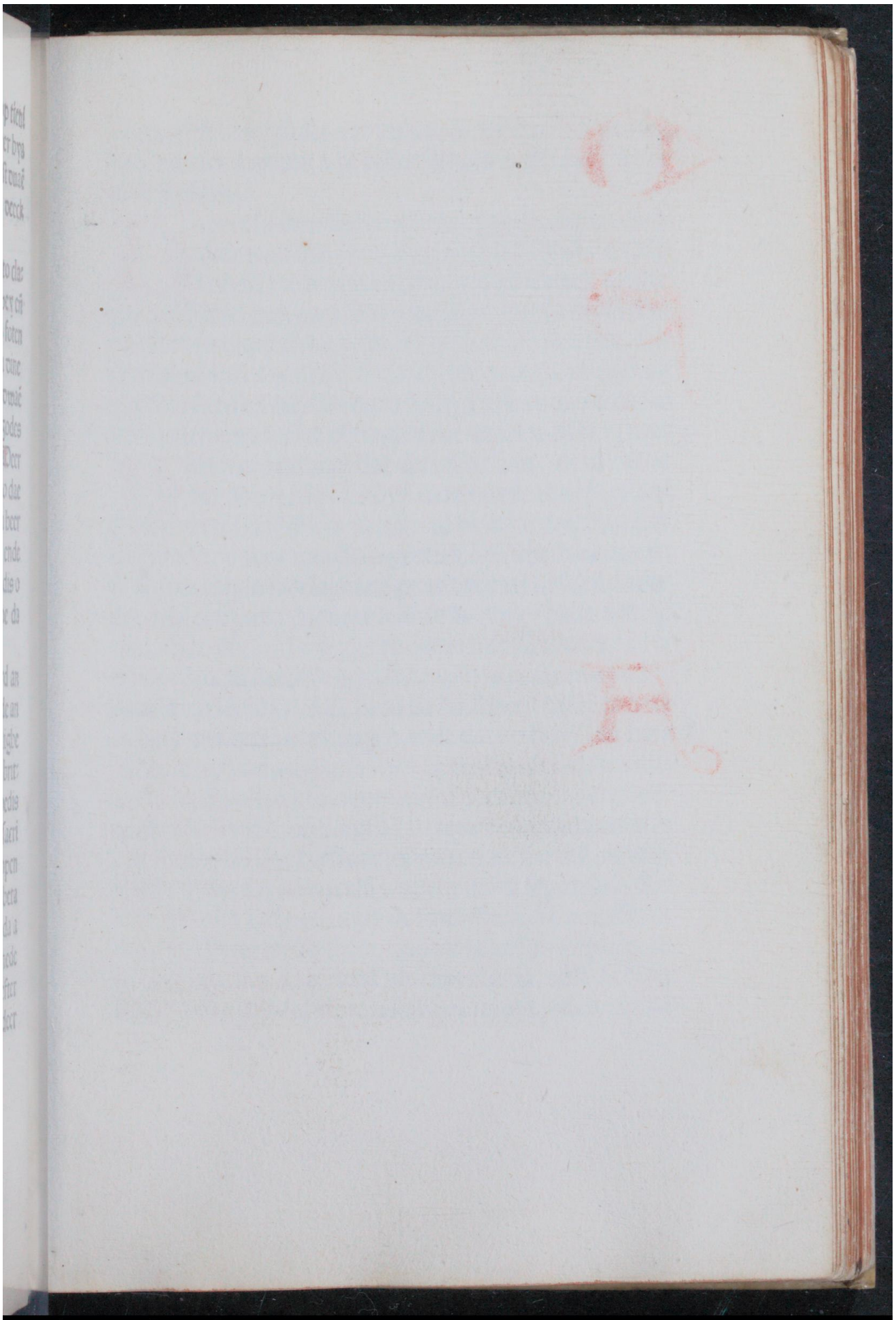

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ymmer scholde ghaen wr hals ende wr haed di pennīg deer toe der montha nye were. Aldus is dat sindriucht aller fresena.

Hweerso deer fuchten is inda godes huus: ende deer naet blicande is. iefma hit bikanna wil. so scilma hit beta da bā mit tria eñ sextich schillē gha. ief hia se aeck naet schieldich sint. hor so hit faxfangen sint. so duust sleken. duust steten duust werpen. soe is di huusman nyer hine to sikeriane tuaeñsauntigasum mit sine fiower fachtū oenda helligū dan hi doꝛ daia sid iefta enich ordel iefta oētiugh dā hi dat bete deer hi naet

Hueersoma claget dat deer farē se in. deen habbe oer dine vedeles v̄p eñ dioe viiede eerde epened se eñ een reesraef deē se eñ deer oē britsē se facrilegiū eñ muītas so ne thoerma dera gretene nen ādt iowa hit ne se datma suigie sacrlegiū eñ grete muītatē so schil dat ordel dela een papa eñ tueer lekē so is hi nier oēda helligē toluasū to ōsuarē so aeg hi to daien sind iefta ordel iefta enich oētiugh drect hī dera ladena so is hi dis rawis alle schieldich so schelr̄ ō da sōda da h̄mscheed ōtfaē end da bā beta mit. lxxii. schillengen. ende dat reesraef saū beet

Hec actio siue accusatio locū hꝫ violato sepulchro ciuium nrōꝝ ñ hostiū. i. quoquomō fcā ꝺterior̄ ei⁹ ꝯdicione. q̄a diruto sepulchro l̄ lapso l̄ statuta ꝺ moūmēto euulsa siue sit applūbata l̄ affixa moūmēto siue ñ ⁊ dat̄ actio in factū ⁊ īt̄dictū ꝙ ui aut clā ⁊ ꝯpetit her̄di sepulchri. Si autē dñs nēo ē cūpetit ager̄ uolenti ff. e. ti. l. i. ⁊ ii Et est pena uiolatris cētū aureoꝝ qui aūt inhabitauerit ducentoꝝ aureoꝝ ff. ⁊ C. e. tit. in pluribus locis. Est ⁊ eciam erīalis actio instituta quo ad uiolatores sepulchroꝝ. nā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

si corpora ipsa extaxerint uel ossa emerint huiliori qui
dem fortune sup̄mo supplicio afficiant̄ honestiores ī in-
sula deportant̄ ⁊ religant̄ aut in metallū dampnent̄ ff.e.
l.ult. Cetera uero plura uide in sūma azonis e.ti.

Hweerso di prester claget dat hi bifuchten se op
da fria fielda ende oen him britsen se sacrilegiū
ende munitas. So ne thoer hy dera haga grete
ne nen andert iowa hit ne se datma swigie sacrilegiū eñ
grete emuītatem. so schil dat ordel wisa een papa ende
tweer leken. Soe is hi nyer oen da andert toluasum to
ont riuchtane dan hi to dayen aegh synd iefta ordel ief-
ta enich oentiuch breckt hī dera ladena. so is hy al schiel
dich. So schil hi da bā beta mit twa ende sauntiga schil
lingen ende da papa saun beet. Patronus non plus
usurpare debet in uacante ecclesia q̄ sit a iure permissū
Sed q statutū est ad defensionē non debz extendi ad de
p̄ssionem. ex̄ de peniten. c. in quibusdā circa mediū. Naz
si quis suum prelatum occiderit uł mutilauerit si p̄ron⁹
p̄uatur iur̄ p̄ronat⁹. si uice dominus uice dominio suo. si
uasallus feudo. si aduocat⁹ aduocatia sua si beneficiatus
beneficio suo debet p̄uari debet p̄uari ⁊ heres usqz ad q̄r
tam generatōez. non habeant illa beneficia. nec heres sui
possunt ad sacros ordines ꝓmoueri in ecclesia seculari
nec in religionem habeant prelaturā nisi dispensatiue ⁊
sic nocet irregularitas ꝓueniens ex delicto alieno ⁊ est
speciale in hoc casu. hec uide in. c. all. in mediate s̄. Per
cutiens clericū romā petit. Excipiunt̄. etas officiū scola
ludus pellere uim ui ordinis ignarus soror uxor filia mr̄

Hweerso di prester claget om syn faders gued ief
ta om syn onbānena gued so schilma him dis aer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ſta dey anderda ieſma wil ende ieſma naet wil. ſoe ſchil dat ordel andert wiſa een papa ende tween leken to da neſta ſynde to iecht wd iefta to ſeck wird iefta to riucht wera wird

Als di pſter clagbet op dine buuſman om dine ſaunda dei deer by ſchieldich is to delen wr di ne daeda deer by gued fan nimen baet. ſoe mey bi fordera neen pronda aeſchia. Clagbet bi dan om tria offer een an criſtes moern. een oc an paeſba moern. dat tredde aen pinxſtera moern. So ſchilmaſe bim iowa al ſo fyr ſo dat buus rekende ſe. ende by babbe ky ende ey dat is ſyn paeplica pronda. ſoe ne mey by fora om neen offer clagia. Claget di preſter om fyower ſeel moninga een an bwita tornſdei an guede monēdei ā ſite michaels dey ende an alra ſeleua dey. ſoe ne mey bi fordera neen ſeel moninga aeſchia. Als by clagbet om diſſe ſaun ting ſo ſchilma bim dis forma deis anderda ieſma wil ieſma naet wil ſo ſchillet ordel ādert wiſa een papa. eñ tweer leken ayder to iecht wird. iefta to ſeck wird. ſo is di pſt nyer dat binaemde gued in to winnen. mit ſine cuſter ā dat by alle dagben ita ende drincka ſchil of ſine paeplika pronda.

Als di leka bitiget da preſter dat bi bim een de da babbe deen. ſoe is di preſter bim nyer toe ſikerien mit ſine fria foget deer bi kaes dae bi di ne alter ōtfingb dan bi aegb dine field ferd toe beten eñ da leeckman enich bota breckt bim dera ladena ſo weet bim ſine foged alle ſchieldich. Daet bi bim bira wed dera fyf ſinena een iefta dera ſex ledena een ſo ne moet by efter dam to neue alter neen miſſa ſyonga. neen dada bi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

fella neen beidena cr̃yſten dwr̃ eer bi dine paeus ſocht
baet willen ende berfoet ende bi veer brocht baet breef
ende inſigel ſo is bi ſine ſondena ſiker. ſo ſchillet him al
le lioed deer eefter berich weſſa. Cleric⁹ per ſe uel p
alium nomine ſuo perpetrans homicidiū uel membroꝝ
mutilacōem efficitur irr̃egularis ex̃ de cle pug. in duello
c. i. de raptorib⁹ c. in archiepiſcopatu ī fi. ꝛ non ſolū mu
tilatio ſiue trūcatio ſed ſi manus uel pes arefiat ex delic
to clerici. ipſe efficitur irr̃egularis.

Alſma wroget eden veer ſwerren ſint om land
caep om ſeluir om goud om ſlain pēningē ō ſtā
dena buis om quick om wepē om woed. eñ om
alra banda gued. ſo is di buiſman nyer him ſelf toe ſiker
ien ende fyf ſynre buren him toe folgien dan bi aegh toe
dryen ſind iefta ordel. iefta enich oen tiugh. breckt him
dera ladena ſo is bi dis mena edis al ſchieldieb. ſoe ſchil
by om da ſonda da bermſchoed ontfaen. ende da ban be
ta mit. lxiii. ſchillengben

Nweerſo deer fuchtē is wr ſette ſoē. eñ wr ſwer
ren eden. ende wr keſten mod. ſo ſelma da ban
beta mit. lxiii. ſchillengē. ſo ſchillet ſe om da ſō
da dabermſchoed ōtfaen nei biara preſters reed. eñ ſeka
dine paus willē eñ berfoet. ō dine ſwta ſuēg inō criſten
beed aegh bi nēmen ielkirs neen bermrchoed to ty ſcry
wane wātſe babbet forwrocht godes bulde eñ ſynr̃ bel

Nwſo enis mānes kempa bowē wirt eñ gena
mit ſtryo wr wōnē. ſo aegh bi ſelf dine meneed
to bikānen ſōder wrogiga. eñ di decken ſynre
bā monia iefmet bikanna wil bwat dawid eñ golias oy
ne forma camp fuchten om twira koniga wilker aldeer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

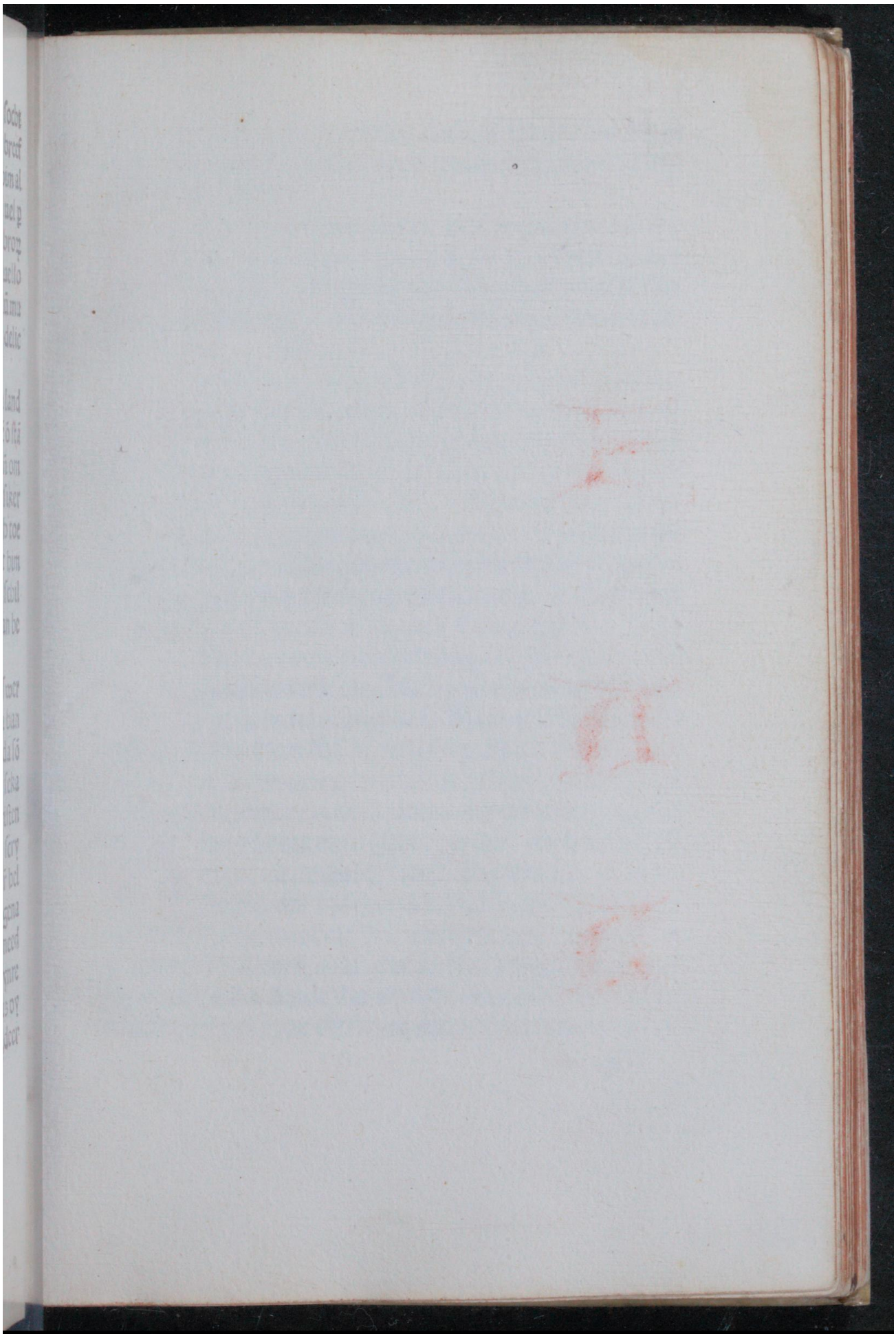

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

om aegh ellick man syn seluis deda to witen. om dat di camp is dera fyf ordela godes een. dera. trina beta ende dera twira caldera

Hweerso een man of een wyf wrwōnen wirdet mit wett' cāpe. ende dattet hī comt mit riuchte soe sintse dera deda alle schieldich wantet him god op wysd haet. Nu schilma da ban beta mit. lxiii. schillingen. Umme da tziis ordel also

Hweerso een man iefta wyff hya baernd habbet anda wallēde wege om een ōnaemd moerd. off ta om moerdbrand. so schilma him ordel sikerī ga wisa ander wallenda wege. so is hi uier sikeringem dā hi aeg to daien sind eñ ordel. Um dat handyrsē al so Duella ⁊ purgacōes wlgares. s. ferri cādentis uel aque buliētꝫ. sūt hodie ꝓhibite qa deus tēptat' ⁊ inocens freq̄nter ꝯdēnatur. ex̄. d pur. wlga. ꝑ to. et si cl'icus duel lum suscepit ul' optulerit dponat'. d cle pug ī du. c. i. ⁊. ii

Huaso hī baernt īda ketelfāg. so sciller da hermsc heed ontfaen om diue mena eed eñ da ban beta mit. lxiii. schillingen. ¶ Nota ꝙ secūdū iura so lid⁹ et aureus idem sūt. C de suscep. p̄po. ⁊ archa. l. quo tiens li. x. ⁊ C. de veteris nūmisma potest. l. solidoꝝ li. xi ⁊ libra auri ꝯstat ex lxxii. solidis. i. aureis instit. de pena

Hweerso een man godes riucht te. li. in fi. gꝫ. fi brect. eñ octauian⁹ ende moyses ewa. eñ alder wrald. dat hi schettē wluat so aegh hī di riuch ter tre kerrē to iowē als hi liwet habbe. en eetmel al om mit tuam hieldem spand. dat hi dis da wird iechte deer hy deen habbe. Ende dat hy dine ker habbe. hor hi sine machta by dae lyue off snyde Ende syne sonda betterie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Soma een kolck delue deer dat quick in moge ende dat ma him alles nida bringe: Iefta dine tredda ker datma alle dat heer gadrie fanda schettena stirten. ende makie een band ende byndē aldeer mei ende baerne. Hoc casu armantur iura at gladio feriātur inst. d̄ pub. iudici §. Item lex iulia. C. ad le. iuli. de adulte. l. cum uir nubit in feminam. ff. ad. le. cor. deciccar. l. iii. §. qui hoīem libidinis ⁊ in auc̄. ut non luxurient̄ cōtra naturā. §. ulti. col̄. vi

Hweerso sibbe siden sint ende dā hiara sōdē riouwē sint. so schillet se gaen toe hyara decken eñ biede hī riuchta bā tree schillīgen. dat hise scheda wil. ief hyse scheda nelle eñ hy mara gued habba wil so schillet se gaen to hyra prester ende schedet hiara self Elkerlyck orem wrswara. ende di prester scil dine eedstowia. ende neen ban schillet hia da decken iouwa

Hweerso sibbe siden sint. ende se to gara sittēde sint eñ di eedswara se wroget eñ hia di decken scheda schil. so schilletse om da sonda da herm scheed ont faen ende da ban beta mit tria eñ sextich schillīgen. Et mulier ꝓ causa licita a viro suo diuorciaiō ꝛcipiet dotē suā integre. ⁊ etiā ꝑcipiet ꝯmodū oīm bonorū q̄ v̄ ⁊ ip̄a ꝯīt̄ acq̄sierūt ⁊ ꝯpauerūt ex̄ de dona. īter uiꝝ ⁊ ux. c. i. ubi d̄ hoc ⁊ c. ii. ⁊ filii eoꝝ si hn̄t erūt lt̄imi si alt̄ ꝑntū ignorauit īpedimētū ⁊ bāna fuerit p̄missa filii sunt

Hweersoma een mā biclaget om lt̄mi. c. cū inter een ōnaēd moerd so is hi nier toluasū to ōswarane dā hi aegh toe daiane sīd iefta ordel. iefta enigh oētiugh brect hī dera ladena. soe schil hi beta dae bā mit trim merkē eñ dine liued ferd als hit riucht is. eñ dat moerd also dyore. soe een manslahta.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

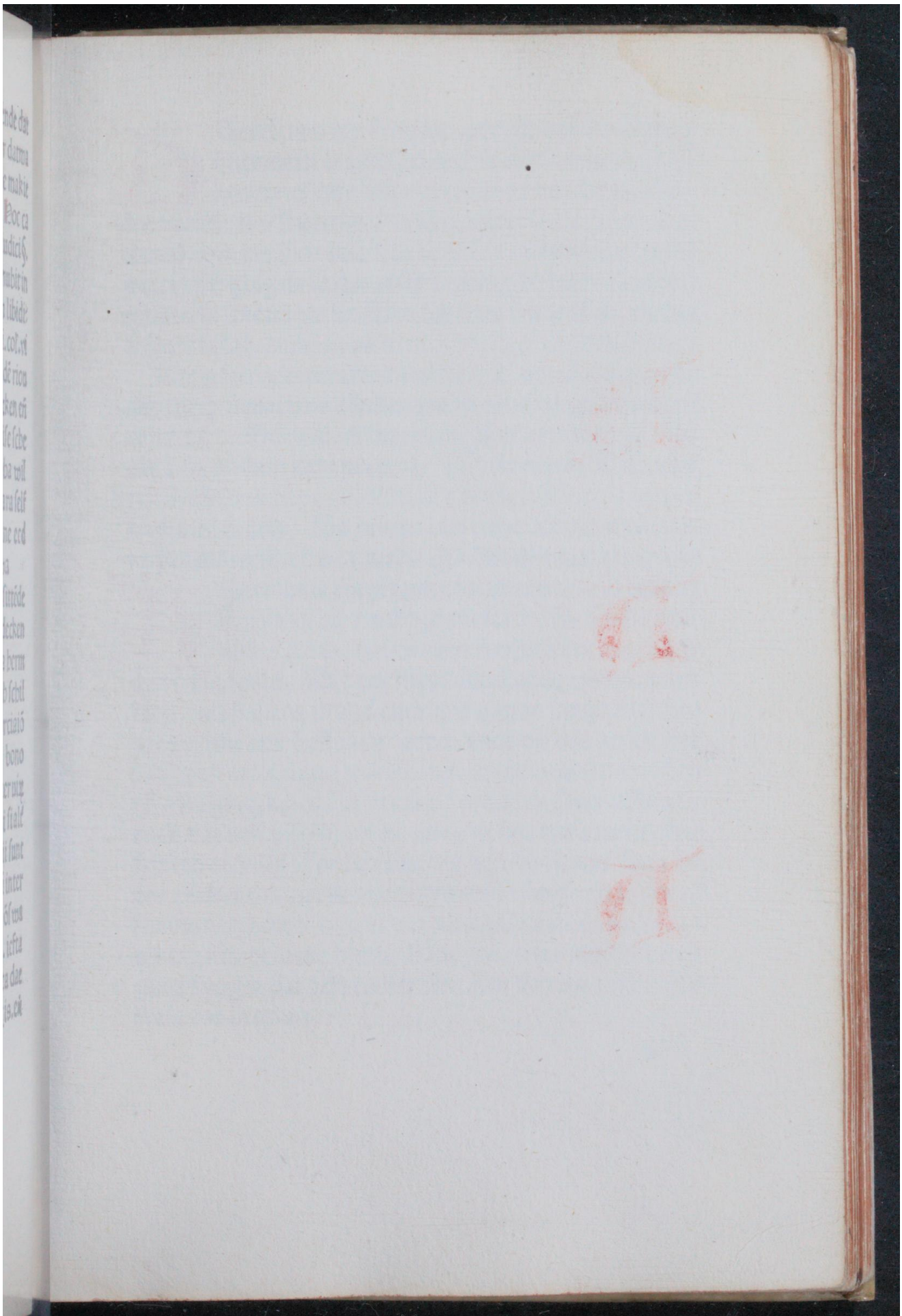

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Hweersoma een frouwe wroget dat hio een wr
hoer. deen habbe soe aeghse her foermond to si
kerien ief hise siker weet brect her dera ladena
soe weetse her foermond al schieldich. soe aegh di foer
mond dine ker. hor hise fille so hise haudie mitta swird
deerse ōd ghīg da se dat aefte bighing. so hise to hī nime
nu. hia se sikeria nellet. Soe schelma ō dae sōda. da hm
scheed ōtfaē. ende da bā beta mit tria eñ sextich shillīgē
De pena adulterantis mulieris C. de adul. l. gratus
dicitur ꝙ si maritus adulterantem cum sua vxore interfi
ceret ⁊c̄ So aegh di foermond dine ker hor hise hau
die. i. secundum antiqua iura. Mitta suirde C. de adul
te. l. quāuis in fi. ⁊ l. castitati hoc hodie est r̄uocatū ꝑ auc̄
hodie ibi posita. So hise to him nime. Quia ei remitte
re p̄t adulteriū. ex̄ d iu. iurā. c q̄zadmodū xxii. q. i. ꝙ. aūt
Hweersoma claget om een aeft dat hit to britsen
se endma hit riucht greta schil. soe schilma hit
aldus greta. dat dio frie fresinne coem oen dis
fria fresa wald. Mit hoernes hluud. ende mit bura oen
hlest. mit bakena brand ende mit winna sangh ende hio
breydelike sine besma op stoed. ende op dae bedde her
res liues nette mitta manne ende an moerne op stoed to
tzierka ging. kerckstal stoed alt̄ arade da p̄ster offarade
ende dat aeft also bigingh. alsoe di fria fresa mitter frie
fresinne schulde. soe schilma dat aeft hirda mit saun bu
ren ende mitta prester deer dae missa sangh ende dat of
fer ontfingh. deer hya in dae kerka latte. ende mitts kus
ter deer dae clocke hlette. Soe isma nyer mit disse nyo
ghen tyogen dat aeft to sterkien. dan dan hit aegh enich
fresa toe brecken

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Tweerso een preſter in een capelle comt mit hlo te ende mit lioda wilkerre. ſoe aegh him di perſona dine alter toe bifellen dae kerka dae ſtola dae boecka dine tzilick dine fana. ende alſoe deen gued als deer binna is. to bihodane deerma godes tienſt mey dwaen ſchil. als hy gode toe iongbiſta dei anderde wil dat hyt huede alſo aeftlyck. ende naet wrhuere Toe alla baechtidū aegh hy toe biedane da halta. ende da blyn da da ſiecka da dulgeda dat hi him ierne bringe. wytat ende miſſa bides pauſes banne. Is hit aen wetter lande een ſchip toe habben deer bi eefter ſyne gae moge mede fara to fandiane da ſyecka. Is hit an gaſtland een hinxt to habben deer hi mede ride eefter ſine gae toe fandiane dae ſyecka. Forma inſtituendi. aucte domini noſtri ihū criſti z aucte apoſtoloꝝ petri z pauli z aucte michi ī hac parte ꝑmiſſa z cōfiſa ī pñti beneficio te inſtituo z ꝺ iure tibi collato te inueſtio z in corporalē poſſeſſionem fructuum reddituū ac oblatiōeꝝ oīm ꝓ pñtis libri appbē ſionem. ſupple ꝺando ſibi libꝝ ewāgelioꝝ te introduco tibi curā aiaꝝ toci⁹ prochie z cuſtodiā rliquiaꝝ pñtis ecclēſie ꝑmitto in noīe patris z filii ſpiritus ſcī amē cantā do. Te deū z anti. Veni ſcē ſpc cū v. de ſancto ſpū Iſta forma habetur de iu. in. ꝓ inno. c. cū q̄dā. Forma iuramenti. Ego. n. ꝑmitto iuro z ſpōdeo ab iſto die z ī poſteꝝ reuerētiā z obediētiā domino meo dnō epō traiccñ. eiuſq; ſucceſſoribus canoīce ſbſtituendis ac fidelis ero ī canoībꝫ ſeruādis rebꝫ eccie q; ꝑſeruādis penſionibus debitiſq; ſoluendis. antiquis pēſionibꝫ nō agendō. ſic me deus adiuuet z hec ſcā ewāgelia z tūc iurās oꝫ ponere manū ſup ewāgeliū. ego fū paſtor bo⁹ qñ iurat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

DAt is riucht. Aldeer di frya fresa ene oder ne to dada slacht. Ende dat hine ielda schil Soe aegh hi him to biedane. twa pond toe iaen. dat hy riuchta ielda ontfaē wil. soe ist riuchte ield acht pōd tien eynsa ende fioerteenste trime ne penningh. So is dio riuchte meenteel fyower pond ende fyf einsa ende saunda twede pennīgh. Nu schilma se da megem dela Nu schil di broder habba een pōd ief hi deer is. ende ief hi deer naet is. so aegh hit to nimen si nes broders soen iefta sines susters soen. Jef hya deer nintera sint. so nima hit di eerfnama self. Nu aegh di fe dria niogē einsa ief hi deer naet is soe aegh hit syn bern iefta siinre suster bern. ief hia deer ne sint. so aegh hit di eerfnama self. Nu aegh di eem een hael pōd. ief hy deer is. ief hi deer naet is soe nime hit syn bern. iefta syn sus ter bern. Jeff hyae deer ne sint. soe aegh hit di eerfna ma selff. Ende deer foer toe ferdiane ende toe alle fan= gha likum deer hy oenfucht. Nu schillet dae eefter sus ter bern oen dae fader syda habba. acht penninghen en de tria eynsa. Jeff hya deer siut. ieff hya deer naet sint soe nymet dy eerfnama selff. ende diin eed di eerfnama selff toe swaren. Nu aghen dae eefter suster bern oen= der moeder syda fyff penninghen twae eynsa. Jeff hia deer sint. Jeff hyae deer naet sint. hyara bern toe nima ne. ende al deer weder toe ferdiane. Nu aghen dae deer dyne ferd eed swared dyne fyaerda penningh off toe nimen. hit ne se dat him siin ewen knee kestighia. en de qwe. tzies du hor du swerre ende lethe wessa al euē deel. Nu sinter ieta toe swaren acht freed eden. Nu aghen oen der fader siida dae fyouwer fanghen elker

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

lyck xxxviii. penningen aldeer agen bia to ferdiane foer a. langne ferd ende alder langne ferd. Nu sinter tredlin gan fyower fangen fan synre moder sida. nu agen da fã gen elkerlyck xxxvii pennigen. aldeer to iensl agen bya to ferdien. a. langne ferd ende alder langne ferd. nu agẽ bi elkerlyck deer him dine freed eco swert mit sine mõd kessa ende oeer mede da fayte wrtigia. Jef immen dine fangb nimen baet oeer bi mit riucbta naet aegb soe schil bine twyschet weer iaen. ende mit twam pondem beta Hwaso dine fãgb nimen baet eñ wer sine euen kne naet dela wil so sel by dine fangb tuyschet weer iaen eñ mit tuã põdẽ beta Alsma enich mã wedat to ielde so is dat deitig xxi nacbta ief byt lasta mei ief byt naet lasta ne mei efta xxi. nacbta. ief byt dã ieta naet mei lasta dae tredda xxi. nacbta nu schil bi itta forma dei iaẽ fiow põd eñ fyf eisa eñ saunda twede penningb. Nu eefta binna een en de tweintich nacbta fyouwer pond fyf eynsa ende saun da twede penningb. Itta xreedda deytingb eft fyower pond ende fyf ey sa ende saunda twede penningb. Nu selma entlike freed balda. Soe ist riucbt dat by toe da lesta dey alle laesta schil ield. ende meenteel. Nu schil by dae fryonden monia. binna tria ende sexstich nachtẽ oeer him dae meentele iaen schillet. elkerlyck toe sine fordele deer dine fãgb sannia schillet. mit twã orkenem warnet bya se him. ende by dat dae frana clagbet. Jef byt bysecka wil. soe schil bit sidsa tweer orkenen dat byse moned. Jef bit dae tween orkenen sidsat soe schil byt twiischet iaen. Ende mit twam pondem beta

Efma om ane daedne man gretba schil. Soe
specktma aldus. ioc sprect dy eerfnama toe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Ende ick ſine wird. Ende hy an myne greetwird geet
Dat y ane guedne man ſlayn habbet binna dae alra ba
giſta ferd. dat dullich oen hym oeen habbet. oeer bi lyf
laes fan waerd. ende ban ſchieldich worden. al ſoe oen
riucht buppa rincht. Soe y nu mit riuchta dae ban agē
toe beten. ende dyne ferd toe ielden. brand. ende. breck
toe thyelden. Eerwe ende land toe remen. Dyne ferd
toe ielden mit twya tachtich ponden. tachtich beren en-
de tachtich lyoedem. Soe aegh dy grewa dyne man to
bannen by des koninghes ban. dat by dae gretene iou
we iecht wird. iefta ſeck wird. Nu queth di man hyne
thoer aldus gret. hor iechta ner biſecka. nu aegh di grew
wa dine aeſga toe bannane toe een riuchta doem. ſoe
oeelt di aeſga dat bi om diſſe daedbante. aldus gret iech
ta iefta biſecka ſchil. Nu biſeckt hy. ende biut toe riuch
tane. Nu biut di eerfnama dyne oenbringh. An queth
di man hy ſe nyer mit ſine oedladem. oenſchieldich toe
wirdane. ſoe hy thore dyne oenbringh ontfaen. nu aegh
dy grewa dyne aeſgha toe bannen dat bi riucht oeer oē
deel. Nu deelt dy aeſgha dat hy nyaer ſe mitta oēbrig
binn ſchieldich toe winnane dan hy ſe mitta edem. deer
hy hyoeth oenſchieldich toe wirdane. Nu di eerfnama
di oenbringh deel is. Nu ſchil hy ſwara op dae belligē
Ende naemt dine man deer deer ſlayn is. al ſoe als hy
greth waes. dat aegh hy toe ſwarane. Nu di oenbrigh
ſweerren is. Nu aegh di grewa dine aeſgha toe banne
ne thi een riuchta doem. So deelt di aeſga dat bi foerd
ghaen ſchel ende weddia twia tachtich pond. berē tach
tich ende tachtich dae lyoedem. Nu bi weddet baeth
Nu ſchil hy ane burgha babba deer al ſoe ryck ſe deer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

beta moge berem ende liodem twia tachtich ponda. nu
ist riucht dat hi aegh ane ferd.nacht ende oei.dat hi mo
ghe lād ende lioed rema ende sun liif helpa. Nu spreckt
hi foero op dae sex.ende bigret dine sexta nu queth him
di grewa toe ende wisa lioed dat hi deer mede ne weer
an ferthe ner an fulliste.ner fiuchtende. dama dine man
sloegh binna da alra bagista frede.also onriucht buppa
rtucht als i nu mitter haulesene beta schillet ende brand
ende breck tielda . Nu aegh di grewa dine aesgha .toe
een riuchta dome. Nu deelt di aesgha dat neidam oeer
hi an dat seck wird bitinget wirth.dat hi da sikeringha
habba schil dine schelta. oeer him dae ban wr lath.ende
dera tolua saun ief hise baet . soe schillet se tiuga dat hi
oeer mede ne were.an ferste ner an fulliste ner fiuchtane
dama dine man sloegh binna da alra bagista banne.also
onrincht wr riucht . soe i nu mitter haudlesene naet be-
tha ne thoren. Dat is alle riucht.ief him dera . wtha
breckt dat is biwiis oeer him di.aesgha wiisd baet. soe
schil hi mitter haudlesene beta.ieff hi mitter haudlesene
beth.soe ne thoer hi neen brand thielda . ieff hi naet be
ta nel binna dae aefta oeitinghe . Soe aegh di schelta
dine bannere toe biedane . dat hine tweer dagh en bod
ie . Soe schel di schelta . dis fiaerda oeis hine selua bo
dia dat hi toe houwe comme. ende.laeste.als him di aes
gha oeeld baet . Nu aegh di schelta dis fiaerda deis toe
how te commane. ende dat keda. dat hine bodet habbe
als him di aesgha deelde . Nu aegh di greu wa dine aes
gha toe bannene.toe ene doeme.soe deelt di aesgha.dat
di schelta dat tioegha schel . dat hine fol boedet habbe
Ende him schillet sex fulghia . dis koninghes oerkenen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

binna dae banne. Nu ist riucht dat di greuwa ene aesgha banna schil. thi ene riuchta doeme. Nu deelt di aesgha. dat neidam deer bi boedet waes. ende wrhe: rich thioeged waes. dat bi mit twaem pondem betha schil. endma bine eefta tree dagben dat boedia schel. dat bi twae pond bringhe ende dae baudlesene. Hoe aegh di schelta dis fiaerda deis eefta toe commane. en de toe kedane dat bine fol boedet habbe. Nu aegh di greuwa dine aesgha toe bannane toe ene riuchta doe: me. Hoe deelt oy aesgha. dat oy schelta. dat bit yogha schil dat byne fol bodath habbe. Ende bim schillet fol ghia ser dis koninghes oerkegen binna dae banne. Nu dat thyoegh ghinsen is. Nu aegh oy greuwa oyne aesgha toe bannane. thy een riuchta doeme. Nu deelt oy aesgha datma byne tree dagben boedye. en de dat by fyouwer pond bringhe ende. dae baudlesene Hoe comt oy schelta dis fyaerda deys. ende seyt dat dat byne fol boedet habbe. Nu dat by bytioeged is ende by nyoghen bwara bodeth is. Ho aegh di greu wa oyne aesgha toe bannane thy een riuchta doeme Nu deelt oy aesgha. ney dam dat by nyoeghen bwa ra boedeth is toe bowe. ende dat een ende tweyntich manna tioegh ghinsen is. Nu aegh aller schelta lyc thi awane binna sine banne dae branden toe baernane ende dae kedingha toe dwaen. An moerne aeghma byne toe sekane. thi bouwe ende toe buse alsma dis ko nighes fyand schil. byne schima dan toe brand ende toe breck dwaen. Ist dat bi ieta cõma wil. ende beta als by wrberd haet eer di fana op were. soe mei bi babba dey ende burghia. Ieff by naet ne comt eer oy fanna op

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

were . soe ne mey bi babba dey ner burgha . mer mitter
ena hand weddia . Ende mttter ander hand laesta . Jef
by naet betha nelle . Soe aeghmen toe brand ende toe
breck toe dwaen . ferdloes toe lidsen . hem ende al syn
gued . wt dae fordel toe lidsen ende toe wysen . al ont bi
beth mit fyoerteen pondem . ende mit fyoerteenste try
mene penningh . Nu dae ferste dera saun di oc̄bringh
swerren is . Nu aegh di grewa dine aesgha thi banna
ne toe een riuchta doem . Nu deelt di aesgha . dat nu hi
toe brand ende toe breck deen is . ende ferdloes leyd is
Soe hwa soe hine buset . ende howet deer eefter nacht
ende dei dat . hi beta schil mitter haudlesene . so hwasoe
siin gued flet iefta flēt buset ende howat dei ende nacht
soe aegh hi dis koninges han toe betane mit twam pon
dem nu aegh di schelta dat ferdloes gued to bisittane to
heerna hand ende to lioda wilker .

Tesma greta schil om een lamthe so quethma al
dus io sprect di man to dat y hi habbe deen een
dullich dine middel ende bede da eiden eñ oen
da dullich een lamthe also onriucht wr riucht . soe y nu
mit riuchta aghen toe ienst him to beten ende dine ferd
deer mit riuchta deer to heert ief hi him dera onschield
wrmeth soe is hi nier mitta oenbringhe da bota to win
nen dan bise onschieldich to ẏdane .

OND een dullich schima aldus greta dis is hi eeft
nier mitta oenbringhe .

O spreckt dis man toe dat y hine fri oen fingen oenda
fria fielda oen dis frana wald . ende y him nomē an iwe
wald ende oen sines selwis on wald . al soe onriucht wr
riucht so y nu mit riuchta beta sbbillet mitt' haudlesene :

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

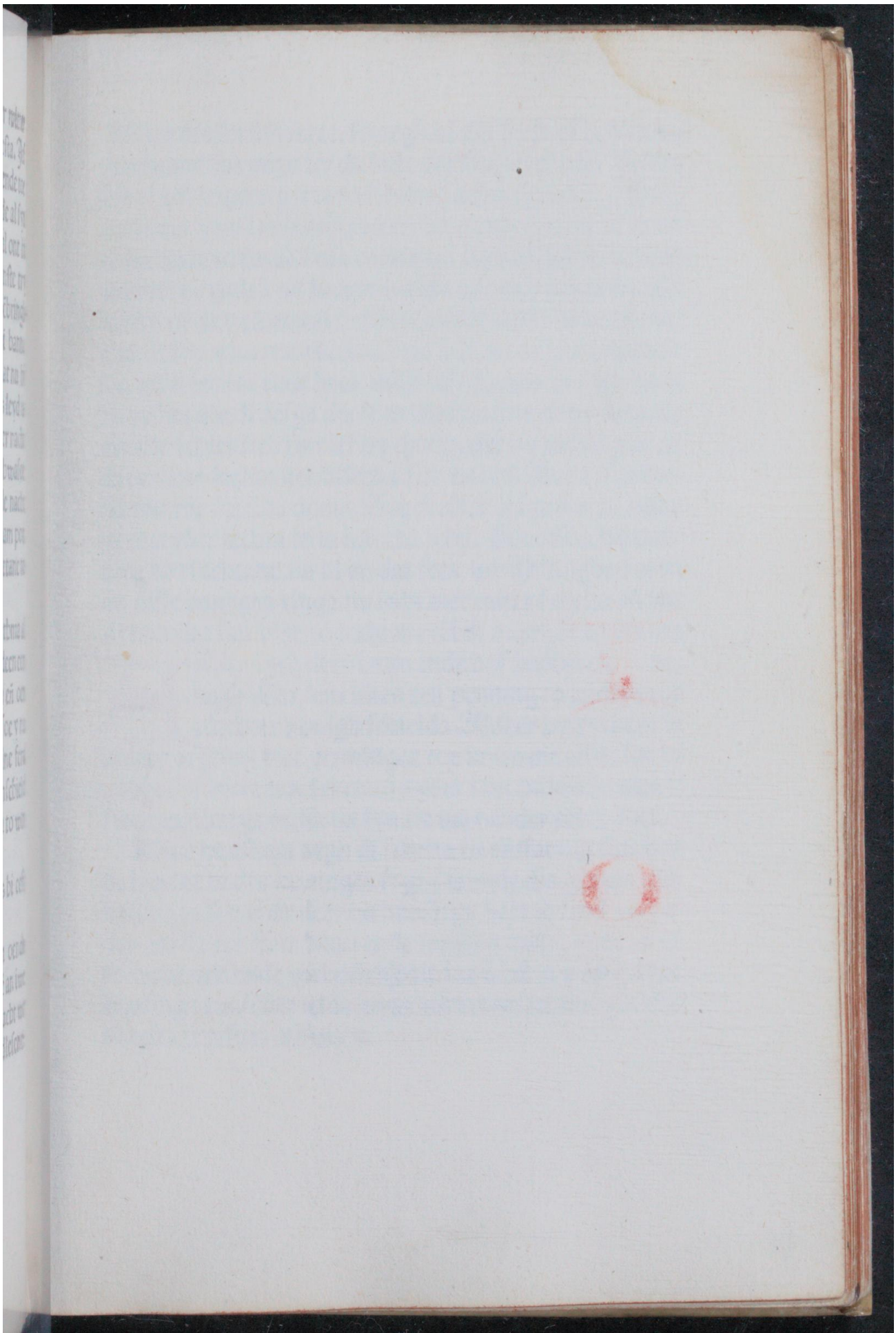

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Jef by dis ferſtis ieret. ſo aegh hi dat ferſt ief hi biut to riuchtane ſoe aegh by da lada dat ſint tolef edē. Jefma bine wil bagera greta ſo ſchilma aldus ſprecka. ic ſprec io to dat y mi laten mit iuwer onriuchter wald to iuwe houe ende to iuwe huſe ende y mi deer bilden. ā beftē eñ an heerbe ynden an iuwer wald. ende oen miner ō wald nacht eñ dey eñ an cald yrſen ſpanden' alſo ōriucht ouir riucht ſoe y nu mit riuchta beta ſchillet mitter haudleſe ne. willi iechta ende beta. willi biſecka dis wil ick yo al ſo iechta als di aeſga deelt to landriuchte dat y dera. de da alle ſchieldich ſint ief by quetb. dat by aldus gret ne thoer. hor iechta ner biſecka. ſoe wil ick dine aeſga ban na toe ene riuchta dome. Soe deelt di aeſga dat hi aldus gret. ayder iechta iefta biſecka ſchil. Nu biſect by ende biut to riuchtane. nu bi an dat ſeck wird bitingbed wirt an diſſe bannena tinge. nu is bi nier mitta ſchelta eñ mit dera tolua ſaū bine to iechtane dā di odera ſe to ōſuara

Aller lyck deer huus ende hof habbet di. ne. aegh aller iera likes een penning to ieldane toe riuchter konigh ſchielda. Aldeer by ryckera is aldeer aegh by tree penningen toe iouwane alſoe ſoe hi habbe fyf inheemde ſchetten ayder tam ende yder tam it ſinta walburga miſſa da ſyn clawa oender eerda foel.

Wine huuſlaga aegh di ſchelta to ontfaen in ſiue ban ne bwant hi dis koninges foged is ende dis grewa. dis koninges ſchielda deerma huuſlaga haet di ſchil wrgul den weſſa eer ſinte hauo ende ā migius miſſa. ende ief hi ſe wrberich ende wrberich halt. ſoe ſchil hi ayder dyne huuſlaga twiſchet ielda. en de mit twam ſchillingben be ta iefta ſexaſum onſwara.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Dat is riucht bwamso di schelta des bitiged dat by sine buuslaga babbe bibalden. een ieer ende een oder. ende dat tredde. da riuchta koningh schielda ief bi dis riuchta koningh schielda naet kanna ne wil. so aegh bi him. xviii. manna eden to stoyen ende to swaren. ende deer efter al tida oen orkēschip andert toe lastene iefse di buusman naet ielda ne wil. ner disse edē tiaen. endma him op tiuget een tiugh ende een oder dat tredde ende dat fiarde. so aegh bi toe lastē. viii. schil ligē da schelta om da wrberiga bā. ief bise naet weddya nel ner efter lasta so aegh bine dat fyfte tingh. toe syne fordele to lidsen. soe aghē dis koningbes orkenen in to gaen. ende deer wt to achtiane da wrberigha ban' ende da biwysda bota. soe bwaso dat wert mit wiche. eñ mit wepen so schil by mit twam ponden beta. Ief bit aeck nimmen ne wert endma dat bislut. so bant di schelta dy ne aesga toe ene riuchta dome. so deelt di aesga dat bit wita schil di aesga deer bit mede bitinged is. ende dera tolua saun bor bi se berich dan wrberich. ief di schelta dat bitiuget. oenda tolef ende di aesga deer bit mede bi tinged is dat bim dis man alra aeftera bānena ende alra riuchta fyf tiugh wrberich vordē se. Alse dat aefte tiug tiuged is ende di tin glose sege ginsen is so aegh di schel ta dine aesga to bannane ti een riuchta dome. so deelt di aesga dat di schelta gūgha schil to da fordele aldeer dat buis bilitsen is. Alle riucht ist dat bi dine vaegh in brec ka schil ende neen sletten inda buse. so deelt di aesga tiē schillingben da schelta om dae wrberigha ban. ende dae grewa tuae pond dat is riucht dis wrberigha ban deer byr bitingbed sint datma se aegh to lasten.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

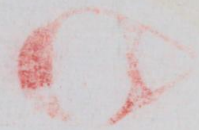

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

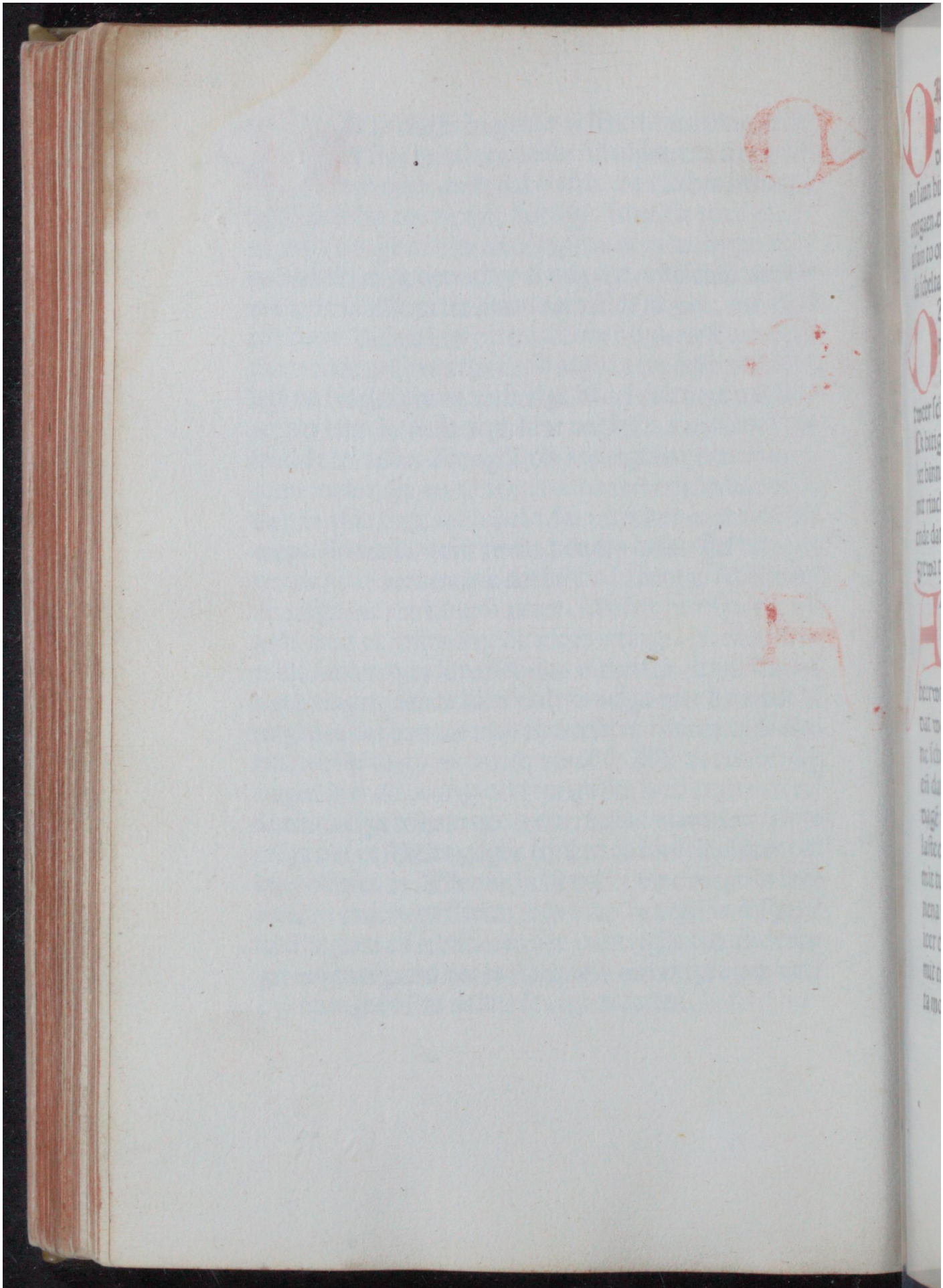

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Dat is riucht. hueersoma een fiower foted schet an raef nymt ende di man dis bisecka vil. soe is di man nyer. ief hi dine schelta haet eñ dera tol na saun hine to bitiugen. soe hi oppe da helligem se toe ontgaen. ende ief hi dis tiuges breckt so aegh hi him sex asum to ontriuchtane. Jef hi bitiuged virt so is dio bote da schelta tueer schillinghen da grewa twa pond

Dat is riucht. elkerlyck deer een kase deth binna da huse iefta een raef ief hi bitiuged wt ende iechtich biradet. so ist tuybeet ende dae schelta tweer schillenghen ende dae grewa tuae pond.

Ck bitigie io des dat y dissen mā een huisraef deen habbet binna da huse alsoe onriucht buppa riucht. als y nu mit riuchta to ienst hī beta schillet dat raef dat eenschet ende dat oer ende da schelta tueer schillingen. ende dae grewa tuae pond to ferd.

Ale riucht ist dat di heerwei schil vessa. vxi. molles fota breed dine aegh di schelta ende da lioed mit bāne to halden. Jef di schelta dine bannena heerwey to wāuirke schowet mitta aefta orkēschip. eñ dat wāwck aldeer bitiuged wt so schil hi beta to iēs dine schelta mit twā schillīgē. eñ dus wrnacht ā wke staē eñ dat wāwck ā folla vke brīga tuisscha dit eñ wr achte dagē dat aeg di schelta hī mit bā to bifellē dat hyt alsoe laste eñ ief hyt also naet due so aeg hyt to iēs diī schelta mit tuā schillīgē beta eñ foerd ā vke staē. Jef hy syn bannena wey naet wtsa nelle. ende hyne dreuua leth virda ieer enpe dey. soe aegh hyt to beten to ieens dine schelta mit tuaē schillīgē ende dae grewa tuae pōd. Jef di schelta monet om vanuirck. Soe monet hy aldus ick monie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

so bi dae ede deer y swerren habbet ende bi iuwer siele dat y dae wird sidze hwae dat wan wirck wirtsa schel iefta dae wita beta ende dat wanwirck an fulla wircke bringhe.

DAt is riucht. Hweerso een lyckwey an wanwr̄ke is deer ti dae godes huse gheet. datma deer mei fyf aefta tingh binna fyf daghem om tingia truch da need. hwantma dat godes huis deer seka schil di heydena. ende di cristena di sondiga ende di silligha ief dat wanwirck deer bitiuged wirt so aegh hyt to iēst dyn schelta to beten mit twam schillingē. eñ dae grewa twa pond. Jef hi eer da tiughe naet toe dome comt eñ hi wrherich wirt. so aeghma dis tysdeys dat tingh toe keden ende des wernsdeys toe halden. ief hi des wernsdeys wrherich wirt. soe aeghma dis deis dat tingh toe keden ende des tornsdeis to haldē. ende ief hi des tornsdei wrherich wirt. so aeghma hit di deis to keden ende des fredis to halden. ief hi dis fredis wrherich wirt soe aeghma dat tiuegh dis deis to keden ende dis saterdeis to halden. ief hy dis saterdeis wrherich wr̄t. so aegh hyt to beten to ieens dine schelta mit twam schillingē eñ to ienst dine grewa mit twam pondē. Jef hi deer bitioget wirt. soe aeghma oen to faren ende da wrheerghens of to haliane. comt hi to dome eer di fana op were so mey hi habba dei ende burgha. ief hy bidat al ont di fana op were. so ne mey hi deer efter habba dei ner burgha. ief hi dan beta wil als di fana op is so schil hi mitta ena hād weddia ende mitrer ander hand lasta.

DAt is alle rucht Hweerso een torp is deer een hemmerick haud is. dat deer een wei om schil

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

gaen xxvi fotē breed . diin aeg di ſchelta eñ da lioed mit
ban to baldē Alle deer īda torpe ſittz eñ diin beemſteed
babbet da agen dine wei to wirtzē. alſo fyr ſo dio bīme
rik to cōt fāda wtera ſlaet. eñ di ſcil viii fotē wyd weſſa

OJt is riucht Al deer di ſyl an wāwirke is. ēdma
bit di ſchelta claget. ſo is dat riucht. datma bit e
aegh to ſcoyane. mitta aefta orkēſcyp. ſo aeg di
ſchelta to moniane. hor bit ſe wāwirck. ſo ful wirck Al
ſoe tiaēde eñ alſo temende als bi mit riuchta ſcebl. Enō
ief dat wāwirc deer ſcowet wirt eñ ſeid. ſo aegh di ſcel
ta dine aeſghe to bannane dat bi riucht dele

ALle riucht is bit. Alle deer byr ſcot ſchieldich ſit
to diſſe bānēa ſyl. ōrē balde mit bāne eñ mit dome
da habbz allerlyc to iēſt dyn ſchelta wberd tueer ſchillē
ghen. eñ da nw to iowane. eñ tida neſta tīghe to laſtane
bit ne ſe. dat bia bede tīghia moeghe. ſo aegh dy ſchelta
da. iiii. tinghe. eñ to aller tīghlyckū da wrheriga ban to
moniane. eñ da bi wyſda bota. ieffe diſſe wrheriga bāne.
toda neſta tīghe nact laeſta ne willet. So aegh di aeſga
dat fyfte tingh to wiſane toder ſee burich tida mena ſyl
Jeffe deer naet laeſta nellet. ſo aegh dy ſchelta dine aeſ
ghba to gānen ti een riuchta dome' ſoe deelt di aeſga. dat
di ſcelta een oenfer greta ſchil. eñ al ſyne lād nathē deer
aldeer ſcot ſchieldich ſin toda ſyle. ſo aegh di ſchelta di
ne aeſga to bānene to ene riucta dome. ſo deelt di aeſga
dat dy ſchelta ende dera toeluaſū. eñ dy aeſghba deer bit
nei bitīghz is. dat biact bitinghia ſchillet. dat bi mit wr
heriga banne aldus fyr bitīghet is. Hy dit aefte tīg ghi
ſen is. ny aeg di ſchelta dyne aeſga to bānene to een rūc
ta dome. dat deer to farra gret is. eñ al ſine lādnatē dee.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

aldeer ſchot ſchieldich ſit toda ſile neidā dat bia mit wr
heriga banne aldus fyr bitīghed ſint een tingh ende een
oer eñ dat tredde ende dat fiarde .eñ nu dat fyfte datſe
iowa ſchillet da ſchelta ꝛ ſchilligē eñ da grewa tua pōd

IEfma monet om een ſyl.ſo bigintma aldus ick
monie ioe bi iwe ede . ende bi iw̄ ſele dat y w̄d
ſidſe bor diſſe bānena ſyl.alſo wrocht ſe mit bo
re ende mit bolte mit eerda en mit eke dat bi ōbanplich
tich ſe ende alſo tiaēde eñ temēde als bi mit riuchta ſchil

OAlt is riucht dat toder bānena ſe burich een wei
bīna gaen ſchil xxvi fota breed. ende binna dae
wei ſchil weſſa dis dyckes bilde tria . ende ſex
ſtich fota iefma bī deer mei balda mei. iefma naet mei ſo
ſelma deer toe habba oer lxiii fota toe dikes bilde .

OAlt is riucht dat da liued deer dine dyck baldet
mit banne ende mit dome .iefſe villet mitta dyc
in fara eñ dat lād wt lidſa dat bia dat mit riuch
te naet habba mogē bit ne ſe datſe dat op da belligū ſw̄
re an ene ede datſe deer dine bānena dyck naet lāgera ne
balda ne moge mit boꝛ eñ mit bolte mit eerda eñ mit eke
ſo deelt di aeſga dat ſe naet lengera in gaē ne mogen.nu
di eed ſw̄rē is dā ba lettera lxiii,fotā en aldeer ſtaē ſchil
let ief da lioed eta een eed biedet dat biane deer naet bal
da mogē mit bore en mit bolte mit eerda . eñ mit eke nu
di eed ſw̄ren is uu deelt di aeſga dat bia lingera in gaen
ne mogen mitta diicke dan da tredda lxiii foten ſoe ſint
da lioed nier bim to warane danſe bim aegh in toe rema
iefta enich tioegh toe ontfaen .

OAlt is riucht datt̄ ſchillet weſſa alle wett̄ gōgen
ſchet to da bānena dyck eft̄ ſinte benedict9 dei

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

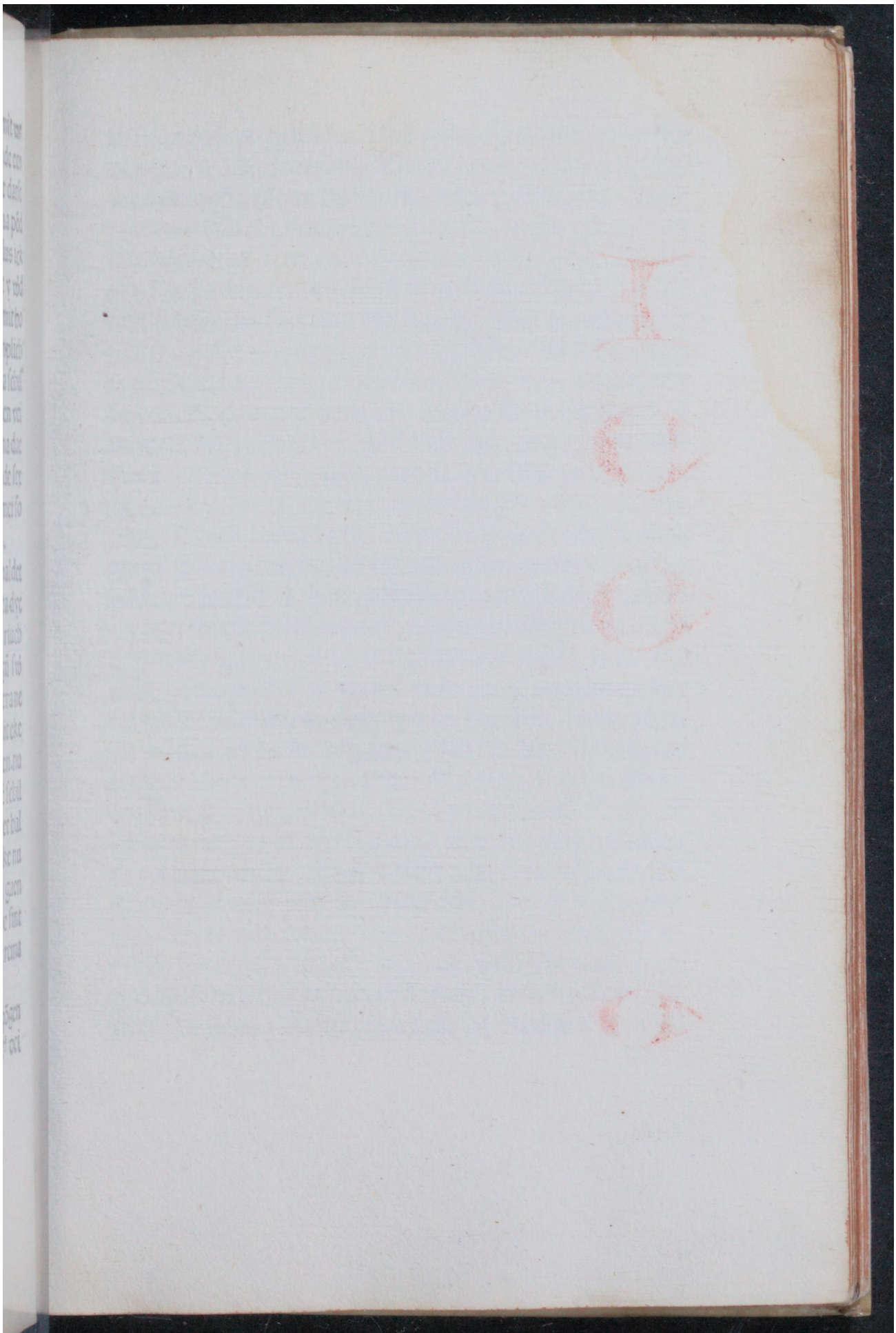

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

bi ſinte ẏalburga miſſa to folla ẏke datma moge deer on
der era eñ ōder ſchera ¶ Dat is riucht aldeer dis ſalta
wetter ingōg wt an da bānena dyck tuiſſcha ſinte. bene
dict⁹ ende ſinte urbanus dei. ſo huaſo dine dyck aegh eñ
dat ſalte wett in let ende da lioden ſchada dethſo is dat
alle riucht dat hyt beta ſchil to ieuſt dine ſchelta mit tuā
ſchillingē ende foerd an ẏke ſtaen ¶ Dat is riucht deer
mit riuchte des bitiged wt dat ſyn dyck dis ſalta vett's
in gōg deda tuiſſcha ſumeris nacht ede lettera euē nacht
ſo hact bi wberd to ienſt dyn ſchelta tucer ſchilligen en
to ienſt dyn grewa twa pōd ende dus wr nacht an wke
ſtaen. ief hi an wke aldus nact ne ſteet ſo aegh hi to bete
ne to iēſt dine ſchelta mit tuā ſchillingē ende dac grewa
tua pōd ende foerd an ẏke ſtaen ſoe aegh di ſchelta dine
aeſga tolbannene thi een riuchta doem nu deelt di aeſga
ief hi nelle diſſe wrheergniſſe beta. ner ſyn dyck wirtſa
nu agen hī da lioed oen to farane mit diſſe ſchelta orleff
ende diſſe wrheergniſſe to haliane. nu agē hī da athē to
mōiane dat hi an ſine dyck fe ende dat hi vrnacht an ẏke
ſtāde ief hi dis fiarda deis nact an ẏke ſteet. ſoe aeghma
da brāden wr to ſtecken. ſo aegh di ſchelta dine aeſga to
bannene thi een riuchta deme. Nu deelt di aeſga datma
om dine bānena dyck beta ſchel mitter haudleſene. ieff
hy beta wil. ende oen ſyn dyck faen. ſoe mey hy habba
dey ende burgha. Ende ieff hy nact beta nelle eer di fa
na op is. ſoe ne mey hy efter dis. boer dey. ner bur-
gha habba men mitter ena hand weddia. ende mitter
ander hand laſta. Nu hy nact laſta wil. Nu deelt di aef
gha datmen ſchil toe breeck dwaen. ende ferdloes bun
ende ſyn gued. Efter dam deer hy ferdloes leyd is.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Swaſo him buſet ende bowet. ſoe aegh hyt mit twam pondem to betē. ſit bi ieer ende oei ende bi naet beta nel ſoe ſchelmen als dat ieer om comt wta land driwa ende dela: ſoe aegh di ſchelta ſyn eerwe to biſiſten to beerna hand ende dera liodena.

Hwaſo des dikes helde delt iefta dyckt iefta mit ſpada greeft iefta mit ploge eerth iefta mit vat ne wrwint dat ſchil hi beta mit dis koniges bā mit twam pondem. ende da ſchelta mit twam ſchillingē Ef deer een buiſmā clagbet an bannena tinge da ſchelta an ſine banne dat dim een wrſcher deen ſe oen dera meē ſcher an ſyn ailika eerue. ſo is bi nier oeermet op ſprekt to riuchtane. ief hyt bikanna nelle. hit ne ſe datma him bitiuga moge mit ſaun attbem. ief hi bitioged wt ſo aeg hi da ban to betē to ienſt dine ſchelta mit tuā ſchillīgen. Ef een buiſmā een ſchet oē eenz meenſch nimt eñ hi dat naet bi wiſa ne mei dattet enich wrſch ſe ſoe iſt een raef So aegh hy dis ſexaſum toe ontſuarane ende ief hyt bi kant ſo ſchil hyt tuyſchet beta.

Ef een mā ō eē ouer delta claget ā ſyn ailka eerue ſo aeg ma dat to biſchoiē mit des koniges orkenē eñ mitta lād natē iefma dat biſchowet dat hi da wdelta deē babbe ſo aeg hyt to betē to iēſt dine ſchelta mit twā ſchillingen. Ef een buiſmā to ene tige op ene odera claget dat ſii eer ue duluē ſe eñ mit raef deer of lat eñ hyt bitiuge mei. Al ſo graet ſo hyt achtia vil mitta lioden ſo aegh hyt bitio gede raef tuyſchet beta. to ienſt dine clagere dae ſchelta tweer ſchillingen. ende da grewa twa pond.

Ef een ſchelta dat clage cōt datter een gued ſtellē ſe. eñ ief hi dā ſecnt to iēſt dine tief. deer dat gued nimē is. eñ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

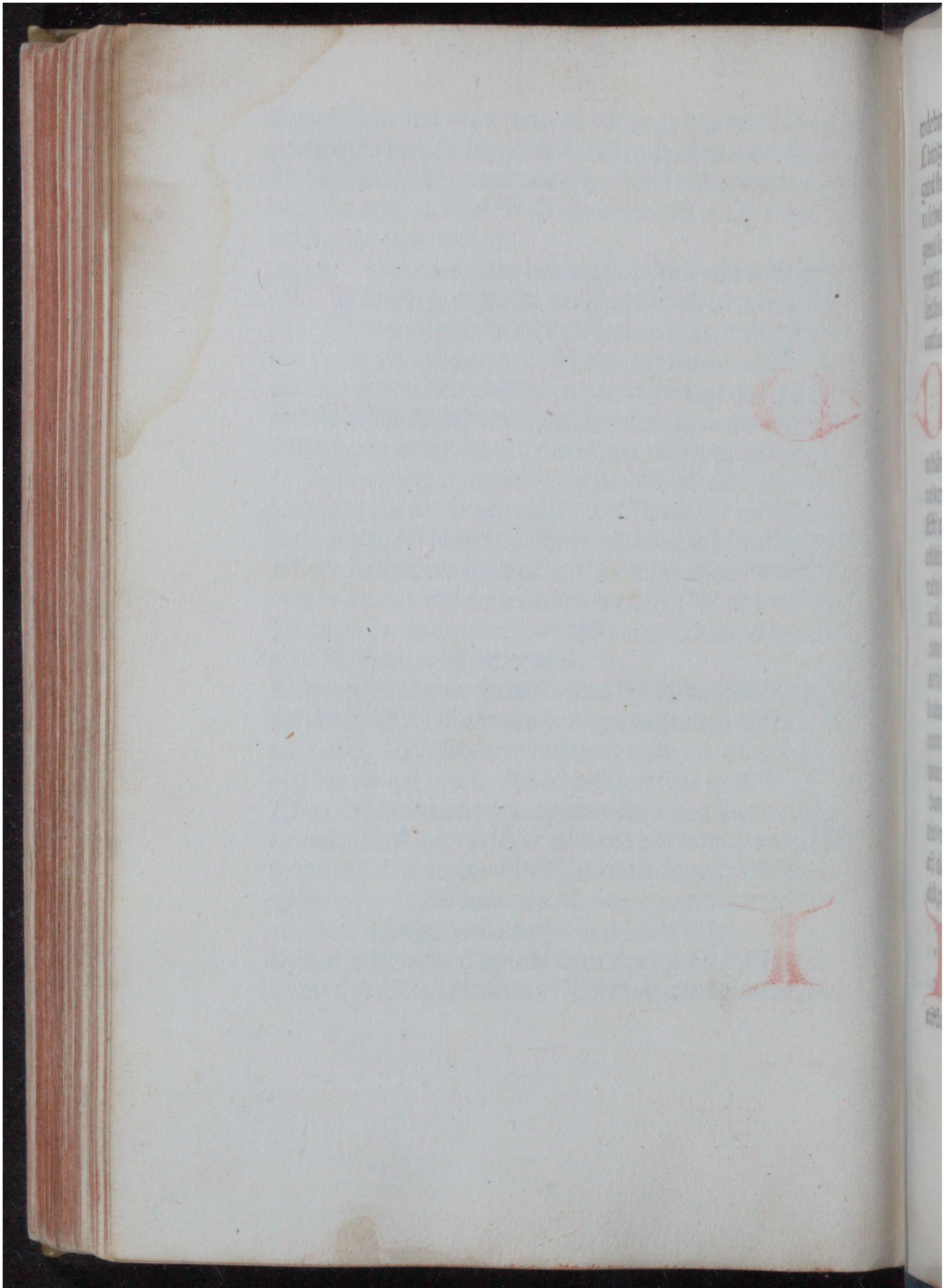

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ende bine da ſchelta nact ne ādert ſo vil di ſchelta greta
L bitigie io dis dat y to iēſt anē tief ſeēd babbet deer io
gued ſtellē bact. ende is mi nact ſo ādert als bi mit riucb
ta ſchulde. ende babbet mi bira wed mines riuchtis ſoc
gued ſo fiow cīſa ende fiorteenſte trimene pēnīg. alſo ō
riucht wr riucht ſo y nu mit riuchta to iēſt mi beta ſchil
let. ſo aegb bi aldus gret aider iechta iefta biſecka ief by
ontſuara wil ſo ſintet ſex eden.

DAt is riucht als di tief fiſen is ēdma bī da ſchel
ta brickt. ief bī di bals wrdeeld wt ſoc ne aegb
di ſchelta dine tief bor bigia ner blida. ſo aegb
di bānēr bi to byndē cñ tod galga leda ſo aegb di mā dy
ne ker bor bine ſelua buc ſo byt mit ſine guede winne
Eſt een fynd fōdē wt cñ deer nīmen eſt comt binna ieer
cīt bīna dei. ſo agē dī ſchelta balf cñ di mā balf deren fō
den bact. De reb⁹ iuentz ſecūdū. ll. vi. inſti. de rey di
uiſi. §. theſaur⁹ ꝛ ē theſaur⁹ pecuia ab ignotz dnis uctuſ
tate tpis abſcōdita ut ibi in gl. L. de theſaurz. l. i. et ſi p
artē magicā inuenitur tūc cedit fiſco ut in dcā l. i. als nil
habebit ſcultetus. Jure autē canonico q̄dq̄t inueniſti. ꝛ.
non reddidiſti rapoiſti q̄ntū potaiſti feciſti quia plus nō
inueniſti xiiii. q. v. ſi q̄dq̄t. Sed iure canoīco ꝛ nouo iure
bona incerta uel certa qñ ñ exſtāt bii q̄b⁹ faciēda ē rſtitu
tio diſpēſāt ī uſū paupey ſeu eccīay p epm l' ab eo miſſū
ex de iudeis c. cū ſit ibi donec ī uſū paupey xpianoy ſecū
dū, puidētiā dioti. epi duertāt ꝛ ō pe re c ſi eps li vi ī gl.

IEſt een ſchip an dine ouir comt ēdma bit pēda
wil. ſoe aegb by to gaen mitta ſchelta cñ mitta
toluē cñ to iariane datt bī dine roder iowa wil
cñder pād ſetta wāt bi pādis to ienſt. bim ſchieldich is

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Jeff hi dera ſchielda biſeckt . ſo is di ſcipman nyer mit
ene ede. wr ſine ſcippes boerd to riuchtane. ſoe hi thoer
Al deer tueen maen em een eerue pand tielda
en tua ſprecket. eñ hi ayder dera neſtera werzana
wrmet. eñ dat byt an werrem bede ieer eñ dei. ſike ende
onſand. eñ hi to ſine buſ. eñ to ſine howe binette riuchte
lic ende onraeflic ende dat wil ick alſo ſterkia als di aeſ
ga to ladriuchte deelt Nu deelt hi di aeſgo. hockera fan
hiarem dera toelua ſaun . deer him oppa dae wara ſetta
wil . ſo ſchil hi ief hi ſitte moet. Dat is riucht dat di ſeel
ta dera ſega mõia ſchil eñ als dio ſege ginſẽ is. eñ di ora
oppe da vara ſet is ſo aegh di ſchelta dine aeſga to bãne
ne ti ene riuchta dome ſo deelt di aeſga dat hi deer op da
wara ſet is. dat di ſchelta aegh hi deer een ferd to bãnen
dat him nimen deer an ra wie ner nact õriuchtis deer an
due. Nu hi oppe dat eerwe cõmen is. mit ſege eñ mit bã
ne. ende mit dome. nu is dat riucht. dat hi alſo ſitta ſchil
ieff hi nact ſitta moet. ſo hua him oenſprecka wil. dat hi
ſchil byne keſtigia. iefta op tingia. iefta hi ſitta leta. Jef
di ora qnet. dat dat eerwe ſyn ain ſe. eñ di ora quet dat
tet ſyn ſe. deer eer oppe dat eerwe ende opda wara ſit .
Nv ſe bede dera aiulikera werzena wrmettz. nv aeg di
ſchelta dine aeſha to bãnane to een riuchta dome. Nw
deelt diaeſha dattz wita ſchillet. ſaun des koniges orke
nen in der himeric deer dat eerwe leit. nuſe hi wyſd ſint
eñ aiõ hi des wrmet eñ wt hiot da orkenẽ . nu is hi nier
mit ſine orkenen deer eer anda wara ſeth is. dã di ãtera
All ſchil di forma ſidza bida ede. deer hy da konin
ghe ſuoer to bulde eñ hi ſiner ſeluis zele. dat hi da
wird ſidze. dat dy man deer oppe dae wara des eerwis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

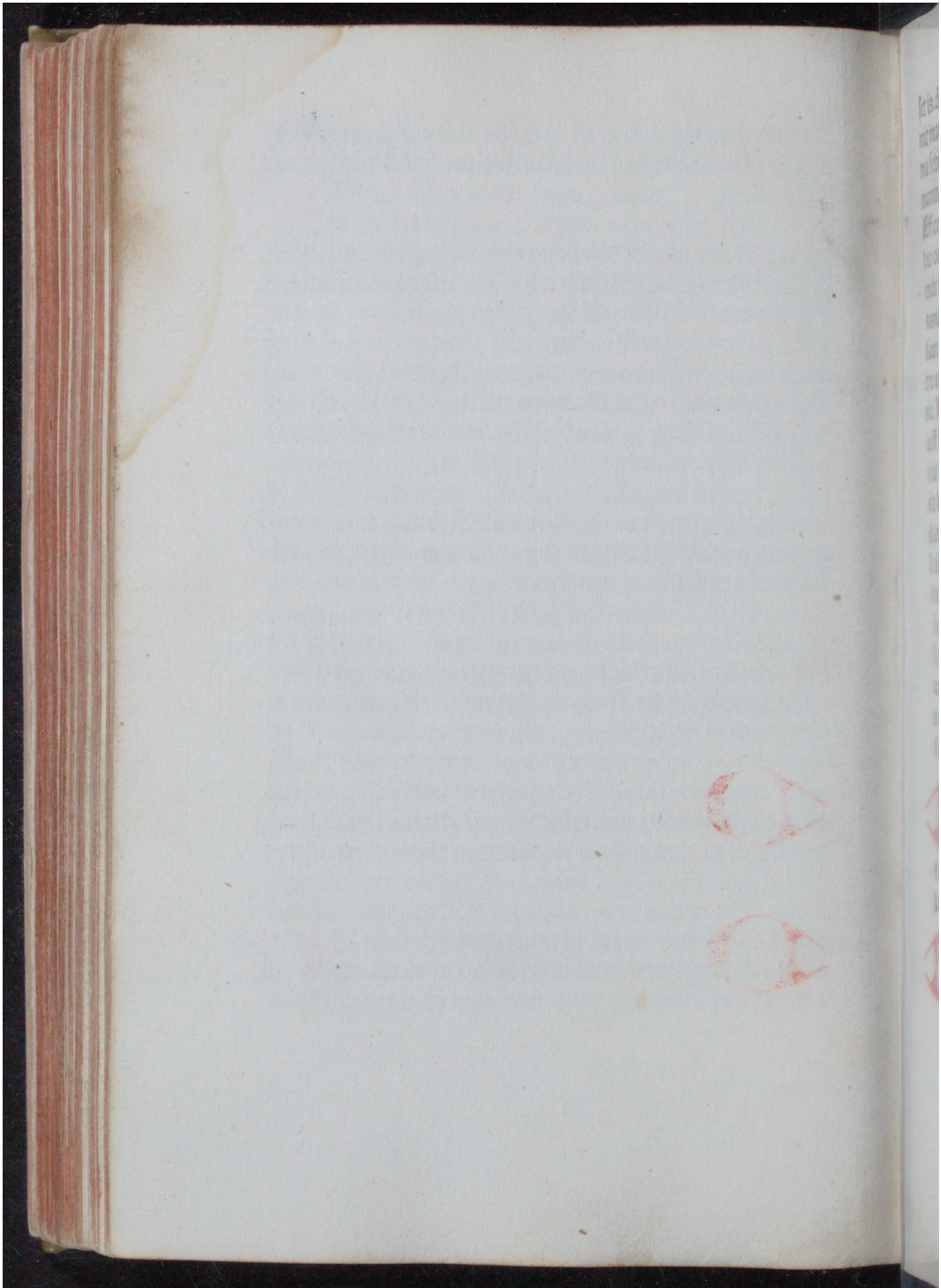

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ſet is. dat hy dat eerue mit mara riucht voer ayn aeg. eñ mit mara riucht veer op ſitta ſchil. voer ain. ſo hyt hi te ma ſchil. Vo ſchil elkerlyc ſidza vera ſex mit ſonðlinga moningbem. dat hi riucht ſeide. dat veer hy hyr om dat Eff een frowe her ves foermeth. dat eerwe ſeide hio oen her manne voercoft habbe half be eñ half bovel. ende trymene ſyn ain. lawiged eñ ōlawiged. ieff di eerf nama ves biſecka wil. ſoe is hio nier. byne to iechtē mit ſaun orkenen dat ſchillet weſſa fiower an ſyner ſida. eñ tre an her ſyda. dan di eerfnama mitta ſeck wird ty ōga ne. Nu iſt riucht dat dio frowe ſchil dat her half i brīga ieff hio dat trymene habba wil. Iefma veer om mon nia ſchil. ſo ſprecktma ald⁹. Ic monie to bida ede veer y da konigh to hulde ſuoren. eñ hi iwer ſeluis ſele. dat I⁹ dac wird ſidze. hor diſſe frowe an diſſe māne foercaped habbe. half be. eñ half bovel. ende trymene ſyn ain. ende biſe mit cape āda wara latte. eñ hio nv anda wara ſitta ſchil. mit mara rincht dā hioet enighmā rema thoer Nu ſchellz da ſex folgia. eñ da ſchillet elkerlyc ſidza. mit ſon verlinga ede. veer hi da konīge to hulde ſuoer. eñ hy ſy ner ſelues ſele. dat hi dac wird ſidze. dat dis man riucht ſeide. nw. dat veer hi hyr ſeide om dat eerwe.

Alt is riucht. iefma een bera oen ſpreckt dat hi habbe een man to mee eñ to mele. ende hy him habbe eeſna ioun. dat hi veer foer āderda ſchil ſo haetſoma hī op ſprect. iechta. iefta biſecka. beta. ieff hyt bicaent. riuchta. ief hyt naet bicaent

Alt is riucht. ief een huuſnata ſyn bera off ſtelt ende hi des iechtich wrwōnen wt ſoe ſchil hy beta toe ienſt ſyn bera dat een ſchet eñ dat oder

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

So ist riucht dat di bera foer syne buusnaet. ȳ schelta dat weer ield iouwa schil .om syn ayn gued .om dat bi ne taegh mit met ende mit mele.

Ef bitighie io des dat ȳ mi mine tollen bihalden habbet also ōriucht wr riucht so ȳ se nu mit riuchta ielde schil let. nu ist riucht dat hi aldus gret āderda schil. toe iecht wird iefta to seck wō Jecht hi soe is dio tollen tuischet ief hyt biseckt soe sintet sex eden hit ne se dat di schelta habbe tveer synre buren deer deer to andert weren. da ma him monade ief da tueer, dat bitiuged dat hi da tolne veigarade so is di schelta nier mit tuā orkenē him toe bi tiogen so hi disse lada habba moge ief da tueer dat bitio ged. so is dio tolne twischet. ende da schelta tueer schil lingen ende da grewa twa pond

Eff een man een orem bitighet dat hi babbe siī ros an raef rede riden an sine mede. ende an sy ne willa. so aegh hyt to beten ief hyt bikāt mit tuam schillingen iefta tuirasum onsuara.

Sō hwaso dera seecknese wernt datma syn gued biseka vil so schil hi da bānēr iowa tua pōd

Allerlyck deer faders lawa. ēn moders lawa ōtfī sē habbe dera aegh allelyck ane pēnigh to iowane thi buislaga iefta alle gaō dine mara tre pēnigē vta buse

Pedagia noua īstitui nō ōnt sine cōsēsu ꝑncipis ō cē si ca. īnouaꝝ pedagia dicūt et q̄ dāt a transeūtibꝰ in locis ꝑstitutis a ꝑncipe de ꝟ. signi. e. super q̄busdam.

Hweerso een bēmerick maer is aldeer da bēmeri ka gaer cōmet so aegh bine to slatane deer der mit sine lande to comt di maer schil acht fotem wyd vella. dyne aegh nimmen toe sellen ner to capien.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

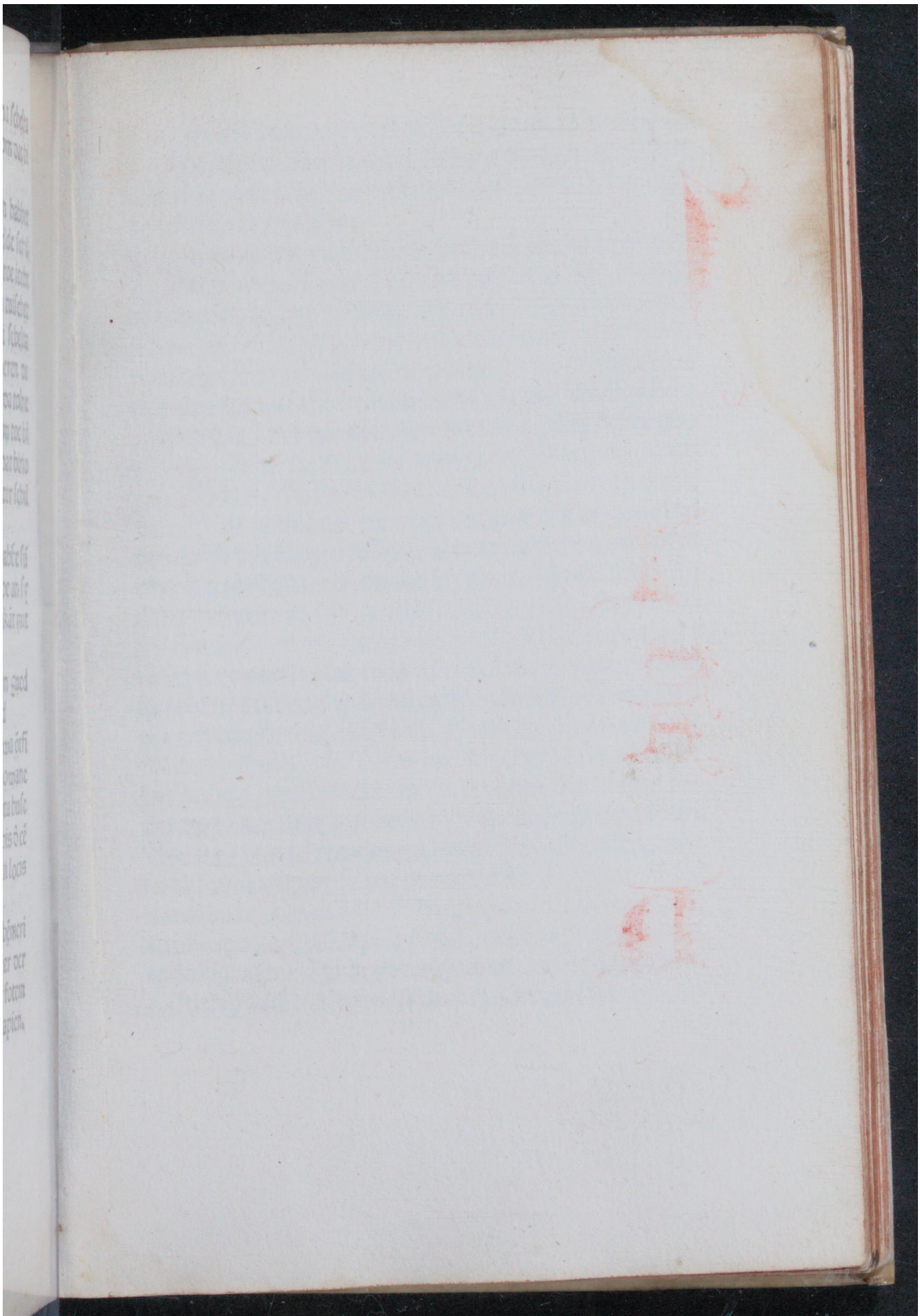

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

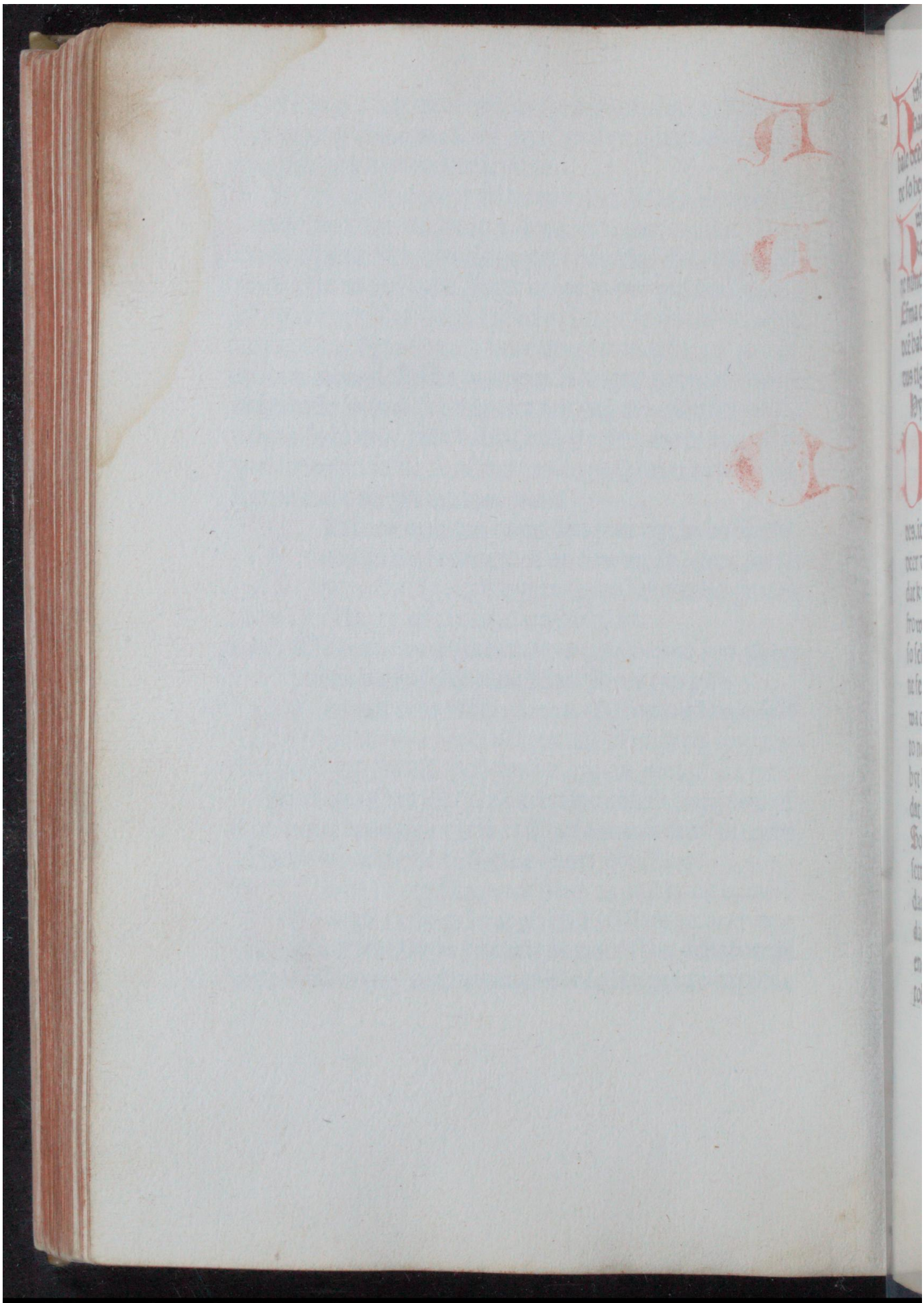

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Hwſo di bannena dyck biſchowat wt to vandck ſo
haetſoma deer it wint. ſo agen da dyck arbé dine
hale deel eñ di ſchelta dine halen deel is di aeſga der me
de ſo heertet oen trim.

Hwſoma een gued biſitta ſchil mit des konighes or
kenē ſo huā ſo hit di ſchelta bifelt dat hyt an bode
ne nime ſo aeg hyt to ōtfaē. ief hyt with ſeit ſo is hi han
Efma een māne bitiget dat hi ane huiſbreec. ſchieldich
deē habbe deer di viid ī gōge eñ di reck wt. ſo aegh hi al
dus tigades tuiraſū ōriuchta iefta mit tuā ſchilligē beta

Hyr biginnet da vilkerren dis lādis mitta fyf delen.

DJt is riucht eñ wilker der vyſeſta eñ der riuch
tera. Dat neen abbet een biueſed kīd toe claſſe
ne nime buta reed des eerfnamens eñ des mon
des. ief di ora claged ſo ſchil di deer dat kīd nimt. eñ di
deer dat iout aider in dat lād beta mit tachtich pōdē Eñ
dat kynd veer op ſyn gued bi bode dis lādis. Jefter een
frow nimen wt mit ōwilla. ende bio dat ket ende claget
ſo ſchil di deerſe iout ende di deerſe nimt ayder beta di
ne ferd mit tachtich pōdem ende da frowa bia aider iou
wa een baudleſene. claget dio frowe als bio fri is datſe
to needvyf vōnen ſe ſo ſchilma bit beta mit .lii. pōdē. ief
hyt bicand ſteed. biſeckt hyt ſe aegh bio dine ker ber bio
dat op him bringe. mit ber ede ende mit ſaun dera tolua
Doe hyo him to reme mitta ſinem. Hwaſoe oderne wr
ſetta ſone ende wr ſwerren eden ende wr keſten mond
daed ſlacht ſo is di ferd tolftich pōd in dat lād. anderde
daedſlachta tachtich pōd. Huaſo oderne bi redena reed
ende bi leidera lega opēbeerlyc daed ſlacht ſo is di ferd
tolftich pōd. Huaſo flucht to enis āderis mānis huſe ief

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

deer een mã slayn wirth'inda buse.so is dy ferd tolftich pond hatsoma deer wt fiucht neen ferd Sweersoma een mã da agẽ ō wirdelic wt brekt deer sii riucht bibaldẽ bact.so is dy ferd tachtich pōd Berssallich lya.xxxii ponda. Alle disse ferden selma ī fraenkere by riuchta eñ lasta Truch slain baud. wt schettẽ agen.lam lyaa dy ferd xxiiii pōda. Pulligh truch dine bwck. Truch. dine bals Truich dat baud eñ oder dulginga frasa dus lyues dy ferd isxvi pōd. Pullich truch dine eerm. Truch da band. Truch diin schōck. Eñ truch diin foet. Ende alla oenbrins seer|.di ferd is acht pōd. Disse ferdẽ selma by riuchta wta bifāg eñ lasta Bloedresen eude faxfangh eñ bact so nier is mitta eden toe ongaẽ.dan di onbrig.di fedr tua pond.eñ dat scillet da attẽ by riuchta Sueer so da attben een mã schieldigiet.dat by dyn ferd britsen habbe.so schil hi mit twā pondẽ beta. Jef hi biseekt.soe schillet hia him dat wrtiuch wedoia oes forma oeis.ief ta syn eden ōfaen.iefta fri lete.dat tiugh schillet tre attẽ twaẽ. ief da tre athẽ naet en ena sid. so bera hia syn eed eñ tueen folgren. Suaso di schelta wrberich tiughet fyff tigh so schil hine ladia to fraenker.eñ oeer wrtiuga iefta toda bifāges waer oeer hi in sittẽ is.eñ oeer wrtiu ga. mit saũ oera toluem eñ mitta aesga eñ mit him selm so is syn bā.x.schillẽghen.eñ da fellinga oeer om dat by wrberich waerd .in dine warff mit twā pōoem Sua so oderne om een hael pōdis schada.iefta bitiget.so tzie se hi oeermet oensprect.hor by mit ene ede onsuerre.so hi dae orẽ dat to reme Suaso orẽ off aeschet enis hal nis pōdis wirdẽ iefta meer bīna da pēd so moet di oeer met oēsprect.mit ene ede ontgaẽ bit ne fe.dat di ora him

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

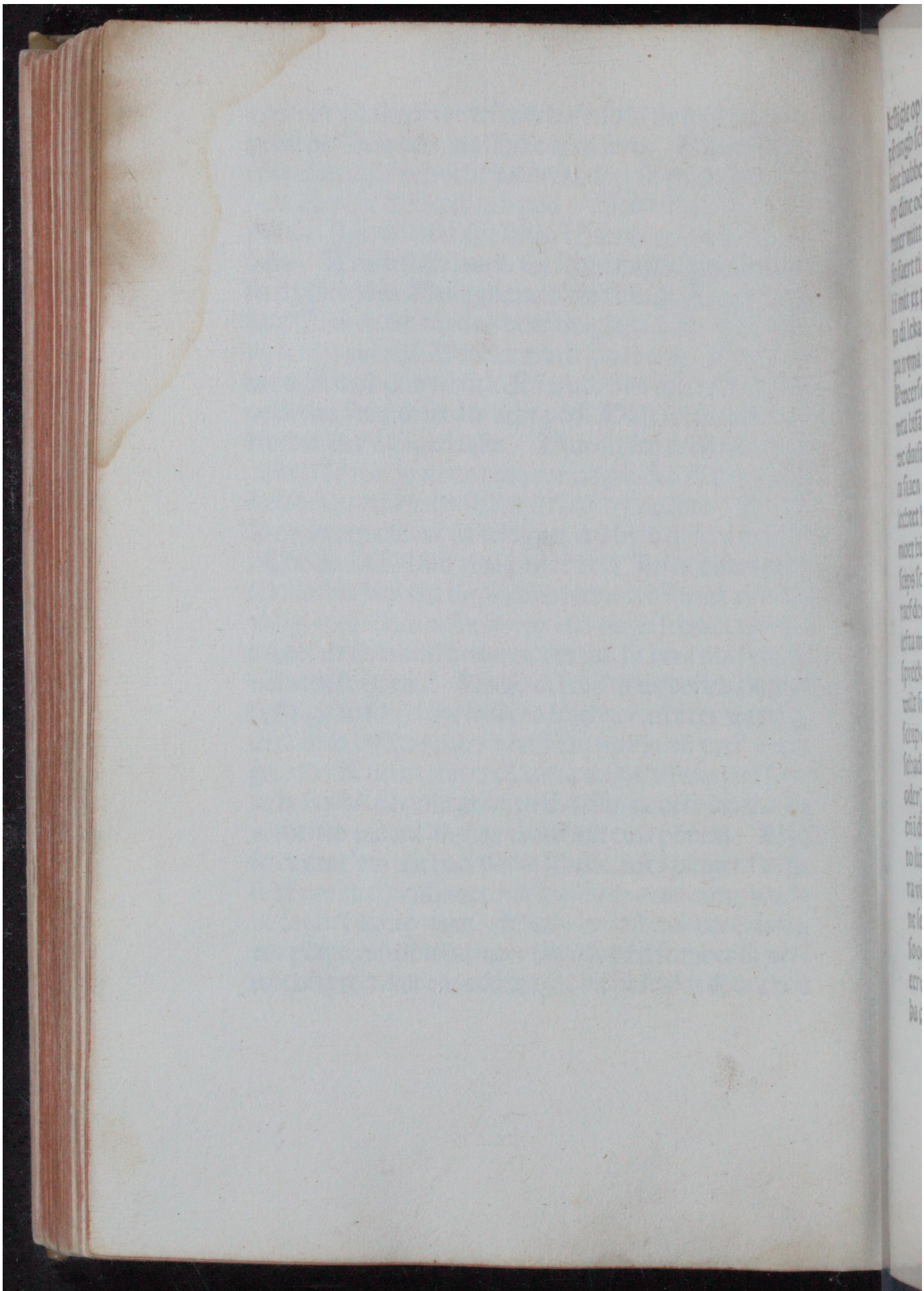

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

keſtigie op tueer eden . Amme neen ſchada.ner om nen
pēningh ſchielda moetma bagra keſtigia.dā op ſex eden
bine babbe riuchte orkenē . Hueerſo di ene papa claget
op dine oderne ſo ſchil aider een riuchter tzieſa ende da
tueer mitta deckē da ſeke eida eer bi wta lāde fare.bwa
ſo faert ti fora layngem wr bod dera riuchtera ſoe bete
bi mit xx ponda ende dio fer om naet. Hwſo di papa ief
ta di leka ayder op oderne clagiet ſoe ſchil aider een pa
pa nyma ende da riuchteren een ſetta deer da ſeke einde
Hweerſo di papa fā noth ſchada eñ fā ſmella ſchada cla
wta bifāgh claget aldeer toe nimē lada iefta bota. Deer
we duiſtſlekē als bia ſchaed ſo ſchilmaſe da riuchterē le
ta ſiaen deer eft itta riuchta deitingh dat is.lxiii.nachta
iechtet him dae riuchterē dat biaet ſchowed habbet ſoe
moet bi mit ene eed winna ſine bota breckt bī dis orken
ſcips ſo moet bi bitigia Huaſo bitiget een orē dat bi een
raef deen habbe oē ſyn lāde om een raef eerd iefta ſceerd
iefta meta iefta etb iefta delta ſoe moet by deermet oen
ſpreckt mit een bala pōd beta iefta ſexaſū ontſuara bine
wilt ſuara mit ene ede dat bit ne ſe dat byt fan wan wyt
ſchip dede iefta fā wāuiſigbe deen habbe ende bete dine
ſchada deer bi deer oē deē habbe Huaſo mit ſaēnada ſidē
oderȝ lād een walde detb ſoe ſchil byt mit tuāpōdē beta
eñ ī dine bifāges wf mit acht pōdē huāſo tynſe diſſe bota
to litick ſo ſchil di deermet oē ſprect beta als di ora ſwa
ra vil tuyſdbet dat bit fol bet ſe eñ ſtedigie niogē edē bit
ne ſe dat by babbe riuchte ſikeringe nyogben eden bwa
ſo oderem mit wepeneder band. ende mit lādbede in ſyn
eer we walde detb . ſoe ſchil by deer dat land aegb.bab
ba dine ker dat bi da bote nime acht pond iefta tuybeet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ſo dy ādera vil mit ene ede ontgaen ende niogen edē fol
gie bim tuntich pōd in dine bifangh ende nene ſikeringe
Hwaſo in oderis huis geet an ſiin willa ende an dis ode
ris ō willa ſo ſchil bi beta dine in gōgh mit ene pōd ende
vine wt gongh mit ene ora pond. iefta ſexaſum ōtſuara
Hwaſoe oderis huus in ſtaet mit haeſter band ende mit
ira mode dat di vynd in geet. ende di reeck wt. ſoe ſchil
byt beta mit een hala pond ende toe ienſt dae athen mit
twā pōdem. iefta ſexaſū ōtſuara bit ne ſe dat bit da athē
bitinga willet. Hwaſo oderis huus in ſtaet mit ſaēnada
ſidem. ſoe ſchil bi beta mit twā pōdem to ienſt dyn deer
bine ſchada deen haet eñ in dine bifāgh mit acht pōdem
ſo ſchil di huuſhera ſuara dine oenbring. eñ mit ene eed
vita haet ſyn ſchada is eñ niogē eden folghia eñ dat twi
beet beta. Hwaſo āderis huis in ſtaet mit landbede. ende
mit weepnader band. ſo ſchil byt beta to iens dyn huuſ
hera mit acht pōdem. ende inden bifangh mit xx pōdem
Hwaſoe anderis huus baernt iefta breckt. ſpeerfallich
ende balckfallich di ferd is tachtich pond dae huuſhera
tribeet als byt ſwara wil ende bim niogben eden folgia
Hwaſo capet een ſchet. iefta ſchepen weed. iefta fyow
hned dueck ief di clager deer bit ſeld haet om ſyn virdē
ſo ſchil byt mit twā orkenem winna al deer by ſittende
is. bit ne dat di ora dat wricld aldeer habbe ſo is bi mit
ta wricld nier. ief bim dis breckt. ſo ſchil di ora mit ſine
orkenē ſyn ield wīna. Hwaſo orem haet ioun hādieftich
gued op ield oē orkēſchips ādert ſo ſchil byt winna mit
ſine burē ief di ora dat wricld aldeer haet. aldeer di cla
ger ſit binna da hēmerick is bit een pōd ief min tueer or
kenē tſt meer dā tua pōd ſaū orkenē. Hwaſo claget oin

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

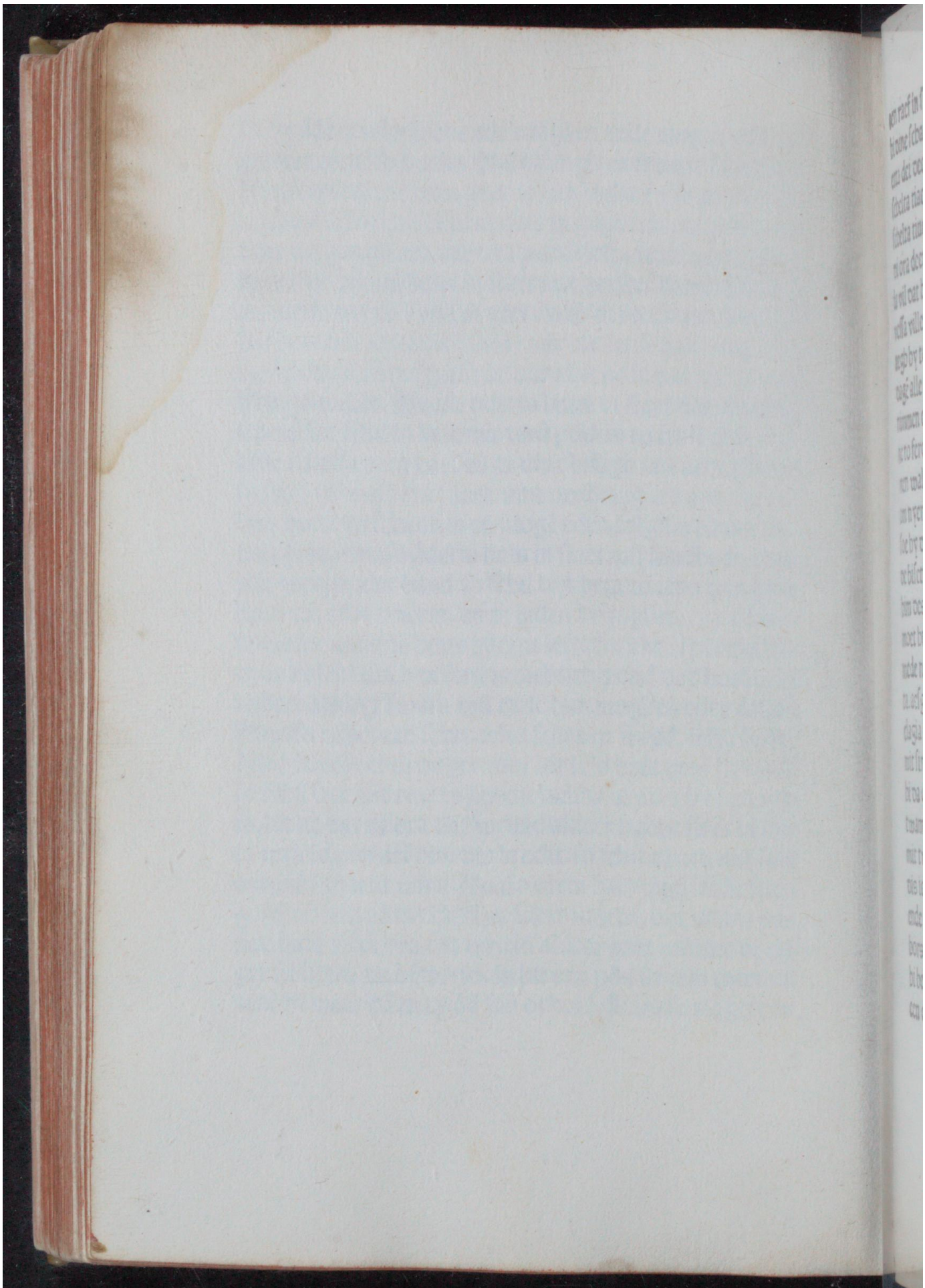

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

een raef in ſyn ayn eerue ſo ſchil bi dat lād naemnā deer
bi dine ſchada oen deen babbe vil di ora dis ain wmetta
etta dei deer di ora nimt. ſo ſchil bi dis forma deis toda
ſchelta tiaen ō dine aīdom. iefta inda atthem ief bi to da
ſchelta tiucht ſo ſchil bi in dine bifāgh twa pōd ſetta. eñ
di ora deer to iēſt iefta da claegh beta Huaſo een lād ſel
la vil dat hyt wr ſine ghac kerka biede. alle dā deer neſt
veſſa villet tree dagen ief bit nīmen capet ō dat bod. ſoe
aegh hy to da waer to cōmen ende aldeer toe biedē tree
dagē alle dam deer neſt veſſa wil. ief bit dis tredda deis
nimmen capet deer neſt is. Soe agben da riuchteren bi
ne to ferdien deer bit oen biara andert caped dat bim nī
men wald iefta ōriucht dwe deer deen. Hwaſo clagbet
om nyer caep ende di ora tioeghtet toe da aina. ſoe fyr
ſoe hy dat tiugh babbe dat hyt ieer ende dei biuetten en
de biſetten babbe ſo moet bi aldeer mei fri weſſa breckt
bim des tiuges ſo fyr ſo di ora dat nieſ birecknia mei ſo
moet bi bim dine caep rema. Hueck riucht ī ſine eedſpil
mede nimt ſe bit. Greetman. E bera. Ettba. ſchelta. tolf
ta. aeſgha. abbet decken. papa. eedſwara bānere. wil hy
clagia deerſe iout. ſoe ſchil di ora ſine ker babba bor bi
mit ſine ede dis ōtgonge ende mit bim ſex ſynre burē ſo
bi da oré toe reme mit alſo dena tiugbe. ief bit is buppa
twam poudem iſt binia twam pondem. iefta twa pond
mit twā edem wtrt hy toe riucht wr wonuen ſo ſchil bi
dis ieris wta ede dat is riucht all freſena. Saxes ſteke
ende armborſt ſchette ayder tu ybeet. Hwaſo op oderis
bors ſit an ſyn willa ende an dis oderis ōwilla. ſo ſchil
bi beta dine op ſedel mit een pōde ende dyn offedel mit
een odera. iefta ſexaſum onſ wara.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Jir sint lada scrioun. berde fāges ende duust slekis duust stowes ende duust suenges. so schil di man an sine nates bād faen ende suara dat him god alsoe helpe ende riuchte band trowa. so hi dera deda ōschieldich se. Om fax fāg so schil hi faen oen synre gara eñ suara. so him sūre schette fia ti fromę ỳde so hi ōschieldich se. Jtē bloed ẓsene tuirasū ōsuara. mete dulgh fioweras ū ōsuara. Fax fāgh weedscreed fliues ỳp. bloedresene. duist steet duist sleeck dis is di fria fresa nier op da helligē to uitanc dā hi aegh enich tiugh to ōtfaē. Hyr biginet dae bireckna

Duust sleeck. duust steet. duust. da botha. schou. duust suengh. ende hde fengh alf eeck fiowẏ pennigen iefta mit eenre band ōtsuara Duust sleeck deer is xxi. nachta weden. ende wāfel dio bote is xii graet iefta tuirasū ōtsuara. een beet eñ oenbrins. Duust sleeck deer is xlii nachta veden ende wanfel dio bote is. iiii. schilligben iefta fioweras ū ōsuara. eenbeet ende oenbrins. Duust sleeck deer is lxiii. nach ta weden ende vanfel dio bote is sex schilligen. iefta sex asū ōtsuara. ief da riuchteren iefta da toluen babbet dat bischowet. so is hi nier mit ene ede oen to brigē. eenbeet ende oenbrins. Tien duust sleken xx xxx. ende een duust sleeck in een kase dat is al gaer seid een dustsleeck to'ree nien. alsoe fiir soe bit nact weden ner wanfel is. Dauid dusniga is dat een mēscha slain se also seer dattet bī itta ara dauid ende duset so is dio bote xvi. graet. Eenbeet. Duustslekis bote op syn fria hals fyf figeren breed tuis sba weed eñ. schreed dio bote is fiower schilligen. iefta fioweras ū ōsuara ende neenō bringh daya al soe fyr soe bit mitt' blata bād deen se eñ bi bela fel se. Eenbeet eñ ō.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

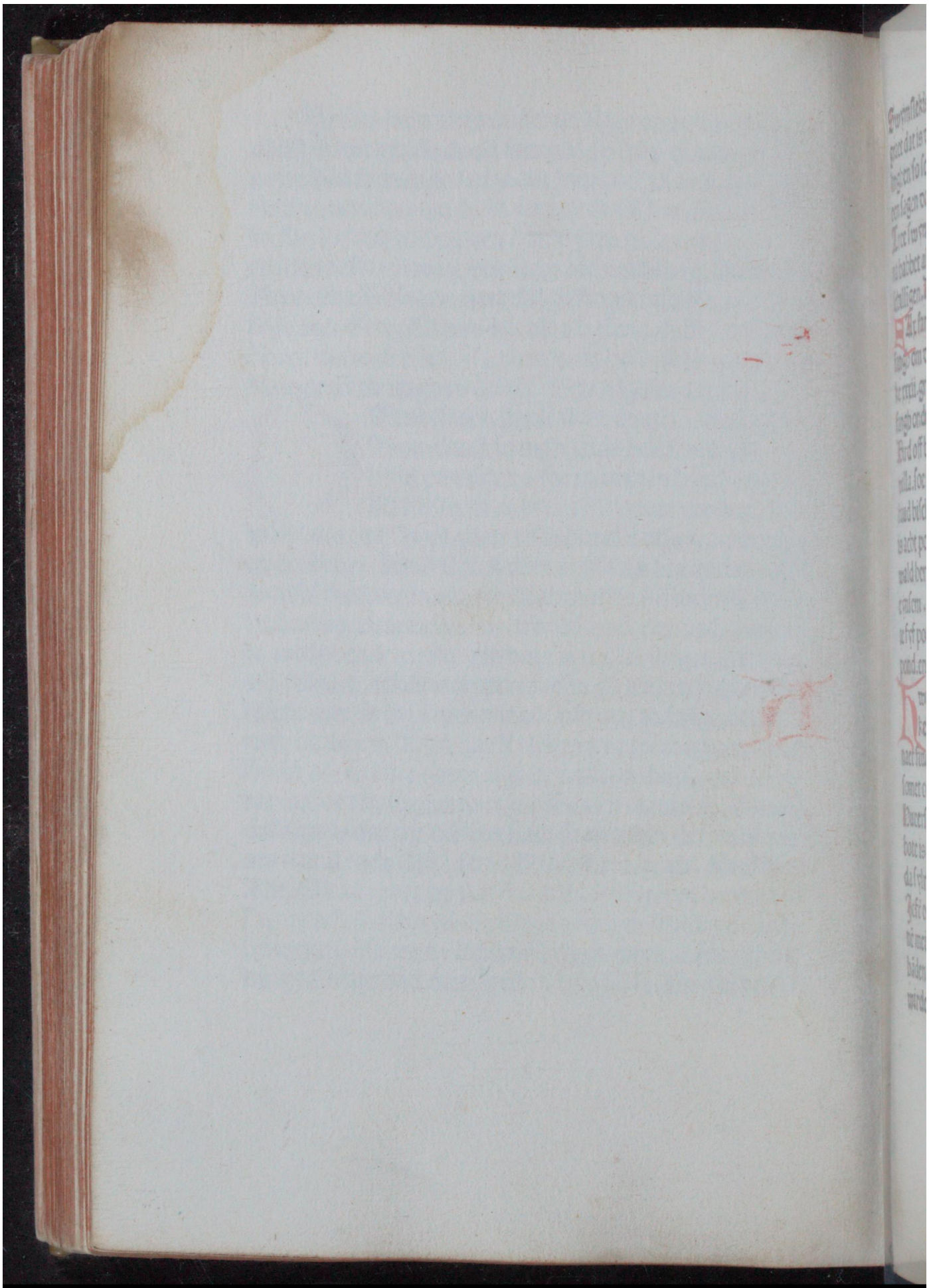

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Swymflekis bote is fyf einfa fiow fchilligben eñ fiow
graet dat is dio landis vilker. Item neida bota fyf fchil
lingben fo fchillet fwara tueen trowe maen dat bia dat
oen fagen dat bi oen fuyme lege. iefta fioweraſū ōſuara
Tree fwym fleken. Tree eerdfallen. ende tria vapel pi
na babbet al een riucht ende al een bota. Da bagiſta fyf
fchilligen. Da middelſta xxvi graet. da miſta xiiii graet
Hax fangh acht graet. iefta twiraſum ōſuara. Bird
fangh om den mond xvi graet. Faxfāgh binia oen da bu
ke xxxii. graet. Fax fāgh op da aegh hlid vi. graet. Fax
fangh ondera eerme. iiii. graet. Heer ſcreden acht graet
Bird off baernd. iefta kaeld. iefta off ſcherren wr ſyn
willa. ſoe is dio bote fiardahael pond. Hwamſoma ſyn
haud biſchert mit wald datma him halt. ende bynt dat
is acht pond ende ſexteen graet. Jefma een frowa mit
wald her friſlen off ſnyt. ſoe ſchelma her beta mit acht
eynſem. Jefma een man ſyn heer of ſingbt ſo is dio bo
te fyf pond. iefmet al heel off ſingbt ſoe is dio bote tien
pond. ende da lada ſex eden fan diſſem.

Hweerſoma een frowa faxfāgen deth iefta duuſtſle
ken. iefta bloedreſena. iefta ielkirs dulgīga. eñ bio
naet fiuchtende is ſo is her bote da fiarda pennīgh mara
ſomet een mā dwee. Eenbeet ende oenbrins. Fliues ỳp
Hueerſo een man virt veet ende vaſich fā een orem dio
bote is viii. graet iefta ſexaſū ōſuara. Fliues ỳpi een bā
da ſylroda dio bote is v. ſchilligē iefta ſexaſū ontſuara
Jeſt een mā vord vorpen in een ōuad vett dat mit agbe
nē mei ſiaē bor himel ner eerda ner dine grōd fka mitta
bāden ner mit fotē ſoe ſchilma him beta mit eenre lioed
wirden. Trybeet ende oenbrins. iefta toluaſū ōtſwara

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Bloedresene.viii.pennighen.iefta tuirasũ õsuarra
Dio bloedr̃sene blicanđ onder da claen. xxxii.pẽ
nighẽ.iefta tuirasũ onsuara Bloedresena onđ da fris
lem.viii.graet Bloedresẽ onđ da andlete mit wlite.i
põd Bloedr̃sene trugh da tõge.v.shillẽgẽ Bloedr̃
sene õder dera tõghe. iefta dullich onđ da tõghe. als hit
ielkars is oenda felle Bloedr̃sena truch dyne hals eũ
truch da sida.etta eind.xvi.engelsch eñ bida odera eind
also fulla Jeff een man wirht mãgera bloedresẽ deen
mey hy da bispana soe schilma dat beta.ief hi dat suarra
wil dattz hi deen se to ene steck.ofta to ene sleek.so mei
ma da twa bloedr̃sena garia to ene meteduligh. Eñ tria
bloedresena to twa metedulgẽ. eñ to eenre bloedresena
meima da garia Jtez fyf bloedr̃sena schilma een man
beta.eñ naet mãgra.ner hit se dat da deen se toe een stec
ke.ief to een sleeke ende da bispãna mei Hweer so een
man op syn fria hals slain wirth.eñ hi haet een bloedre
sena dio bote is xvi. penighen Hweerso een ma haet
een bloedr̃sene also seer. dat hire oẽ to bed lidse eñ bwr
kwd is eñ gae kwd.eñ hi syn p̃ster fãdlet. soe is hi nyer
da bloedr̃sene to wytã ende riuchte itaingha aldeer toe
Vanda haude. Huasoma slacht iefta mit yrsẽ syuth
iefta mit holte.ieff mit stupa. oen syn haud datma
hi snya schil. So aegh hi dan des snides tua eisa. so aeg
ma hi om toe mettẽ bida lingra igh.bi des tũma knoeke
la lãgh.aller meta lyc.xvi pẽnighẽ Enđ dat mei een ede
oen to brighen. dat hy den snei naet deen hat be oem ne
ne fya follighe.mer om sines sonda. Jeff dii man truch
grioud wert.so is dio boet fiifta hael merck.dat schillet
bihoda p̃sterẽ ende riuchter̃.bi hiara ede.eñ bi hiara sele

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

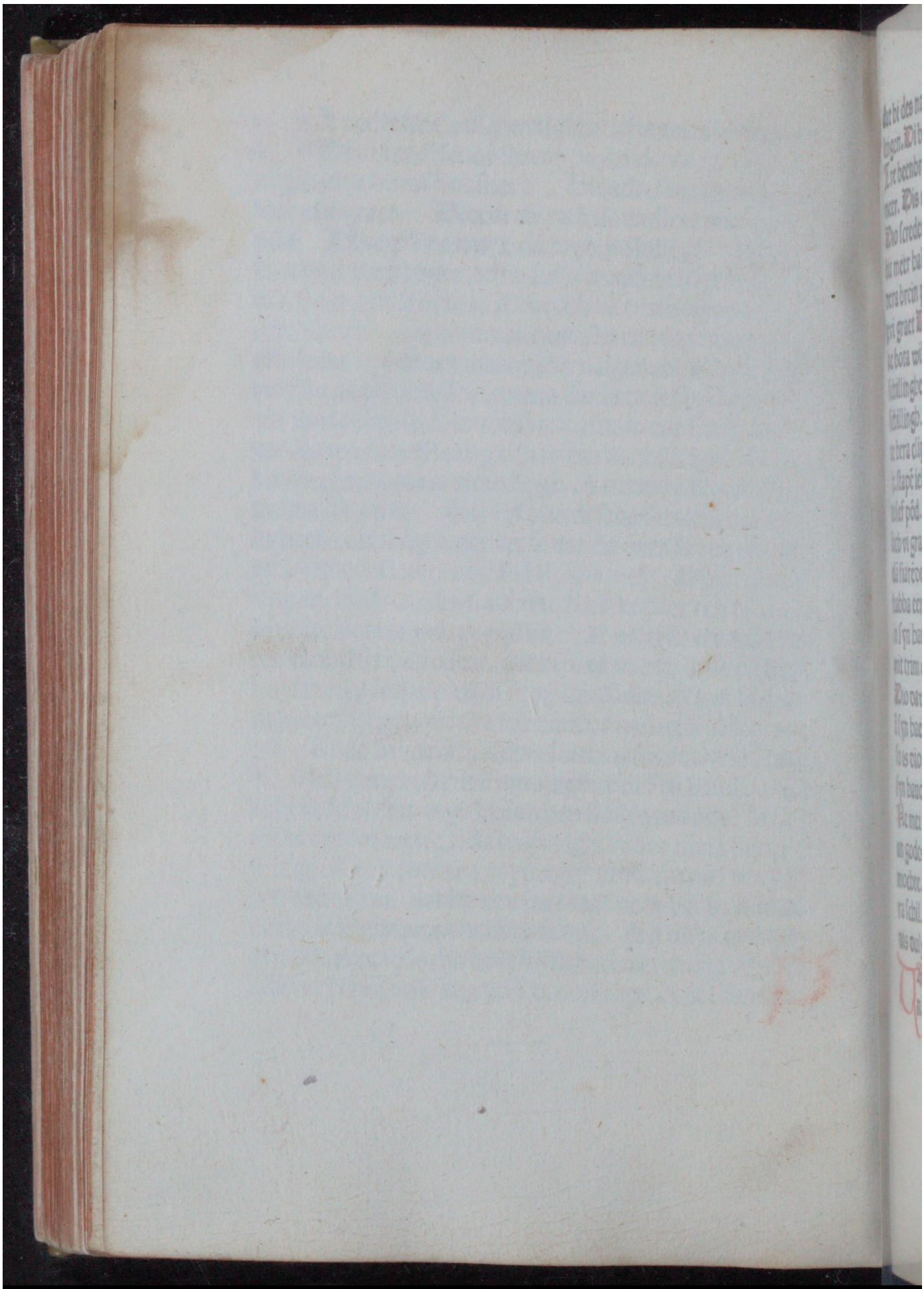

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

dat hi des naet ōtbara mochte. Inreed īt haud viii schil
lingen. Di beenbreeck inder brein pāna fiow schillingē
Tre beenbreckē schilma beta īder brein panna. eñ naet
meer. Dis elkerlyck schilma beta mei fiow schillingen
Dio screden oenda haud is fyf schillingen to bote mey
hit meer halda so een meta. Dis forma benis wtgongh
dera brein panna xxxii graet. Dis lettera benis wtgōg
xvi graet Dis tredda benis wt gongh viii graet Somli
ke bota willet dat dis forma benis wtgōgh se fiouwer
schillinghen. dis lettera tueen schillingē. dis tredda een
schillingh. So schil hyt suara mit ene ede datmet moch
te hera clippa in een lewyn. ief hit foel fan sine kne wr
ix. stapē ielkirs thoermet naet beta Brein dulg. xii. pōd
tolef pōd. Beīs ōstal vi graet tohaliē mei en eed. beēstal
lich vi graet sōd eed Ergēs īda haed ief en mā sprect dat
dā fiarēdel ergra se īda haud ief oen syn haud so schil hi
habba een pond. spreckt hi dat hy da haldeel eergera se
in syn haud so schil hi habba tria pōd dat schil hy wīna
mit trim edem. Dio eergens wr al inda haud acht pond
Dio dawid īda haud. iiii. pōd. Hueerso en mā dulgz wt
i syn haed ief oen syn haud dawid hī syn haud al deer fā
so is dio bote achteenstehael pond. is hi daef. Dawid hī
syn haud. binna ieer ende binna dei. so is dio bote al soe
He mei hi an bedde. an wige ner an weīden an huis ner
an godes huse ner mit sine wiue. al soe wessa soe hy eer
mochte. Ner bi sine fiore. ner an nener ferthe deer hi fer
ra schil. soe is dis aller ekis toe bote xii graet. bikantma
dis dulgis eenbeet ende oenbrins.

Van wirsena kerf. dio forme wirsena kerf xxx pen
nīgē. dio lettere also stoer dio tredde alsoe dera el

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

kerlyck een eed. Hweerso dio wsē truch slain is oē dat been endma hit naet scwa mei dat hit glida ne mei. so is dio arste wsen een pōd. dio oder xxx penningē. dio tred de xx pēningen: Jef dat dulgh geet alinga der wirsena ende hio naet to koren se soe aegh hit naet meer to bote dan hit ielkirs oenda felle se.

Vanda agenen. dat fore aegh mit xiiii pōd dat win ster mit xiii pōdem to beten eñ bi da sida. v. merck sonder wald. Ongneliis inscatinga sex graet at aegh scaerbliind dioe bote een merck. Jef di aegh appel wta haud is so is dio bote x pōd selc haet xx pōd eñ bi dae si da xxxii pōd. Hwerso dat age al stalfestich is in da hau de eñ hit naet biseppē is so schil hi een meta dulgh oēsua ra so mei hi also deen itaynga wita oen der sioen alser i der here so is dio bote dera sioē dera trira deel elkerlyc tredda hael pōd fāder bota so fyr so dat mete dulgh oen brocht se. als fāder heer. Eergēs fāder sioen. hwaso di sioē fāda age dio fiaerndeel ara is. soe aegh hi toe bote treddahael pōd. Tribeet fāder sioen. spreckt hi dat dae treddele wrlerrē se. so is dio bote achtahael pōd. Reg breedkerf buppa da age xxxii pennīgen. is aeghbreed kerf binia da aghe xxiiii pēnnīgē. Vāda kībacke huā so syn kībacka twa worpē wt. iefta mit een swde slayn eñ hi synre sōdena naet bicant wt hio bicand so schilma hē beta mit xx pondē. bicantma hī naet. so ne moet hy fo ra oēsuara dā bi da tree delē wrlerren habbe so schil hy habba xv pōd dat pōd is hyr saun graet. Tuira tzakena breeck dio bote is iiii schillīgz. i beēbreck oender tzia ka xxxii pēnnīgen. Snawel breeck iiii schillīgz. eñ haet beenbreeck deerma dā schoye eñ datse xxi nachta wedē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

eñ wãfel ſo ſchilma dat beta aldeer to eenbeet eñ oẽbris
Inreed inda tziaka xvi graet eñ inden mõd alſo ſtoer.
Verbreeck.alſo fyr ſo dio were til ſe fãda toſſchez
ſo,aegb bi enis inreed in ſine mód eñ een weerbre
kis eñ een wlytwimelſa.ſo is dera elkerlyc xvi graet ief
dio weer een dam ſtãden bact ſoe aegb dis weerbrekis
bote naet meẽr dã ielkirs onder ãdletẽ. dat dullich ſchil
ma beta nei ſynre meta. dit is al gaer oenbrins.
ulitewimelſa is xxxii pẽnigẽ dat ſchil weſſa õder
cera neerſta wſene dat dulligh aldeer thi to beten
al ſoe gſaet als bit is .oenbrins.
Anda tonga.dat dullich iefta bloed oẽder tongba
alſo als ielkirs oẽda felle. Trybeet. Bloedreſene
trugh da tõge fyf ſchilligen eñ.oenbris. is fellis oen
ficebt xiiii pennigen.dis adema wtgõgh xxiiii pennigen
Sewerz wtgõgh xxiiii pennigẽ.di beẽbrec oẽder tziaka
Eñ di beenbreck dis õberna benis dio bote is elkeelyck
xxxii pẽnigen. Tuſchbes breck bote is xxxii penningben
Rees breeck xvi pennigen. Tuſch gerſfallich viii põd
Reſe gerſfallich iiii pond. Fander ſpreeck. Hwaſo ſyn
ſpreeck binimen wirt ſo is dio bote x põd ſo ne mey hy
meer oenſuara ſo da tree delen.eenbeet eñ oenbris. Eer
gen thera ſpreeck eñ dera beẽ. huaſo dio ſpreeobinimen
is toda fiandeel ſo is dio bote vi eiſa thida halndeel xii
einſa ſint da tredelen a wei ſo ſintet xviii eynſa. Uãder
bere iſt alſo.aldeer to ſo aegbma dat dullich to beten
ãda noes. Huãſo dio noes. al of is ſo ſitet vi põd
eñ bida ſida xxxii põd. Berſtelkerf oẽ dere noes
viii ſcillig; di ſcillig is byr i grata. beẽbrec oẽ dera noes
xv graet ief dis beis act of ſlai is mitt noes ſo is dio bote

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

xvi graet. Ende triibeet Eñ dat dulgh om to mettē bida igge eñ allermetal yck triibeet Tho disse boethem xxxii pond. In reed īda noes xvi graet dat dnlligh deer to

Anda Arem waso trugh siin aer staet. ty betē. wirth dio boet is viii graet. Gerstelbreeck oenda are xvi pēnigen. Truch dyne aerlippa fiiff graet. Ayderis aercleuis boete. iii. pōd. dat is sex eynsa Bird breeck fā da aerē xxx pēnigē Jef dat are al of is slain. iefta korē dio bote. iiii. schillēghē. eñ bida sida viii. pōd eñ xiiii eisa

Anda balse. Bueerso di bals is truch staet. so scil-mabine metta bida cortera igge. alk meta lyc. viii. graet Eñ itta aidera ein. xvi' pēningen. Ende truch dae sida dat selue riucht. Been ereck oenda balse xvi. graet Inreed indē bals also fulla. so fyr so bit meta dulgh se. eñ dat oēbrocht se. so mei bi da bota mit en eed wīna dat dulg beta der to also ilkirs wt bet. eñ dat dulg ōda strot bolla eñ dat oēbrocht se so mei bi des bota mit en eed wī na. So moet bi foerd swarza mit eed oen gerstelkerf so is dio boete' xvi. graet. ergens oera spreckr. Bueer so een man in dine strotbolla dulghet wirt. ende wirt bī dio spreecke dae fiaerndeel ara. so aegh bi fiower pond wirt hio da helfte ara. sex pōd Sīt da tueer oelen a wei tien pōd allerlyc oen to brīghen mit een sōoerlinga eed Fāder bere. Fāō siopze Eñ fāder tōhga dat selue riucht

An da beenbrecken Beēbreck bynia da brein xvi graet. Di beenbreeck oender tziaka eñ di beēbreck dis ōberna benis dio bote is elkerlyc xxxii pēningē. Di beerbreck oenda balse xxxii pēningen Di bennbreck opper axla xxxii penniugben. Ayde beens breck. xvi. penningben

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

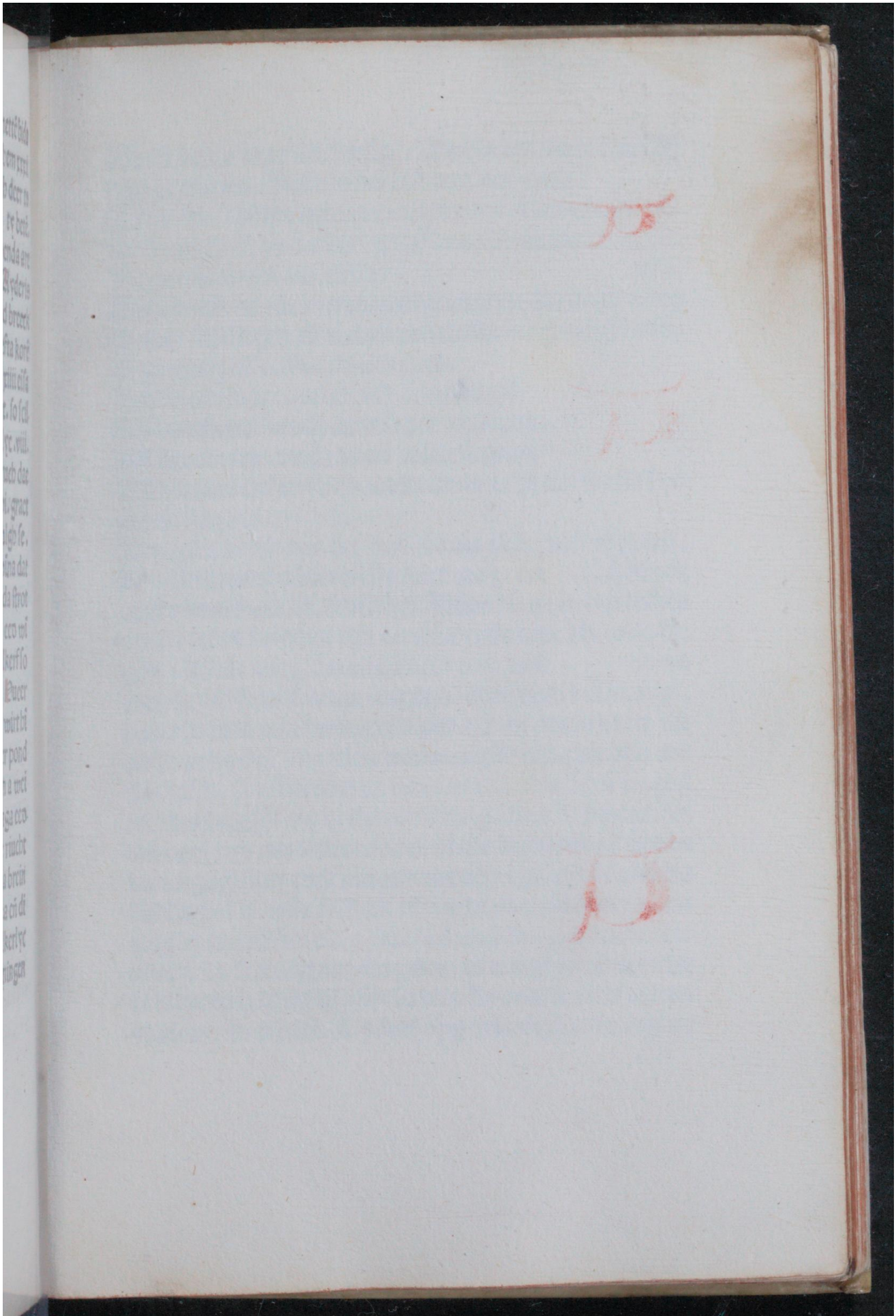

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Burst benis brec iiii. schilgʒ. Beenbreck onda scholde
rum xxxii. pen. Ribbes benis breck een einsa.
Tryа reb schilma bete ende naet meer. Rib mit. suirde
to koren. xxxii. pen. allerlyck. Quem benis breck. xxxii.
Regbenis breck tua einsa. pen.
Beenbreck oenda eermis mergb. eñ oen dat tiegb merg
flower schillẽgen. eñ dat inreed in dat eerm mergb ende
tiegb merg also. iiii. schillengben.
Hertbledois beenbreck iiii. schillengbẽ
Di beenbreck oenda eermschet xxxii. pen.
Di beenbreck oenda band wst. xii. graet
Di beenbreck binya da wrsta knoecla eñ dat wrsta lyd
oenda fingber. xvi. pen.
Dy been breck oen der ander kaet alder nest vi graet.
Dy beenbreck oẽder nesta kaet tua graet i beenbrek
oẽder knescwa iiii. schillẽgẽ. Aldus sit da beenbrecken
oenda scõckũ als bia õda eermẽ. oenda tanẽ als onda fin
gberẽ Disse vscy. da dulgb deer to ti betẽ enena
wtgõg dis forma benis wtgõgb sõder oera breinpãna.
bueerso bi is õda been. xxxii. pen. Oes oera benis wt
gõgb xvi. pen. Oes t'doa benis wtgõb viii. pen. mit ene
ede scil bi dine beenbreck wita. eer bi oera bena wtgõg
mei babba. also als bi dat mete dulg õbrocbt baet oẽ diẽ
mã deer byt oen kaltet. so scil bi die beenbrek eñ ora be
na wtgõg aller eeck mit ene ede oẽbrīga. ief bi da boeta
babba wil bi wite self dat bi riucbt due dis õberna beis
wtgõg aeg nẽ bote Xãda liid weiẽ lyd wei op da bals
knaep iiii schilligʒ dat dulg deer to ti betẽ is bit bloedre
sẽ is bit mete dulg also fyr so bit oẽbrocbt sc is bit aet ma
ra aldeer to ti betẽ. Lyduei opp axla xvxii penningben

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Lydwei itta eermboga xxxii penninghen
Lydwey itter haudwirst tweer schillinghen.
Lydwey. itta wrsta knocla een eynsa.
Etta middelsta knocla sexteen penninghen.
Etta wrsta knocla bi dae neyl xii penninghen.
Neykerff xvi pēnigan. Lidwey oēda haude v schillīgh
dat dulgh deer to ti beten. Aldꝰ sit da lidwegen oen scō
kū als hia oēda eermē sit. oēda tanen als oenda fīgeren.
Synkerf. hals synkerf iiii eīsa. hoxena synkerf in ay
dera hoxena tua sina elk syn fā dam aider tua eīsa
Heel synckerf iiii eīsa. ielkirs sint da siīkerf bihala disse
sex algaer een eīse mit ene eed to wīnē dat dulg deer toe
Truch gūgende dulg truch dyn eerm. thi beten
eñ. truch diin schōck di ingūgh eñ di wtgūgh ayd
een eysa so fyr so deer helis fellis een meta tuisscha se is
deer neen meta tuisscha so sitet twa bloedresena. Hueer
so di ingūgh eñ di wtgūgh. eñ di wtgūgh is oen figerem
iefta tanū aider een einsa hoder so deer mīra iefta mara
helis fellis a tuisscha se. Truch da hād di beēbrec truch
gōgende dulg truch da hādbird een pond dat dulg deer
Van lāthe iefť īmen sprect dat hi oē. to thi beten
sine eermē iefta oen sine hāden oen sine scōken. ief
oen sine fotē lā se so is dio bote xxvi eīsa. Iefter immen
haet lā fīgeren iefta tanē so is dio bote een merck. Eer
gens oen eermen eñ scōken hāden eñ foten. iefter immen
eergēs hab buppa dera lāthe so is dio mīste eergens vii
eīsa. dio middelste xiiii eīsa. dio maeste eergēs xxi eynsa
dit is fā eermē eñ scōken. Iefť fīgeren iefta tanen habbz
eergēs so is dio mīste een eīse dio middelste ii einsa. dyo
maeste tria einsa. Item dio mare eergens oenda fingerē

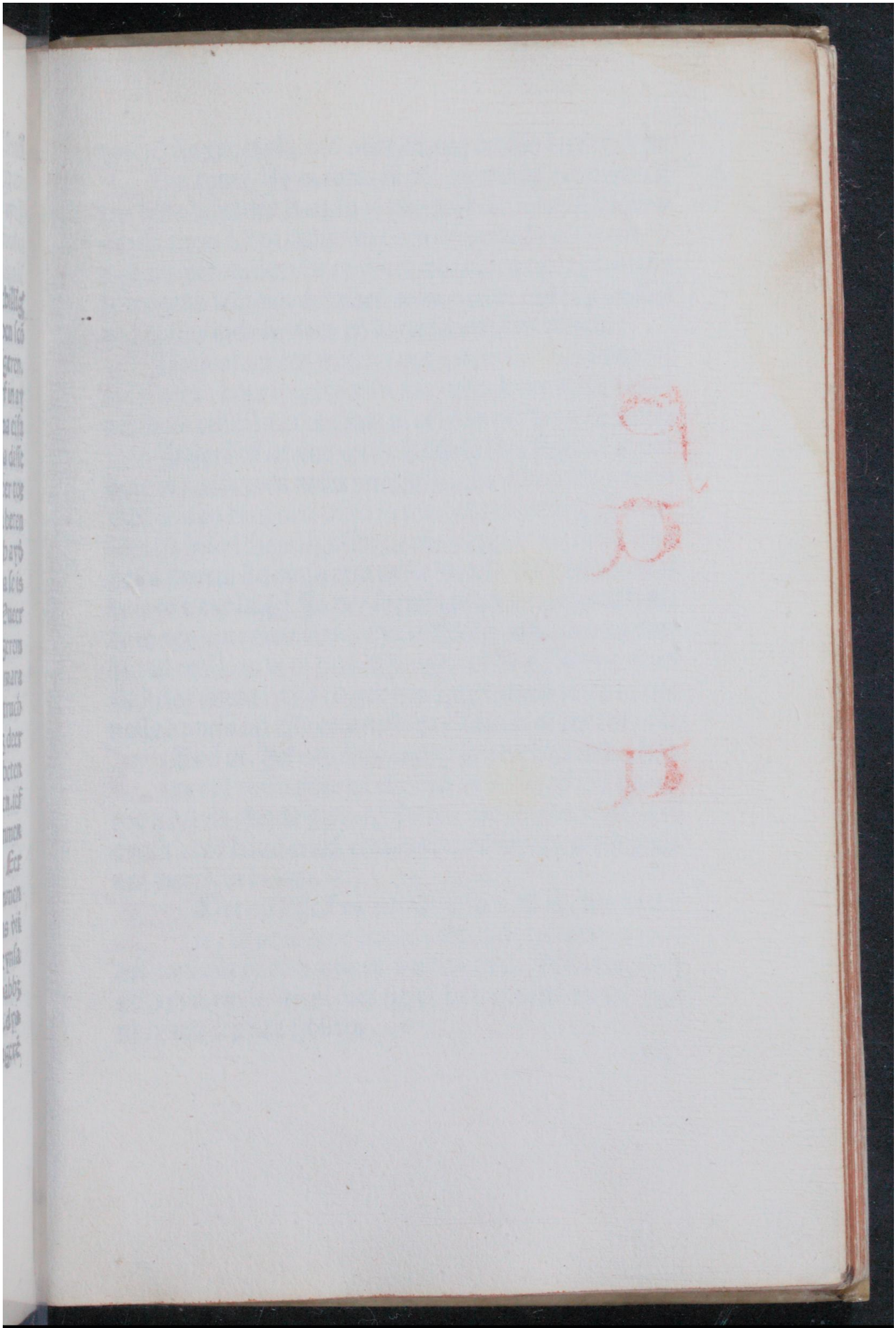

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

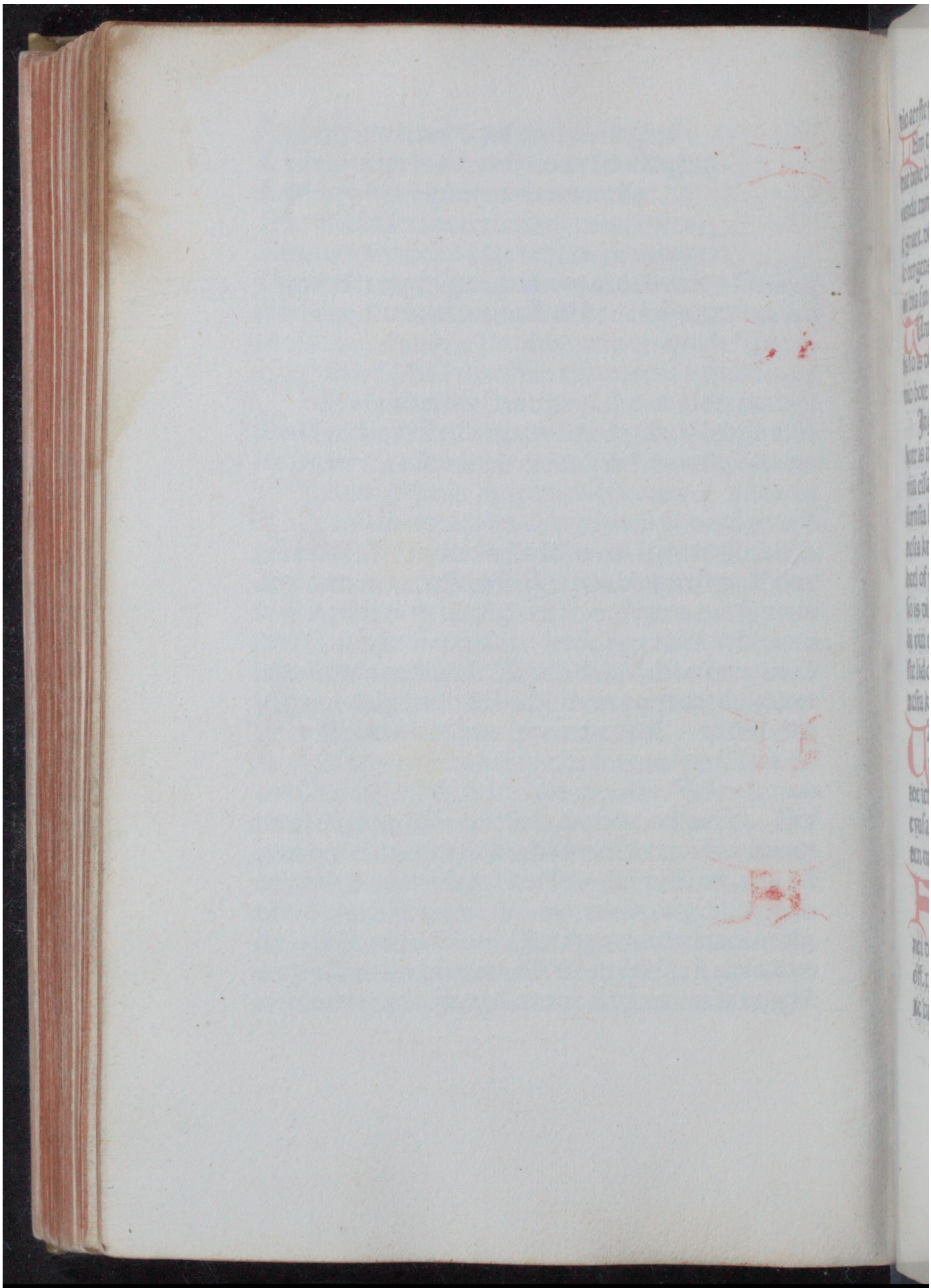

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

dio aerste xxx einsa. dio oder. lii. dio tredde lxxiii bi hwi

Lam tuma. Is di tuma lā eñ. ta pēnig; to recknien dat hine bihalden haet so is dio bote iii pond. Eergens oenda tuma ief di tuma haet een eergens. so is dio miste x graet. dio middelste xx graet. dio maeste xxx graet. Alle eergens schilma del tiaen to da neilen naet op da liue eñ hia sint inda eermen eñ in da schoncken allyck.

Tuma of. ief een mēscha dat wrste lid fāda tuma of is so is dio bote iiii eīsa is hi itta nesta knocla off. soe is dio bote viii eīsa is di tuma al of so is dio bote xii einsa.

Ingerē of ief dat wrste lid fāda scot figer of is dio bote is ii eīsa inda nesta knocla iiii eīsa itta uesta knocla viiii eīsa. is hi al heel of so is dio bote xi einsa ¶ Is dat fornsta lid of fāda lāge finger dio bote is twa einsa inda nesta knocla iiii einsa etta nesta knocla viii einsa is hi al heel of x eynsa. ¶ Is dat fornsta lid of fanda gold figer so is dio bote twa einsa. etta iiii einsa. inda knocla deer hi viii einsa. is hi al heel of niogen einsa. ¶ Is dat fornste lid of fanda lytka finger dio bote is twa einsa in dae nesta knocla iiii eīsa etta nesta xi eīsa is hi al heel of viii.

Vand of. Jef dio fore hād of is itter hād wst einsa xxviii einsa neidam dat hio da seinīga schil duaen toe ienst da quada gast. ¶ Is dio winster hand of xxvi eynsa. dio hand craul cruum een merck. di eerm grüp een merck is hi lam.

Foet off. Jeff di winstera foet off is. itta ancke le. Soe is dioe boete. acht ende tueintich eynsa nei dam dat hi diin instaep dwaen schil. Is di fora foet off. xxvii. einsa. Is di foet strick halt een merck dit winne hi mit sex sine sibbem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Elkerf xxiiii. penningen. Jefta leska onda yle to
korē sint inda bande eñ onder da fotē aller eeck xvi. pen
Mete dug. at mete dulg tuscha weed ende sereed
so is di mā nier mitta oenbrīghe. dā da lada. so is dio bo
te. iiii. schilligen. Jelkirs sint da mete dulgh xvi. pēnigē
ende dat dulgh mit ene eoe oen to bringhen.
Mete dulgh. Jnre inden bweck acht schilbgz. eñ. iiii.
graet. is hit lingera. so aechma hit to beten buta. neyder
meta. Aldeer to mei hy beenbreck ende benis wtgongh
suara alst riucht wyst.
Bloedresā. Jnre. in dine bweck. viii. scilgz Bloedis
inryn vii. schilgz Raesheed oes liues. dio boete is
tree pēningen. min dā xxiiii. scilgz Rucht lyf hueer
soma een man trncht. lyf siuth. iefta staet. soe aegma hi
om to metten dine curtera wei. So aegma oera meta al
leri yck to betē mit xvi. pen. Eñ dat inre mit viii. schilgz
Ende dat wtwardis also wel. Haet hi een eergēs da al
oeer to ti beten ergens inoer dat lyf. Dio miste vii
cinsa. io midoelste. xiiii. cinsa io maeste xvi. cinsa.
Hueerso een mā dulgz wirt huppe oera sprideka. eñ hy
dan suara wil da fiaerndel ara. so is dio bote vz merck.
wil hi suara da haeldel ara. so is dio bote xi. merck. wil
hi suara da tre delē ara. so is dio bote xvii. merck. Jtem
wil hi suara dat hi alle oera sōdena naet een babbe oeer
hi mei borē ward. eñ op waxē was da tre delē a wei. so
erffallich lappa hueerso en is dio boet xvii merk
mā een dulg wt bowē. slain. iefta bitē. eñ een gerffallich
lappa off is eñ bi dat gerffallich suara wil. so motma hi
naet ōsuara bi babbe alt weikes eē meta. so motmz met
ta om bi da ig eñ liowa dē fiaerndel. so is dio mete aller

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

lyck tribeet. ffoerd moet hi suara een lamthe. eñ di schil
wessa een beet. Jef hi suara wil bena wtgōg. al eenbeet
so moet hi suara iii synkerf eñ tre beēbreckē. bede tribet
A nen dulgh meima meer oensuara. dā tree beenbreckē
ende trira bena wtgōg. eñ tria synkerff. disse bota aegh
hi allerlyc mit ene ede to wīnē. hi wite self dꝫt hi riucht
due. Suert hi benis wtgōgh. so schil hi dan een sine eed
habba. datmet mochte hera clippa ief hit fā sine kne foel
wr ix stapē in een lewyn dat. ī is en beckē. ielkirs toermꝫ
naet beta. Scouwet al dio meent an hī en beēbrec ende
Aula. huaso dulget wirt een lā lid so ist oēbrins
in dine naula bīna dine ringe dio boet is. xx. graet. Dis
naula brekis boet is sextahael schillīg. Dio eergens īda
sida sextahael pōd. Longē screden vi. schillīgē. Milta
screden v. schililīghen. Uāspreke. xvi. graet. Hemelīga
x. graet. Uyf streuē. xvi. graet. Spedelsprīg. xxvi. pen.
Apel eñ incepta x. graet Hette end kelde x. graet ayder
mit en ede to halien. Mos dulgh xxxii. pen. Dio fymel
breeck iiii. schillgen thera fyf sīne allerlyc dio bote is vi
Waldwaex. da waldwax bot is vi. pen. schillīgꝫ
Anda pint. huaso oderē syn tillīga binimt dio bote
ia vꝫ merc. Hueerso en mā truch syn machta schettē wt
truch dat fel dio boet is ii. eīsa hit ne se dat hi fora spreç
ka wil. so mei hi habba tria siinkerf. dio aerste haet dio
staepsyn. dio oer dio wieldsyn. eñ dio tredde dio frucht
syn. deer moet hi fā bitigia tria ōbinaēd moerd. da aegh
ma allerlyc to betē. so diore so en māslachta. iefta tolua
sū ōsuara. Huaso orē bi sine machtū nīpt. eñ hine qualic
hādelet. dio bote is xx. pen. Huamsoma slacht. wr sine
machtū hi ira moede. dio bote is. xxvi. pen. Scalsleeck

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Vanda kuntha. Jef hio also dulged. iiii schillīgē
wt dat hio dae heren naet to tancke tienia mei. so
is dio bote fioerteenstehael merck dat wite hio self mit
hiere eed. erghens dera frouwa. dio eergens in dine
buuck iefmase oenk altia wil. dio hagista eergense dioe
bote is niogen einsa. Jefse bida lesse lya wil dio bote is
fyfta hael einsa. soe schilma dis winna mit ene ede. Di
blodis inriin saun schillīghen. Dis nedera suolles bote
is. iiii. schillengen da lada sex eden. Huaso siinre sōdena
mist deer hi mei boren ward ieftma dat bicant iefter een
mā queth dat hī wr al syn lya da tree delē wrlerrē haet
eñ dyn fiaerndeel bihalden. so is dio bote. xliiii. pōd. ief
ma dat naet bicant so ne mei hi meer ōsuara so da treede
lē ꝺra all eeck mit i eed so is dio boet allerlyc xi pōd di
ne fiaerndeel ne mei hi habba want hi naet gersfallich is
Huaso orem grypt oē syn hals dat di adema hor wt
ner in mey dio bote is x penninghen. Huaso orem on
der syn agen spyt ōwdelyc dio bote is xxvi pennīghen.
Hwersoma een mā ōschieldich oenfucht ende halten
oen heften eñ oen heerbeīden dei eñ nacht so schil
ma dat beta mit een liuedwden dat is ii pennīghen mim
so achteenstahael einsa iefta toluasū onsuara
Van brāde. hneerso een mā oē siī lithez baernd wirt
so schilmet bi epena metta alst wydst is al bida līgera ig
ge allnr meta lyc vii pēnīgen min so x einsa. Huaso o
derē baernt so schilmet al gaer ō metta bida iggē eñ bida
sidē so is aller meta lyc tribeet iof hyt bicāt iof hyt naet
bicāt so is di oder nier mitta oēbrīg so di oder to ōtgon
gē eñ da tredelē aller eeck tribeet. Hwso een mā of een
wyf baernd wt ō hiara lyf mīra iefta mara eñ hit cōpt fā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

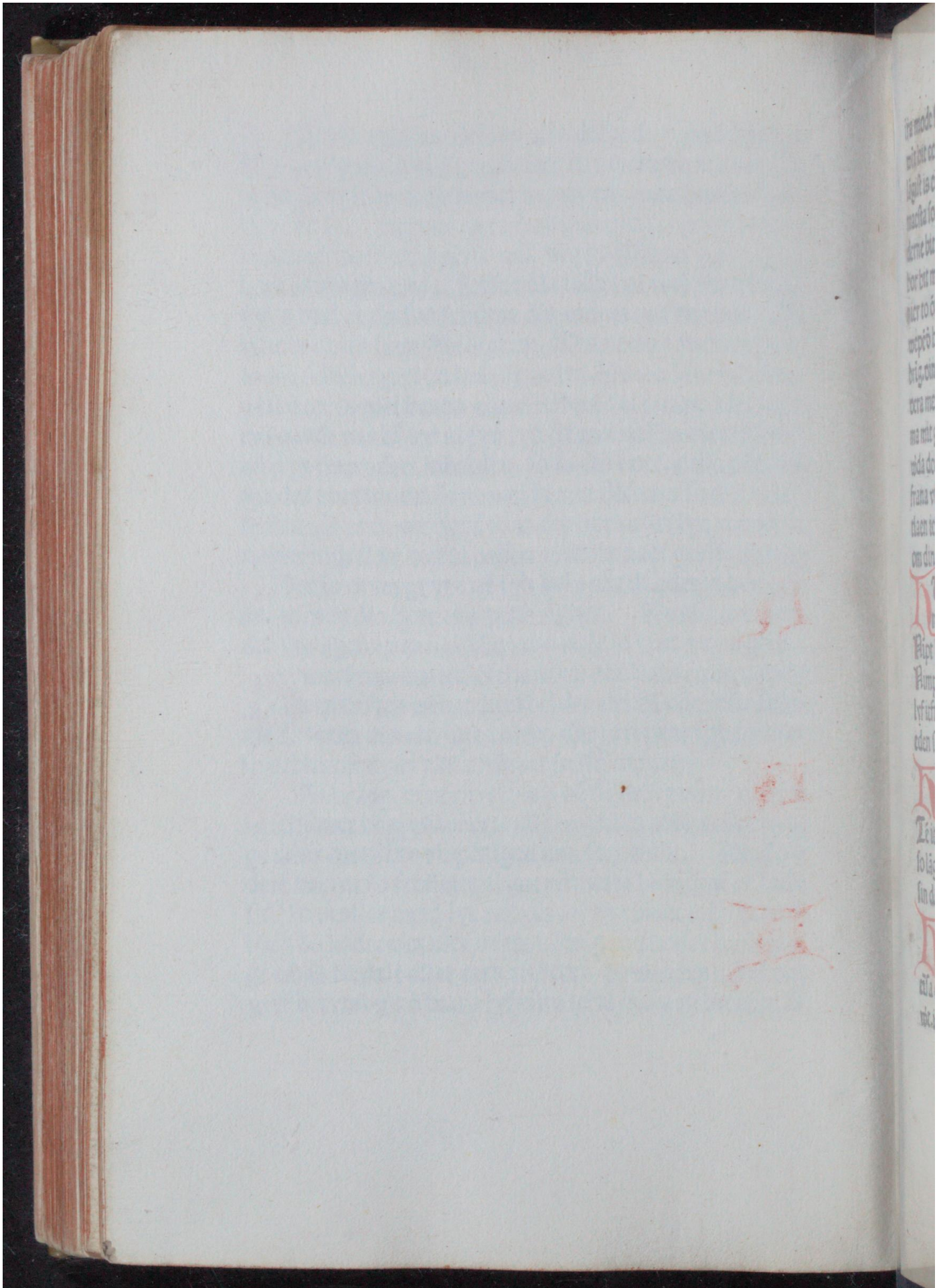

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ira mode fā haeft iefta fā haeſt bād ſo is dio bote tuibeet
wit bit een meta ſo ſchilma bit metta ō dina vei deer bit
lāgiſt is eñ nact ōme eñ iſt een ticka brād ſo bete by vae
maeſta ſo iſt aeck tribeet. ¶ Mā bitē bwſo di mā vinc o
derne bit eñ manetich wt ſo ſchil hi dat dulg beta tribeet
bor bit mara ſo mira ſe eñ bā ſcieldich weſſa ſo is di od
nier to ōtgōgē vis bites eñ ſuaret vat byt babbe deē mit
wepēō bād eñ riuchte bota to rekē dā di oder mitta oen
brīg. vinc byt eñ vinc brād metma mit hi epena vulg by
vera meta eñ ielkirs nen vulg. vine byt eñ vine brād aeg
ma mit gold to bettē wāt hi mei nūmermeer to haegh bet
wda deer ō ſchilma hine al mit goud beta theer aegh vy
frana viii pōd toe ferden. theer ſchil by vae xii eden om
tiaen ief hi vine oēbringh quaen nelle. vat gold toe iaen
om dine brand ende om vine bythe.

Heerſo een mā dulgid wt eñ hi vat kalde yrſē bin
na bē orechte ſo is dio bote viii pōd iefta xvl pōd
Hipt hi viii pōd ſo ſchilma bē deer toe ielda of hi ſterft
Himpt by xvi pond ſo ſint va bota fol hi wyſd wirt by
lyf itfta daed fanda dulghe hi ſchil oen fyn friōden ferd
eden ſuara to māne liif ende to landes legbere.

Het ſo een mā vethe mit tuſſchē mit ſaxe mit ſcerpa
wepen eñ mit armburſt vat aegma al tuibeet to be
Tē ie wel yc mā aegh ſii bota to delē wō ſii broderē tane
ſo lāge ſo hia meēbodel ſint eñ hi fyn vi lya gās hact vat
ſin da twa agen va tueen foten eñ va twa banda.

Hallſraef oera frowa op her burſtē op her axlū. ieff
op her tziakū dio bote is iiii pēnīgen min dā xviii.
eīſa eñ tuibeet va lada vi edē. ief her di mātel of britſen
wt. iefta vat gold ſo is dio bote ix einſa eñ tuybeet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Wapeldranck. als raef eedmōd dio boet is elkerlyck xviii.pōd eñ xxxii.pen .ieff mit ene ede toe on swaren.eñ somlica bota haldet achteenstahael einsa.

Van bier werpen Huaso orē mit bier werpt.onder syn aegen.dio boet xvi.pen.iefta fiourasū ōsuara. Halt hi dine cop eñ suingt mitta bier.dio bote es.iiii:pen .iefta miteenre hand onsuara. Laen to reint. Huasoe orem claē to raint.oen syn willa.eñ wr oers oen willa. dio bote is.xvi.pen.ieff wil dat suara. dat hyt him naet habbe deen.hor to leck ner toe laster. eñ nim nirla ende treed eñ siet weer gaer.eñ deer mei set ende seend.

Eff enis mānes hors in een tieder off keppel. iefta ī oen syne stalle.deth aen byt. soe thoermet naet beta. ieff hy stande an heer wei oen tzierck wei.of an een āptmānes hise.so schīl hiit beta als off hiit selm deen hede. Ieff enis mās hors dulgz wt deer hi mit leder bileit haet iefta mit tame halt.so schil hiit beta gelyc ādma hit een mā self due iefta deen ver̄.fordera ne mot hi nē ītaīga meer wita. mer hi mot wel kestigia ō syn scada Jef dat hors dulgz en man.als di hera dat hors mit tame halt.eñ mit led bileit haet.so scil hiit beta iof hiit self deen hede hit ne were dattz buta des hera wiitsciip were schyn. end wr siī willa rōne Huaso op oders hīxt sit ī syn willa eñ ī oders ōwilla.so bete hi dē opsedel mit.i.pōd.eñ dē off sedel mit.i.ora pōd.iefta sexasū ōsuara Van quada fia ioulikes fiaes dulg schilma beta deer hit ledich hlaept. Dis oxa eñ ieulikis scettis horn.eñ suyns tusch.eñ hoā eitzel eñ katta hiit.scilma beta deer hia leech hlapet .eñ dis hōd.hit ne se dat hiit nachtis due ief alsma stapet op hi.ief datmē slacht ī sine dāne deir hi leit so thoermet naet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

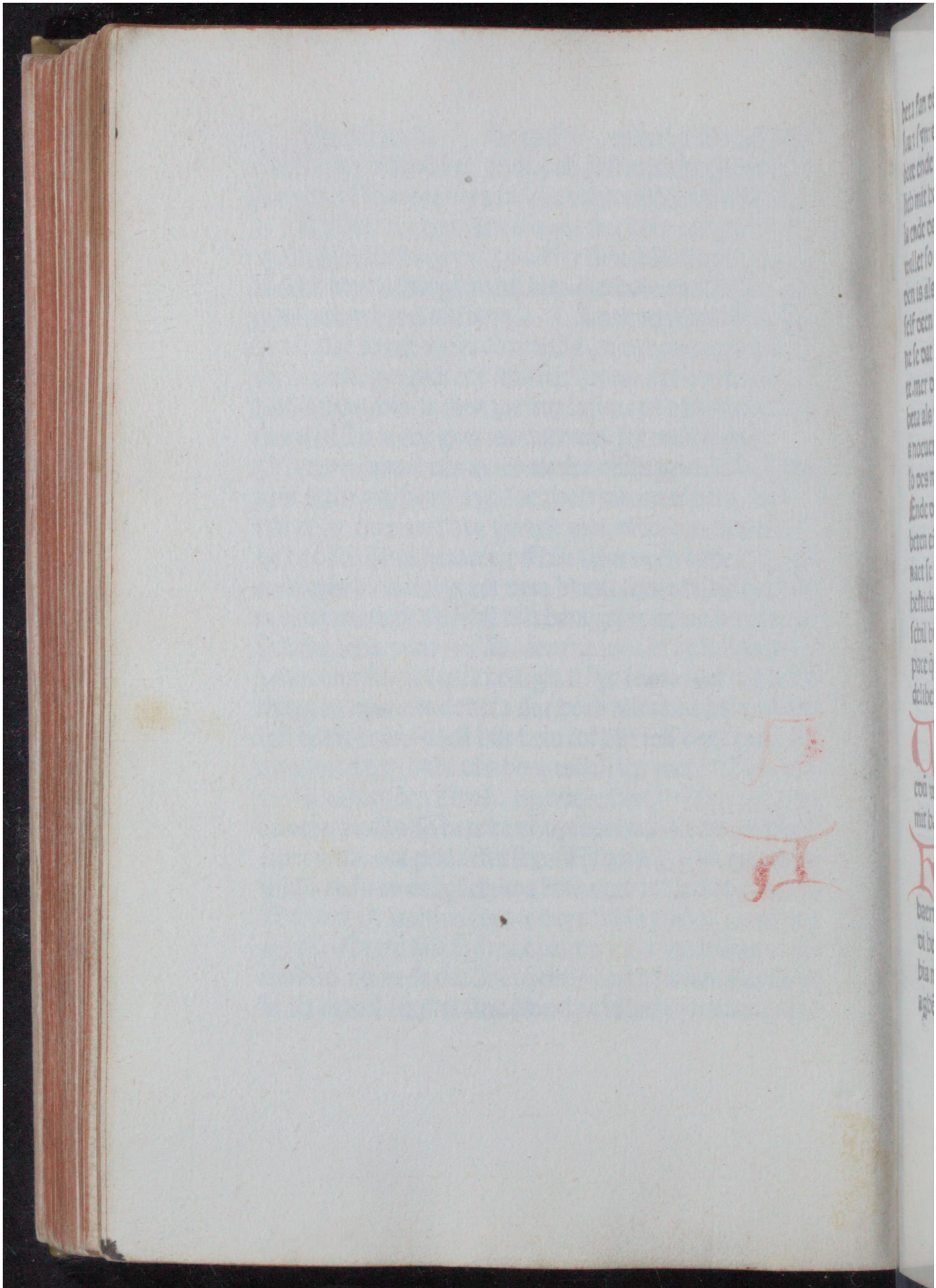

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

beta fan disse sprecket hya ontwa soe schillet dat wita
saun synre buren. Dis exa ende iollikes reder schettes
bote ende des swines ende des hona. eñ dera katta dul
lich mit haelre bote schilma dat beta. Jef hia dyn õwil
la ende dae wãwytschip dera schaedafticheed biswara
willet so schilmet naet beta. Hõdes byt of hi eer biscou
den is als eens twia tria so schilmet beta lyck ieft di mã
self deen hede ende oers naet. Aldus ist fanda hond hit
ne se dat hyt dwe als to fara is biscrioun so ist sõder bo
te. mer dwaet disse binaemda dier oers aet soe schilmet
beta als forscrioun steet. Supradicta emẽda fiũt si aĩali
a nocuerũt. si ledũt aĩalia sicut inferius est exp̃ssũ. Haet
so des mãnes ayn fia deth dat schil hi beta eenbeet ald⁹
Ende dulget hi een dier iefta daeth dyn schada half toe
beten eñ ferd herem ner liodẽ. also fyr so dio bote mara
naet se dan tria põd ende fioerteen graet. Dit is stryd
hestich schet ief strydw̃dich schet eñ hi forwõnẽ w̃t soe
schil hi beta herẽ eñ liodẽ. Intelllige de puero dolo ca
pace q̃a pupillo ⁊ furioso sb̃ueĩt ĩ maleficiis q̃a facultatẽ
deliberãdi nõ habẽt quõ re⁹ ꝯstitueret q̃ nescit quid facit

Vurbec deda hweerso een mã een deda wrbeck det
iefta mãnes wyf det õwillens. Jef hyt oẽda wyt
edũ wara wil ther him õwillens were so schil hyt beta
mit haelre bote. eũ neen ferd da lioeden ner da frana

Hws brãd ief hit comt fã katta fã fãna fã hond fan
knappa iefta fã õieriga kĩdũ dattet huis wirth a
baernẽ eñ sines bures huis aldeer fã baerne. so aegh dat
di hera to betẽ mit haelr̃ bote deer syn knappa deẽ haet
hia ne habbe w̃lerrẽ da sex lidẽ een da twa hãdẽ da twa
aghẽ ende dae tueen foten. habbet se dera een wrlerren

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

so ne thoermet fora beta.

Van huisferd hwaso oē oderz huis staet so schil hyt beta mit een hala pōd. Geet di reeck wt eñ di wīd in so schil hyt beta mit twā pōdē. Staet hi oen doer eñ oen drōpel so schil hyt beta mit acht pōdē. Geet hy int huis so is di ingōgh eñ di wtgōgh aider twa eynsa.

Stetē oēda porta. hwaso staet oen oers porte soe schilre beta mit een hael pōd. geet hi inoer da porta so schil hi beta mit tuā pōdē staet hi een boerd wt soe.

Van wrwaldē dio alr̄ mīste tua. is dio bote ii pōd pōd iefta fiowrasū ōsuara. dio mīre iiii pōd. dioe wruald alđ nest viii pōd iefta sexasū ōsuara iefti hit bicāt dio maeste wruald dio is gersfallich dat sīt daeddellen

Weyschettīge. huaso orē det een weischettīge twa einsa in woldēsera deel in weimbritsera deel twa pōd. Weymeringa. hwaso oderz een weimerīga det x engelsch ī woldēsera deel ī veimbritsera deel een hael pōd

Noter

Ith tria scubbē mit oert stuuer

N noīe dni amē. Uilli hera eñ welforstaen ho dat paymēt al hyr in westergo eñ in astergo is ghedaē int aerste di freescha schield is xxx graet fā starem to gronīgen eñ di grata is fiower scubben iof fyf liowerdra penningen Itē dat pōd is saū graet wr al dat lād bede in aestergo eñ in west'go land. Dat grate pōd is een colēsche pond dat is fiow̄ schieldē. eñ in da botē bi huita pēnīgen so is dat colēsche pōd xx graet eñ inda birecknada bota alsoe Itz di schillīg in west'go lād eñ in aest'go lād is vi graet Aest'go litika schillīgh di is xii. liow̄dera pēningen dat sīt tua graet eñ tueer liow̄dra pennīgen. Di schilling in da botē bi huita pēningen is een grata. Item dio eynsa inda birecknada botem is xx penningen dat sint x graet

Ith tria scubben meittze een oert van een stuuer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Dyo eynse ida botem bi huita pensgen dyo is xx huiite pengben xii huite penningen een graet. so is dio einse bi huyte penningen oerhael grata ende tueen huyte penigen. soe sint tria eynsa bi huyta penningen fyf graet.

Item in da fyf delen in woudensera deel in weimbritse ra deel ende in da bēme wr al disse delē. so is dio merck x schillingben dat sint tueer schielden. Item wr liowde ra deel. dongera deel. dan thema deel. ferwdera deel. tie tzierckstera deel. eñ ydaerdera deel. in disse sex delen so is dio liuedmerck fiow schillingen eñ di schilligh is sex graet. Jef bida litika schillingh so is dio merck x schilligben. Ende soe is di schillingh tueer graet. eñ tueer liouwdera pēningben. Dyo schillingh merck is xii. schillingben. so is di schillingh sex graet. Dio pennigh merck is viii eynsa ende dio eynse x graet. Dio grate merck is xvi schillingen soe schilma dyn schillingh recknia bi sex graet dat is inda landriucht to recknie hueer dio merck inda landriucht steet. Dioe liowerdera graet merck is xxix graet een penningh min dio grate merck wr al aes tergo land dio is xii schillingben. Dweersoma een man ielt bi alda ieldū. so is dio merck tolef schillingen. Dio reilmerck is fiardabael schilligh eñ een tuede schillingh Wso een mā slai wt. ida fiif delē i woldēsera deel liefta inda bemme soe sint da ieldē in elka deel xxii merka eñ dio merck is tueer schieldē dat is to gara xliiii schieldē eñ so is di arsta fāg fā disse ieldē xii merck eñ tua eisa. eñ di lettera fāg is ii eisa mi so x merck. Jt di ferd in voldēsera deel ix merck. Jt di ferd ida v delē lxxx pōd eñ Dit sit riuchte ielda i veibritsera deel da īda bēme also ieldē sit xxx merka eñ di arsta fāg is xviii merk eñ dii to bi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ſetten mit tilla keſten an dyn eerfnama wa'd.eñ dyn to legien mit reda ield bi eenre tyd ende di lettera fangb is xii.merck dyn to laſten als dio ſeke ſeend is ende di koa keſt is. Item di ferd is in weymbritſera deel ſex merck.

Dit ſint da'ielden in lyowerdera deel in ferwõde ra deel.in dongera deel in dantbema deel in tie tzierckſtera deel. ende in ydaerdera deel. deer ſint da ielden xxvii merck.ſoe is dio merck xii ſchillingẽ ende di ſchillingb ſex graet.

Item dae litika ielden in diſſe forſcryouna delẽ da ſint xxvii merck. Ende dyo merck is dan toe recknien bi.xxiiii.graet.

Dit ſint dae ielden in boerndeel dae ſint xv merck ende dioe merck is tween ſchielden Doe ſit da to gara triticb ſchielden.

Dyr eyndigbet dat Landriucbt ver freſena.ende 'al Dyr nei fofged.Keiſer.Rodulpbus.boeck.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

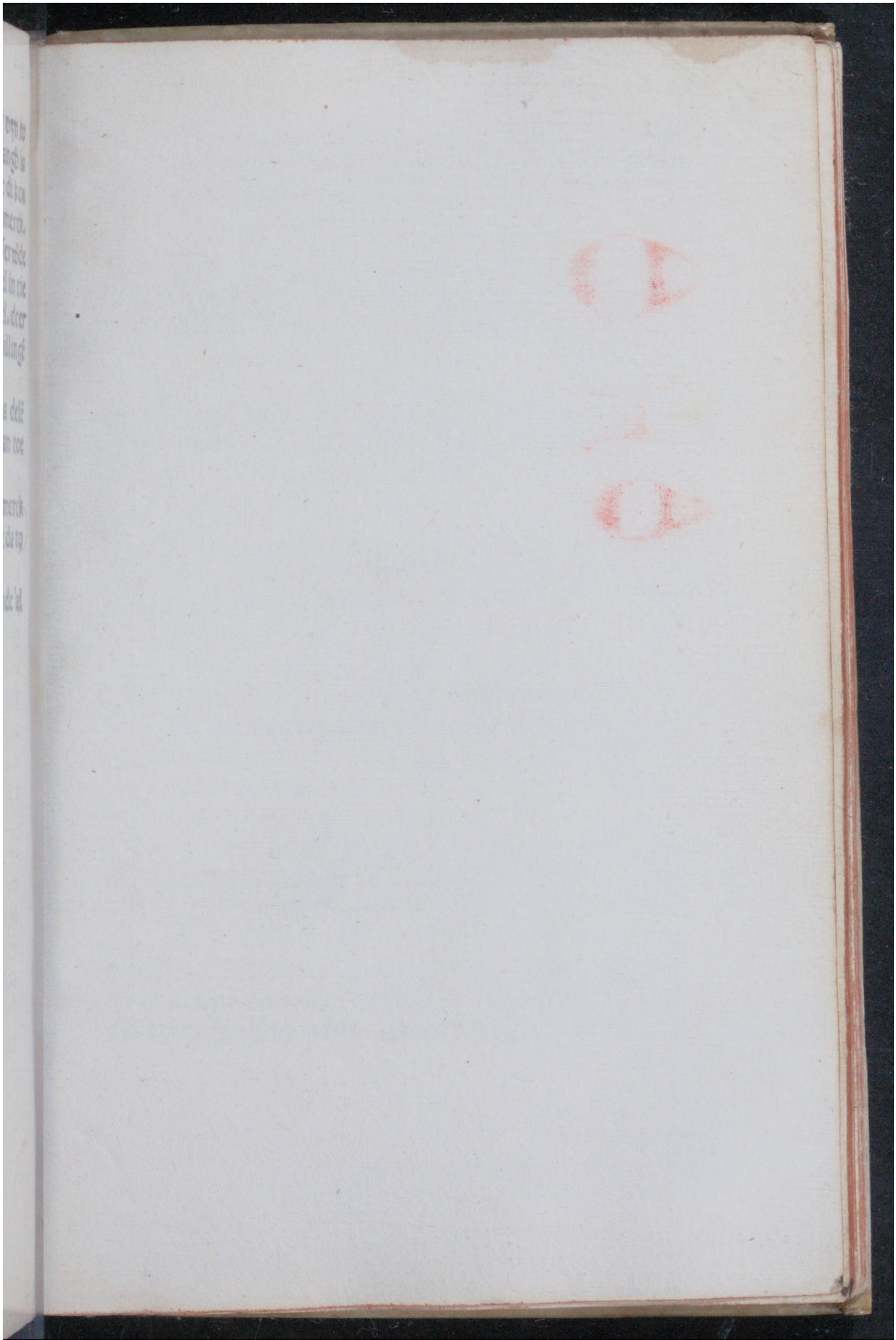

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Dit sint dae riucht. ende di oenbigbin des Keysers boeck Rodulph⁹. deer by dede binna borders .da by da fresē toe farra bi layde. ende spreeck aldus datse scold mit bi beerferd fara om tria tibg. Aller aerst om dat beiligbe land ief bit stoe an beidē band. Een oer om dat roēscbe land ieft bit wolde vander crystēa band Dat tredō om dat bws bi da rine deer beert to da gued sinte martine. Dat fiarde om byara ayn fridome. nellet bya dan disse beerferd mit bim nact bistacu. soe wil bise fā biara fridoē quyt duaen. eñ willetse dan disse fiower tding mit bum oen gaen. bi wil biarem tyenia eñ staedik riucht dwaen. omda era dis freescba fridomes .deer bia wōnen beden inda bou to roem. byda alda tydē. fan des pavs eñ konigdes iefter. bwāt biat deer bicrōgbē. datse wōden des keisers natban. eñ aec al mara heren .wāt bia moetē self riucht makia by biara lādis wilker. eñ bi wi sera lyodena ende dera platena reed. ende dy setma scil alsoe wessa dat bi nact ne se seth. with da ewa. ner vith dae alda riucht. ner to ienst godes bulde. Jeft eenlioed warf iefta tueer willet ene setma makia buta rede dera wisera ende dera platena. ende dis lādes. so schilmadie sethma wit sprecka. ende ne schilma to nene riuct balda Di keyser Rodulph⁹ spreckt aldus alle da riucht ende alle da wilkaren eñ alle da sethman deer di keyser Justinian⁹ bede set ende Romul⁹ bed maked eñ Julius end Octavian⁹ bedē byscreué eñ bybaēd. eñ di keyser Theodosius efter byscreef. ende iēna riucht deer fresen sint da sit maked wt twam riuchtē. deer god moysi eñ aarō gaf vp da birge to synay. Aarō dat gaestelik eñ Moysi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

dat wraldsche. ende hy baed himen datse alda wrald hy riuchta scholdē. ende alda iene. deer an goede festa trouua wolden. huāt hi selua spreeck. huaso dat riucht hilde dat hi hīdat hymelryck geua wilde. ende huasoe hit toe brecke. dat hi hyae inder hel bisluta wolde. als hy dae egipterēdede īda rada see. dase syne liodē scadie woldē

DIt wil ic nv leta staen. eū wil ioe nya setma kwodwaen. deer ic hab īder keysere boecken eñ indes paus boecken langhe socht. eer ick dine setma toe samē habbe brocht. wāt hi in manigha dera koningha boken screuen stond

DIt is dat aerste. datma dyne haldere aeg foerd to fynden. anda lioed warue. iefta anda bānena sinde om rehelika thing. bihala om fyow thingh. ¶ Nota ex. c. ex lris de ꝓba. ex̄. ⁊ ex glꝫ. e. c. Qñ ꝑtiū iura sꝫ obscura. vel ꝟ actoris et rei ꝓbacōes sūt eque ydonee ⁊ eq̄les ꝓ reo ē ferēda sñia ⁊ ꝯ actorē ñ ī his casib⁹ ī tex scp̄tꝫ q̄a ꝓmciora sꝫ iura ad absoluēd q̄ ad ꝯdānādū. ut. d. cap

DIt is dat aerst fā da fiowerē. hweerso een mā leyt oenda lesta eyude. haetso hi dā deth bi sines papa rede. so aechma da oenspreeck foerd toe fyndaē ¶ Testamētū. ꝓ qno hēs ff. detesta. l. si ꝑs iudicāciū. qñ agitur de īoffi. testō poci⁹ ꝓ testō ē iudicādū ff. d īoff test l. si ꝑs

DIs dat oder. hueerso een mā syn fria hals schil bi radia mit liode lādrincht eñ mit des konīghes oerkenen so schilma him anda lioed warue syn fria hals to dela. al haet hi dae oēspreeck ¶ De h vi ff. de maūmisle añpe. ff. de re iudi. l. inꝫ pares ff. de re iu. l. libertas. xii q. ii. cū r̄oēptor Libtas oīb⁹ r̄b⁹ fauorabilior ē ī liberalib⁹ cau īꝫ ꝑes nuēro si diꝟse sñie ꝓferūꝫ ꝓ libertate optinꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

It is dat vierde: Wanneer soo Vaeder en een moe=
der teelen drie kinderen, twee soonen ende een
dochter, en haere ouderen dan sterven, en sy
dan een man neemt buiten raed beyder broederen
om dat, dat sy
gedaen heeft buiten haerluids raed
om dine vrijs willekeur, dwelke haer en alle
vrouwen de koning Karel gaf. ende de koning Pepijn
nader hand beschreef. want sy
en een voormomber te kiesen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

DIt is dat tred hueerso di fria frse ofte dio fri fre
senna willet spsecka anda bānena sinde. om een
aeft dattit britzen se. ende hia willet bireya mit
lioeda landriucht. soe aechma hiarem foerd toe fynden
¶ Soe schilma dat aeft gaer dela. xx xiii. q. i. si quis
accepit vxorem. vū. Stat testamentū. libertas. cōiugiū.
dos Si sunt equa es. que producūtur vtrz hy habentur
ex̄. de proba. c. ex lrīs. de sen et re iu. c. fi. de fi īst. c. it̄ dil̄

DIt is dat fiaerde. hueerso faeder. ende een moe
der. tyaet tria kynden. tween soenen. ende een
dochter. ende hara ielderen dā steruet. ende hio
dan een mā nipt buta reda bedera broren. soe qnaet dae
broren hio habbe her gued wrschelt. om dat. dat hioet
deen haet. buta hiara reed. uw queth her mond. hio nab
bet naet wrschelt. om dine frya wilker. deer her ende al
la frowen di koningh Kaerl ghaf. ende di koning Pip
wyn efter biscrreeff. wātse agē wald liues ende ledena.
and ene foermond toe tziesane. truch dat aeghma da fro
wen foerd to fynden. ende dae broren wrbek. iefta een
soene deer wise lyoed lowiad ende redet. ief dae wysa
lioed ne cōnet naet wreen wirda. soe schil doch der fro
wa riucht foerd ghaen ¶ Equaliter vero succedit. fi
lia cum filio in bonis paternis et maternis. in auten. de.
here. abiutesta: ve. §. i. insti. de. successo. abintesta in prin
insti. de. here. quali. et diff. §. sui autem. ⁊ nccry heredes
sunt filus filia. Eñ ane foermond to tziesane. Mat̄
moniū ꝯhitur cōsensu viri et mulieris. ex̄. de spon. et ma
c. tue ⁊. c. cum locum et ubi non est consensus nec matri
moniū. xxx. q. v. aliter. de despon. inpuber. c. ubi non est
attñ sol⁹ cōsensus sufficit ad mat̄moniū xxvii q. ii. suffic;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

It sint dae fiower slettelen deer dy keiser Rodulphus sette binna bordeus bi des pawes hinghnisse. dae twae fallet aen da gastelika hand. ende da twa oenda wrald scha hand. Jetta sinter sex bihalden dae swerstae riucht. dae sint fonden inder konīgha boeken. iefta īdes paues riucht bi socht. Da tria fallet oenda gastlika hād ende da tria oenda wraldscha hand

DIt is dat aerste' hweerso tuer syden to gara sit tē' sīt: eñ nen kyndē habbz ieft hit also falt. te ley der bides fyandes sponst. dat hiara aydera. oerna oen moerd slaeght. mit stock iefta mit stompa. iefta mit een scherpa wepene. ende hia dera deda bisecka willet. soe schillet hiase sikria mit hiara haud papa. ende mit tuam frya foeghedē. ende mit hiara fiower fachtū. Ende mit twa ende sauntiga orkenen binna hiara kinne. Ende dis se maen schillet onbewillet wessa. fan sōdlika dedem. fan moerdbrande. fan schaeckraue. fan nachtraue: fan manslaedta. fan hoerdoeme. fan mennedē. dat hi karina festa ne schieldich se: brecht him dan des riuchtes. so sīt hia dan des moerdis alle schieldich. nw schillet hia den ker fan trim oen gaen. deer him da konīghen set habbet hoed. hī lia wera se. datma hem in een fiore wrbarne. dā ma een stock nyme eñ slema hem a fara itter herta in dat hit tefta itta regghe wt gonghe. ieftma hiarā hiara syoē binyme: eñ reme dat land eñ lioed. eñ betterie hiara son da. doch schillase des kouīghes bā betha mit tuaeñsanti gha schillīghē. eñ dii pēnīgh schil alsoe denis ieldis wes sa als inda lād ghinse is. ende schil des paues bā beetha mit tuaeñsantīgha pōdem agripsera pēninghen dat sint coelenscha penninghen. ende dat moerd al euen dioere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Ende dine manslachta myt faun ieldem Eñ haetso hya deer fan lyowat dat schil an koniges wara . ne mogen hiaet naet ielda. so schillet da sibsta beta . habbet se kidē teyn da ne schellet des naet onnyeta. So schellet hyaet mitta halse beta Nu schi let hya. Pena istoꝝ et aliorum malefactoꝝ vi insti ꝺpub iudi. §. alia deniqꝫ Ban beta nota de bannis soluendis in publicis criminibus ꝑ hoc vi. s̄. ida lettera kest Inda lāde ginse. Uiꝺ ꝯcorꝺ snpra de iure synodali tytulo de adulteriis.

Dit is dat oꝺ. hweersoma diī fryafresa tho how. bodet aen dey. ēde diin odera ende diin tredda Ende hy dan naet cōma nel. So aeghma hyne ita fyaerda dey to sekane to sine how. mit brād ēde mit breeck. Ieff hy dan ne haet. hor huus ner hoff. So aegh him syn greetman . siin riucht to dwaē īda lyued warue ende hyne wt oer ferd to lidsane siin lyff ende syn gued haet soma hym dā deth dat is boetloes. Ende haetso hy dan deth dat is twibeet. Als ieer ēde dey om comt. So aegh hym siin greetman toda lyued waer to layen . hor hy beta wil. als hy wrberd haet. nel hyt dan naet dwaē so aegh siin gued an koninghes wara. Uil hy dan in oer ferd comma . ende beta deer hy britsen haet . so aegh dy greetman hyne ī oer ferd to nymen oēda opēbera ware al deer hyne wt leyd. Ende ielkirs ī nene stoed Dat oeder is Nota hic quō quis ꝓscribitur . Nisi ꝓpter cōtumaciam. Et nō ꝓ debito pecuīario. Etta fiaerda dei to sekane. Ipsonali actōe dꝫ fieri executō ī r̄b⁹ ꝯdēpnati hoc mō ut ꝑmo capiāt mobilia si q̄ possidet. secūdo ī mobilia. tercio ꝑuenitur ad noīa scꝫ suorū ꝺbitoꝝ ⁊ iura, ⁊ ad ea q̄ scribentur ff. de re iudi. l. a diuo pio. §. inuen

dicione. Ex ut lite non ɔtesta c quoniã. § fi. Formam et modum ꝓscribẽdi iudicii vide. s. ĩ da scheltena riucht ibi Iefma ane mã biiclaghet itta how and hiine wtoer ferd to liidsene. Verum propter crimen capitale. Et quod fuerit capitale vide ff ꝺ publicꝫ iudic. l i ⁊ secũda. Adv̄te quod ꝓscribitur q̄s ꝓ crimine publicoꝝ iudicioꝝ capitali s. pro. adulterio. homicidio. mordocheo. maleficio. et similibus et nõ pro debito pecuiãrio C ꝺ peñ l q̄ sẽtẽciam laturus est tꝑamentũ. hoc nõ tẽatur ut non ꝑus in q̄ꝫpiã capitalem penã promat seuerãqꝫ sniam q̄ in adulterii uł homicidii uł maleficio crimine aut sua ɔfessiõe aut certe omniũ qui tormentꝫ uł ĩtrogaciõibꝰ dediti in vnũ cõspirãtes cõcordãt qꝫ rei finẽ ɔuictꝰ sit ⁊ sic ĩ obiecto crimĩe seu flagicio deꝑhẽsꝰ ut vix eciã ipse ea q̄ ɔmiserit negar̄ sufficiat. Utꝝ publice ꝓscriptꝰ quocũꝫ caũ occisꝰ secũdũ ɔsuetudĩeꝫ prĩe fuerit ꝑsoluẽdꝰ ꝺ hoc st̄ opi doc uarie

Dit is dat tredde. hw̄so di fria fresa een soen bi seent. ende deer aen slachte wr slacht iefta wy da an hare kinde birawet. iefta moerbrãd deth iefta wr bannena raef fan gaestlika lioden. iefta schaeck raef iefta bisit mit onriuchta gued. ende hi dan wille fan des keisers hallem riucht ontfaen. so schilmet wit sprecka ende him to nene riucht staen hwãt hyt self to britsẽ haet ende wrleren. ende so moten alle da ien deer w̄det e fõden in aldusdeenra sõda ende alle da deer naet fri boren sint. eñ alle da iene deer nene fria spreeck ne habbet Dit riucht sette di. konĩgh kaerl ende di paus leo ende leo baed dit da lioed to halden.

Dit is dat fiarde. ende dat langste ende hildma toe riuchte al eer cristus berthe hwãt hit in alla lãden

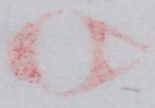

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

riucht was dat alle dat folck fri was deer bīna roem bo
ren was hwāt hit hildē da krekera heren eñ da egiptera
ende da heren fā media ende fā babilonia deer weren on
der da hera konīg nabugodonosor deer alle heiden was
ende also dedent da iudā da nomēt da romera herē oen
hiara vald da noem hit myn hera her romul⁹ deer da bu
rich makade. eñ numa deer dine pennīg heet mūiia ī des
keisers forma. eñ deer hildent. l i. mit grata arbeide. All
ōt. iustianus quā deer god da nede gāf. hwant hi da alda
riucht ende da langa riucht ende alle da riucht deer toe
sweer eñ to manichfald werē biriuchte eñ kirte ende io
orlef dat all' lādic wilkerren kerre. eñ cortera eñ bischē
delikera riucht noeme truch theerwe dis lādis ende net
ticheid dera liodena. Dit riucht biscreuē da koninghen
pipwyn eñ di keiser philippus deer naet inda rime vas
U wil ick dit riucht in disse rime eñ aeck manegera
to famen brīga wātse alle screuen varen eñ na to samen
brocht. nu wil ick biscriwa eñ sprecka aldus. Hwso dy
fria fresa dis iōdis wt geet. eft' sōna schyn. eñ eer sonna
op gōgh. eñ to enis āderis huses geet eñ dat ī breckt. eñ
deer ī crupt wt hi dā in da hole bigīsen so haet hi mitter
īsmuge syn fria hals wleren eñ naet fora to biseken dan
itta lioedware. aldeer hi syn riucht ōt faen schil ief hi in
dae hole slain wt. soe is syn hals wleren. Jef hi an dae
flechtiga foet eñ mit fatiēd bnte bigīsē vt also deē riucht
Uilkeren eñ setma deer iwe lāde. eñ iwe lioden nette se
ief dat di ōriuchta to brecka vil mit nacht dedī. ief hi dā
hi gīsē wt so is siī fria hals vlerē. ief hyt to suide maket
deis also deē riucht. hit ne se dat hyt om hōger iefta om
opēbere secka dwe. so haet hi syn fria hals naet wleren

l iiii

Doch schil bijt itta riucht aerst biseka. wilma bim dan nen riucht duaen. soe moet hi da mâne dine scade duaen aider deys iefta nachtis. ielkirs om alle clena deda deer twiiflic sint da schilma itta riucht biseka: Jefter een murter in sire mûthe bigripê wirt mit fade eñ mit falsc bede. deer hi deen habbe bina sire mûta. so scilma hi op da staepele siin band af slaen. eñ ieft byt feert in een oe ra lâd iefta to een baed merkade. eñ hi dan bifisen wirt is bit dan binna da coelscha pôd. soe schilma hi da fora band of slaen. ief bit is een coelsdhe pôd. iefta dera bup pa soe is di bals wrlern. is bit toe snide ende buppa dif se bannê soe meet hi dine ketel ontfane. Jefter een schreeder bifinsen wirth mitta wrbannena weepen aen sine schaete. iefta aen sine screne. iefta an sine bigerdele. deer hi bicoren baet. is bit bina da coelscha pond. so scil ma byne sine fornsta tua lid of nima. sind bit tua coelsca pond. iefta meer. soe schilma bim dae sioê hi nyma. boe byt naet meer ne dwe: ieff boe byt nene man lerre: wât bit aller aerst wrbaeden bede di koningh Puma want byne mûthia beet. ende aldeer efter wrbaeden bit beide Julius ende Octauian9 ende roêscha beran beida beide na konigben ende deer criften weren. also dede byt mit dadelica gome. di goede sinte peter deer ti rome. was di forma paus. also babbet dit soer deen. bede konighê eñ biscoppen. wât disse tua tigh i aydera riucht wrbaden sint. Jeff disse tueen maen ayder fan sine aemthe gheet: nioegen stapê. eñ comt dâ wed gaen. eñsprect dan biase ôra deda ôscieldich so scillet biase sikria mit riuchta lâd riucht mit vi edê eñ mit saû orkenê eñ mit also deâ riucht alsma deer to set. bitne se dat hia eer se bischoldê een eñ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

oersta.ende tredda stōd. So ne mei him dat riucht naet
helpa. eñ hiara goed schil oen koniges wara. Ieff en
mā bihala een mūther bigīsē wt op een tolnade merked
mit fade eñ falschede. eñ hyt dā tiucht to ene munthere.
iefta ielkirs to ene māne. willet hia iechta. iefta dat hise
wrwīna moege mit riuchta lādriuchte. soe schillet hya
hia beta mei hise dan naet iechtane brīgā. mit riuchte eñ
mit orkēscyp. soe schil hi self scieldich bliwa. Hwso
ma een mā eft sōne sedele eñ eer sōne op gōge ti enis āde
ris huse comt. mit sānade sydē. ende mit weepnad hand
haetso hi deer in deth. dat is tuibeet. ende hatsoma deer
wt deth dat is boetloes eñ freedloes. Ief hia fāda hu
se cōmet mitta guede. eñ hia dan bigēsen wirdet. endma
hiarē aet deth. so ist boetloes. wāt hia scaekrawerē we
ren ende habbz wrlern dat hoff. wāt alle scaekraef ende
alle nacht raeff di paus wrbeden haet

DIt is dat fyfte. hweersoma dine fria fresa wrwīna
schil. dat schil wessa om fyf ting. ieff hiaet deer toe
tiaed. Dat aerst is om moerd eñ om moerdbrād. ief hia
bighīsen wirdet. Dat oder is om een scaekraef Dat t'd
de is om tiefta. Dat fiarde is om faed. Dat fyfte is vm
streed. dit ordel mogē bihoda eñ dwaē tre riuchterē Eñ
da scillz suerrē habba āda hagista lioedware eñ lyc haeg
So mey dio dede ane stal habba eñ naet heel bliwa hor
fan enē noch fā tuā. hit ne se dat hiane ander deda bygri
pen habbe. iefta hym to saynt se. Ielkirs om nen thing
meima diin frya fresa wrwinna deer gonge oen siin lyf
iefta oē syn gued. Hit ne se dat hy deer comme mytwil
ker oenda lyuedware iefta an bānena thinge iefta anda
bannena synde dat moet habba een stal Uirth hy dā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

an da minra riucht tree daghen bitinget. soe schilmet hē
ith siire gae tzierka keda eer hine itta lioed vare wtiogz

Dit is dat sexte. hwso een mā nimpt een frowa
ende hi deer kīden bitiucht ief di man dan sterft
eer da kinden ierich sint. Soe aegh syn broder
iefta syn broders soen. da bischirmense an da guede end
an da kynden ende ander frouwa. dat him ymmen dwe
wald iefta onriucht ont dae kynden ierich sint hit ne se
dat dio frouwe ene oderne man nime. Soe aegh hy dis
mondschettes fan dera frouwa een colensche pond also
fyr soe hy riucht mond habbe wessen der frouwa. ende
der kyndena. Haet hi dan der frouwa ende der kindena
een wrra der hiara guedis vessen ende dat openbere se.
so is hi een baelmōd. also fyr so hit bi ꝓwat se mit riuch
ta lādriuchte. Jef di mōd da kinden to bosta iout eer hia
to hiara ierem commen sint. buta rede der moder soe ne
mei dio dede naet staen want hit di keyser wrbede haet
alle needmonda. Jef hit dioe moder deth buta reed dis
mondis. so aegh dio dede eft naet to staen. want him di
keyser dae mondschip toe deeld haet. Alldeer om aegh
neen frow neen deda toe dwaen buta her māne hioe ne
mei her wīna ner forliesa. Da frowen aghen da bihode
der kīden ende dis guedis. hit ne se dat hiaet wliese mit
trim tīgem. Dat aerste is als hia ene oderne man nimet
so ist wlerren hit ne se dat hioet biburgie. da kynden al
so gned weer toe iouwen als hioet ontfucht. so mei hio
foerd inder hoda bliuwa. al ont dae kynden ierich sint
Dat oder is ief hio dera kyndena eerwe wrbrinckt bu
ta rede dis mondis. soe haet hiose eefta wrloren. Dat
tredde is. ief hiose in een claestera brigha wil. so ne aeg

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

hia neē abbet to ōtfaē eer hia ierich sit ief dat eerwe wr
brocht is mit claster ferd iefta mit kape als hia ierich sint
so fee hia oē hiara ain eerue. mit lioda lādriuchte. deer
hī dikonīgh kaerl ioe. wāt alle needmōdē fan onieriga
kinden buta reed dis mōdis. ende dera bihield dat haet
di paeus ende di keyser wrbeden. ¶ So aegh syn bro:
der iefta syn broders soen. Instit. de legi ag tutela. §. i.
C. e. Hodie uero nouo iure auctenticoꝝ agnati simul et
cognati ⁊ ꝓximior gradu prefertur in tutela sicut in suc
cessione in auc̄ de success. que ab intestat. deferūtur. §. ex
his. ff. legi tute. l. si plures et. l. si relinquero et. Insti. de
capi diminui. §. ulti. in glo. Emen ende eefter susterlī
ghen fander moder sida sint alsoe nei toe dae mondscip
onierigha kindena. soe dae fedrien ende dae susterlingē
fandes faders sida. Iu re auctenticoꝝ ut s̄ ꝓxima glosa
Dit is dat aerste als ane oderne man. C. quando muli
er tutele officio fungi potest. l. ii. et in auctentica sac̄mē
tum ibi posita et in auctentico de nupci. §. si autem tute
lam collatione. iiii. Hit ne se dat hiaet biburgie. No
ta anteq̄ mater admittitur ad tutelā puerorū debet pri
mo corā iudice obligaꝛ r̄s suas ⁊ renūciare senatusconſ.
velliano ⁊ abdicare scdās nupcias ut in auc̄ ūde sine ꝓhi
bitōe mr̄is. §. fi. col'. vii. ⁊ si secūdas nupcias cōtraxerit
añq̄ pecierit tutorē filiis dari ⁊ aūq̄ rōem tutele ⁊ totū
q̄q̄t inde dz reddiderit non solū bona matris sed uitrici
st̄ flliis obligata. aliis penis abiectis in auc̄ de nupc. §. si
aūt tutelā ⁊ dz mater ꝯpelli ut rationem tutele reddat et
q̄q̄t īuentū fuerit eā debere integre ꝑsoluat ut ibi. Soe
mei hio foerd inder hode. Sed non in tutela quia alius
dabit̄ tutor pupill' a iudice ut ī auc̄ de nup. §. si aūt in fi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Dat tredde is ieff hyose dan inden claestez bringhe
De iure canonico mr potest offerre filiuz rligioni in
puberē xx q i c ii z q ii c i.idem in tutoribus cū eqpntuz
in pntibus xx q ii puella

Dit sint da ruchst spreckt dy keyser roliff deez
bi lāge hadde socht.myt grata arbeide eer ickse
to gadera brocht beida f..da krekēa berē.Ende
sanda dyonistera beran deerse scryoun hadden .Ende
da beran san egpitera lande. Da noment da beran san
medias ende makadē se alto māichfald.Deez efter nomē
se da berē san babylonia .Uāt bit dii konigh alto stoer
de al ōt bit da berē fā atbēra lād toe gadez weder broch
ten mit grata arbeyde.All deer efter nomēt da beran san
lacedemera lande boder biiase gettē.ner naet se sic kyr-
tē vātse da iudē aerst screuē haddē.Eft' disse berā.nomē
se da berē fā rocm.da twēē berā romul9 ēn numa di ena
da bnrich makade . ende dy oder da ruichtsette.Da da
berē werē daed.da wordēda riuchst wandeled.da stodt
manich schonē dach.All ōt bit iuli9 ēñ octauian9 bycron
gō myt crefte.dat hya diine mena feid fā pardlād broch
tē to rocm idat hoff.Alldeer om schoepma bine dine nia
nama omda teyken deer aldeez schiiden ende bietē bym
augustus.Uant tween koningen haddent begonnen to
scriwen.da dii daed quam ende da beran beyde nam.da
waes de leyder dat arbeyd ondaen . All ont bith dy
Keyser . Theodosius naem . Ende dat arbeyd ffol-
brochte deer neen man eer ne mochte.al ont bit to iusti-
anus quam deerma grata.oueged san foernā syn riuchst
bi kirthe . ende mit oueghed getthe . Alldus bise bliu
wa leet al ontse.kaerl noem deer ioe di fridoē san coem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Deer eer ſonder erem wereu onder alle mannes fotem want ioe dy dyuel dyne raed ghaef dat y mit wilker al deer toe comen dat y dine ayndoem nomen. ith dis nor ſche koniughes band. al ſonder band. want ioe di aerſta koningh by ſyne tydem al fry dceld beede. wantet ioen alderen mit dumheit wrloren heden. aldeer vm ſchillet hia ſōder twiuel. da helle bowa mitta dyuel. Dit ſtoed dy leyder manyghen ſchoenen dach. al ont ioe god ſyne gnade ghaf. ſinte Willibrord bi iw|ſante. boe bi ioe dat leerde. dat y fanda nordſca diuelen keerde. dine raed by mit io noē: datti toda roēſcha berē coem. eñ iowen tins eube tiende: datſe ioe biſchyrmden fan des nordſcha ko ningdȝs handen. dis tiende waerd ſonderlyke ontfaen. wāt y warē eer fri borē heran. wāt ioe di aerſte konīgh eft dae floede. fri deeld hadoe. eñ iēna fri ioun hede aſya lād. al ont y mit rede in europa comē. aldeer y dyne ayn doem nomē. al ont ioe god ſine naede gaf. dat y da heer ferd foerē in dat roemſche lād. eñ dae burich wōnen toe iwerhād. ende dyne heidene daed ſloghē. deerda hnrich hera n werē to roē. al deerom coem y mitta oerdele toe dae fridoeme: deer di leider langhe was wrloeren

Nv wil ick toe dit laeta ſtaen. ende wil ioe nv le ta foerſtaen. boe da alda riuct waren daen. wāt ſe da iudan. ende dae greken aerſt bigonnen. dae ioeden ſcreuenſe fā hermoyſes boecken. eñ da greken fan hiara wyſdoeme. ende fan iudaeſche ſcrifte. ende da heran fan egiptera land: dae grieken dat hiaſe bynoemen. ende aec maeckaden toe riuchte. bwatſoe hiarem nette tuchtbe. wantſe dat byſcreuen anda dyoniſtra. ieftſe dede enich man oenrucht. datſe t oendae d yoniſtra byſoechtbe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

NU wil ic ioe disse fiower tingh bi tioda deer ick
ioe om bodet hab Dat arste om dat heilighe lād
toder selua heerferd schil y helpe duaē. truch da
eera des hiēlscha faders. wāt hyt io wal lania mei war
like. di konīgh fā himelrik. wāt hi dat selue lād kaes da
hi hyr nedir an disse wrald cōmen was. wāt hi ons alle
leesde sōder tuiwel fāda helscda diuel. ief ēmen dit land
wold wīnen fāda crystēa hād. so moetewi deer vm alle
sťua doed. eñ lesa ws uter fiādes noet wāt hit is warlik
onsis fad̄s eerue. an hiēlrik Dat oder īs om dat roēsche
ryck. ief hit wold fād̄ crystēa hād. eñ selschipia with da
heidēa hād. bi rede eñ bifalsched dera quade roēra. wāt
hit heider also fallē is al eer. so sel y een heerfd̄ fara mit
ta paus eñ keisere. wāt hia sin twarē iwe riuchte heren
nelli disse heerfd̄ naet mit hī duaē so mei io di paus bislu
ta dī euiga wei deer tida hiēlryc leit. eñ y scilk̄ aec alsoe
wal fara ōda era. deer io dā wdet deen. īda roēscha lād
da io di fridoē ioun ward Dit is dat. iii. vm dat hws bi
da rīe. ief dat enich lādis hera wold oēfaē. iefta sīte mar
tine wold ōriuct duaē so moetti deer foer staē. mit cref
tliker hād. wāt hi da sloetelen feert toe iwer siele in dat
paed tida lesta ordele. Dit is dt fiard. deer ioe selue to
heert. ende y oen ghaē schiliet. ief y ith gode willet hab
ba dat himelsche laen. eñ da ewigha crona ontfaen. soe
moetti strida with da nordseha hand. ende mitta suder
na hand om iwe ain land. ende om iwe fridoem want. y
noemen diine fridoeme aller aerss. dae noe wtera archa
coem. wāt I sint fan koninghes slachte wt boeren. fan
Sem. deer di aerste koningh waes efter di floede: deer
dis wrald enich kaes. want hy ioe allen. fri wessa heet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Da dionistra bituongben fyfteen crona bogbe. oeerma droegbe efter egipto mit folla loue. wāt dioc falschc mū the i egipto wrbaedē waerd aller aerst. All byr efter na ment dae beran fan media. dit riucht an biara wald. en: oe makadensc al toe manichfald. neida ebrewischa siōē wantze alle nacht oedē wrbeoen beoen ende alle beiōē weren: ooch se dat toe riuchte bilden. endē ielkirs litick bifinghē. Dis wald stoe naet langbe an biara band. al byr efter soe noment dae beran fan babilonia. ende riuh tense bibalsum allerlikum aermen ende rikem. buaso da folke wilde onriucht duaen. dam oeedma dat boefd off slaen. want alle schaeckraef. ende moerdeda wrbaeden beeden. ende se dat riucht feste bilden. al out di selue ko ningh coem. oeerse alle wei noem. All byr efter noemen disse wald oen biara band. dae beranfan athenera land. ende mackaden dae riucht weeder: oeer di koningh fan babilonia badde toe britsen. want biase weinten oenda latinscha tongba. boese nene beiden to brecka ne moch tē. wātse dae riucht setten aerst. buasoe mit tiefte woer oe bigbinsen. datma bim syn riucht oede. disse beranoe bilden dit riucht mit eeren. al ont bit dae lacedomera be ran noemen au biara banden. want biaet bilden mit scā den. want biase booder ne getten. ner toe nener duegeo setten. want biase alsoe leten staen. ontse dae roemeren noemen aen byara banden. oeerse ioe fan commen sint. wantse dae roemera beran getten. ende setten. ende kir ten. ende aeck soe bandense. ende bischirndense: by dae balse. datbia emmen toe brecke. wantse aldeer worden gbaederet. ende aldeer scillet bia wirda toe britsen. eer dae iongbista oei

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Nw horet ho haeg hyt io bifeel. bi synre crona. eñ bi iv
hymelryck scoē Dit stode manich sconē dach al ont ioe
di diuel daer to brochte. mit synre falscheid eñ mit iwer
dwmheit. dat y deer toe kamē dat y dīe ayndoē noemen
fan des norsche konīghes handē. ende dedin al mit scan
den dat ne stoed meer dā eeu half iaer dat y ioene riucht'
sloeghen daed. ende brochten syner frowe in grat' need
eū y iwe fridoē wed' noemen. al deer efter stoet manich
scoenen' dach. ont hit mit dwmheet v̄loren waerd. want
J. alle heydē wordē. eñ mit riuchte des dwels knechtē
wāt ioe di konīgh al deer toe tuāgh. eñ al deer efter toe
maīch arbeide. eñ dedī manigdē leide. dit arbeit was to
graet. neen man can ioe waerlike seggen dat. thi leider
manighē sconen dach. al ont. J. to rome quaēn. ende yt
fā Kaerl' hādē weed' naemē. wāt hit ioe dy paws byfeel
dat y hilde iwe fridoē ful waerike. byda hagha hyēlryk

DIt leta wi nv staē. eñ wil ioe mine fyf serdban
kōdich duaen Dat aerste dat ic wrbanne alle
mūtha an iwe lād. bihala da seluirna. wāt hit
dio haegeste is da bā ic io to haldene. Jck wrbanne alle
indyckē. ende alle dāmen wr een dyep. ende wr bānena
farā thi da kerthone. iefta toda tolnade merkaden. iefta
to da syle deer dat wett' wt rēne schil Da indyckē iesse
macked sin buta reed wisera liodena ende des lādis. eñ
dera papena ende p̄latena eñ hy dā birawie da se burich
dis wirkis. so ne moet hy naet stacn bliwa. Jck wrbāne
dat da burich ymmer dytze iefte dele dattz salte' wetter
in gōge. huaso dat detdi schil beta mit trī colīsca pōdem
Jck wrbāne datt' nēmen haetie da heerstreta. deer gaed
truch dat lād. iefte to een tolnade merkade. ofta toe enis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

godes huse. Hwaso hyr wald oeu det. di schilt beta mit
een coelscha põd Ic wrbãne alle needmõdẽ fã onieri
ga kynden. buta rede des mũdis ende der hera Ic wr
banne dat deer immen aen iẽna lande myn riucht nyme.
mit wald. iefta mit falscha rede. iefta mit bede. iefta mit
cape Mer hit schillet wessa da iene deer wise lioede en
de p̃laten in settet birede des landis. eñ da schillet wessa
buta also dena deden. als ick buppa biscrioun habbe. ief
hia meima wit sprecka Ick wrbanne kerck ferd. hof
ferd. soene ferd Hwaso dera trya enich inbreet. so schil
hi beta dyne ferd mit sex coelscha põdem eñ triin boeta
Hwaso i een hws ond een hinẽ an nachta. stolkẽs daed
slacht eñ hi syn riucht naet wrlerren haet. soe is di ferd
sex colinsche pond eñ twi beet Ick wrbãne alle falsc
ka wilkarẽ. deer dat neste lyf onterwia willet. want di
wilker seit with da ewa. ende with dat alda riucht. eñ
with godes hulde. wãt dat neste lyf dat eerwe aegh. soe
fyr so hi fri borẽ see. ende hyt naet wrlerrẽ haet. mit trĩ
thĩgẽ. mit mordbrãd. mit manslachta. mit falska wrreed
an lyff iefta an guede. eñ dat openbeer se soe haet hi syn
Nu wil ick dit lata bliwa. eñ nel riucht wrlern
io naet meer scriwa. Doch wil ick io tĩgh bibãna
Huat alle da riucht ende alle wilkaren deer iwe lãd net
te sint. so fyr so se wit da ewa naet na se seth. ende iwe
fridom ende mene rede eñ mene frede. eñ mene heerferd
mit iwe saun selãdẽ. om iwe fridoem. dat byfalle ick ioe
to haldane bi iwe halse. ende bi dae himelrike. eñ bi ion
rẽ siele. ende bida lesta ordele Hwaneer I ane hera wr
io tziese. iwe himelryck I wrliese. Ick wrbiede io dat
I eniga lãdis hera iowe tins. eñ tienda. mer da riudhta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

hof schielda. eñda iēne deer dat konīges teikē mit hī brī
ge. Al hyr eeft wrbiede alle konīgē eñ alle lādis herem
dat iu īmen wald iefta ōriucht dwe an iwe fridoē huaso
hit io det buta iuwe schield so haet hi sii haud wlerren
with da roēscha herē. ¶ Nu wil ic io iouwa een traest
eñ een helpa so fyr so y deer om bidde to almania dat ko
nīghryck. ¶ Nu wil ic fā io scheda di rika god bihoed
ons bedem. da fresē nomē orlef eñ forē an hiara hof eñ di
keiser en twara deer was een fri borē hera dit was īda
tredda hōdersta ieer. an sinte iohānes dei to midda some
ra efter kaerle deer fresē dine fridoem io da disse riucht
worden maked. eñ disse hādiefta wt ioun

NU wil ic io tria tingh cōdich duaen deer io di ko
nīgh to salē haet condich daen deer melchisedech
was naemd. nu wil ic corta disse dichta eñ disse tingh bi
riuchta. Dit is dat aerste. Hueer so di fria fresa is eens
mit falscheed bifaen so moet hyt twischet weder iouwa
eñ een hallef colīscha pōd to frede bāne. aldus is dat aer
ste daē. Dat oder. hueerso di mā mit falscheed wt bifaē
so moet hi sex grata pōd iaen eñ hiara fridō weder nima
eñ iiii colīscha pōd toe frede banne duaen. Aldus is dat
tredde da orem lyc. eñ sinta nede deer ioe di konīgh fan
cherub haet cōdich daen dit moten alle fresē ōtfaen deer
sint fri borē iefta fri spreke habbet ōtfaen. dit is om dat
konīghlike slachtē daen ende om dae ienne deer conath
da riuchte wrstaen. Alle disse ban deer in disse boke sint
biscreuē da schillet wessa bida grata pōde dat pōd schil
wessa bi xx schillīgē dach schillet fresen nedena nyeta.

ALdus spreec di keyser philippus eñ di. Konīck
theodericus ende di paeus. alexander ende spre

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ken fanda wirden veer bya fan vae guede: Sinte peter
beerden ende ſeiden vat vio wird ſcholde vat riuebt op
nima al tida bibala om fyf biſchedelika ting. Dit is dat
aerſte. Vueerſo een man iefta een frowe leit an leſta ein
de baetſoma biarem to aeſchet ende ſprecket bia vanne
dat bit wrgolden ſe dat wd moet ſtaen . ende baetſo bia
ſprecket dat moet babba anc ſtal. al is bit naet redelike
daē ſo moet bit da wird neder ſlaē wāt byr ſteet ſcrioū
fan inda leſta dei ſchil god riuebta da beemlika tingb de
ra liodena ende openberia da tochten der herten. In ul
timo die iudicy iudicabit deus occulta hominū ⁊ maiſeſ
tabit cogitationes cordium. Dat oder is. Vueer ſo een
man ende een frouwe dwaet een trouwa nyſter neē mā
ouer. willet bya dan biſecka ſoe ontgongbſe mit byara
ſexterband dat riuebt moet da wird neder ſlaen mer bab
bet deer wr weſſen tueen man ſoe moet bit ſtaen . want
deer ſteet fan ſcrioun inda ewangelio . Tueer menſcha
tiuech of tree is weer. In lege mea ſcriptum eſt quod du
orum hominum ſtat omne uerbum want . fan der falſck
heed ſteet ſcrioun aldus. Fulla ſonderen ſchillet op ſtaē
inder opriſeniſſe der daden ende des ordels ende gbaen
fan pina to pinen. Multi peccatores reſurgunt in reſur
rexione indicy ⁊ ibunt de ſupplicio ad ſupplicium. Dat
tredde is . bueerſo een man faert in een oer land iefta in
een oer kerſpel ende hi een tingb nimt. ende feertet mit
bim iefta dattet bim ioun wirtb . endma bim dan eefter
comt ende mitta gaede bifuebt . ende tiuebt byt dan op
een orem ſo mey byt ontgaen mit ſiner ſexter band . Al
iſt naet redelike deen . doch ſoe mey dit riuebt da wird
neder ſlaen . bwant inder koninga bueckē ſcrioun ſteet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Dy konīgh fan babilonia eñ syne forstē eñ syn folck. co
men ende seldē da weerheed to fara dat ansicht des wr
ste riuchters. eñ bi iaraden ydele afgoden. Ende baeden
oen da goldena sela deer dy konīgh seth heed. deer om
foerderf di konīgh eñ syn folck fā honger. eñ god bidek
te syn ansicht fan hīmen. wātse qualibe wrochten. Rex
babilonie ⁊ p̄ncipes ⁊ popul⁹ eius venerūt et vēdiderūt
veritatē añ faciez sūmi iudicis. ⁊ cupierūt praua iudicia
ydoloꝝ. ⁊ adorauerūt statuā auream quā ꝯstituerat rex
ꝓpterea sine racione. rex ⁊ p̄ncipes eius perierūt fame.
et deus abscondit faciē suā ab ocul' eoꝝ q̄a male egerūt.

Wat fiarde is. hweerso een man eñ een frowe duact
to gara cleppen. iefta dio frowe spreckt dat hio see mit
ene kinda. ioff di man biseckt dis manda. so ontgonge hi
mit siner seluer sexter hand. ioff hi iecht dis manda. soe
wite dio frow da stonda mit herre sexta hand. eñ di mā
di nime dat kyud. allinna wāt hiit self alsoe meende
Dit sint da fyf riucht spreeck di keiser Frederick deer
da wird schillz neder slaen. elkers om alle ting deer r̄de
lic sīt moet dio wird foerdgaē. Also moetī alle dae ieen
deer riucht wrstaed ende willz ōfaen. konet hiase naet
wrstaē also motē hia thene mā faen: aeck so moter neen
mā fāda riucht gaen. sōder orlef. wāt deer steet scrioun
wesset ōd̄denich iēna wrstē Obe. p̄positꝫ vrīs Eñ īder
koniga bokē steet scrioū dat dat folc gīgh to h̄ samuel eñ
seidē dat hi hīmē i konīg io deer hia mochtē r̄delic ōd̄ lib
ba. eñ di konīg scolde vessa also deē dat hi kude riucht v̄
staē aec ne schil hi hī ā nen arbeid bisuera. eñ nen ōriuch
tes pligia. samuel spreec wed̄ tida folke hi wolde hī dat
riucht biscriwa eñ iaē deer hia r̄delick ōder libba mocht

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Mer fula des folkis en wolden him naet hera ende sei
den seth ws en konig deer ws biriucht. Samuel spreek
weder ellick gōgh in. syn hws ¶ Plures aūt noluerūt
audire vocem eius sed dixerūt. cōstitue nobis regem. ⁊c.
Aldus moghen hit alle lioed wrstaen. deer riucht villet
onfaen. ioff him enich thingh comt to. deerma sieldē wr
nimt. eñ ne conet hiaet wrstaen. so schillet hia nei hiara
p̄sters rede gaē. willet hia r̄delike libba wāt dio riucht
firdicheed wrsteert da ōriuchtfirdicheed wāt ī ws hera
passia lestma dat herodes god wrsmaide eñ god spreec
to pilatus. Ic bin di wei der wird. ende liand. Ende py
latus wrsmaide god mit ōriucht ordel deer ō wrderf hi
eñ alle ōriuchta riuchteren mit him in euelick in lika sec
kū Et legit̄ in passiōe dnī Sprenit eū herodes cū exerci
tu suo. Et eciā pilatus ad eū ait. Quid ē veritas. Et do
minus ad eū Ego sū via. veritas. ⁊ vita. ⁊ tamen spreuit
eū īiusto iudicō ꝓpterea ip̄e periit ⁊ oēs īiusti iudices cū
illo in et̄nū. ⁊ cū vna racōe. Jefter enich landis hera. iof
enich riuchter. deth een naēlick ōriucht. ende hit biprou
uet wt openbeer. di haet syn riucht wrlerren. ende syn
era. so ne thoerma hem naet meer toe riucht staen. wāt ī
der appostela buecken scrioun steet. Pilatns is wt gin
sen fā sine tinghstoel. eñ gingh nei ydele ordelē ter hellē
ende nīmermeer weer to cōmen. Unde in act. appoost.
Egressus ē pilatus d̄ p̄torio suo post praua iudicia. ⁊c.
Also wel so schil di ien om siaen huā hyt riucht iou. hor
hi aet r̄delic libbe. nel hi naet redelick libba. so moet hyt
riucht en orē iaen. so ne haet hi deer nen schield fā. wāt
deer steet scrioū di quada redir eñ di quaeda dedir schil
let mit liker pina pinigz wirda. Cōsēciētes ⁊agētes. ⁊c.

m iii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Hyr biginnet da mercked riucht.

Dit is riucht.dat di ſchelta moet tingia eñ tigh halda.to alle merckadū oerma wtfirdich oen is .bwanneer ſo hi wil. dat off nima bor feſta ner fira.om huis om bwſtedē.om bodel.om lawa.ō tief ta.om falſcha wichta.om falſcha ielna om onriuchta tol na.om faco om ſcreed.om falſchene brād ō moerdbrand eñ om alle tigh.oer da mercked to beert. mer ō nen eer we oer in,dine mercked beert.eñ būna oer bēmeric leyt dat ſcilma riuchta als bit to lādriuchte heert.

Waſo een bws an ene mercket ſelt en ō hi dine ſteed bihalt eñ di caper oine ſedel foerd bitigz cortera iefta lāgera ſo ſelma dat biſetta oenda bānena tinge bo lāge biara eental were ief di ſeller moet dine caper of ſuara buāneer hi wil mit alle riucht

Ef een merked mā een ſteed beert eñ hi deer alſo lāge op ſit.dat hi quetb dat hine caped babbe . eñ di ora biſeckt brect di capere dis aefte tīges ſo aeg di ora dat fri eñ tri ra ieer beer ſōder eed.alſo fyr ſoe biſe aſchia wil eñ als bit ald⁹ biradet wt ſo aegh di ſchelta fyf ſchillīgz .

Dit is riucht dat om huis ſtedē wita ſchillet ſaū ſynre buren . ende tween ſchepenen al ſoe fyr ſo bia ayn ſtedē babbe ānder buirſchip bor bit caep ſe ſoe beerd wer.eñ dat ſchilma oēda tige op brige

Dit is riucht deer mit falſcher meta oenda mer ked bigripen wirt iefta an onriuchter wichta bueer oen ſo bit is ōriuchtelike deen ſo aegh hi om dat ōriucht da ſchelta xxi ſchillingē to iouwanc alſo fyr ſoe een ſcheppena ende tueer trowe buren bitiugha wille eñ in dine merked a's bit wilkared is.ſo is oi wil

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ker alſoe graet als bine dae liued mitta ſchelta enighiet
Om wanmeta ſaun ſchilling; da ſchelta .ende tida mer
ked riucht als bit wilkared is.

OM bieres wãmeta huaſo drickt leſſa ſo mara ſo
ne thoer bi dat naet ielda alſo fyr ſo bit binna da
bierbuſe eniged ſe eñ mit riuchte bifulged ſo aeg di ſchel
ta tueer ſchilligẽ dis bänes eñ di merked fyn riucht alſet
wilkared is.ſpreckt bi buta huus om wãmeta .ſoe is di
tapper nier mit ene eed to ötgaẽ dãma mit eniga riucht
ſe to wrwinẽ. Om da ielna is dat ſelue riucht.

Ef een mã mit fade eñ mit.ſcredane biginſen wt deer in
dine merked beert Nimptma dine fader onder hammer
ende onder tãga. Jefta dine ſcreder öder dera ſchera ief
ta onder ſine falſcha onder ke ſoe ne beert deer fordera
neẽ riucht to.dãma him da fordera hãd of ſlee wirth bit
folbrocht mit riucht ſo aeg di ſchelta dat gued to biſitta
ne to beerna hãd eñ da treftiga weder to delane eñ deer
aegh di aeſga him een ferd oen to delane alſo fyr ſo byt
wille ſuara tueen trowa ſchepenẽ dat bi riuchtelyc ont
finſen ſe. Airter een munter buta der ſmitte mit fade bi
gripen ſoe moet bi riuchtes bruka toe ene ſwird kempa
Om dine ſcredere alſo .

OM lauwa deer inda merked lauwiget wirdet
Soe aegh di eerfnama dine ſchetta to da huus
to baliane dat bi him riuchtes helpe det by dat
naet ende di ſchelta dat wraeſchie om dat bodel .ſo aeg
di ſine bänere toda fordel to ſeynden datma him a fara
wt achtie fyff ſchillingben wãtſe bit him an raef halder
Nu aegh di ſchelta dis fyarda deys thi dae fordele to
commen eñ ſines riuchtes te monien wer wet biaſe him

miii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

So aegh di aesga to delen dat hi in fare. ende mit synre fora hand syn riucht wt achtia schil. wert hī immen mit wald. di aech to iowane .ii. pōd

Nympt dy tolner ōriuchte tollē. eñ him tre schepnē bitingia willet so aegh di schelta. foer alle da deer hi tollē wr laet fāda fordele fyf schillīgē. dat schil di tolner iowa. iefta mit riucht wara mit ene swird kēpa. ief

DIt is riucht. om ta di aesga deelt hī. xii. eden moerdbrād anda merkade. wirt en mā mit moerdbrād bigripen. so aegh di schelta dine ker hor hi dine mā hwe. danmē blynde. iefta barne. iefta an elēde seinde. eñ syn gued heert an konīges wara eñ an heerna hand. seit met een man op endma dat naet wr weer weet. so aegh men oen to tingiane mit aefta tīghe. emmer wr acht daegē dat ne mei of nima ner fira ner festa wāt hit īda mercked schiin is. So ist riucht toda aersta tīge. ist een eerm man dat di schelta aeg hī onder burga to bringē al ōt hit bitingz is. ne mei hi neen burga wīna. so aeg hi to swarrane so aeg hi to gaen dana. ōt tida nesta tinge. so aeg hī di schelta to ādert to brīgen. al ōt hit bitingz is. Ist een ryck man deermet oen spreckt. so moet hi burgia op syn ryk. al ōt hi mit riucht fri wt. iefta inda schield ṽwōnen

¶ Hyr bighinnet da suarta swinghen. wirh

DIt is een riucht suart suēgh. Huaso fiucht wr sette soen. wr suerrē eden. eñ wr keste mōd. so haet hi britzen dine heilighe ferd. deer hi selue

DAt is en suart suēgh huaso dat riucht wilkared brect om giricheed iefta om ielkirs quada menīga so breckt hi dat deer god selue baed. to tuang dera sōdena. wāt dat riucht helpet dam deer him selm naet helpa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

mei. hit scept riuchte wreeck. opda schielde. ende hit bi

Dit is en suart suingh. huaso schirmt da ōschield syn riuchta syd wrreth so liket hi iudas deer god selua wrreed. deer dyn freed keste mitta mond. eñ dyn weer to breeck. Huaso deth disse suarta suīghē. iefta an der deda dissem lyck. deer aldus quaed sint. so mei him neen p̄ster nen hermscheed scriwa. hine seke dine paues to roē. iefta syn wieldiga boda. eñ him di paus. ende dy p̄ster sine hermscheed scriwe ende sette. nei nedē eñ ney riuchte. al ont dat. schel hi buta kerka staen ende nen mā hyndera cōma. dan datter a twischa se nioghē feet. hine moet neen paes nima. als dat ander folck hi schil to iens syn stef passia. deer hi oender hand haet. eñ hi mei nenis orlefs nieta. hi schil māgra duget missa deerma īder cris tenheed deth. wāt hi haet him selff deer wt brocht mitt quader deda. ¶ Itez dit sint da saun suarta suinghen Huaso deth moerd. iefta moerdbrād. iefta bōdena scaec raef. iefta scaeck raef in gastelika logē. iefta gastelika lio dē dulghet. frase des liues. iefta daeth. iefta ane slachta slacht wr sette soen. wr kesten mōd. ende suerren eden iefta huaso een gastelick bihodene onfucht mit symonie dit sīt da saun suarta suingen. deer nīmen oenbinda mei

¶ Hyr biginnet da scaeckraeff bihala di paus

Dit is een schaeckraef. Huasoe faert ōbirades mit onriuchter wald. to een standen hws end deer binīpt da liodē hiara gued. deer scholden hiara lyf aff feda. eñ da seel fan reda. soe brincht hi him self in dera schakera riucht mitta raef. Jef hi deer to bi tīged wt dat hi mitta fia beta schil so schil hyt al tuibeet beta eñ dine ferd tuifald alst da liued wilkared habbet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Dit is een ſchaec raef buaſo faert to een bira wed ſcip ōbiradet mit ōriuchť wald. aldeer di mā leit ō riuchť nerriga deer bi of ſculde ſiī lyf feda eñ da ſeel fā reda ſo brict bi bī ſelua īda ſcakera riucht ief bi deer to bitilet vt dat bi mitta fia beta ſcil ſo iſt tuibeet deer bi det eñ diī alra bagiſta ferd tuifald alſt dā liued wilkarē.

Dit is een riucht ſchaeck raef buaſoe fiucht oen een fieldfarane mā eñ oē kramerē eñ bi ā riuch ta nerriga is eñ nimt bi ſiī gued of deer by ſcol de dat lyf fā feda eñ da ſeel fan reda ſo brickt bi bē ſelffi da ſcakera riucht eñ baetſo bim di ora mā det dat wter needwer dat is ſōder boet eñ ſōder ferd.

Dit is riucht deer ſiī godes buus ſeka ſchil em betterīga ſynre ſōdena ſo aegh bi ferd deer. eñ dana ſo buaſo bī ſchadet inda wei an lyf i ledē eñ in gued ſo iſt tuibeet ende di bagiſta ferd tuifald

Dit is riucht deer ſyn ſind ſeka ſchil om lainga iefta ō netticheed dis heiliga ſindis ſo aegh by ferd deer eñ dana buaſo bī quaed det an lyf. eñ an gued ſo iſt tuibeet eñ tuifald ferden.

Dit is riucht deer ſiī tigh ief ſiī wf ſeka ſchil om la inga iefta ō ielkirs treft dis helga riuchtes ſoe aeg by fard deer ende dana ſoe buamſomā aet deth een lyff iefta oen ledem iefta oen gued ſo iſt tuibote ende di alra bagiſta ferd aider tuyfald als da liued wilkared habbet

Dit is riucht keninghes ſetma. dat is treft datmet halde da onriuchte to pinen. eñ da riuchte liodem to helpē wāt koniges ſetma dat is riucht alſo fyr ſo hit naet ne ſe ſeth to ienſt da ewa eñ to iēſt dat riucht it is riucht als oi grewa in oit lād cōpt eñ bi vrbe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

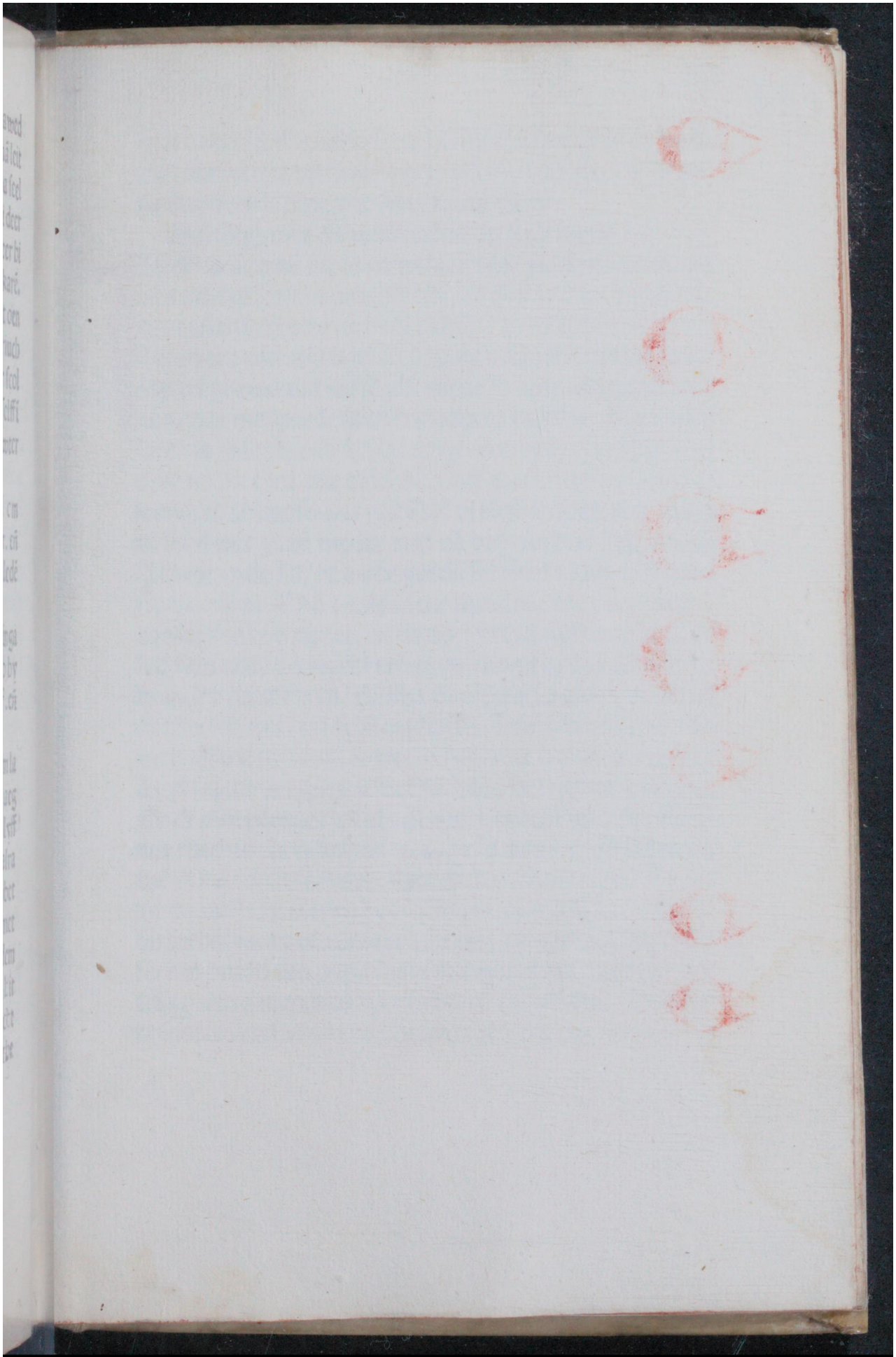

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

riga liued schil seka so schil hi sii fana fera deer di freda
ida lāde warat widekin heet. di forma aesga deer di aer
sta doē deelde bīna dae freeska. merkum

Hyr biginnet da wilkerrē fā op stall' bame

IN dei noīe amē dit is di wilker deer vard eniget. m. ccc
eñ xxiii des lettera deis eft' sīte lābt⁹ dei eñ wi elīgze mit
ta vi zelādū eñ dit riucht ti haldē io arste seec ieft' eīch
lādis hera wil enich zelād schaya iefta schanda hit se bis
cop ief grewa dat wi se alle mene in rede eñ in dede mit
liue ende mit guede usen fridoem to bihaldē. Dio oder
seeck is. datma alle stellen tingh hoe deen gued hit se al
deerma hit fynt dae riuchta hand weder thi iaene sōder
leesne ende huaso dat gued ief di tieff onthalt mit wald
di schil dat gued weder iaen eñ dae riuchterē xx merka
fā rawe ende fan rawede guede schilma aldus deē gued
riucht halda. Dio tredda seec is datma alle baerne deer
nachtes brand duaet. eñ di deer deis brād dwe di ieldē
saū fald ende da riuchrerē xx merka eñ huaso dē moerd:
brander ōthalt dyn schilma pīnigia also als fā da ōthal
derē bischiē is. dit schilma halda fā da nottredderē also
wel. Dioe iiii seeck is huaso syn hera wrreth iefta selff
daed slacht om gued iefta syn friōd di schilma pinighia
als di moerdenaer ief als di nacht brāder also fyr als hi
mit riuchte wrwōnē wirt. Huaso monikē iefta iōcfrou
wē ōthalt deer fā hiara p̄late monet sint ti klaest' ti kom
mē di wrb't xx merka huaso hīdere toat hise naet redelic
biriuchta moet di wrbert also wel xx merka. Dio fyfta
seec is huaso een papa fucht mit wield di schil hī to bet
trīga iaen x merck eñ da riuchterē alsoe fulla. Dio sex
te seec is huaso een riucht' daed slacht in dae wei toe op

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ſtallis bame aldeer iefta dãne ſo ſchil hi bĩ ielda mit iiii. bũdert merka dẽ baudel da berũ eñ dyn baudel da riuchterẽ Elkers lined deer deer gaet da ieldema mit achtiga merkũ eñ da riuchterẽ alſo fulla. Dio vii ſeec is buczelãd orẽ een mã of ſlacht ſo ſchilmẽ ielda mit. lx. merkum eñ da riuchterẽ alſo fulla. Dio viii ſeec huaſo da riuchterẽ i ſũ dele wrberich wirt ẽdma da oder zelãd ti belpeladet alſo manich ſo deer kõpt dat aeghõdert merka fã da wrberiga ti vrbrĩſe. Dio ix ſeec is huaſo des biſchinẽ wt. dat hi vepen drege di wrbert fyf merck. Dyo x ſeec is hwſo een riuchter õriuchte riucht ief fynde dy wrbert xx merka. Dio xi ſeec is datma dine ferde iouwelick balde ende aldeer epenbeer ſtryo'iefta ſan is dat ſchillet da riuchteren riucht ſena iefta hia ſint menedich Dio xii ſeec is huaſo een leka daed ſlacht di ieldene mit vii ieldũ eñ di iowe da riuchterẽ ſaun ferden. eñ lamtbe ende oder dolgingha da ſchilma al ſoe wal ſaũfald beta Dio xiii ſeec is hwaſo een papa daed ſlacht iefta dya ken. iefta ſubdiaken di ieldaſe mit tien fulla ieldem. eñ mit tien fulla ferdum. Elkers hiara dulginga betma mit tien fulla botem. Dio xiiii ſeeck is hueerſoma eer knappa iefta een famna ti bede ieft iefta nimpt buta rede des mõdes ẽde ſibſta eer wena di haet wrbero bũdert merk eñ dat kyno weder op ſyn gued bi bode dera riuchtera ende da kinde, da wald ti betane als di alde wilker ſeyt Dio xv ſeec is fã lãde deerma kapet iefta ſelt iefta wãdelet dat di neſt ſe ti vinane iſt hera iefta frowe deer fãda fedriẽ ief fã da ſwd ſida wt kõmẽ ſe bit ne ſe dat di oder niaer ĩda ſib ſe eñ ſoa legeř dis lãdis eñ ſint hia likaſib dio ſwd ſida eñ dio ſpĩdel ſida ſo is nier dio ſwd ſida

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Hoveling

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Dio sexteēsta seeck. is dat alle lawa deer lawiget wdat
fā gode. datse aldeer lawie deerse di daed brēghe hit ne
se dat hi op syn lesta tijd mit siin bigetris rede oderis or
dinerie hwaso dat i brect mit ōriucht wald di. werbert
xx merka Dio xvii seec is dat alle ferdbā stāde fest deer
da grietmā duaet sōder wādel hit ne se dat da eftkōmen
de riuchterē bi rede iiii dera wisera papēa eñ enis plat;
i da dele dat een dwe ō epēbeī netreft eñ netticheid ende
se hit dā veer riuchte due. Dio xviii seec is huaso i. man
daed slacht wr sette sone eñ swrē ede eñ wr kesten mōd
di schil wt wessa ieer eñ dei buta lāde eñ di paus ti sekā
iefta syn bode. eñ aldeer ti absoluerien hat hy een stheen
huus dat schilma thi werpa. haeth hy een holten huus
dat heert oē hof eñ an koniges wara Dio xix seec is hua
so orē agen wtbrect foet of sle iefta hād of kere nose. ief
ta tonge iefta were dat betma als een daedslachta Dio
xx seeck is hwaso wt disse mena netticheed eñ ordineri
ga eñ wt dissa settingha selschipet ende reth iefta swert
fiucht iefta hindreth. di wrbert wit da riuchterē xx mer
ka. ende huaso disse ienselschipīga eñ ienswrīga naet of
ne leth di wrbert also wel xx merka. Dio xxi seec is om
dera browena bede Dio xxii seec is om da monta Dio
xxiii. seec is huck zelandre faert in een oer seland om cla
ge mara of mīra soe schillet him da riuchteren bīna trim
deghum helpa hoder redis ief riuchtis duase dit naet so
schil di clager wessa op des greetmās kost eñ synr siana
al ont dio claghe eint se aider mit rede ief mit riuchte is
dio clag mīre so acht merck so schilma thi da oen puīga
ief ti da sikringha habba sex burē eñ vii sibben eñ een op
stallingh. isse mara so schil hi habba ii opstallingen ende

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

dae ſchillet weſſa fan dae lande. dier dioe clagbe oen is
Dio xxiiii ſeeck is ti. der nia ſettīga babba wi alle mcē
tyc ſet dat elck riuchtar deer ſwert thi da riuchte thi op
ſtallis bame dat by to paeſchū deer cōme ende feſtgade
ende creftgade alle da ſecka des beiligba ferda ſo fyr ſo
hi riucht edich bliuwa wil.

Hyr bigint een cleen tractaet fā da ſaū zelādē des. gā
fen iādis fā freeſland mei ſyn tobibeer eñ eylanden

At aerſte zelād dat is weſtfreeſlād bi dio oō
ſida des zees alſe. Doern. enchuſē. medēblic
zē bwelc di. grewa fā bollād bim baet ōder
denich maked baet alder aerſt.

At oder is ſtreckēde fā ſtarē to liouwōd alſe weſt
gn ende doynga weerfſtal weimbritſe. mit al bya
ra toe bibeer.

At tredde is beten aeſtergo mei al ſmellinga land
boerndeel foerd meer. bādmare. baſkerwald dae
neerſta walden eñ. rauwerde. aetzelpel. eñ colmerland.
Diſſe twa zeelanden als dat oder eñ dat tredde ſint eta
fry. eñ oers neen hera bicannet bibalua diin. keyſer des
roēſchen rikes. Der ōtellika ſchada eñ manich oēfiuch
tinga ende grata bloedſtirtingha babbet diſſe lāden lith
om dine frydoem to biſchyrmen. bwelck hem is ioun fā
dine grata. Koninck. Kaerl eñ deer to manich ſueer ſtri
dē babbet ſlain ienſt dine grewa fā bollād ō biara lād to

At iiii is ſtellīghwōf. ſcoterwōf. kuner. biſchyrmē
ſyl. geetborn. fullēboef. ſteēwyck eñ al drētlād dit
zelād baet bituōgē di biſcop fā vtrecht als drēt ſteēwyc
fullēboef. geetborn. eñ kunerſyl. mer ſtellichwōf. ſchoter
lād diſſe twa ſint eta fry. eñ grata anfiuchtinga mit gra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

ta orlogē deer hia habbet hād to iēst dat sticht fā vtrecht

Dat fyfte zeland is. Langwald. Freedwald. Hu
mers. Mydach. Husinga. Kywellingha. Groni
ghen. Aeldambecht. Reyderland. Uesterwald mey al
da waldē deer aldeer bi lidset tuisscha da eemse eñ west
falen dat maeste deel fā disse zelanden is eta fry ende sō
mich sint onderdenich ioncker. kene eñ grewa vlrick eñ
sommich sint da groninghera onderdenich.

Dat sexte zeland is. Eemda mit al eemderlād. brok
mereland. Aurikerlād. aestergha land. heerlinger
land eñ dole. noerder land mei syn toe biheer. ende dit
Edel zeland deer ryckst was eñ fruchtbaer huelck. ionc
ker. Kene fan broeckmerlād een neifolger syn faders eñ
broders ī boesheed eñ mei quaedheed dit lād bituōg. eñ
makese eerm wrmits zeerawerē eñ hi spared gastelyck
ner wraldsch eñ was boes in alle tīghū eñ wt da tzerkē
naē hi al dat ield eñ clenodiē deer hi dat stryd mei feerd

Dat vii zelād is. rustrīgalād winīga lād. eñ buthiaī
ghera lād huelc lād bisith. sibolt ede soē iōcker. ke
ne suager. Itz owlēgerlād moermerlād eñ līgen dat sint
delē disser zelādē huelc iōcker kene aec bituōgh eñ focke
ukema disse tria lādē fā keno bilcēde. eñ neen lādis hera
ne mochte disse zelandē bituinga bihala disse focke vscrz
Itz segelt lād is aec een deel fā disse vii zelādē eñ iout tri
buet eñ schat dē biscop fā mūster. eñ scheedlād haedelre
lād wymderlād wr dio wesere sint aeck delī fā disse vii
zelanden disse haet bituongen di biscop fan bremen mer
Withmers is eeta oenbihinderd.

Hyr eyndichgied. da wilkerren fan op stallis bame.

Hunsingo
Fyvelling

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK 's GRAVENHAGE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Dit boeck hoert toe
Sÿbout Aÿsma.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

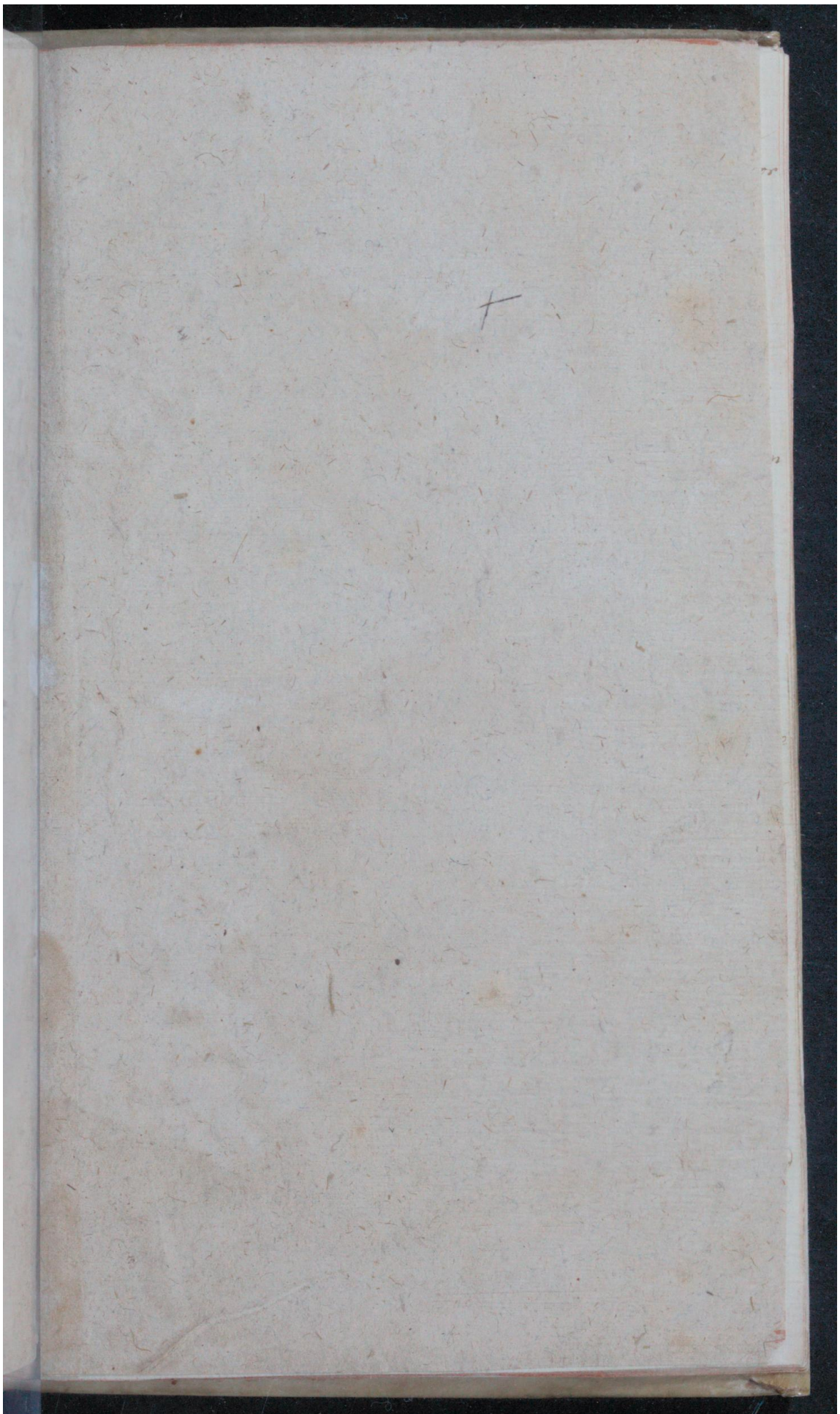

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Dit boek, bevattende den tekst der Oude Friesche Wetten in de landstaal, en 1664 door C. Schotanus in zyne Beschryvinge van Friesland, fol. 36, herdrukt, en in 1782 door P. Wierdsma opnieuw uitgegeven en met belangrijke aanteekeningen verrykt, is, èn als eerste uitgave èn als een der eerste proeven van drukkunst, immer een voorwerp van hoogachting en navorsching geweest. In de geleerde Voorreden van het tweede deel van het Friesch Charterboek noemt de Baron Thoe Schwartzenberg het "een onschatbaar "Kleinood, een Pronkstuk der grijze "Aaloudheid," waarvan hy den titel en eenige bijzonderheden mededeelt, met byvoeging van het merkwaardige getuigenis van Bolle van Holdinga omtrent hetzelve. Ook in de opdragt der Leeuwarder Uitgave van Cysbert Japicx, Friesche Rijmlesije, 1681, was dit vermeld, in deze woorden:

"De wytberoemde Ubbo Emmen gewaagt
"in't V Boek der Friesche Geschiedenissen
"van deze Friesche Wetten, en in't XI boek
"zegt hy: dat Keizar Keilif van Habs-
"burg tien hoofdst: by de Friesche Wetten
"heeft gevoegt, die te gelyk in eenen bondel
"met onze Vaderlandsche wetten in oergryse
"Friesch voor CXXX. jaar te Keulen met den
"druk zyn gemeen gemaakt, die noch, maar
"schaarzelyk, gevonden worden."

Van

„Van dit dierbaar kleenood der Friesche
„Oudheden schreef Botto van Holdinga,
„een voornaam Friesch Edelman, en Vaader
„van den Wilko van Holdinga van Eizinga,
„in Zyn groot Werk van de Herkomst, oud-
„heid en gestaltenisse van heel Friesland,
„in Latyn, tot noch ongedrukt; edoch by
„de Erfgenamen in meezen, in 't tweede Boek
„op 't jaar CIↃCCCCLXX. aldus; Heer Hiddo van
„Kamminga, eerst tot Dokkum en naader-
„hands tot Aanjum Perzinna, heeft omtrent
„die tijd, dat boek daar wy deeze Afdeelinge
„van Friesland ontleent hebben, op zyn
„eygen persse gedrukt, en aan 't licht ge-
„geeven, Zonder Zyne of des drukkers naam
„daarby te voegen, gelyk noch vele voor-
„landen Zyn. Een boek hebbe van de
„zelfde Stoffe met de hand van Zyds Unea
„in den jaare CIↃCCCCLXXV. geschreven, dat
„van het voorverhaalde niet verschilt."

Het bleef echter een belangryk twist-
punt, of dit boek te Keulen of te Anjum
gedrukt was. De Heer P. Weerdsma raad-
pleegde desmege den Heer J. Visser in 's Hage,
in 1788, en de Heer Mr. J. Dirks, vroeg in
1852 daaromtrent het oordeel van den heere
M. F. A. G. Campbell, Onder-Bibliothe-
caris der Koninklijke Bibliotheek te
's Gravenhage. Beider onderzoekingen en
gevoelens willen wy hier mededeelen, en

zul

wel de eerste in verband met de Beschryving, welke Jhr. Mr. M. Hettema in 1837 van dit werk gaf in de Jager's Taalkundig Magazyn, 2e dl. bl. 246:

Gedrukte Werken.

1. Oudere Taal en Wetten.

1. Ot Rjuechtbaaek fen alre fryja freezena Freeska Landrjuecht, een aade tieden beschryaawn, so az dat baad di kejzer Kaarl Magnus to Room, om it 800 jeer nei Christus, der nej Rodolf de Kejzer om it 1273 jeer. Droekt ien 't kleeaster by Jr. Hidde fen Cammenga Parochyaan eerst to Dokkum da to Aanjum Goeltjes om it 1460 jier ien 't arst opkommen fen de droekkerijjen. in groot octavo.-

Zoo luidt de voor deze wetten geschrevene titel in het exemplaar, waarin S. A. Gabbema zyne aanteekeningen op doorgeschoten papier gemaakt heeft, hetwelk thans het eigendom is van den Hoog Welgeboren Heer G. F. Baron thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg, Grietman van Menaldumadeel enz., klein-zoon van dien beroemden, aan wiens arbeid wij het Charterboek van Friesland te danken hebben, en welke de goedheid gehad heeft, mij dit boek ter bezigtiging te geven. Eene korte beschryving van dit zoo algemeen bewonderd geweest zynde exemplaar zal hier niet overtollig zyn.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

„Het berat 12 vellen druks, op iedere bladzyde 30 regels; de papiermerken zyn: De P, de hond, het Beijersche wapen met het kruis daarboven, eene Y met het klaverblad, een bisschop, met den sleutel, op eenen stoel zittende. Het doorgeschoten papier vvert tot merk het Amsterdamsche wapen. Het is in eenen vrit hoornen band ingebonden en is tamelijk wel geconditioneerd; doch is defect, daar er 2 bladen, vvaarop de Voorrede Ter Ere Godes enz. behoort, aan ontbreken, heeft door vochtigheid geleden, zoodat het hier en daar bevlekt is.

„Wat de aanteekeningen betreft, (welke ik liever vvarianten zoude noemen) deze zyn: het uittrekzel uit B. Holdinga, op grond vvaarvan Gabbema vvaarschynlyk desen titel voor het boek heeft laten schryven. Verens de eerste bladzyde van den tekst vindt men eenige verschillende lezingen uit verschillende codices, als MS. Rowda, MS. Ysbrandianus en het Platduitsch, Cod. A 1, A 2 en A 3, welke drie laatste ik nog niet gezien heb, en uit eenen Codex Unica, vvaarschynlyk Sydes Unica, die in 1470 zoude geleefd hebben. Verens de keuren, kesten, landregten en Leenregten, vindt men uittreksels uit den Codex Emmen, hiervoor MS. N°. 9. Overigens is het schoon

pa-

papier. De overige aanteekeningen zyn op den kant der Tekstbladen geschreven. en uit den Codex Roordana (Zie No 12) tot 1 deel § 15. Bij het Rudolffs-boek vindt men aanteekeningen uit M.S. Bern. Furmerii. Bl. 74 vindt men nog eene noot uit eenen ongenoemden Codex.

" Dit exemplaar komt mij voor, gebruikt te zyn geweest by de derde uitgave dezer werken, omdat juist dat, hetwelk daar ontbreekt, hier met streepen is doorgehaald.

" Een ander exemplaar, het eigendom vanden Heer en Mr. Petrus Wierdsma, Procureur Crimineel van Vriesland en Ridder vande orde van den Nederlandschen Leeuw, ziet er veel beter uit, is Compleet en in een bruin lederen band gebonden. Hier en daar vindt men eenige Varianten bygeschreven, en op het laatste blad verso eene uitlegging der geldspecien. De initialen met blaauwen en roode inkt zyn veel netter, dan in het vorige, en het kan als een prachtexemplaar beschouwd worden. Het heeft dezelfde papiermerken, en voert geenen titel, alleen is door de hand vanden Heer Wierdsma, den Vader, het Stuk uit B. Holdingha, waarin op wit papier ingeschreven met bygevoeging der schryvers, die van deze uitgave melding hebben gemaakt. Op den Catalogus vanden Heer Wierdsma komt het onder No ii voor.

Eene

„Eene byzonderheid by dezen druk, welke ik niet weet, dat bekend is, moet ik hier doen opmerken. Bladzyde 159 en 160 zijn verkeerd gezet; bl. 160 moet eerst en dan bl. 159 gelezen worden. Bl. 158 eindigt: dat se 'et oen dae Dyonistro bysoechthe; bl. 160 begint: Da Dyonistra bytuongen fyfteen crona hoghe en eindigt: eer da jonghista dei. Bl. 159 begint: Nu wil ick ioe disse fiower tingh, en eindigt: want hi ioe allen fri wessa heet. Bl. 161 begint: Nw horet ho haegh hij 't jo befeel; de volgende uitgave heeft deze misstelling ook overgenomen.

„Volgens het opschrift voor dezen druk en naar het algemeen thans heerschend gevoelen, zoude deze in het klooster te Anjum by Dokkum in 1460 of daaromtrent gedrukt zijn. By Schotanus en von Wicht, wordt hy de Keulsche druk genoemd. Daar ik nu dezen ouden druk voor mij heb liggen, zoo heb ik gemeend myn gevoelen hieromtrent er bij te mogen voegen, opdat men daarover kunne oordeelen en misschien een stelliger besluit opmaken, waar de plaats van drukken geweest is.

Als te Anjum gedrukt, houden het Boetius ab Holdingha in zijn ongedrukt werk,

werk, de origine, antiquitate et situ totius Phrisiae, Lib. II; (dit MS. is in het Old-Burgerweeshuis alhier, is een brokstuk en bevat mijns inziens weinig belangrijks); hy zegt daar „Caeterum Dns. Hiddo a Cammingha, vir nobilis, olim apud Doccumates, et postea apud Angumaeos Parochus, sub idem fere tempus eundem Libellum, ex quo hanc Phrysiae divisionem mutuati sumus, suis praelis excusum in lucem edidit licet nomen suum ut Typographi illic non addiderit, cujusmodi passim adhuc apud non paucas nostratium extant." Gabbema, in de opdragt voor het werk van G. Japicx Friesche Rymlerije, bl. 10, en de Heer van Schwartzenberg, Charterboek, II deel Voorrede, beroepen zich op dezen, om hem voor den Anjumer druk te houden; en andere vinden wij niet.-

Emmius, Rer. Fris. Lib. 9 (11) in fol. bl. 175, Marschallus, in Observ. Euang. Anglos, p. 534, 543 en 553, haalt de Edit. Colon. aan, en stemt met de paginering van dezen druk overeen. Schotanus, Geschiedenis van Friesland, ed. 1658, bl. 148 en zyne Beschryving bl. 36, noemt Keulen. Von Wicht, Oost fr. L. Recht, Voorr. bl. 4, vermoedt, dat het

?

af-

afschrift, waarnaar deze druk genomen is, door Tibo Sibranda, Abt van Lidlum is geschreven, doch beslist niet tusschen Anjum en Keulen, hy voegt erbij, dat het in allen geralle een der eerstelingen der boekdrukkunst is geweest.

Het gezag van Holdinga doet vermoeden, dat Anjum de drukplaats zal zyn geweest, en geene meerdere bewyzen leveren diegenen, welke Keulen daarvoor houden. Dit bragt vermoedelyk den Heer Wierdsma in twyfel, en deze schreef dus aan iemand der Zake kundig, te weten aan den Heer J. Visser in 's Hage bij de overzending van het Meesterstuk der O. F. Wetten, om eenige inlichtingen; waarop het hier volgende antwoord kwam:

"" Ter gelegenheid van het vertrek van den Heer Baron van Hambroick naar Leuwarden, neem ik de vryheid UWEdG. te bedanken voor het 2e. stuk der Friesche Wetten by UWEdG. missive van 7 December l.l. aan my toegezonden, met eene memorie van bedenkingen, welke UWEdG. heeft op de plaats, waar de laatste verzameling gedrukt is.

"" Wat Keulen betreft, het is niet zeldzaam, dat in sommige Steeden boeken

ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

gedrukt zijn in een taal, welke al-
daar niet gemeen was; zoo drukte
by voorbeeld Erhart Rewich van
Utrecht, in die stad Mentz in 1488,
Bernardus van Breidenbachs, be-
vaarden tot dat heilige graft, in de
hollandsche taal in folio. Gerard
Leeu drukte te Antwerpen in 1493,
Chronycles of England. In Parys werd
in 1505 gedrukt het Passionaal of gulde
Legende wten Latine in Duytsche ge-
translateert, gheprent te Parys in
Sint Jacobs strate in teyken van St.
Jorys voor Willem Houtmart, boekver-
koper woonende te Brussel, in folio.
In het jaar 1500 drukte Thielman
Kerver te Parys, die ghetyden van
onser lieve Vrouwe, in 8vo met schoone
figuuren en randen, welke in Frankryk
gegraveert zijn.

"De letters ondertusschen, waarmede die
Friesche verzameling gedrukt is, zyn nooit
in de Nederlanden gegooten, maar zyn in
de smaak van de Ceulsche letteren, heb-
bende onze eerste drukkers groote corres-
pondentie gehouden met die van Ceulen,
en zij hebben hunne letters van daar
laaten komen, zoo als bewezen zoude

kunnen

kunnen worden uit de confrontatie
van boeken te Leuven, Antwerpen, Deventer,
Leuren en elders gedrukt, welke op de-
zelfde gieterij gemaakt zijn.

„Zoo men nu liefst wilde, dat dit
boekje in een klooster in Friesland zou
de gedrukt zijn, dan komt dit ook
niet onwaarschijnlijk voor; want in ver-
scheiden kloosters waren in dien tijd druk-
„kerijen: Zoo drukte men in het jaar
1465 reeds in Italien, in monasterio
Sublacensi (te Soubiac) en op veele
andere plaatsen, welke by Mattaire en
De Bure kunnen nagezien worden. -
Zoo drukte men te Brussel en 1484
apud fratres communis vitae in Na-
„zareth en by ons in het Klooster den
Hem buiten Schoonhoven veele ker-
kelijke gebeeden boeken in 1495 en ver-
volgens; zelfs nog in de 16e eeuw. De
menniken, welke voor de uitvinding
der drukkonst hunnen tijd besteed
hadden aan het afschrijven van boeken,
ziende, dat nu een gedeelte van hun
bestaan zou vervallen was, richtten druk-
kerijen op en veele kloosters, alwaar

Zy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

zy boeken drukten met of zonder datum, van jaar of plaats, zoo als zy goed vonden.

„„ Dus kan ik niet zien, waarom de Parochiaan Jr. Hiddo van Cammenga, hy woonde dan ook waar het was, op zyne kosten niets zoude hebben kunnen laaten drukken in een klooster in Friesland een of meerdere boekjes, welke Friesland Concerneerden, en die thans vaar geworden zyn, omdat er niet reele exemplaren op de perse gelegd waaren, hetgeen toen gebruikelyk was. De onkosten hierop lopende konden ook niet zeer groot zyn, als er maar letters waren voor een vel, dewyl hetzelve afgedrukt zynde, zy wederom gebruikt wierden voor een tweede vel en zoo voorts. Myn overledene vriend, de Hr. Meerman, liet wel zyne Originis Typographicae op zyne kosten drukken, hy liet het papier maken, de letters gieten en de plaaten graveren, hetwelk een veel grooter onderneming was.

„„ Vraagt men nu waar zyn die letters gebleven? Ik antwoord, toen men er geen verder gebruik van gemaakt heeft, zijn zy weggeraakt, zoo als alle letters, welke

door

door de Drukkers in die tyden somtyds maar een of tweemalen gebruikt zyn en naderhand nooit meer voorkomen, hetgeen ik met veele voorbeelden van Gerard Leeu, Jan van Westphalen, en andere bewyzen kan.

Tobsteert ook niet, dat de drukkerijen in Friesland niet ouder zyn, als van de laatste helft der 16de eeuw. Want H. van Lammenga, kan deze twee boekjes voor zyn rekening het laten drukken in het klooster Anjum, zonder dat er naderhand ooit iets anders gedrukt is, dewyl men niet behoefde te onderstellen, dat hier eene publique drukkerij was. Tis derhalven zeer waarschynlyk, dat Lammenga de letters heeft laaten komen uit Leuven, en dat men hem een plaats vergund heeft in het klooster Anjum om de persse te stellen en te drukken, en dus zegt het MS. van Holdingha zeer wel: Eundem libellum suis prelis in lucem edidit, licet nomen suum ut Typographi illic non addiderit, welke laatste, namelyk de bystreging van den naam, hier ook niet te passe kwam, want Jr. H. van Lammenga was geen eigentlyk

gezag

gezegd drukker, hij had geen vonkel
en drukte niet voor het publiek, om
geld te winnen.

"" UwEdG. gelieve te verkiezen, hetgeene
goedvind. Ik vind de meeste waar-
schynlykheid daarin, dat de twee be-
ruchte Tractaten in Friesland gedrukt
zyn, aandat men alduar buiten twyfel
best in staat was, om het oude Friesch
te corrigeeren, en ik geloof dat Emmius
misleid is geworden door het exemplaar
vande Statua Colomiensia, achter of
hij het Landregt gebonden, terwyl hij
gezien heeft, dat de letters dezelfde
waren, enz.

" 's-Hage, 26 Augustus 1788. ""

"Om nu deezen druk wel te beoordeelen,
dient men den tyd, het papier, de letter
en de uitvoering in overweging te nemen
en hieruit te besluiten, waar de druk-
plaats geweest is.

"Den aanzien des tyds is het te vermoe-
den, dat het niet te Anjum gedrukt
is, omdat men te dien tyde geene druk-
kerijen in Friesland kende, en Pighius
nog in zynen tyd, aan zynen neef eene
beschryving eener drukpers gaf, hetmelk
hij niet zoude gedaan hebben, zo deze in
Friesland bekend waren geweest, ook vinden
wij van dat tydstip geene gedrukte over-
blyfselen, dan alleen dit onderhavige.

Wat

Wat het papier betreft. Hoewel hieronder papier is, dat ook in Friesland in dien tyd voor MSS. gebruikt is, zoo is er ook onder, dat mij in de Friessche MSS. nergens is voorgekomen, te weten: een zittende bisschop met den sleutel. Dit doet vermoeden, dat, zoo niet aldaar gedrukt, dit papier van daar gekomen is.

Dat de letter de Keulsche is, valt niet te betwisten en hierin stemmen allen overeen.

Ten aanzien der uitvoering merkt Von Wicht reeds aan, dat de tweede druk zeer gebrekkig gegeven is, en daar nu deze zonder twyfel van den eersten genomen is, zoo konde het ook niet wel anders. De eerste is vol fouten, en zoo hy te Anjum gedrukt was, houde ik het er voor, dat hij naauwkeuriger geweest waxe; de uitvoering van het uiterlyke verraadt kennis van zaken, het gebrekkige van den tekst, onkunde der taal. Zie hier een kleine proef. 1e druk riuct 2e riucht; 1e schilliet, 2e schillet; 1e nordscha, 2e Nordscha; 1e allereerts, 2e alleraerst; 1e ruchten se, 2e riuchtende se; 1e heraulde, 2e heranede; 1e riuchter, 2e riucht, (hier is het krulletje der t over het hoofd gezien); 1e dwels, 2e dwels, doch moet divels by by beiden zyn; 1e seggen dat, thi leider, 2e seggen, dat thi leider (in het MS. onder No. 11, vermeld: seggen dat, dit stoed thi leider.)

Dit

Dit vind ik op drie blaadz. 1e druk en bl. 99 van den 2den druk.

Uit dit alles zoude ik S. m. besluiten: dat deze druk te Keulen, op kosten van Lammenga, geschied is.

2. Eene tweede uitgave dezer wetten vinden wij by Schotanus, in zyne Beschryving van de Heerlykheid van Friesland, tusschen het Vlie en de Lauwers van het jaar 1664, in folio, bl. 36 tot 106, onder den titel: Het Corpus der oude Friesche regten met zijne aenteekeningen. Zy komen wel met de vorige overeen, welke door hem de Keulsche druk genoemd wordt. Ook hier heeft men Latynsche aanteekeningen, welke in de volgende uitgave ontbreken. En dat het eene kopy met foûten en uitlatingen van de vorige is, vermoede ik, omdat wij bl. 99 dieselfde misstelling aantreffen. Had hy het MS nr. 11 gehad of ingezien, alwaar het in eene betere orde gerangeerd wordt, dan zoude hy voorzeker dat gevolgd hebben.

3. Eene derde, doch alleenlyk de elf eerste deelen bevattende, uitgave dezer wetten is van den jare 1782. Deze is met eene Nederlandsche vertaling en allerbelangrykste geschied-, regts- en taalkundige aanmerkingen voorzien. Uit de Voorrede op te maken, zoude men moeten besluiten, dat, na de Heeren Heringa en Thole, er meer dan één aan gewerkt heeft. Uit byzondere bronnen

Van

van den Heer Visser uit den Haag en Wiarda uit Aurich, aan den Heer Wierdsma geschreven, kan ik op maken, dat die hier medewerker van was; wie even wel de andere was, heb ik niet anders dan bij geruchte vernomen, doch nergens, zelfs niet in de onafgewerkte stukken van het derde stuk; thans onder my berustende, kunnen ontdekken. Vry algemeen wordt deze uitgave den Heeren Wierdsma en Brantsma toegeschreven. Ik laat het in het midden, hoe dit zij; alleenlyk vermeende ik te moeten zeggen, hetgeen ik hieromtrent wist, zonder daarom aan de eer van een dezer te kort te willen doen."

De borenvermelde Brief van den Heer Campbell luidt aldus:

„Koninklyke Bibliotheek. 's Gravenhage, 10 Novr. 1852.

„Wel Edel Gestrenge Heer,

„Zoo vaak ik, gedurende de jaren, waarin ik aan de Koninklyke Bibliotheek verbonden ben geweest, den titel las van It Rjuechtboeck fen alre fryja Freezena, zoo vaak kwam ook de begeerte by mij op dat werk te zien, ten einde te beproeven, met myne verkregene kennis van de oude Nederlandsche en andere drukwerken en met behulp der ryke versameling van dergelyke boeken

in

in deze Boekerij, het vraagstuk op te lossen en eens vooral het drukaard van dat zeldzame boekwerk vast te stellen. Toen later de boekerij van het Museum Meermanno-Westreenianum voor my werd opengesteld, wakkerde deze begeerte nog aan.

„Uwe verpligtende heuschheid heeft een exemplaar van het Rijuechtboeck in myne handen gesteld; ik heb vergeleken, nagespoord, de verschillende meeningen getoetst . . . en terwijl ik thans de eer heb dat exemplaar weder in Uwe handen te stellen, moet ik openhartig bekennen, dat ik nog steeds in dezelfde onzekerheid verkeer, dat ik nog niet weet waar het boek gedrukt is.

„Het zy my vergund U in weinige woorden de uitkomsten van myn onderzoek mede te deelen en daarby op den voorgrond te stellen, dat dat onderzoek alleen kon loopen over het exemplaar door U aan my toevertrouwd, en ik dus het vraagstuk: over het verschil in de oude drukken (vergel. het betoog des Heeren Hettema, in de Jager's Taalk. Magazyn II) niet heb kunnen nagaan. Zyn echter de drukletters in de verschillende vroegste uitgaven dezelfde, dan zal ook veel van hetgeen ik ten opzigte van dit exemplaar aanteekende, op de andere toepasselyk zyn.

1° Het

1°. „ Het werk is niet in Keulen gedrukt. Dit is my ten volle gebleken uit de vergelyking der letters met die, welke gebruikt zyn door alle bekende boekdrukkers in die Steden. Ik heb onderden Keulsche drukken, van 1466–1500 in het licht verschenen, onder het oog gehad en geen Stemde volkomen met het werk in kleinste overeen. Zy, die Keulen als drukkoord hebben aangewezen, dwalen, zoo ik meen, door een schynbare gelykheid van de letters in sommige Keulsche drukken en in het Rijcchtboeck gebezigd, en welke, even schynbaar, zou kunnen worden aangemerkt by drukken in Noord- en Zuid-Nederlandsche drukkeryen vervaardigd. Dat de papiermerken dezelfde zyn als die, welke in papier voorkomen't welk te Keulen is gebruikt, zal wel geen wonder schynen, wanneer men nagaat dat Keulen in den tyd de groote Stapelplaats was van den handel uit Duitschland naar Nederland. Overigens is het genoegzaam bekend, hoe omzichtig men te werk moet gaan, wanneer men eenig bewys van tyd of plaats uit de papiermerken wil putten.

2. „ Wanneer men nu aanneemt, dat het Rijcchtboeck niet in Keulen is gedrukt, dan blyft nog de vraag: waar is het dan gedrukt, of, ten minste, waarheen wyzen de bestaande aanduidingen?

Als.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

Als het waarschynlykst komt my voor, dat het drukoord moet gezocht worden in Friesland:

a. „de taal, waarin het werk vervat is, wyst daarheen en het heeft steeds, maar vooral in de XV^de eeuw, tot de zeldzame uitzonderingen behoort, dat een boek gedrukt werd in een taal, die niet de landstaal was (Grieksch en Latyn uitgezonderd.) Hebben al in dien tyd Erhart Rewich te Mentz en Thielman Kerver te Parys, Hollandsche boeken gedrukt, dan verwondert dit minder, wanneer men bedenkt, dat de eerste stellig, de tweede waarschynlyk Hollander was.

b. „Ook in Friesland bestonden Broederhuizen, en het is bekend, dat de broeders van het gemeene leven de boekdrukkunst uitoefenden. Bewyzen daarvan bestaan voor Noord- en Zuid-Nederland en Duitschland.

c. „Dat de boekdrukkunst reeds zoo vroeg in Friesland zou zyn doorgedrongen, verklaart zich, en door het daar aanwezig zyn van geestelyken, die van het vervaardigen van boeken (geschreven of gedrukt) byzonder hun werk maakten, en door de getuigenis van Botto van Haldinga, zoo als ik die vind in de voorrede van het 2^e deel van Schwartzenbergs Groot Placaat- en Charterboek op pag. LXVIII. Zoo als U bekend is, luidt deze getuigenis als volgt:

„Straks

" Straks naar dat de vondryke en zoo algemeen
" nuttige kunst der Drukkerye uitgedagt
" was, hebben eenige meest begoedigde Inge-
" zetenen alhier voort kleine Persen ten
" hunne kosten laaten vervaerdigen, en die in
" hunne huizen geplaatst, om zig zelven in
" die overheerlyke Uitvindenge te oefenen
" en aanderen de gelegenheid te geven, om
" zig daervan te bedienen." Verder leest ek
al daar nog, dat het gevoelen van Holdinga is,
dat Hidde van Kamminga het Rijcht boek
op zyne eigen persen gedrukt en aan 't licht
gegeven heeft, zonder Zyn of des Drukkers
naam daarby te voegen(a) " gelyk nog veele
" voorhanden Zyn". Deze laatste uitdrukking
heeft my getroffen; want indien gemelde Schry-
ver daarmede bedoeld heeft, dat nog veele der-
gelyke Friesche drukken voorhanden waren
in Zyn Tyd, dan is het mogelyk, dat ze nog
ergens, en waarschynlyk in Friesland, bestaan
en dus eene vergelyking, vroeger of later, nog
mogelyk is. Misschien echter heeft hy slechts
daarby op het oog gehad het niet aanwezen
Zyn van den naam des drukkers by de eerste-
lingen der boekdrukkunst, eene stelling, welke
door konderden voorbeelden wordt gestaafd.

" Met eenige algemeene opmerkingen over het
exemplaar van het Rijcht boeck, 't welk
my is toevertrouwd geweest, zal ik deze aan-
teekeningen besluiten.

" De letter, tot den druk gebezigd, is geheel
nieuw en waarschynlyk hier voor het eerst ge-

(a) Heeft betrekking op de nog veele exemplaren, ten
tyde, dat Holdinga Lukas Schreef, voorhanden.

J. D.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

gebruikt. Dit blykt uit de groote netheid van den afdruk en byzonder ten opzigt van de punten, welke zeer fyn en als kruisjes gevormd, reeds spoedig zouden afgesleten zyn geworden. De drukker, wie hij ook moge geweest zyn, was geheel op de hoogte van zyn vak en thans zelfs zou men, met dezelfde materialen, geen beter werk kunnen leveren. Het geheel van den druk, als mede het aanwezig zyn van Signaturen duidt op het tydrak tusschen 1480 en 1490. Het papier is zeer fraai en helder. Het heeft myn aandacht getrokken dat de Signaturen i en l (met uitlating van k) op elkander volgen, zonder dat in den tekst iets schynt te ontbreken.

„Door het nemen van fac-similes heb ik mij de mogelykheid voorbehouden om, vroeger of later, drukken, overeenkomende met die van het Rijnchtboeck, te herkennen, en als dan, misschien, alle onzekerheid te doen ophouden.

„Eenigen tyd geleden is door U Edelgestrenge by my navraag gedaan naar de reis door drie Friesche Edellieden (1) naar het Heilige Land gedaan, en te Kampen gedrukt; tot myn leedwezen moet ik U melden, dat noch in de Koninklyke boekery, noch in die van het Museum Meermanno-Westreenianum, een exemplaar van die reis aanwezig is. By het doen der nasporingen daartoe kwam

(1) — door Gerard Kuynretorff van Kampen, Petrus Aenkelt Riorte Wolsende en Ede Rombes von Sneek: Titel: Descriptio Hierosolymitani Itineris. Kampen 1520. V. de Gids. 1848 I. 123.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36

kwam mij echter, uit de handschriften, welke de Koninklyke bibliotheek uit de nalatenschap van den Heer Herbell heeft verkregen, een manuscript in handen dat dezen titel draagt: „Accurata descriptio peregrinationis in Terram Sanctam, per illustres ac antiqua nobilitate splendidos viros ac dominos D. Hesselium a Martena D. Tziallingium a Botnia, nec non D. Julium à Botnia Religionis ergo susceptæ, Anno Salutis Humanæ 1517." Op de laatste bladz. staat: "Leo Sibrandus exacte describ. Anno Salutis Humanæ 1592." Het geheel beslaat 70 bladz. in 4to. en heeft veel door vocht geleden. Mogt een afschrift daarvan voor U, of voor het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid en Taalkunde, van genoegzaam belang geoordeeld worden, dan zou het mij een waar genoegen zyn een zoodanig getrouw afschrift daarvan te vervaardigen en aan te bieden. (Gedrukt in de Vrye Vries III. en dit Ms is destyds door den H: v Leeuwen vergeleken.)

Met de meest verschuldigde hoogachting heb ik de eer te zyn

Wel Edel Gestrenge Heer,

Uw Ed Gestr. Dw. Dienaar

(get) M. F. A. G. Campbell.

Wel Ed. Gestr. Heere
den Heere Mr. J. Dirks,
Lid van de 2e. kamer der Staten Generaal,
enz., enz., enz.

Deze Copien met de oorspronkelyke vergeleken door mij

W. Eekhoff

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
150 C 36